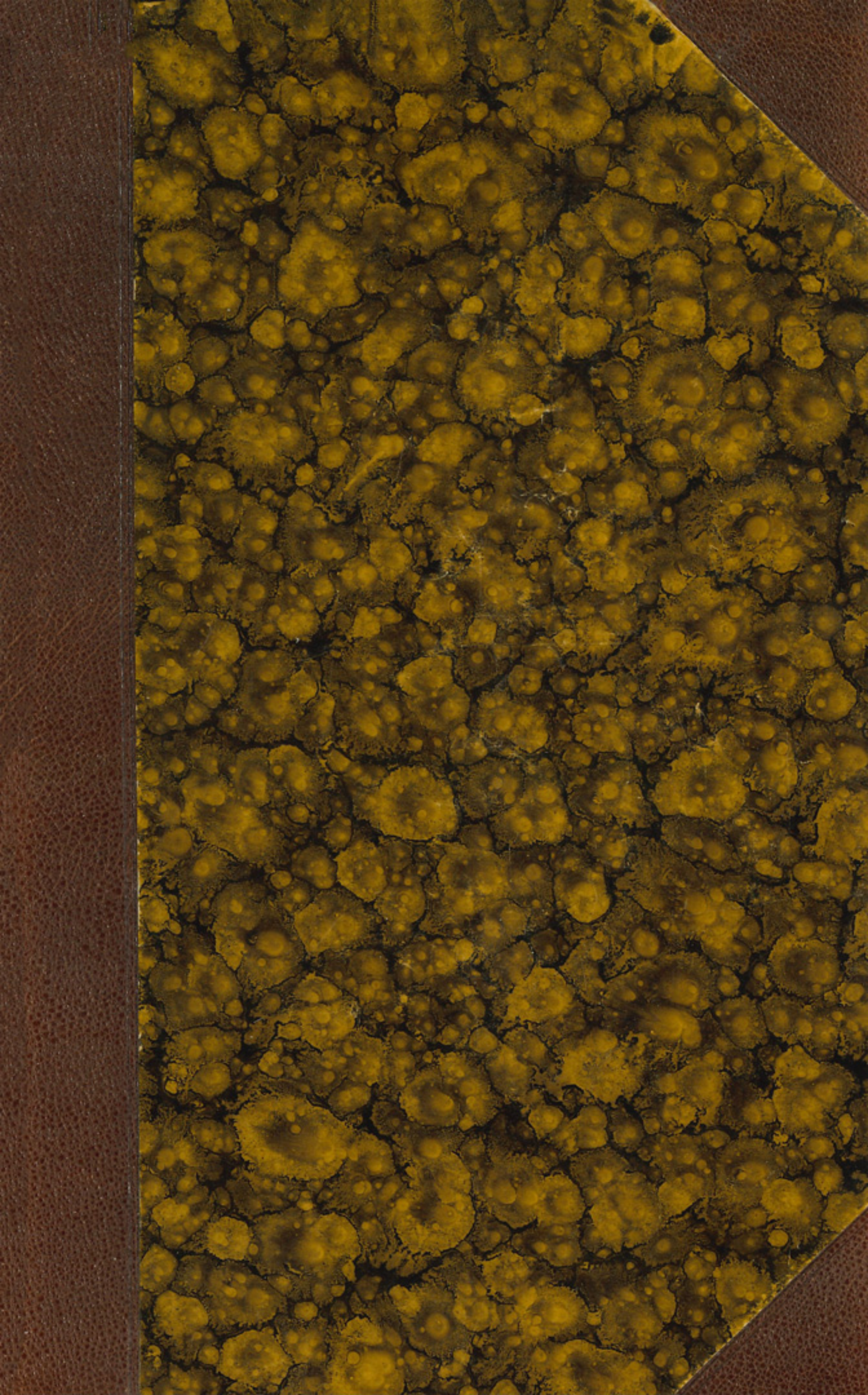
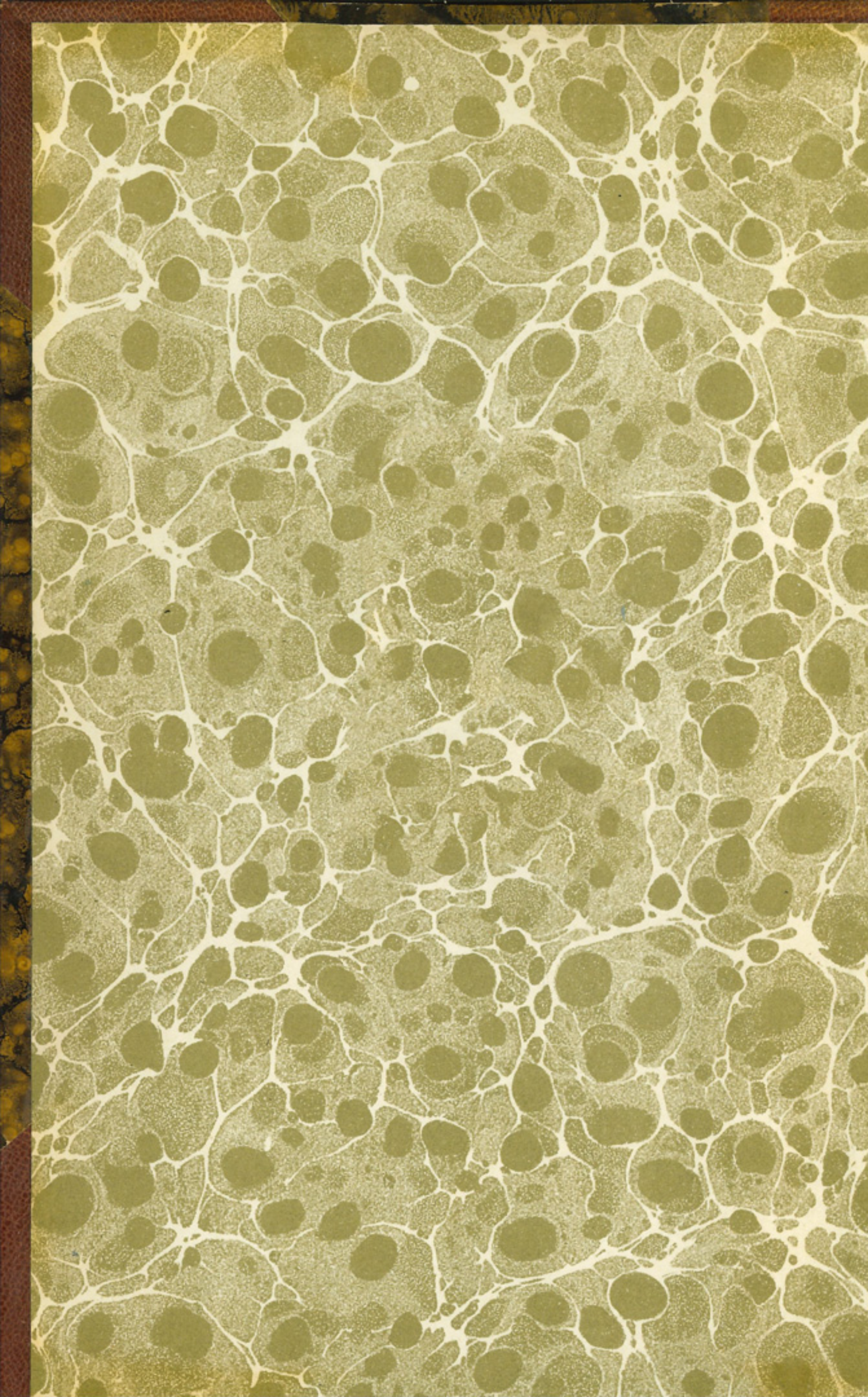

Denna digitala version av verket är nedladdad från juridikbok.se.

Den licens som tillämpas för de verk som finns på juridikbok.se är **Creative Commons CC BY-NC 4.0**. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.sv>

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att:

- Kopiera och vidare distribuera materialet oavsett medium eller format
- Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är:

- Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.
- Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.
- Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att göra något som licensen tillåter.

Se även information på

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv>

HANDELSBALKEN

JÄMTE

DITHÖRANDE FÖRFATTNINGAR

MED

FÖRKLARANDE ANMÄRKNINGAR OCH BELYSANDE PREJUDIKAT

TILL

PRAKTISKA JURISTERS OCH AFFÄRSMÄNS TJÄNST

UTGIFVEN

AF

BERNDT HASSELROT

RIKSDAGENS JUSTITIEOMBUDSMAN

ANDRA DELEN

(OMFATTANDE 9 KAP.)

ANDRA OMARBETADE UPPLAGAN

STOCKHOLM

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1910

092852

Innehåll.

	Sid.
1 §	1
Hvad forstås med försträckning?	1
Behörighet att sluta försträckningsaftal	1
Försträckning till omyndig	1
Försträckning till myndig, som åtnjuter underhåll	6
Verkan af skuldebref, utgifvet af person, som saknar förståndets bruk	10
Skuldebref, utfärdadt af flera personer	12
När är försträckningsaftalet fullbordadt?	13
Medför utfästelse att framdeles lämna försträckning laglig förpliktelse att fullgöra utfästelsen?	13
Formen för försträckningsaftalets ingående	13
Hvem åligger bevisningsskyldigheten, då den föregifne utfärdaren af ett skuldebref bestrider sitt namn?	17
Fri bevispröfning	18
Sätt för anbringande af bevisning om skuldebrefs äkthet	18
Verkan däraf, att den föregifne utfärdaren af ett skuldebref förklarar sig icke känna till, huruvida skuldebrevet är af honom utgifvet	20
Skuldebref, hvarom yttrande ej afgifvits, kan icke anses såsom erkänt	20
Äger omflyttning af bevisningsskyldigheten rum, då skuldebrevet är försedt med vittnespåskrift?	20
Bevisningsskyldigheten i fråga om uppgift, att skuldebref förändrats efter utgifvandet, jämte andra bevisningsfrågor	26
Invändning om bristande valuta	32
Kan skuldebref, som utfärdats i gåfvosyfte, göras lagligen gällande?	34
Olika slag af skuldebref	37
Löpande skuldebref	37
Betydelsen af god tro	37
Med invändning om genfordran hos förste innehafvaren kan utfärdaren icke värja sig mot kraf från senare innehafvare, äfven om denne vid sitt förvärf af skuldebrevet haft kännedom om genfordringen	40

	sid.
Medför innehafvandet af ett löpande skuldebref i och för sig rätt att utsöka det förskrifna beloppet?	40
Löpande skuldebref kan af innehafvaren genom påskrift göras icke löpande	42
Sedan det sålunda gjorts icke löpande, kan det ej åter göras löpande, med mindre utfärdaren därom förser det med påskrift	42
Skuldebref, som icke innehåller någon uppgift om, till hvilken betalningen skall erläggas, anses löpande	42
Icke löpande skuldebref	42
I hvad mån äger utfärdaren af ett icke löpande skuldebref, då han sökes af senare innehafvare af skuldebrevet, åberopa sig på omständigheter, som afse utfärdarens förhållande till förste innehafvaren?	43
Utfärdaren af ett icke löpande skuldebref, som öfverlåtits två (eller flera) gånger, äger icke till befrielse från siste innehafvarens kraf åberopa sig på genkraf hos andre innehafvaren	49
I händelse utfärdaren, under det skuldebrevet innehafves af andre innehafvaren, till denne erlägger betalning, är förbindelsen död och kan icke genom öfverlåtelse upplifvas	50
Om andre innehafvaren, efter att hafva öfverlåtitt skuldebrevet, mottager likvid af utfärdaren, löper denne risken att nödgas ånyo infria sin skuld	50
Skuldebref, ställt till viss man eller hans rättsinnehafvare, anses såsom icke löpande	51
Ett icke löpande skuldebref kan genom påskrift af utfärdaren förändras till löpande	51
Den omständigheten, att innehafvaren af ett icke löpande skuldebref förser det med transport »till innehafvaren», förändrar icke dess karaktär	51
Invändning af den, som utfärdat skuldebref, att han därtill blifvit tvungen eller förledd	51
Skuldebref måste, för att kunna göras gällande, vara af dess undertecknare utgifvet	54
Bevisningsskyldigheten vid muntligt försträkningsaftal	54
Inträdande och upphörande af den rätt, kontrahenterna vid försträkningsaftal kunna bereda tredje man	57
2 §	58
Absolut eller relativt bestämd förfallotid	58
I hvad mån är försträckningstagaren berättigad att före utsatt dag fullgöra sin förbindelse?	58
I händelse betalningen skall erläggas viss tid efter uppsägning, äger försträckningstagaren samma rätt som försträckningsgifvaren att verkställa uppsägning	59

Hafva flera förbundit sig att, en för alla och alla för en, betala gäld, och skall förfallotid beräknas efter uppsägning, är uppsägning, som hos endera sker, ej gällande mot de andra	60
Uppsägning af löpande skuldebref, hvilken icke antecknas å skuldebrevet, kan ej göras gällande mot den, som sedermera i god tro åtkommer det-samma	60
Försträckningstagares underlåtenhet att betala ränta medför icke i och för sig skyldighet för honom att genast återbetala kapitalet	60
Är försträckningstagare skyldig att själfmant uppenbara sådana för försträckningsgifvare icke skönjbara omständigheter, hvilka, om de varit af denne kända, sannolikt skulle föranledt honom att icke bevilja kredit?	60
Vissa i lag angifna fakta äro af beskaffenhet att ointetgöra betydelsen af öfverenskommen betalningstid	61
Betydelsen däraf, att försträckningstagare förbundit sig att infria sin skuld »i den mån han utan olägenhet kunde»	62
Verkan däraf, att försträckningstagaren lämnar betalning till obehörig person	67
Finns flera solidariska försträckningstagare, äger försträckningsgifvaren utsöka sin fordran, af hvilken han finner för godt	69
Solidariska försträckningstagares inbördes ansvarighet	69
Betydelsen däraf, att försträckningsgifvare låtit en af flera solidariska försträckningstagare blifva fri från sin ansvarighet	70
Betalningsorten	72
Förefinnes med afseende å betalningsorten olikhet mellan löpande och icke löpande skuldebref	73
Det försträckta skall återgäldas i samma slag, jämgodt och till fullo	76
Vid betalnings erläggande är försträckningstagare berättigad återfå det skuldebref, som han till bevis om försträckningen kan hafva lämnat försträckningsgifvaren	77
I hvad mån kan ett sönderrifvet skuldebref göras gällande?	78
Betydelsen af påskrift å skuldebref därom, att betalning erlagts	80
Öfverkorsande af skuldebref	81
Betalningsskyldighet utan återfående af skuldebref:	
1) I fråga om icke löpande skuldebref	82
2) Beträffande löpande skuldebref	89
3) När fordringsrätten på grund af skuldebrevet preskriberats	97
Verkan af utfärdarens påstående, att ett enligt uppgift förkommet skuldebref blifvit inlöst och förstördt	100
Bevisningsskyldigheten, då utfärdaren af ett enligt uppgift förkommet skuldebref påstår, att han därå gjort afbetalning	101
Bevisningsskyldigheten, då den, mot hvilken kraf riktas, väl vidgår gälden men uppgifver, att skuldebref utfärdats	101

	Sid.
Är utfärdare af skuldebref berättigad återfå detsamma, när det ej vidare medför betalningsskyldighet?	101
Bevisningsskyldigheten i fråga om återbetalning af försträckning, som lämnats utan skuldebref	101
3 §	103
Vederlagets storlek skall beräknas efter det högsta vid förfallotiden å betalningsorten gällande priset å den försträckta varan	103
4 §	106
Är försträckningsgifvares rätt att vid anfordran erhålla likvid ovillkorlig?	106
Öfverlåtare af fordran ansvarar för dennas riktighet men ej för gäldenärens vederhäftighet	108
Har öfverlåtelse skett för att fullgöra någon öfverlåtarens förbindelse, är mottagaren af öfverlåtelsen emellertid, där ej den öfverlåtna fordringen tagits såsom god betalning, berättigad att, om fordringen icke utgår, af öfverlåtaren utsöka ersättning för bristen	113
5 §	114
När någon, som af samma person fått flera lån och förbundit sig att för det ena gifva större ränta än för det andra, verkställer en afbetalning, å hvilketdera lånet skall afbetalningen då afräknas?	114
<i>Kvittning</i>	115
Kvittningsyrkande kan förekomma endast från den söktes eller instämdes sida	115
Ett i konkurs medelst bevakning framställt yrkande om kvittning bör emellertid pröfvas	115
Tidpunkten för verkställande af kvittning	117
I hvad mån kan afseende fästas å kvittningsyrkande, framställt först vid utmätning?	122
Om gäldenären vid utmätningsförrättning underlåter att framställa yrkande om kvittning, kan han icke sedermera i sammanhang med klander öfver utmätningen göra dylikt yrkande gällande?	124

	Sid.
Verkan af kvittningsyrkande, framställt vid högre instans	125
Ett löpande skuldebref förändrar icke natur därigenom, att utfärdaren dömes att infria detsamma	126
Löftesman, som efter början af gäldenärens konkurs betalat borgenären, äger icke rätt att kvitta sin sålunda uppkomna fordran mot skuld till konkursboet.	127
Andra spörsmål om rätt till kvittning i konkurs	128
Är borgenär, som för sin fordran fått pant af högre värde än samma fordran, berättigad att för annan sin fordran hos gäldenären tillgodogöra sig pantens öfverskjutande värde?	130
Fråga om rätt för enskild bank att för fordran hos lottägare i banken åtnjuta kvittning mot dennes andel i banken enligt lottbref, som af lottägaren pantsatts hos tredje man	137
Fråga om skyldighet för den, som å auktion inropat varor, att betala inropen till auktionsförrättaren utan rätt till kvittning för genfordran hos varuägaren	146
Fråga om rätt för den, som förpliktats att utgifva barnuppfostringsbidrag, att kvitta sin skuld i sådant afseende mot fordran hos barnets moder	147

6 §	149
Förordningen den 13 september 1864	149
Äger förordningen tillämpning å skuldebref, hvari ränta förskrifvits <i>endast</i> för den tid, som kunde förflyta från förfallodagen till betalningsdagen?	149
Räntan å innestående köpeskilling. Var förbudet att taga större ränta än efter sex procent härvid tillämpligt?	150
Rätt till viss procent i förlagsprovision utöfver laga ränta	150
Straffränta vid allmänna låneinrättningar	150
Förbudet att taga ränta på ränta	153
Stadgandet om förbud mot vite var icke tillämpligt i fråga om annat aftal än försträckning?	153
Förordningen den 21 mars 1884	158
Stadgandet om förbud mot vite vid försträckning har analogiskt tillämpats jämväl i afseende å andra aftal	159
Vite vid försträckning var ogillt, äfven om det utfästs annorledes än i penningar	162
Lagen om ocker den 14 juni 1901	164
Ränta skall, därest icke annorledes öfverenskommes, årligen utgivas	169

	Sid.
§ 7	170
—————	
8 §	170
38 § i lagen om köp och byte	170
—————	
9 §	172
—————	
10 §	173
Skyldighet att gälda uppskofsränta inträder, då dröjsmål med betalningen ägt rum	175
I hvad mån föreligger skyldighet att gälda uppskofsränta, då försträckningsgifvaren vägrat att mottaga erbjuden betalning?	175
Genom betalningens nedsättning kan försträckningstagaren freda sig från skyldigheten att gälda uppskofsränta	177
Är försträckningstagaren berättigad återtaga, hvad han nedsatt?	177
Erbjudande af betalning, om ock icke åtföljdt af nedsättning, kan vara af betydelse i afseende å rättegångskostnad	178
Skyldigheten att gälda uppskofsränta bortfaller icke, äfven om det skulle kunna visas, att försträckningsgifvaren icke lidit skada genom dröjsmålet	178
Försträckningsgifvaren är, om han ock styrker, att han i följd af dröjsmålet lidit förlust till större belopp än det, hvartill uppskofsräntan uppgår, icke berättigad att utfå särskildt skadestånd	178
Uppskofsräntans beräkning	178
Olika tolkning af stadgandet, att uppskofsränta skall utgå från den dag, försträckningstagaren sökes hos domaren	178
Stadgandet om uppskofsränta är tillämpligt endast i det fall, att ränta icke blifvit utfäst	179
Ehuru ränta icke varit utfäst eller eljest enligt lag skolat utgå, har påförande af ränta i löpande handelsräkningar blifvit godkändt	181
Den, som obehörigen kommit i besittning af ett penningebelopp, är skyldig att vid återbetalning däraf gälda ränta efter sex procent från den dag, han kommit i besittning af beloppet	185
Den, som i god tro af annan erhållit ett penningebelopp, hvilket han sedermera på grund af bristande förutsättning å den andres sida vid beloppets öfverlämnande måste återbära, skall betala ränta efter fem procent från stämningdagen	186
Ränta å skadestånd på grund af kontraktsbrott	188

Sid.

Ränta å handpenning vid bristande leverans	190
Ränta å auktionsinrop	191
Ränta å skadestånd på grund af felaktigt gravationsbevis	191
Ränta å medel, som vid nytt arfskifte tillkommer arfvinge utöfver hvad på hans arfslott beräknats vid ett föregående, af honom klandradt arf- skifte	192
Testamentstagares rätt till ränta å till honom testamenterade medel . . .	194
Sysslomans ränteplikt	194
Ränta å ersättningsbelopp, som bestämts genom expropriationsnämnd . .	196
Ränteberäkning enligt 10 mom. af 10 § i förordningen om utskökningslagens införande	197
Ränteberäkning i konkurs	199

11 §.	199
---------------	-----

12 §.	199
Preskriptionsförordningen	201
1 §.	201
Hvad kan utgöra föremål för en fordran?	205
Tillämpningsområdet för bestämmelserna om fordringspreskription . .	205
Äro bestämmelserna tillämpliga vid tvist om arf?	206
Äro bestämmelserna tillämpliga vid tvist om rätt till annans kvarlåtens- skap på grund af arfsförening?	207
Äro bestämmelserna tillämpliga i fråga om rätt att fordra bouppteck- ningssed?	208
Äro bestämmelserna tillämpliga i fråga om rätt till utbekommande af testa- menterad egendom?	209
Är aktieägars rätt till blifvande utdelning preskriptibel?	210
Är förordningen tillämplig i afseende å den rätt, som tillförsäkrats inne- hafvare af bevis om delaktighet i köp af obligationer att utfå på del- aktighetsbevisen belöpande andel i obligationerna och till säkerhet för samma bevis i öfrigt deponerade värdepapper och penningar?	210
Förordningens tillämplighet i fråga om fattigvårdssamhälles anspråk på ersättning för lämnad fattigvård	210
Förordningens tillämplighet i fråga om anspråk på fullgörande af en vid utdelning i konkurs afgifven förbindelse att för visst fall återbära det lyftade	210
Förordningens tillämplighet i fråga om lösningsanspråk enligt expropria- tionsförordningen	214

	Sid.
Är öfverenskommelse, hvarigenom gäldenären afsäger sig förmånen att åbe- ropa sig på ifrågavarande preskription, giltig?	214
När börjar och när slutar preskriptionstiden?	214
Preskriptionstidens beräkning, då fordringen grundar sig på skuldebref eller annan skriftlig handling	215
En person förbinder sig att, mot vederlag, till en annan fullgöra viss prestation. Preskriptionstidens beräkning i fråga om rätt till vederlaget	216
Preskriptionstidens beräkning i afseende å rätt till ränta och annan pre- station, som skall fullgöras periodvis	217
Preskriptionstidens beräkning i afseende å rätt till redovisning	218
Preskriptionstidens beräkning i afseende å jordägares rätt till ersättning för husröta samt å arrendators rätt till ersättning för förbättringar . .	219
Preskriptionstidens beräkning i afseende å anspråk mot förmyndare . .	219
Preskriptionstidens beräkning i afseende å anspråk, som köparen af fastig- het jämlikt 11:1 J. B. har att, om fastigheten frånvinnes honom, af säljaren återfå köpeskillingen jämte ersättning för skada	220
Preskriptionstidens beräkning i afseende å anspråk på skadestånd på grund af kontraktsbrott	221
Preskriptionstidens beräkning i afseende å anspråk af köpare af en fastig- het att af säljaren utbekomma ersättning för kostnader för lagfart å dennes fång	222
Preskriptionstidens beräkning i afseende å testamentstagares fordran att af testamentsgifvarens dödsbo utfå testamenterade medel	223
Preskriptionstidens beräkning i afseende å medarfvingars rätt att få vär- det af hemföljd till skifte återburet	223
Preskriptionstidens beräkning i afseende å löftesmans regresskraf mot gäl- denären	223
Preskriptionstidens beräkning i afseende å fattigvårdssamhälles anspråk att af annat fattigvårdssamhälle undfå ersättning för lämnad fattigvård . .	224
Preskriptionstidens beräkning i afseende å fordran på grund af brottsligt förfarande	226
Skadeståndsanspråk mot domare på grund af felaktigt gravationsbevis pre- skriberas tio år från dagen för bevisets utfärdande	227
Preskriptionstidens beräkning i afseende å ersättning för skada å sak på grund af värdslöshet eller oförsiktighet	227
I vissa fall utgår ersättning för skada på grund af olyckshändelse. Pre- skriptionstidens beräkning	227
På hvilka sätt kan preskription afbrytas enligt 1 §?	229
Kungörelseförfarandet. När måste tredje kungörandet sist ske?	230
Efter hvilket lands lag bör preskription af en fordran bedömas, då for- ringen utsökes i annat land, än där den uppkommit?	232
2 §	234

	Sid.
Verkan af preskription	234
Invändning om preskription kan med laga verkan framställas i högre rätt	234
Sedan ett fordringsanspråk af underrätt förklarats preskriberadt, ogillas preskriptionsinvändningen af hofrätt. Bör målet i så fall återförvisas till underrätten?	235
3 §	236
Kapitalafbetalning eller räntelikvid måste, för att afbryta preskription, hafva verkställts af gäldenären själf eller ock af annan, som därtill bevisligen haft gäldenärens uppdrag eller eljest ägt att föra hans talan	237
Räntebetalning afbryter preskription, om ock räntan utgått i annan form än penningar.	237
Afbetalning genom utdelning i konkurs afbryter preskription	237
Konkurs verkar icke i och för sig afbrott i preskription	239
Gäldenärens erkännande af fordringens tillvaro afbryter icke preskriptionen under annan förutsättning, än att det lämnas direkt till borgenären (eller hans ombud eller målsman).	239
Räntebetalning, ehuru icke lämnad direkt till borgenären, verkar dock afbrott i preskriptionen	240
Omnämmandet af en fordran i bouppteckning är ej ett sådant erkännande, som afbryter preskription	242
Af löftesman gjord bevakning i gäldenärens konkurs kan icke anses såsom ett sådant erkännande af borgenärens fordran, som afbryter preskription	243
Stadgandet, att inteckningsförnyelse är giltig bevakning, bör tolkas restriktivt	244
4 §	245
5 §	253
Det kan icke inverka på en gäldenärs betalningsskyldighet, att medgäldenär, mot hvilken fordringsrätten genom preskription förlorats, sedermera förnyat sin förbindelse	256
Huru bör paragrafens senare punkt tolkas?	258
6 §	263
7 §	264
Borgenär, hvilkens fordran mot löftesman preskriberats enligt 1798 års förordning, äger icke kvitta fordringen mot skuld till löftesmannen	265
8 §	266
9 §	268
10 §	269
11 §	270
12 §	271
Stadgandet angående skyldighet för gäldenär att fullgöra edgång är tillämpligt äfven i fall, där aktiebolag är gäldenär	271

	Sid.
13 §	273
14 §	273
15 §	273
16 §	273
17 §	274
18 §	281
19 §	281
20 §	286

NIONDE KAPITLET.

Om försträckningar i penningar, eller varor, och ränta däraf.

1 §. Försträcker man annan reda penningar, eller hvad det vara må; göre det i tvenne vittnens närvaro, eller tage bref därå.

Med försträckning förstås det aftal, hvarigenom någon (försträckningstagaren) af annan (försträckningsgifvaren) erhåller penningar eller andra förtärliga ting att använda och förbruka såsom sin egendom med förbindelse att återställa dem i samma slag, myckenhet och godhet.

I fråga om behörighet att sluta försträckningsaftal gälla de allmänna reglerna.

Beträffande omyndig är i 4 § af förordningen den 7 juni 1749 särskildt utsagdt, att skuldebref, utgifvet af sådan person, är utan verkan. Detta gäller, ehuru hvad den omyndige bekommit i valuta måhända varit för honom behöfligt, lika som det härvid icke är af någon betydelse, om aftalet ländt till hans fördel. Endast i de fall, då den omyndiges målsman lämnat sitt samtycke till aftalet eller då den omyndige efter uppnådd myndighetsålder själf godkänt sin skuld, kan skuldebrefvets innehafvare göra sin rätt gällande. Dock erfordras icke uttryckligt samtycke från målsmannen. Har han t. ex. förbundit sig att ansvara för skuldebrefvets in-

lösande, måste han anses hafva därigenom lämnat myndlingen tillstånd till aftalets ingående.

Vid det förhållande, att utfärdaren för ifrågakomna skuldebref erhållit valuta i varor, hvarmed han sedermera drifvit handel, samt skulden således härledde sig ifrån ett till åsyftad fördel för utfärdaren slutadt aftal, ålades utfärdaren af vederbörande Hofrätt att, ehuru han icke vid förskrifningarnas utfärdande fullt uppnått myndig ålder, desamma till kapital och ränta infria. Men när den af Hofrätten åberopade omständighet, att skuldsättningen haft till syftemål utfärdarens fördel, äfven om den kunde anses vara lagligen styrkt, icke fick verka rubbning af den uti gällande författningar stadgade grundsats, att för skuldebref, obligationer och förskrifningar, utgifna af omyndig person, någon betalningsrätt ej äger rum, blef, med ändring af Hofrättens dom, underrättens beslut, hvarigenom det mot utfärdaren väckta käromål blifvit ogilladt, fastställt af Kungl. Maj:t genom dom den 14 jan. 1852. (Ur Backmans Handbok, s. 171.)

Sedan vederbörande underrätt i tvist om betalning för ett af omyndig utgifvet skuldebref yttrat, att när styrkt vore, att utfärdaren ådragit sig skulden i och för en af honom, om ock utan tillstånd, såsom medel till försörjning utöfvad handel, samt utfärdaren vid sådant förhållande vore pliktig att godkända gälden betala, förpliktades han att mot skuldebrefvets återfående genast utgifva fordrade beloppet jämte ränta, men Hofrätten i dom, med upphäfvande af underrättens beslut, ogillat stämningsspåstöendet, när utfärdaren, hvilken icke vunnit rättighet att idka handelsrörelse, ännu vore omyndig, samt betalningsrätt för skuldebref, utgifna af omyndig person, ej ägde rum, fastställde Kungl. Maj:t på Nedre Revisionens hemställan Hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 2 dec. 1879; H. 1879 s. 366.)

I en annan tvist rörande återbekommande af försträckning, lämnad till omyndig, utlät sig underrätten: Emedan Albert Carlsson (som vid försträckningen varit omyndig) medgifvit, att han af Ottilia Örnberg bekommit vid ett till-

fälle i februari 1889 497 kr. 95 öre och vid ett annat tillfälle på våren s. å. ytterligare 450 kr. eller sålunda tillhoppa 947 kr. 95 öre, samt genom hvad i saken förekommit måste anses ådagalagdt, att berörda belopp blifvit till Carlsson af Örnberg, med hvilken Carlsson då varit trolofvad, öfverlämnade i ändamål att användas till inköp af fartyget Venus eller till andra för deras tilltänkta äktenskapliga förening gagnande ändamål; ty och som ostridigt vore, att berörda förening ej kommit att äga rum, samt vid sådant förhållande Carlsson ej visat sig berättigad att det oakadt ifrågavarande penningebelopp behålla, ålades Carlsson att genast vid tvång af utmätning till Örnberg återgälda 947 kr. 95 öre jämte ränta därå. — Hofrätten yttrade däremot, att enär i saken blifvit utredt, att Carlsson vid den tid, då han af Örnberg emottog nämnda penningebelopp, icke uppnått myndig ålder, samt den ifrågavarande fordringsrätten vid sådant förhållande lagligen icke kunde mot Carlsson göras gällande, blef, med upphäfvande af underrättens beslut, Örnbergs talan ogillad. — Nedre Revisionen hemställde, att på de af underrätten anförda grunder och då den omständigheten, att Carlsson vid mottagandet af ifrågakomna medel varit omyndig, så mycket mindre förtjänade afseende, som, enligt hvad handlingarna utmärkte, mottagandet skett med vetskap och samtycke af Carlssons fader, hvilken, då annat förhållande icke blifvit ens uppgifvet, måste anses hafva varit Carlssons målsman, Kungl. Maj:t måtte pröfva rättvist att, med ändring af Hofrättens dom, fastställa underrättens beslut. Och denna hemställan blef bifallen af Kungl. Maj:t. (Kungl. Maj:ts dom den 13 sept. 1893. H. 1893 s. 353.)

Carlssons fader hade icke lämnat sonen uttryckligt samtycke till försträckningens mottagande men synes hafva tagit befattning med inköpet af ifrågavarande fartyg.

Se vidare Kungl. Maj:ts domar den 17 dec. 1888; H. 1888 s. 540, den 27 okt. 1891; H. 1891 s. 471, och den 19 mars 1894; H. 1894 s. 163.

Innehafvare af ett utaf omyndig förklarad person utgif-

vet, oriktigt före omyndighetsförklaringen dateradt löpande skuldebref har ansetts ej äga därför erhålla betalning af den omyndiges förmyndare. Se Kungl. Maj:ts dom den 11 april 1900; H. 1902 sid. 533.

Ur Lagkommitténs förslag till 3 kap. handelsbalken må i sammanhang härmed anmärkas följande stadgande:

20 §. Skuldförbindelse af omyndig, så ock för penningar eller annat, som någon i dobbel eller spel eller på vad tappat, vare ogill; men har någon gifvit till omyndig försträckning, vid bevislig och trängande nöd, då föräldrar eller förmyndare ej kunnat tillitas; vare berättigad sitt återfå.

Ur motiven:

Då det är ostridigt, att förskrifningar i allmänhet, som utgifvas af omyndiga personer, ej böra af lagen anses betalningsgilla, har däremot funnits betänkligt att, med anledning af den hittills gällande föreskrift i 4 § af förordningen den 7 juni 1749, förklara äfven de skuldebref kraftlösa, som äro utgifna, uti föräldrarnes listid och utan deras samtycke, af ynglingar, hvilka ehuru myndiga likväl njuta underhåll af föräldrar och anhöriga. Om man således vill förekomma bedrägerier samt oförsiktiga och slösaktiga ynglingars misshushållning och skada, lägges därjämte för allmänheten en snara, för hvilken den ej kan vakta sig, och tillfälle betages äfven den omtänksamme ynglingen att genom nyttiga företag bereda sig utkomst eller vinning. Vid förefallande afhandlingar blifver ej alltid för allmänheten möjligt att få veta, om en till myndiga år kommen ynglings föräldrar ännu lefva eller ej, och än mindre är den i tillfälle att känna, om han njuter underhåll af föräldrarne eller andra anhöriga. Äfven de, som innehafva ämbeten och tjänster i staten eller själfva idka lofliga näringar och yrken, kunna njuta understöd af föräldrar och anhöriga. Lagstiftaren bör ej låta helgden af kontrakter bero på sådana tillfälliga och dolda omständigheter. Då en yngling fyllt 21 år, är han efter lag myndig. Såsom myndig äger han att med andra sluta alla af lagen gillade aftal i allmänhet. Har han vid dessa år ej den mognad i förstånd, att vår-

den om hans egendom kan honom anförtrös, utan anledning vore att befara, det själfmyndigheten för honom blefve vådlig, så gifver lagen anvisning, huru hans omyndighetstillstånd må förlängas och till allmänhetens kunskap komma. Försumma de, hvilka äga vård och inseende öfver en sådan yngling under hans minderårighet, att vidtaga denna af lagen gifna utväg, så böra icke följderna af försummelsen drabba tredje man, som på god tro afhandlat med den till myndiga år komne och ej under fortfarande förmynderskap ställde ynglingen. Af hvad nu är anfördt torde nogsammt finnas, att ett sådant medeltillstånd emellan myndighet och omyndighet, hvari en person skulle kunna efter omständigheterna ikläda sig och begagna båda dessa egenskaper till sin fördel och andras skada utan att själf vara bunden vid aftal och ingångna förbindelser, ej bör af lagen erkännas eller gillas. — Ehuru kommittén, såsom förr är sagdt, ansett skuldebref, utgifna af omyndiga, vara i allmänhet ogilla, torde dock undantag från denna generella regel i vissa fall böra äga rum. En yngling är stadd på en resa, angripes därunder af sjukdom eller förlorar det han medfört till sitt underhåll och fortkomst. En annan vistas för att idka studier eller lära något näringsyrke, någon konst eller slöjd på längre afstånd från sina föräldrar eller anhöriga, som sörja för hans underhåll. Af dem kan han ej erhålla understöd och hjälp så hastigt, som hans belägenhet fordrar. Mänskligheten uppmanar väl dem, som äro ynglingen närmast och af honom kunna anlitas, att bistå honom med det nödvändiga, men då ej alltid någon af dem kunde finnas benägen eller i tillstånd att skänka, hvad till ynglingen gifves, samt både billighet och rättvisa bjuda, att den, som vid sådana tillfällen försträckt något till en omyndig, må vara berättigad till betalning, har kommittén så mycket mindre ansett betänkligt härom meddela det i senare momentet af 20 § befintliga stadgande, som den försträckningsgifvaren ålagda skyldighet att bevisa, det den omyndige varit i trängande nöd, utesluter möjligheten af bedrägerier emot omyndiga, och några tillfällen

för dem att genom misshushållning och slöseri förspilla sin egendom således härigenom icke beredas.

Lagberedningens motsvarande stadgande var af följande lydelse: »23 §. Skuldförbindelse af omyndig, så ock för penningar eller annat, som någon i dobbel eller spel eller på vad tappat, vare ogill; men har någon gifvit omyndig undsättning i trängande nöd, vare berättigad sitt återfå.» Den förändring, som härigenom vidtogs i kommitténs förslag, motiverades sålunda:

Lagförslaget 20 § har förklarat försträckningsaftal med omyndiga giltigt i ett fall, nämligen då försträckningen skett vid bevislig och trängande nöd, utan att föräldrar eller förmyndare kunnat anlitas. Beredningen har trott, såsom det nya förslaget 23 § visar, att hvad en omyndig uti en sådan belägenhet erhåller snarare måste anses vara en undsättning än en egentlig försträckning, och att den, som bistår den nödstälde, bör vara berättigad till ersättning, äfven om han icke gifver sig tid att förut efterforska, huruvida den omyndiges föräldrar eller anhöriga kunna anlitas, helst hvarje dröjsmål kan, då nöden är, trängande, göra att hjälpen kommer för sent.

I visst fall är jämväl ett af myndig person utfärdadt skuldebref, oaktadt valuta lämnats, icke betalningsgillt. Uti 4 § af omförmälda förordning stadgas nämligen, att alla obligationer, reverser och förskrifningar, som äro utgifna af någon omyndig, eller, *uti föräldrarnes lifstid och utan deras samtycke, af sådana, hvilka njuta underhåll af föräldrar och anhöriga*, skola ej äga någon förbindelse till betalning och böra således icke inlösas. Jfr Lagkommitténs, å sid. 4 anmärkta yttrande.

För att ett af sådan myndig person utgifvet skuldebref skall kunna förklaras icke medföra förbindande verkan till betalning, erfordras dock, att försträckningsgifvaren bevisligen haft kunskap därom, att underhåll åtnjutits.

Stadgandet är icke tillämpligt i afseende å person, som

med arbete eller egna tillgångar kan försörja sig själf men ändå erhåller understöd.

För inträdande af betalningsskyldighet erfordras icke föräldrarnes uttryckliga samtycke till förbindelsen. Sådant samtycke kan lämnas äfven tyst och alltså på grund af de föreliggande omständigheterna i det konkreta fallet presumeras vara för handen. Är t. ex. förbindelsens belopp icke i förhållande till underhållets riklighet af någon afsevärd storlek, torde i vanliga fall beloppet böra utdömas.

Med afseende å ordalydelsen af ifrågavarande stadgande kan man däremot icke såsom villkor för dess tillämplighet uppställa, att den, till hvilken förbindelsen utgifvits, gjort sig skyldig till bedrägligt eller eljest olagligt eller otillåtet förfarande, om ock stadgandet enligt motiveringen tillkommit »för hämmande af hvarjehanda med ungdomen öfvade bedrägerier» och för att söka förekomma, »det ynglingar icke må varda inledde uti spel och taga penningelån hos ockrare, hvilka lämna slika försträckningar i förhoppning om sådana ynglingar tillfallande arf». (Se *Modées verk*, 4 delen, sid. 2870.)

Enligt en af äldre rättslärare omfattad mening skulle öfvermålda stadgande endast innebära, att fordran på grund af förbindelse utaf ifrågavarande art icke kunde å exekutiv väg utsökas. Stadgandets innehåll gifver emellertid icke stöd för en dylik mening, hvilken ej heller blifvit gillad af rättspraxis.

Likaledes torde man böra fränkänna vitsord åt den stundom försporda åsikten, att borgenären af tillgångar, som gäldenären framdeles erhöle, skulle vara berättigad till betalning, om det kunde bevisas, att gäldenären erhållit full valuta, hvilken blifvit använd till hans behof.

Slutligen må framhållas, att stadgandet, som på grund af sin natur måste tolkas restriktivt, icke äger tillämplighet i det fall, att förbindelsen utgifvits af någon, som njuter underhåll af anhöriga, sedan hans föräldrar aflidit.

Följande rättsfall äro här att anmärka.

Uti stämning till vederbörande underrätt yrkade B., att studeranden K., hvilken iklädt sig ansvarighet såsom för egen

skuld för en af Å. utgifven skuldförbindelse, måtte förpliktas att genast till B. utgifva det utfästa beloppet. Som K. erkänt, ej mindre att han ingått den till stöd för krafvet åberopade förbindelsen, än äfven att han vid densammas underskrifvande uppnått myndig ålder, men däremot icke visat, att han på något bedrägligt sätt blifvit till förbindelsens utgifvande förmådd och således icke af den, till hämmande af hvarjehanda med ungdomen öfvade bedrägerier, den 7 juni 1749 utgifna förordning kunde hämta stöd för befrielse från skyldigheten att fullgöra sin åtagna borgensansvarighet, ålade underrätten, utan afseende på åtskilliga af K. företedda intyg därom att han njöt underhåll af sin fader och saknade all förmögenhet, K., på grund af 10 kap. 9 § handelsbalken samt 4 kap. 2 § utsökningsbalken, att förbindelsen infria. — Hofrätten yttrade däremot, att emedan ostridigt vore, att vid den tid, då ifrågarvarande ansvarsförbindelse utfärdades, K., som icke ägde någon enskild förmögenhet, åtnjöt underhåll af sin fader, vid hvilket förhållande nämnda förbindelse, enligt 4 § i förordningen den 7 juni 1749, icke finge anses betalningsskylld, pröfvade Hofrätten rättvist befria K. från vederpartens instämnda talan. — På ändringssökande af B. pröfvade Kungl. Maj:t i dom den 4 jan. 1856 skäligt, med ändring af Hofrättens dom, gilla underrättens utslag, då det förhållande, på grund hvaraf K. undandragit sig betalningsskyldighet, icke bevisligen varit af B. vid borgensförbindelsens emottagande känt. (Ur Backmans Handbok s. 171.)

Sedan Matts Svenssons i Löderup son Sven Mattsson tecknat borgen såsom för egen skuld å ett till Nils Olsson utgifvet skuldebref, blef han, sedan Nils Olsson aflidit, af dennes stärbhusdelägare stämd med yrkande att å skuldebrevet afbetala visst belopp. Sven Mattsson åberopade dels intyg från vederbörande häradskrifvare, att han det år borgensförbindelsen ingåtts varit mantalsskrifven hos sin fader och dels en af två personer utfärdad (och af dem sedermera bevitnad) attest, att han alltid förut varit och ännu vore i sina föräldrars bröd och af dem njöt underhåll. — Underrätten med-

delade följande, af Hofrätten i dom fastställda beslut: Som Sven Mattsson erkänt ej mindre, att han ingått ifrågavarande borgensförbindelse, än äfven att han vid densammas underskrifvande varit myndig, samt Sven Mattsson icke ens föreburit, att det förhållande, på grund hvaraf han undandragit sig betalningsskyldighet, varit af Nils Olsson vid förbindelsens emottagande känt, förpliktades Sven Mattsson att betala fordrade beloppet. — Nedre Revisionen hemställde om fastställelse å Hofrättens dom; och enär Sven Mattsson vid borgensförbindelsens utfärdande varit myndig, och hans förmåga att då genom arbete — om ock vid faderns jordbruk — sig försörja ej blifvit ifrågasatt, fastställde Högsta Domstolen det slut, Hofrättens dom innehölle. (Kungl. Maj:ts dom den 15 nov. 1870; N. 1871 s. 86.)

Två ledamöter i Högsta Domstolen yttrade emellertid: Emedan det blifvit lagligen styrkt, att Sven Mattsson, då han ingått ifrågakomna borgen, varit i sina föräldrars bröd och njutit underhåll af dem, samt icke visadt vore, att Sven Mattsson iklädt sig förbindelsen med föräldrarnes samtycke, blefve på grund af 4 § i förordningen den 7 juni 1749 den mot Sven Mattsson förda talan ogillad.

N. Bengtsson instämde Karl Bengtsson med yrkande om förpliktande för denne att på grund af två utaf honom utställda växlar, den ena å 500 kronor och den andra å 300 kronor, hvilka blifvit af Karl Bengtsson öfverlåtna, till N. Bengtsson, som på grund af tecknad öfverlåtelse å växlarna måst infria dem, utgifva växlarnas belopp jämte ränta m. m. — Karl Bengtsson bestred betalningsskyldighet, enär han ingått växelförbindelserna utan samtycke af sina föräldrar, af hvilka han, såsom studerande vid Lunds universitet och utan någon som helst egen inkomst, åtnjöte fullt underhåll. Denna hans ställning hade äfven varit N. Bengtsson bekant. — N. Bengtsson förmenade, att, då motparten varit myndig vid tiden för växlarnas utfärdande, saknade det betydelse, om han för sitt vistande vid universitetet erhöle hjälp af sina föräldrar, hvarom för öfrigt N. Bengtsson saknat kännedom. Och i allt

fall kunde man icke anse, att Karl Bengtsson ingått växelförbindelserna mot föräldrarnes vilja, helst Karl Bengtssons fader; hvilken vore mycket förmögen, lämnat sonen största frihet. — Underrätten yttrade, att enär Karl Bengtsson medgifvit, att han vid uppnådd myndig ålder utställt de båda till grund för krafvet åberopade växlarna, ty och som Karl Bengtsson icke visat, att N. Bengtsson vid växlarnas mottagande haft kunskap om af Karl Bengtsson till befrielse från krafvet föreburet förhållande, att han för sitt uppehälle vore hänvisad uteslutande till det underhåll han njöte af sina föräldrar; alltså och på i öfrigt anförda skäl ålades Karl Bengtsson betalningsskyldighet. Hofrätten fann i dom Karl Bengtssons till befrielse från krafvet gjorda *förebärande*, att hans ifrågavarande växelförbindelser ingåtts *utan hans föräldrars samtycke*, medan han af dem njutit underhåll, icke förtjäna afseende, samt fastställde förty och på i öfrigt anförda skäl det slut, hvartill underrätten kommit. — Kungl. Maj:t fastställde på hemställan af Nedre Revisionen Hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 2 augusti 1901; H. 1901 s. 354.)

I enlighet med hvad ofvan anförts äger innehafvare af skuldebref icke utfå förskrifna beloppet, då visadt blifvit, att den, som utgifvit detsamma, därvid saknat förståndets bruk; och regeln gäller utan afseende därå, att skuldebrefvets innehafvare är i god tro.

Enär, på grund af hvad i målet blifvit upplyst rörande utfärdarens sinnesbeskaffenhet, antagas måste, att han vid skuldebrefvets utfärdande icke varit i besittning af förståndets bruk, så att en dylik handling kunnat med laga verkan af honom utgifvas; alltså och med afseende å hvad i öfrigt i målet förekommit ogillades den mot utfärdaren förda talan om betalning för skuldebrefvet. (Kungl. Maj:ts dom den 23 juli 1895; H. 1895 s. 266.)

Att skuldebrefvets innehafvare annorledes än i god tro åtkommit detsamma, var icke i någon mån visadt.

Med nyssnämnda dom bör jämföras följande rättsfall, där fråga var om återfordrande af redan erlagd betalning för skuldebref på den grund, att utfärdaren skulle saknat förståndets bruk.

N. Guldstrand utfärdade ett till innehafvaren ställt, å 3,000 kronor lydande skuldebref, som af Guldstrand öfverlämnades till H. C. Jörgensen såsom ersättning, för det Guldstrand skulle vid leverans af mjölk förfarit svikligt mot Jörgensen. Sedan Guldstrand, som å skuldebrefvet afbetalade 500 kronor till Jörgensen, hvarefter detsamma öfverlåtits å P. G. Ekdahl, emellertid förklarats omyndig, instämde förmyndaren, hvilken på grund af Konungens befallningshafvandes utslag till Ekdahl nödgats erlagga 1,000 kronor, Jörgensen med yrkande om förpliktande för honom att, enär Guldstrand vid tiden för skuldebrefvets utfärdande icke varit vid sina sinnens fulla bruk, återgälda 1,500 kronor. — Underrätten yttrade att, enär det måste anses ådagalagdt, att Guldstrand såväl vid tiden för skuldebrefvets utfärdande som alltsedan varit sinnessjuk, så att han saknat förmåga att fritt bestämma sina handlingar och bedöma deras följder, samt tillika blifvit upplyst, icke allenast att Guldstrand af det i skuldebrefvet förskrifna kapital till Jörgensen erlagt 500 kronor utan äfven att, sedan Guldstrand förklarats omyndig och skuldebrefvet af Jörgensen öfverlåtits till Ekdahl, Guldstrands förmyndare på grund af skuldebrefvet nödgats till Ekdahl utgifva 1,000 kronor, förpliktades Jörgensen att till förmyndaren mot kvitto genast återbetala omförmälda af och för Guldstrand erlagda belopp. — Hofrätten fann i dom skäl ej hafva förekommit, ledande till ändring i underrättens beslut. — Nedre Revisionen hemställde om fastställelse af Hofrättens dom. — Men som upplyst blifvit, att, sedan Guldstrand utgifvit ifrågavarande skuldebref, Guldstrand hos Jörgensen därå afbetalt 500 kronor, samt anledning icke förekommit därtill, att Jörgensen annorledes än i god tro mottagit berörda afbetalning; alltså och då ostridigt vore, att annan person än Jörgensen uppburit de medel, utgörande i kapi-

tal tillhoppa 1,000 kronor, hvilka sedermera afbetalts å nämnda till innehafvaren ställda skuldebref, fann Kungl. Maj:t (två justitieråd), med upphäfvande af domstolarnas beslut, den mot Jörgensen förda talan icke kunna bifallas. (Kungl. Maj:ts dom den 17 febr. 1898; H. 1898 s. 38.) Ett justitieråd instämde i den mening, som sålunda blef Kungl. Maj:ts beslut, »desto hellre, som, efter justitierådets uppfattning, hvad i målet förekommit icke innefattade bevisning, på grund hvaraf, emot hvad de vid utfärdandet af skuldebrefvet såsom vittnen närvarande personer på ed intygat, Guldstrand måste anses hafva vid samma tillfälle varit saknad af förståndets bruk i sådan mån, att det utfärdade skuldebrefvet ej kunde tillerkännas giltighet». Tre justitieråd förenade sig om följande yttrande: Justitieråden funne väl, lika med domstolarna, det, på grund af hvad i saken förekommit, böra anses ådagalagdt, att Guldstrand vid den tid, då han utgaf ifrågavarande skuldebref, och allt framgent varit till följd af sinnessjukdom i saknad af förståndets fulla bruk, samt Jörgensen förty icke kunnat undgå att återbära hvad han på grund af samma skuldebref, hvarför valuta icke varit lämnad, af Guldstrand uppburit; men enär icke ens uppgifvits, att Jörgensen, när han öfverlät skuldebrefvet till Ekdahl, ägde kännedom om att Guldstrand vid skuldebrefvets utfärdande varit sinnessjuk eller hade skälig anledning att misstänka detta förhållande, samt icke heller i öfrigt förebragts någon omständighet, som lagligen kunnat ådraga Jörgensen skyldighet att återgälda, hvad Ekdahl på grund af skuldebrefvet fått uppbära, pröfvade justitieråden rättvist sålunda ändra domstolarnas beslut, att det belopp, Jörgensen hade att utgifva, bestämdes till 500 kronor.

Därest ett skuldebref är utfärdadt af flere personer, kunna de hafva förbundit sig att ansvara antingen för hvar sin lika del af det hela, beräknad efter deras antal, eller

för viss bestämd men olika del af det hela, eller solidariskt, d. v. s. en för alla och alla för en.

Är ej i förbindelsen angifvet, att ansvaret gäller bestämd del eller att förbindelsen är solidarisk, anses den endast vara ingången till lika del, efter utfärdarnes antal beräknad.

Försträckning är fullbordad, så snart föremålet för aftalet blifvit öfverlämnadt till försträckningstagaren.

Utfästelse att framdeles lämna försträckning medför icke laglig förpliktelse att fullgöra utfästelsen.

Då den i saken åberopade, af E. Jansson i juli 1885 gjorda utfästelse, den där allenast innefattade åtagande att framdeles i viss angifven ordning lämna C. Elion försträckning till det af honom uti ifrågakomna skuldebref förskrifna belopp 3,000 kronor, icke vore af beskaffenhet, att Jansson efter lag kunde förpliktas att fullgöra densamma, ogillades den emot Jansson härom förda talan. (Kungl. Maj:ts dom den 10 november 1891. H. 1891, s. 465.)

Annorlunda torde dock förhållandet vara, därest utfästelsen ingår såsom led i ett särskildt aftal, hvarigenom jämväl medkontrahenten åtagit sig förpliktelse.

Enligt förevarande paragrafs ordalag skall försträckning ingås antingen muntligen i tvenne vittnens närvaro eller skriftligen.

Föreskriften, att försträckning skall sålunda avslutas, innefattar emellertid endast ett råd i afseende å sättet att åstadkomma bevisning. Det är nämligen utom all tvist, att försträckningstagare, som medgifver sig eller öfverbevisas hafva mottagit försträckning, kan åläggas att återgälda densamma, äfven om den skett utan vittnen eller skuldebref.

Genom förordningen den 28 juni 1798 angående vissa omständigheter uti lagsöknings- och utmätningsmål stadgades visserligen en bestämd form för utfärdande af skuldebref, i det där gjordes till oeftergifligt villkor för att skuldebref

skulle anses såsom gällande, att det egenhändigt skrifvits och undertecknats af utgifvaren eller ock bestyrkts af tvenne vittnen, hvilka på en gång varit tillstädes och af hvilka det ena skrifvit skuldebrevet. Men denna förordning är numera upphäfd genom 2 § i promulgationslagen till utsökningslagen.

Meningarna hafva för öfrigt varit delade angående förordningens betydelse. Af dess rubrik har sålunda ansetts framgå (se t. ex. Kungl. Maj:ts dom den 16 juni 1836; S. VII, s. 445), att den ägde tillämpning endast, då talan på grund af skuldebref anhängiggjordes vid exekutivt säte, men icke då målet behandlades vid domstol. Befogenheten af denna mening må lämnas därhän. Visst är åtminstone, att den försträckningsgifvare i 1734 års lag tillerkända rättighet att vid domstol med vittnen bevisa försträckningen icke i någon mån upphäfdes genom förevarande förordning.

Lagkommittén ifrågasatte emellertid att göra väsentliga inskränkingar i denna rättighet. Uti dess första förslag till handelsbalk stadgades nämligen i 3 kap. 1 §: »Försträcker man annan penningar eller varor, tage därå skuldebref, skrifvet och undertecknad af försträckningstagaren med egen hand: är det ej af honom skrifvet, tecknen därå tvenne vittnen, att han sitt namn i deras närvaro egenhändigt underskrifvit, eller, där han namnet ej skriva kunnat, sitt vanliga namntecken därunder satt. Gifva flera ett skuldebref ut, då skola ock två vittnen styrka egenhändigheten af deras underskrifter, som det ej själfva skrifvit, eller af deras namntecken, som sina namn ej skriva kunnat. Hafva de genom särskilda, egenhändigt påskrifna och undertecknade meningar skulden godkänt; vare ock det gillt. Försträckning, som gifves af en till annan ibland allmogen, utan skuldebref, må med vittnen bevisas, då det försträckta ej går till högre värde än femtio riksdaler.»

Detta stadgande motiverades sålunda: Sedan lagens föreskrift, att försträckning bör ske i tvenne vittnens närvaro, eller att bref därå skall tagas, funnits otillräcklig för de kontraherandes säkerhet, har genom förordningen af den 28 juni 1798 den närmare bestämmelse blifvit gifven, att skuldebref bör vara egenhändigt både skrifvet och undertecknad af försträckningstagare, eller ock af tvenne vittnen be-

styrkas. Samma föreskrift har i detta förslag blifvit bibehållen, likväl med uteslutande af det villkor, att ettdera vittnet skall hafva skrifvit skuldebrevet, såsom öfverflödigt, då nödig säkerhet ty förutan må anses gifven. Däremot har kommittén ansett samma skäl, som förmått lagstiftaren att å skuldebref, utgifvet af en försträckningstagare, fordra vittnens intyg, när det ej är af honom skrifvet och undertecknadt, äfven för skuldebref, som af flere underskrives, påkalla enahanda säkerhet om deras underskrifter, hvilka ej själfva det skrifvit; äfvensom kommittén funnit sig böra i lagen utmärka, att, om den eller de ibland gäldenärerna, som själfva ej skrifvit skuldebrevets kontext, genom särskilda egenhändigt påskrifna och undertecknade meningar skulden godkänt, sådana påskrifter jämväl äro giltiga. Då genom 1798 års förordning, som egentligen bestämmer skuldebrefs lagliga beskaffenhet, lagens tillåtelse att genom vittnen bevisa försträckning ej blifvit upphäfven, och då, i synnerhet ibland allmogen, försträckning ofta gifves i vittnens närvaro men utan skuldebref, som äfven någon gång i brist af skrifmaterialier och öfuing i skrifkonst ej kunna upprättas, har man ansett nödigt att för allmogen bibehålla bevisningssättet genom vittnen, men därjämte inskränkt det till försträckningar, som ej gå till högre belopp än femtio riksdaler, emedan behovet af sådana mindre försträckningar oftast och hastigast inträffar, och i de fall, då någon har större understöd i penningar eller annat af nöden, rådrum och tillfälle att upprätta skuldebref ej kunna saknas, samt vådligt vore att låta bevisningen om större försträckningar på vittnen ankomma.

I sitt senare förslag till handelsbalk anförde däremot Lagkommittén rörande denna fråga: Då kommittén ytterligare öfvervägt de skäl, som föranledt ifrågavarande föreskrifter och inskränkningar, hafva flera tvifvelsmål om deras giltighet uppstått. Om man å ena sidan sökt tillsluta dörren för bedrägerier genom falska eller förut guldna fordringars utkräfvande, har man å den andra måhända öppnat den för en annan ej mindre skadlig och straffbar art af bedrägeri, hvarigenom en gäldenär, för det försträckningsgifvaren underlätit att af honom taga skuldebref eller att tillse, det skuldebrevet vore med lagens föreskrifter i allo instämmande, kunde vinna befrielse från sin förbindelse. Dessutom gifvas tillfällen, då försträckningar ske, utan

att skuldebref kan genast erhållas och utan att vittnen äro tillstades. Däribland må anföras den ej sällan inträffande händelse, att man genom bref anmodar en å annan ort vistande person om försträckning af penningar eller varor: penningarna öfversändas med posten, och varorna affärdas med annan tjänlig lägenhet; de komma sökanden riktigt till handa. Om nu i sådant fall hastigt inträffad sjukdom eller döden skulle hindra sökanden att afgifva skuldebref, eller om han vore nog illasinnad att neka till skulden, såsom ej styrkt med skriftligt bevis eller med tvenne vittnen, de där öfvervarit såväl begäran om försträckningen som dess utgifvande och mottagande, skulle allmänna rättskänslan visserligen icke gilla en lag, som ej tillåte den bevisning, hvilken genom bref, postbevis eller vittnens intyg om särskilda omständigheter kunde åstadkommas. Änskönt allmänna säkerheten fordrar, att i lag stadgas särskilda former för upprättandet af vissa aftal, därest de inför yttre rätt skola blifva gällande, kan dock lagen för bevisning af skada i allmänhet, som någon genom annans åtgärd eller vållande tillfogas, icke föreskrifva några speciella former. Formerna äro i synnerhet nödiga, då fråga är om sakrätt i fast egendom, men äfven om ett aftal därom skulle förklaras ogiltigt af det skäl, att de ej blifvit iakttagna, lär man dock ej kunna vägra den, som t. ex. på grund af ett köp till annan utgifvit större eller mindre del af köpeskillingen, att genom själfva den, såsom obevittnad, ogillade handlingen eller annan bevisning göra sin rätt till ersättning gällande. På dessa grunder och då därtill kommer, dels att försträckningsgifvares egen försiktighet och omtanke i de flesta fall säkerligen förmå dem att förse sig med skuldebref, dels ock att afseendet på svårigheten för domstol att i saknad af sådana bevis i återstående få fall utreda sanningen efter lagens allmänna regler för bevisning vida öfverväges af alla rättänkandes ovilja öfver förnekad bevisningsfrihet, har kommittén ej tvekat att ur nya lagförslaget utesluta ofvanberörda föreskrifter och inskränkningar.

Den af Lagkommittén sålunda uttalade åsikt delades sedermera af Lagberedningen, hvaremot Högsta Domstolen vid granskning af Lagkommitténs förslag yttrade: För att bereda säkerhet, såväl emot oriktiga kraf som emot oredliga gäldenärers försök att jäfva fordringsägarens rätt är det nyttigt och nödigt, att för skuldebref vissa former

stadgas, hvilkas iakttagande gifva detsamma egenskap af fullt bevis i fråga om försträckningens verklighet och belopp, och hvarförutan den skriftliga handlingen ensam icke är tillfyllestgörande. Högsta Domstolen tillstyrker i detta afseende bibehållande af de föreskrifter, som nu gällande lag, 1 § i förordningen den 28 juni 1798, innefattar; dock bör uttryckligen tilläggas, att när förskrifningen icke finnes så inrättad, det i allt fall är borgenär obetaget att genom annan bevisning styrka fordringens riktighet.

Af den i 17 kap. 33 § rättegångsbalken uppställda regeln, att »käranden åligger sitt käromål lagligen bevisa eller vare svaranden fri», följer, att den, som mot annan anhängiggör talan på grund af skuldebref, är bevisskyldig, därest motparten bestrider, att han tecknat sitt namn å skuldebrefvet. I fråga om den bevisning, som därvid måste föreläggas, har viss tvekan varit rådande. Å ena sidan har man ansett sig bunden af de legala bevisreglerna, under det man å den andra velat tillerkänna domaren rätt att efter fri öfvertygelse pröfva, huruvida äktheten af ett skuldebref vore bevisad eller ej. Till stöd för den senare meningen har åberopats 17 kap. 1 § rättegångsbalken, hvilket lagrum är af följande lydelse: »Företer någon skriftliga bevis, att sin talan därmed styrka; pröfve domaren noga deras beskaffenhet och riktighet, så ock hvad vitsord och verkan de i saken äga.» Och det lär icke kunna förnekas, att detta stadgande — ehuru obestämdt affattadt — bestyrker den åsikt, att 1734 års lagstiftare verkligen velat åt domstolen inrymma större frihet vid pröfning af skriftliga bevis.

Detta spörsmål är dock numera i praktiskt afseende af ringa eller intet intresse. Vid sidan af den skrifna lagen har nämligen den fria bevispröfningens grundsats af den allmänna rättsuppfattningen blifvit allt mera erkänd beträffande bevismedlen i allmänhet; och i praxis har samma grundsats gjort sig gällande i stor utsträckning. Det lär icke längre vara nödigt för den svenske domaren att ogilla ett instämmt

påstående, om hvars befogenhet han genom hvad i målet förekommit blifvit fullt öfvertygad, därför att det icke blifvit styrkt enligt de grunder, som föreskrifvas i 17 kap. rättgångsbalken. Bevispröfningsens regelbindning kan redan anses såsom faktiskt upphäfd.

Beträffande skuldebref, hvars äkthet blifvit bestridd, är dock naturligtvis domaren pliktig att så till vida hålla sig inom ramen för de allmänna bevisreglerna, att han i allmänhet måste anse skuldebrevet vara undertecknad af den uppgifne utfärdaren, där två vittnen sådant intyga, äfven om sannolikhetsskäl tala däremot; likasom, därest hinder eljest icke möter, i regel bör dömas till värjemålsed, såframt ett vittne intygar, att skuldebrevet är äkta. Den frihet i bevispröfningen, som i förevarande afseende tillkommer domaren, ligger däruti att han, till och med utan att något fullt bestyrkande vittnesmål afgifvits, uteslutande på grund af sannolikhetsskäl äger taga skuldebrevet för äkta och således döma till betalningsskyldighet.

Att domaren vid afgörandet af skuldebrefs äkthet numera tillerkännes sådan frihet i bevispröfningen bekräftas snart sagdt för hvarje dag; och det torde till bestyrkande häraf vara obehöfligt att anföra prejudikat. Men redan för lång tid sedan gjorde sig enahanda princip gällande (se t. ex. Kungl. Maj:ts domar den 3 mars 1818 och den 17 aug. 1853, S. XXVII, s. 92), hvilket förhållande, då fri bevispröfning vid den tiden i allmänhet icke tillämpades, möjligen kan åberopas till stöd för riktigheten af den förut omnämnda åsikten om domarens rätt att jämlikt 1734 års lag efter fri öfvertygelse pröfva verkan af *skriftliga* bevis.

Angående frågan om skuldebrefs riktighet blifvit styrkt se för öfrigt Kungl. Maj:ts domar den 26 november 1878; H. 1878 sid. 436 och den 8 december 1875; H. 1875 sid. 550.

Att, då den föregifne utfärdaren af ett skuldebref bestrider underskriften, bevisning rörande dennas äkthet kan

föras genom dess jämförande med utgifvarens vanliga handstil, behöfver näppeligen omnämnas. Dock torde på denna väg endast undantagsvis fullgiltigt bevis kunna åstadkommas. Såväl Lagkommittén som Nya lagberedningen hafva emellertid förutsatt, att detta någon gång kunde vara fallet. Såsom i viss mån belysande för den ställning, praxis intager rörande denna fråga, är följande rättsfall af intresse.

Uti J. H. Trapps urarfvaknings bevakade Th. Pehrsson fordran på grund af två med Trapps namn undertecknade, obevittrade skuldebref. Riktigheten af skuldebrefven beströfs af syssломannen i konkursen, enär de icke öfverensstämde med gäldenärens böcker. Till stöd för bevakningen åberopades ett domboksutdrag, innehållande att Pehrsson för dödsfalls skull såsom vittnen hört två personer hvilka, sedan de besett två med de vid bevakningen åberopade lika lydande skuldebref, sammanstämmade intygat, att vittnena — som under en lång följd af år, jämväl de år, ifrågavarande skuldebref skulle utfärdats, haft affärer med Trapp — vore på grund af likheten emellan stilen i skuldebrefven och Trapps vanliga handstil fullt öfvertygade, att skuldebrefven blifvit skrifna och undertecknade af Trapp. — Hofrätten samt Nedre Revisionen äfvensom tre justitieråd gillade underrättens dom så lydande: »Enär åt det framställda bestridandet af skuldebrefvens riktighet icke kan gifvas annan tolkning än att syssломannen förnekat, att desamma blifvit af Trapp i lifstiden utfärdade, samt sådant icke är behörigen styrkt, ogillas bevakningen.» Högsta domstolens pluralitet, som tydligen icke ingått i pröfning af skuldebrefvens äkthet, yttrade: »Som det emot ifrågavarande bevakning gjorda jäf grundades allenast å det förhållande, att den bevakade fordringen icke öfverensstämde med gäldenärens böcker, men berörda förhållande icke vore af beskaffenhet, att skuldebrefvens giltighet därigenom uteslötes, ogillades jäfvet.» (Kungl. Maj:ts dom den 15 juli 1884. H. 1884, s. 335.)

Det torde böra särskildt framhållas, att i ofvannämnda fall icke blott underskriften utan hela handlingen skulle egen-

händigt skrifvits af den förmente utfärdaren; och vid sådant förhållande är det naturligtvis i allmänhet mindre vanskligt att genom jämförelse af handstilen komma till riktigt resultat.

Ofvan har nämnts, att, därest den uppgifne utfärdaren af ett skuldebref bestrider äktheten af sin namnteckning, bevisskyldigheten åligger motparten. Härvid bör dock märkas, att, om den förre på tillfrågan förklarar sig icke känna till, huruvida skuldebrevet är af honom underskrifvet eller ej, en sådan förklaring icke kan anses såsom ett bestridande. Å andra sidan är det icke rätt att anse det skuldebref, hvarom yttrande alls icke afgifvits, såsom erkänt.

Vidare bör erinras därom, att enligt en särdeles inom doktrinen omfattad åsikt omförmälda regel i fråga om bevisskyldigheten äger hufvudsaklig tillämpning endast angående skuldebref utan vittnespåskrift. Är skuldebrevet försedt med vittnesintyg om underskriftens äkthet, skulle enligt sagda åsikt ett enbart bestridande icke alltid medföra skyldighet för motparten att förebringa bevisning. Kunde vittnena på grund af dödsfall eller vistelse utom riket eller dylikt icke höras, och lämnades det obestriddt, att de verkligen funnits eller funnes till, borde utgifvarens underskrift anses för riktig, till dess sannolikhetsskäl förebragts, som gäfvne fog för tvivel på dess äkthet.

Till bestyrkande däraf att ifrågavarande åsikt omfattats jämväl af praxis har åberopats följande rättsfall.

Emedan Eriksdotter, hvilken i fråga om åtkomst till i fråga varande $\frac{1}{108}$ mantal n:r 2 Vallby åberopat, att hemmansdelen, som vid arfskifte den 28 december 1868 efter Johan Tobiasson tilldelats dennes son, Eriksdotters man Johan Severin Johansson, skulle i arf efter denne tillfallit makarnes son och efter dennes år 1876 inträffade död ärfvits af Eriksdotter, bestridt riktigheten af det utaf C. L. Johansson åberopade i Johan Severins namn den 28 december 1868 för C. L. Johansson utfärdade salubref å nämnda hemmansdel och

påstått, att Johan Severins å handlingen befintliga namn icke vore af honom skrifvet; ty och som till förringande af C. L. Johanssons enligt denna handling påstådda rätt till hemmanet förekomme: att C. L. Johansson, fastän han enligt berörda salubref ägt att den 14 mars 1869 tillträda hemmansdelen, likväl icke, såvidt visadt vore, förr än genom förevarande rättegång sökt komma i besittning af fastigheten, eller ens för Eriksdotter företett åberopade salubrefvet, på grund hvaraf han ej heller förr än år 1884 vunnit lagfart; samt att hemmansdelen, hvartill efter arfskiftet vissa ägor syntes blifvit anvisade, alltsedan Johan Severins afresa år 1869 till utrikes ort innehafts och brukats af Eriksdotter, som därå med C. L. Johanssons vetskap låtit uppföra byggnader, utan att denne gjort någon invändning emot Eriksdotters rätt att sålunda förfoga öfver hemmansdelens tillhörigheter; alltså och då, *emot hvad sålunda förekommit*, C. L. Johansson icke styrkt sig äga rätt att framför Eriksdotter innehafva i fråga varande hemmansdel, förklarades C. L. Johanssons i denna sak instämnda talan ej kunna bifallas. (Kungl. Maj:ts dom den 12 jan. 1886; H. 1886, s. 18.)

Följande Göta Hofrätts dom, som dock ej varit föremål för Högsta Domstolens pröfning, torde jämväl böra anmärkas:

Enär Maria Sofia Carlsdotters namnteckning å det af hennes man Sven Johan Svensson den 16 juni 1864 utfärdade köpebref, hvarigenom till Carl Magnus Magnusson försåls Maria Sofia Carlsdotter i arf efter hennes moder tillfallna $\frac{1}{30}$ mantal Möckerhult eller Fiskarefällan, vore genom två, såvidt vederligt, ojäfviga vittnens underskrift bestyrkt, samt Maria Sofia Carlsdotter *ej förebragt någon omständighet till stöd för sitt förnekande af namnteckningens äkthet*, funne Hofrätten det vara lagligen ådagalagdt, att Maria Sofia Carlsdotter i behörig ordning gifvit sitt samtycke till ifrågavarande försäljning, hvarföre Hofrätten fastställde underrättens dom, hvarigenom hennes talan om bättre rätt till fastigheten ogillats. (Göta Hofrätts dom den 5 dec. 1890.)

En ledamot var beträffande motiveringen skiljaktig och yttrade:

Enär köpebrevet är upprättadt med iakttagande af den form, som beträffande tillkomst af sådan handling i lag stadgas, samt Maria Sofia Carlsdotter icke visat, att de å köpebrevet antecknade vittnena varit jäfviga, eller förebragt omständighet, som i förevarande fall lagligen får anses föranleda antagande, att köpebrevet tillkommit annorlunda än i behörig ordning, ogillas Maria Sofia Carlsdotters talan.

Ifrågavarande båda domar afse visserligen sådana fall, där viss form är föreskrifven för rättshandlings giltighet. Men om ett med vittnesintyg försedt köpebref i brist af motbevisning tillerkännes giltighet, måste väl — har man sagt — en dylik regel så mycket mer vara tillämplig, då fråga är om skuldebref. Vid köp af fast egendom måste ju vittnen vara närvarande. Då köparen låter bevittna köpebrevet af två personer, gör han icke annat än hvartill han af lagen tvingas. Skuldebref åter är lika giltigt, vare sig det förses med vittnespåskrift eller ej. Vid sådant förhållande vore det väl obilligt att försätta en försträckningsgifvare, som fordrat bevittnad skuldebref och sålunda iakttagit all omsorg, i sämre ställning än en köpare, hvilken icke använt någon särskild försiktighet till betryggande af sin rätt.

En dylik slutsats lär emellertid vara förhastad. Samhällets behof af säkerhet torde icke vara så stor beträffande skuldebref som i fråga om de rättshandlingar, för hvilkas upprättande viss form är föreskrifven. De senare äga i allmänhet större vikt med hänsyn till samhällsmedlemmarnes förmögenhetsförhållanden. Redan häraf betingas en skillnad i förevarande afseende emellan köpebref och skuldebref. Men härtill kommer att, enligt hvad erfarenheten gifver vid handen, köpebref jämförelsevis sällan förfalskas, under det förfalskning af skuldebref är långt ifrån ovanlig. Och äfven af denna anledning torde man icke böra tillerkänna alltför stor betydelse åt den omständigheten, att ett skuldebref är af vittnen styrkt.

Det har blifvit påstådt, att Lagkommittén beträffande

skriftliga bevis i allmänhet ansett en dylik omflyttning lämplig. Till stöd härför har åberopats följande af Lagkommittén föreslagna stadgande: »Ej skall handling ogill vara, förty att någon, som den bevittnat, dött eller jäfvig blifvit eller ej kan till rätta skaffas att sitt vittnesmål med ed fästa, där ej omständigheter förekomma, som handlingens trovärdighet förringa.» Att med detta stadgande dock afsetts endast de fall, där skrift är form, torde klart framgå, då stadgandet granskas, icke lösryckt ur sitt sammanhang utan i förbindelse med de öfriga bestämmelser, bland hvilka det förekommer. Dessa bestämmelser innehållas i 7 och 8 §§ rättegångsbalken, hvilka lagrum, enligt Lagkommitténs förslag, skulle lyda sålunda:

7 §. Där lagen stadgar, huru skriftlig handling enskilda emellan upprättas skall, äge den handlingen ej vitsord, om den ej så inrättad är, som för hvarje fall föreskrifvet finnes. Handling, som lagligen inrättad är, skall efter dess ordalydelse tydas: ej vare bevisning genom vittnen däremot gällande.

8 §. Nekar någon till handling, som i 7 § omtalas, eller varder handling, som enskild person utgifvit, klandrad; då äge den, som af handlingen sig begagna vill, dess varelse och verklighet med vittnen eller annan bevisning styrka. Ej skall handling ogill vara — — — förringa; dock gälla i ty fall, om testamente hvad i 9 kap. 7 § Ärfdabalken stadgadt är.

Den motivering, Lagkommittén lämnade rörande dessa bestämmelser, gifver ytterligare bekräftelse på riktigheten af det nyss sagda. Lagkommittén yttrade nämligen: »Enskilda skrifters verkan beror däraf, att de hafva sin lagliga form, ifall en sådan är föreskrifven, och att de kunna med andra bevis understödjas, i händelse den, emot hvilken de begagnas, dem förnekar eller klandrar. Brist i den påbudna formen betager handlingen all kraft efter den gamla grundsatsen: lagligt stände, olagligt återgånge; och en handling, som ej kan styrkas, då den förnekas eller klandras, är ej att betrakta annorlunda, än som hade den aldrig varit till. Befinnes en handling, den där innefattar aftal, som efter lag skall i skrift förvaras, till formen riktig, och är den jämväl till

sin varelse och verklighet medgifven eller bevist, så ligger det i sakens natur, att denna handling skall tydas efter ordalydelsen och att någon bevisning genom vittnen däremot ej kan äga rum. Den säkerhet, som åsyftas med lagens bud om skriftlig handlings upprättande, vore tillintetgjord, om en sådan bevisning antoges: det blefve då till slut icke själva handlingen, utan vittnesmålen, som skulle gälla, och minnet finge större betydelse, än skriften. — Däremot måste det alltid vara både en rättighet och en skyldighet för den, som vill draga fördel af en handling, att förebringa bevisning, äfven af vittnen, för densamma, det vill säga: till bestyrkande af handlingens varelse och verklighet, då den förnekas eller klandras. Härvid uppkommer den frågan, om en handling, *hvilken efter lag bör bevittnas*, är ogill därför att någon, som i egenskap af vittne den undertecknat, dött, blifvit jäfvig eller ej kan skaffas till rätta, när vittnesmålet skall edligen afläggas. I 9 kap. 7 § af förslaget till ärfdabalk har väl kommittén förklarat, att om testamentsvittnen dö eller blifva jäfvisa, så att det stadgade antalet ej mera finnes kvar, testamentet skall vara ogillt, därest icke gifvaren låtit det ånyo bevittnas, med undantag blott af den händelse, att dödsfallet eller jäfvet varit honom okänt eller tillkommit vid eller efter den tid, han själf afled; och detta grundar sig därpå, att gifvaren när som helst under sin lifstid kan förnya sitt testamente eller bota det bristfälliga däruti. Men helt olika är förhållandet med andra handlingar. Sedan de en gång äro upprättade, kunna de ej ensidigt omskrifvas eller förändras. Vore nu en sådan handling ovillkorligen kraftlös, för det vittnena ej kunde höras, så hade man ej längre någon säkerhet i dessa handlingar. Kommittén har således i förslaget bestämdt uttryckt den princip, lagskipningen i allmänhet hittills följt, nämligen att handlingen icke dess mindre skall äga sin giltighet, såframt eljest inga omständigheter förekomma, som förringa trovärdigheten därpå.»

Angående bevisskyldigheten i tvist om förbindelses äktenskap må i detta sammanhang äfven följande rättsfall anmärkas.

H. R. Andersson, såsom förmyndare för V. Johanssons

stärbbusdelägare, instämde Sundsvalls enskilda bank samt anförde: Banken hade under yrkande om likvid meddelat stärbhusdelägarne, att banken diskonterat en af Johansson utställd växel å 3,000 kronor, till säkerhet hvarför Johansson skulle såsom pant lämnat två af banken till Johansson utfärdade depositionsbevis å tillhoppa 3,200 kronor med ränta. Enligt bankens uppgift skulle pantsättningen skett genom särskild af Johansson utfärdad, af två personer bevittnad handling. Som emellertid namnen å såväl växeln som pantafhandlingen vore falska samt depositionsbevisen olofligen tillgripits från Johansson, yrkade Andersson, att banken måtte förpliktas utgifva depositionsbevisen eller deras värde i kapital och upplupen ränta. Banken svarade: Banken, som icke kände, hvilka personer bevittnat pantafhandlingen eller om denna vederbörligen bevittnats, hade i god tro mottagit hypoteket för lämnad penningförsträckning och vore således ej skyldig att återlämna detsamma, förrän bankens fordran guldits. Då växeln icke å förfallodagen infriats, hade hypoteket i laga ordning sålts å offentlig auktion och därvid inropats af banken. — Underrätten yttrade, att som *emot bankens bestridande annat förhållande ej blifvit styrkt, än att Johansson själf underskrifvit den handling, hvarigenom ifrågavarande två depositionsbevis blifvit hos banken pantsatta*, och att banken varit i god tro vid mottagandet af desamma, alltså kunde käromålet icke bifallas. — Hofrätten fann i dom ej skäl att göra ändring i underrättens beslut. — Kungl. Maj:t fann ej skäl att göra ändring i Hofrättens dom. Ett justitieråd instämde i detta slut, enär ingen anledning förefunnes därtill, att ifrågavarande depositionsbevis blifvit hos banken pantsatta utan Johanssons vetenskap och vilja. Två justitieråd förenade sig om följande yttrande: »*Emedan banken icke emot Anderssons bestridande styrkt, att ifrågavarande pantförskrifning blifvit utfärdad af Johansson, utan till stöd för ett motsatt antagande fast hellre förekommer, att de personer, hvilka finnas tecknade såsom vittnen å nämnda afhandling, redan vid tiden för dess tillkomst voro aflidna*, hvadan handlingen synes hafva i afseende å vitt-

nespåskrifterna undergått förfalskning; ty och som laglig giltighet följaktligen icke kan tillmätas den i Johanssons namn verkställda pantsättning, hvarigenom de i pantförskrifningen omförmälda, till Johansson utställda två depositionsbevis kommit i bankens besittning; alltså och då sedermera, enligt hvad upplyst är, berörda depositionsbevis, hvilka ostridigt lydt å 3,200 kronor med ränta, rörande hvars belopp utredning dock saknas, efter uppbud blifvit å auktion försålda och därvid af banken inropats, pröfva vi rättvist att, med ändring af domstolarnas beslut, förplikta banken att emot kvitto till Andersson antingen återställa depositionsbevisen eller ock gälda deras värde med 3,200 kronor jämte därå på betalningsdagen upplupen ränta enligt de i depositionsbevisen angifna grunder; vid hvilken likvid banken dock äger afräkna hvad Johanssons stärbhus tilläfventyrs kan visas hafva af den å auktionen för depositionsbevisen betingade inropssumman uppburit.» (Kungl. Maj:ts dom den 27 mars 1896; H. 1896 s. 141.) Jfr Kungl. Maj:ts dom den 10 februari 1868; N. 1868 s. 319.

Se äfven Kungl. Maj:ts domar den 21 september 1900; H. 1900 sid. 368, och den 26 oktober 1906; H. 1906 sid. 432.

Är underskriftens äkthet bevisad eller erkänd, innefattar denna omständighet i regel tillräckligt bevis om textens äkthet. Erkänner undertecknaren namnteckningen men påstår, att han icke skrivit sitt namn *under* skuldebrevet, utan att hans namnteckning blifvit missbrukad genom textens sättande öfver densamma, anses detta såsom en invändning, hvilken det åligger undertecknaren att bevisa. Enahanda är naturligtvis förhållandet, då undertecknaren uppgifver, att skuldebrevet utgjort allenast ett utkast eller dylikt. Står ett underskrifvet skuldebrefs äkthet fast, finnes nämligen i allmänhet ingen anledning att betvifla, det skuldebrevet verkligen är en förklaring af utfärdaren.

Säger utfärdaren, att skuldebrevet undergått förändring, sedan det af honom underskrefs, gäller ostridigt samma regel, då af skuldebrevet icke skönjes, att sådan förändring verkligen ägt rum.

Huruvida ifrågavarande bevisskyldighet åligger utfärdaren i de fall, där skuldebrevet bär spår af förändring, är däremot omtvistadt.

Man måste emellertid utgå från, att en försiktig borgenär fordrar ett felfritt skuldebref. I händelse han belånat ett skuldebref, som bär spår af undergången förändring, utan att hafva gjort sig underrättad om, huru denna tillkommit, har han sig själf att skylla för den förlust, som af denna hans oförsiktighet kan uppstå. Däremot skulle gifvetvis den materiella rätten trädas för nära, om man lade bevisskyldigheten på utfärdaren. Äfven om vittnen närvarit vid skuldebrevets undertecknande, torde de nämligen i de flesta fall icke kunna intyga dess dåvarande lydelse eller utseende. Och om vittnena aflidit (eller blifvit jäfvisa), vore utfärdaren alldeles rättslös, därest han icke dessförrinnan låtit höra dem för dödsfalls skull.

I praxis hafva meningarna rörande denna fråga varit särdeles delade, hvilket följande rättsfall utvisa.

Sundsvalls folkbank instämde C. A. Olsson med yrkande om hans förpliktande att till banken utgifva 325 kr. jämte ränta m. m. på grund af en af Olsson utställd och af C. A. Johansson accepterad växel å nämnda belopp. — Olsson erkände sitt namn å växeln men påstod, att förfallodagen af Johansson blifvit å växeln ändrad och från dag i november 1902 framflyttad till den 20 december 1902. På grund häraf och då växeln icke protesterats inom laga tid från den rätta förfallodagen, bestreds krafvet. — Banken genmålde: Äfven om växeln till lydelsen förändrats, vore det ej visadt, att ändringen vidtagits, efter det Olsson å växeln skrifvit sitt namn. Banken hade vid diskonteringen varit i god tro. Ändringen vore ej lätt

skönjbar, hvadan banken ej kunde anses hafva brustit i nödig försiktighet vid växelns mottagande. — Olsson framhöll, att förfalskningen vore schönjbar redan vid okulär besiktning af växeln, och förebragte utredning till bestyrkande af att ändringen vidtagits, efter det han skrivit sitt namn å växeln. — Sedan antecknats, att växelns text skrivits af Johansson, hvilken äfven belånat densamma i banken, och att Johansson angifvits till åtal för förfalskning men afvikit från orten, samt underrätten på anförda skäl ogillat käromålet, utlät sig Hofrätten i dom, att enär Olsson mot bankens bestridande icke styrkt, att växeln blifvit till innehållet förändrad, efter det Olsson å växeln tecknat sitt namn, ålade Hofrätten, med ändring af underrättens beslut, Olsson betalningsskyldighet. — På hemställan af Nedre Revisionen yttrade däremot Kungl. Maj:t, att enär utredt vore, att växeln ursprungligen varit ställd att betalas någon dag i november 1902 och att densamma genom utplåning af ordet november och dess ersättande med ordet december erhållit sin nuvarande lydelse; samt det mot Olssons bestridande icke blifvit styrkt, att berörda med växeln vidtagna ändringar skett vare sig innan Olsson därå tecknade sitt namn eller därefter med Olssons samtycke; alltså och då någon omständighet icke blifvit ådagalagd, på grund hvaraf Olsson kunde anses lagligen skyldig att svara för växeln annorledes än efter dess sålunda angifna ursprungliga lydelse, samt banken, som icke inom rätt tid från växelns ursprungliga förfallotid låtit verkställa protest för uteblifven betalning af växeln, således förlorat sin rätt till återgångstalan mot Olsson, pröfvade Kungl. Maj:t rättvist att, med ändring af Hofrättens dom, fastställa det slut, hvartill underrätten kommit. (Kungl. Maj:ts dom den 9 juni 1905; H. 1905 sid. 309.)

Sedan Hallands enskilda bank yrkat att af O. Björkman utfå 6,000 kronor på grund af ett utaf Björkman till S. eller order utgifvet och af denne i banken belånadt skuldebref å 8,000 kronor, samt Björkman invändt, att skuldebrevet vid

utgifvandet lydt å endast 1,000 kronor, men af S. falskeligen ändrats till 8,000 kronor, yttrade vederbörande underrätt — som i protokollet antecknade, att skuldebrevet synbarligen ändrats — att, emedan Björkman medgifvit sig hafva utfärdat ifrågavarande skuldebref *och lämnat alldeles obestyrkt* sitt påstående, att skuldebrevet undergått förändring, sedan det blifvit med Björkmans namn försedt, samt banken icke utaf skuldebrevets beskaffenhet och utseende haft skäligh anledning mistänka, att någon förfalskning af detsamma skett, förpliktades Björkman till banken utgifva fordrade 6,000 kronor. Hofrätten ändrade emellertid underrättens beslut och utlät sig i dom: *Enär mot Björkmans bestridande icke blifvit styrkt*, att skuldebrevet utfärdats å högre belopp än 1,000 kronor, utan fastmer såväl själfva skuldebrevet som hvad för öfrigt förekommit gifve stöd för Björkmans uppgift, att skuldebrevet undergått förfalskning, kunde bankens talan icke i vidsträcktare mån bifallas, än att Björkman förpliktades utgifva 1,000 kronor. Nedre Revisionen hemställde om fastställelse å Hofrättens dom; och *med afseende å hvad i saken förekommit till stöd därför*, att det af Björkman utgifna skuldebrevet blifvit, på sätt han påstått, förfalskad, funno Högsta domstolens flesta ledamöter ej skäl göra ändring i Hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 17 december 1879. H. 1879 s. 420.)

Två ledamöter funno ej skäl att göra ändring i Hofrättens dom.

I ett annat fall, där riksbanken yrkade förpliktande för O. Björkman och F. Dyberg att utgifva 3,000 kronor på grund af borgen för S:s kreditivkontrakt med riksbanken å 4,000 kronor, å hvilket kontrakt enligt Björkmans och Dybergs ut-sago beloppet af S. falskeligen ändrats från 2,000 kronor till 4,000 kronor, utlät sig vederbörande underrätt, att alldenstund det finge anses behörigen ådagalagdt, att omstämda kreditivförbindelsen, sedan Dyberg och Björkman därå tecknat löftesmannansvarighet, undergått i afseende å summan synbara förändringar på sådant sätt utförda, att de vid handlingens emottagande och granskning hos banken kunnat och bort för-

anleda berättigadt tvifvelsmål om handlingens trovärdighet och äkthet, samt förbindelsen vid sådant förhållande icke kunde tillerkännas kraft af fordringsbevis emot Dyberg och Björkman till större belopp än de 2,000 kronor, hvarå densamma lydt, när den med Dybergs och Björkmans ansvarsförbindelse försågs; fördenskull och emedan Dyberg och Björkman icke bestridt, att kreditivtagaren å kreditivet lyftat ända till 3,000 kronor, samt deras förmenande, att de 1,000 kronor, hvilka, i följd af den förfalskning, som kreditivförbindelsen undergått, därutöfver varit kreditivtagaren till lyftning beviljade, borde räknas Dyberg och Björkman till godo, vore af beskaffenhet att icke förtjäna afseende; ty blefve, i förmågo af 10 kap. 9 § handelsbalken, Dyberg och Björkman ålagdt att gemensamt eller hvilkendera gälda gitte, mot erhållande af kreditivförbindelsen, till banken genast betala 2,000 kronor.

Hofrätten yttrade däremotidom, att ehuru vid granskning af ifrågavarande i hufvudskrift hos Hofrätten föredetta kreditivförbindelse funnes, att densamma undergått förändring beträffande summans belopp: *likväl och då Dyberg och Björkman icke gittat visa*, att sådant skett efter det deras borgen å förbindelsen tecknades; alltså pröfvade Hofrätten lagligt att, med ändring af underrättens utslag, ålägga Dyberg och Björkman, hvilka lämnat obestriddt, att S:s skuld å kreditivet utgjorde 3,000 kronor, att gemensamt eller hvilkendera gälda gitte, emot erhållande af kreditivförbindelsen, till banken genast betala berörda belopp.

En ledamot i Hofrätten fastställde underrättens beslut, under det två ålade Dyberg och Björkman väremålsed, »*enär deras uppgift*, att förändringen efter tecknandet af borgensförbindelsen blifvit utan deras vetskap af S. verkställd, *vunne stöd* af åtskilliga i saken inlupna omständigheter».

En ledamot i Nedre Revisionen hemställde, att Dyberg och Björkman måtte dömas till väremålsed; en hemställde om fastställelse af Hofrättens dom, under det den tredje yttrade: Som vid det förhållande, att den till grund för krafvet åberopade förbindelse finnes hafva i afseende å summans belopp

undergått påtaglig förändring, *samma förbindelse icke i och för sig innefattar bevis om att Dyberg och Björkman borgat för större belopp än de själfva medgifvit eller 2,000 kronor, samt banken icke heller i öfrigt ådagalagt*, att Dyberg och Björkman vidare sig förbundit, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte pröfva rättvist, med upphäfvande af Hofrättens öfverklagade dom, sålunda fastställa underrättens beslut, att Dyberg och Björkman förpliktas, en för bägge och bägge för en, att emot kvitto och afskrifning å förbindelsen i hufvudskrift till banken utgifva 2,000 kronor.

Enär de ändringar, som å ifrågavarande kreditivförbindelse syntes hafva blifvit verkställda, icke vore af sådan beskaffenhet, att desamma vid handlingens inlämnande till banken skäligen bort till ifrågasättande af handlingens riktighet föränleda, *samt Dyberg och Björkman icke gittat lagligen styrka*, att berörda förbindelse, efter det de å densamma tecknat borgen, blifvit till innehållet förändrad, pröfvade Högsta Domstolens flesta ledamöter rättvist fastställa det slut, hvaruti Hofrätten stannat. (Kungl. Maj:ts dom den 20 jan 1879; H. 1879, s. 13.)

Två ledamöter uttalade emellertid en afvikande mening beträffande motiveringen.

Med nu nämnda rättsfall må jämföras följande af Kungl. Maj:t den 31 augusti 1880 meddelade dom, afseende giltigheten af ett såsom gäfvu mottaget skuldebref, hvars lydelse synbarligen undergått förändring.

Enär, beträffande den af F. Ling i F. Norrings urarfvakningskurs gjorda bevakning af 40,000 kr. jämte ränta, vid granskning af den till stöd för samma bevakning åberopade, i Norrings namn utfärdade skuldsedel befunnes, att denna handling på de ställen, däri den förskrifna summan angäfves, undergått förändring, samt vid sådant förhållande, och då ej heller genom de såsom vittnen å handlingen antecknade personers inför häradsrätten afgifna berättelser visshet kunnat erhållas om skuldsedeln rätt lydelse, utredning saknades angående värdet af ifrågavarande

såsom gåfva lämnade handling, ogillades bevakningen. (H. 1880 sid. 268.)

Se äfven Kungl. Maj:ts domar den 26 maj 1884; H. 1884 sid. 286; den 26 mars 1900; H. 1900 sid. 158, och den 31 december 1907; H. 1907 sid. 537.

I fråga om giltighet af kvitto å medel, insatta i bank, å hvilket kvitto kassörens namn förfalskats, se Kungl. Maj:ts dom den 11 januari 1883; H. 1883 sid. 4.

Angående giltigheten af uttagningsbevis å kreditiv, sedan kreditivkontraktet utbytts mot annat, se Kungl. Maj:ts dom den 30 september 1887; H. 1887 sid. 322.

Om vitsord åt sparbanksbok i fråga om insättning, som banken bestridt hafva ägt rum, se Kungl. Maj:ts dom den 22 december 1890; H. 1890 sid. 488.

Beträffande giltighet af skuldebref, utfärdadt å kommuns vägnar af ombud, som, på grund af det lämnade uppdraget, redan förut af annan upplånat penningar för kommunen, se Kungl. Maj:ts dom den 24 februari 1899; H. 1899 sid. 102.

Ändamålet med skuldebrefs utfärdande är att lämna innehafvaren däraf ett fullgiltigt bevismedel. Genom skuldebrevet har utfärdaren fastslagit det faktum, att innehafvaren har fordringsrätt i enlighet med hvad skuldebrevet utmärker. Uppgifver utfärdaren, att förhållandet icke varit sådant, det i skuldebrevet är angifvet, utan att valuta alldeles icke eller endast delvis lämnats, åligger det därför honom att visa riktigheten af samma uppgift. Denna regel, som är tillämplig jämväl i de fall, där i skuldebrevet icke uttryckligen förklarats, att valuta bekommit, gäller dock icke utan all inskränkning. Kan utfärdaren med vittnen eller skriftligt bevis från försträkningsgifvaren styrka sin uppgift, att denne vid mottagandet af skuldebrevet (eller å en viss tidpunkt därefter) ännu icke lämnat mer än en del af det förskrifna beloppet, omkastas

bevisskyldigheten. Försträckningsgifvaren är pliktig ådaga-lägga, att han sedermera lämnat återstående valuta. Dock torde för en dylik omkastning det icke vara till fyllest, att utfärdarens uppgift bestyrkes af vittnen, hvilka vid skuldebrevfets aflämnande endast tillfälligtvis fått kunskap om omvittnade förhållandet. Vittnenas uppmärksamhet måste särskildt hafva fästs å det faktum, att utfärdaren icke erhållit full valuta. Därest försträckningsgifvaren icke haft kännedom därom, att andra personer åhört samtalet mellan honom och utfärdaren, har han nämligen icke någon som helst anledning att, när full valuta sedermera lämnas, affordra utfärdaren erkännande därå. Ty han innehar ju redan bevis på hela sin fordran. Har han åter, då han mottog skuldebrevet, antingen till vittnen förklarat, att utfärdaren icke bekommit förskrifna beloppet i dess helhet, eller ock härom till utfärdaren afgifvit särskildt skriftligt bevis, kräver vanlig försiktighet, att han icke erlägger återstående valuta under andra förhållanden, än att sådant kan styrkas.

Följande rättsfall är härutinnan förtjänt af uppmärksamhet.

Försträckningsgifvarens rättsinnehafvare instämde försträckningstagaren med yrkande att af honom utfå förskrifvet belopp 4,000 kronor. Försträckningstagaren invände, att han icke bekommit full valuta, och förebragte bevisning, bland annat genom vittnen, till stöd därför, att vid skuldebrevfets utfärdande allenast en del af förskrifna beloppet lämnats. Vittnenas uppmärksamhet hade emellertid icke vid skuldebrevfets utfärdande särskildt fästs å detta förhållande. Käranden genmålde, att resterande valuta lämnats sedermera. och åberopade till bestyrkande häraf bref från försträckningstagaren, hvaraf syntes framgå, att full valuta verkligen lämnats. — Sedan underrätten af anförda skäl bifallit käromålet, yttrade Hofrätten i dom, att enär försträckningstagaren uti ifrågavarande skuldebref förbundit sig att å särskilda tider betala tillhoppa 4,000 kronor, samt det förskrifna beloppet ostridigt vore i sin helhet till betalning förfallet, och utfärdaren

icke emot berörda af honom gjorda åtagande styrkt sin uppgift, att han ej för skuldebrevet bekommit full valuta, fastställdes underrättens domslut. — Hofrättens dom blef på Nedre Revisionens hemställan af Kungl. Maj:t fastställd. (Kungl. Maj:ts dom den 27 febr. 1889. Se Högsta domstolens protokoll å Första rummet den 26 jan. 1899.)

Se äfven Kungl. Maj:ts dom den 29 september 1891; H. 1891 sid. 427.

Skuldebref, som utfärdats i gåfvosyfte, kan göras lagligen gällande mot utfärdaren, ehuru han sålunda icke bekommit valuta. Enligt nutida rättsuppfattning föreligger nämligen fullbordad gåfva, i och med det utfärdaren i dylikt syfte till vederbörande öfverlämnar skuldebrevet.

Riktigheten häraf framgår af följande rättsfall.

Carl Ericssons änka instämde Clara Törnros med yrkande att af henne utbekomma 3,000 kronor med ränta på grund af en handling, så lydande: »Till herr Carl Ericsson betalar jag 3,000 kronor, hvilka penningar herr Ericsson har förlorat på fru Eklunds handel på Djurgården. Skulle jag dö, innan jag har betalt ofvanstående summa, så skall mitt stärbhus utbetala dem sex månader efter min död. Stockholm den 1 juli 1883. Clara Törnros.» Å stämningen genmälde: Clara Törnros hade icke erhållit valuta för skuldebrevet, hvilket af henne utfärdats i afsikt att Ericsson genom att tillförsäkras ifrågavarande summa *efter hennes död* skulle hållas skadeslös för sin förlust å en henne närstående person. — Underrätten yttrade, att enär i ifrågavarande förbindelse, däri Törnros utan bekommen valuta åtagit sig, såsom godtgörelse för hvad Ericsson på annan person förlorat, betala honom 3,000 kronor, annan betalningstid icke funnes utsatt än sex månader efter Törnros' död, samt med hänsyn såväl härtill som handlingens lydelse i öfrigt och den gjorda utfästelsens karaktär af gåfva åt förbindelsen ej rätteligen kunde gifvas en tolkning, som berättigat Ericsson till medlens utkrävande under Törnros' lifstid mot hennes vilja; ty och då Ericssons änka i berörda hänseende icke hade bättre rätt än hennes

man; funne underrätten hennes i saken förda talan icke kunna bifallas. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att emedan Törnros medgifvit sig hafva utfärdat den till grund för krafvet åberopade förbindelsen, hvarigenom Törnros utfäst sig att till Ericsson såsom godtgörelse för förlust, som denne lidit på uppgifven persons handelsrörelse, betala 3,000 kronor, och samma förbindelse vid det förhållande, att någon viss betalningstid däri ej funnes utsatt för det i förbindelsen förutsatta fall, att Törnros komme att betala förbindelsen under sin listid, följaktligen vore förfallen till betalning vid anfordran; ty och som änkan Ericsson måste anses hafva visat sig vara ägare till ifrågavarande förbindelse, blefve, med ändring af underrättens beslut, Törnros förpliktad att mot kvitto och återbekommande af förbindelsen i hufvudskrift till änkan Ericsson genast betala det i förbindelsen förskrifna beloppet 3,000 kronor jämte 5 % ränta därå från stämningssdagen, till dess betalning skedde. En ledamot yttrade emellertid, att som ifrågavarande, af Törnros utfärda handling, enligt hvilken hon förklarar sig skola till Ericsson betala 3,000 kronor, som denne förlorat på en uppgifven persons handelsrörelse, icke utgjorde bevis om rättighet för Ericsson eller hans rättsinnehafvare att af Törnros utfå berörda belopp utan innefattade allenast löfte om gåfva, samt vid sådant förhållande omförmälda handling icke ägde för Törnros bindande verkan, fastställdes det slut, hvartill underrätten i saken kommit. — På hemställan af Nedre Revisionen fastställde Kungl. Maj:ts Hofrättens dom. Tre justitieråd pröfvade dock rättvist att, med upphäfvande af Hofrättens dom, fastställa underrättens beslut. (Kungl. Maj:ts dom den 28 januari 1897; H. 1897 s. 7.)

Uti en annan samma spörsmål berörande tvist emellan Hans Hansson, kärande, samt Jöns Månsson, svarande, yttrade underrätten, att emedan ifrågavarande handling, hvilken Hansson till grund för sin talan åberopat, innehölle, att Månsson och hans hustru i anseende till beslutadt äktenskap emellan Hansson och deras dotter Ingar utfäst sig att såsom dotterns utlösen af Månssons och hans hustrus fastighet utbetala 6,666 kronor 67 öre så-

lunda, att 3,000 kronor skulle erläggas den 1 oktober 1884 och 3,000 kronor den 1 oktober 1885 jämte 6 % årlig ränta från den dag, äktenskapet emellan Hansson och deras dotter blefve fullbordadt, och till dess likvid skedde, hvaremot återstående 666 kr. 67 öre skulle tillsvidare inestå räntefria, samt detta ej kunde annorlunda tydas än såsom ett af Månsson och hans hustru gifvet löfte att förskottsvis utbetala det fastighetsarfi, deras dotter efter deras död kunde vara berättigad erhålla; men Månsson, hvilken till Hansson, enligt hvad ostridigt vore, aflämnat 3,000 kronor, numera vägrat att löftet i öfrigt för närvarande fullborda; alltså och då Månsson icke emot sitt bestridande lagligen kunde förpliktas att infria ifrågakomna utfästelse, funne under rätten Hanssons talan ej kunna bifallas. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, som på Nedre Revisionens hemställan fastställes af Kungl. Maj:t, att enär Månsson genom den af Hansson åberopade handlingen förbundit sig att i anseende till beslutadt äktenskap emellan Hansson och Månssons dotter Ingar betala 6,666 kronor 67 öre, däraf 6,000 kronor skulle erläggas å utsatta förfallodagar och förräntas med 6 för hundra från den dag, äktenskapet emellan Hansson och Ingar blefve genom vigsel fullbordadt; förty och som det vore ostridigt, att vigsel ägt rum den 1 juni 1884, samt Månsson, äfven om, såsom han invändt, äktenskapsskillnad komme att ske, likväl måste anses lagligen pliktig att till Hansson betala omstämda beloppet, helst, enligt hvad upplyst vore, detsamma blifvit utfäst i ändamål att användas till godtgörande af den på Ingar belöpande andel af köpeskillingen för ett hemman, hvartill Ingar gemensamt med Hansson förvärfvat äganderätt, pröfvade Hofrätten rättvist att, med upphäfvande af underrättens beslut, ålägga Månsson att till Hansson emot behörigt betalningsbevis utgifva omstämda, den 1 oktober 1885 till betalning förfallna 3,000 kronor jämte ränta. (Kungl. Maj:ts dom den 6 juli 1888; H. 1888 s. 260.)

Se för öfrigt angående giltigheten af skuldebref, lämnadt utan valuta, Kungl. Maj:ts dom den 23 mars 1904; H. 1904 sid. 77.

I fråga om giltighet af skuldförbindelse, betalbar vid ut-

färdarens död; se Kungl. Maj:ts dom den 17 maj 1906; H. 1906 sid. 288.

Skuldebref kan vara af två slag, löpande och icke löpande.

Promulgationslagen till utsökningslagen innehåller härom i 10 § bestämmelser. Där stadgas nämligen *dels* i 1 punkten: »Är förskrifning ställd att betalas till innehafvaren; njute han betalning, som den i händer hafver. Finnes förskrifning ställd å någon viss man, och har gäldenären däri gifvit lof att låta den komma i annans hand; vare lag samma», och *dels* i 3 punkten: »Hafver borgenär, utan sådant gäldenärens lof, som i 1 punkten sägs, öfverlåtit hans förskrifning till någon annan; hafve då han ej annan rätt, än den, som förskrifningen lyder å.»

I fråga om de i 1 punkten omnämnda förskrifningar — skuldebref till innehafvaren eller till viss man eller order, löpande skuldebref — gäller sålunda, att en hvar senare innehafvare äger begagna sig af skuldebrevet efter dess lydelse. Invändning, hvilken stödjer sig på omständigheter, som icke angifvas af skuldebrevet, är gent emot sådan innehafvare utan all betydelse.

Den, som kräfvcs på grund af löpande skuldebref, kan alltså icke gent emot senare innehafvare skydda sig genom invändning om bristande valuta. Ej heller kan han freda sig genom att åberopa, det föregående innehafvare erhållit betalning eller efterskänkt fordringen, såframt icke skuldebrevet försetts med påskrift om sådant förhållande.

Detta gäller dock allenast under förutsättning, att senare innehafvaren är i god tro. Han måste på ärligt sätt hafva kommit i besittning af skuldebrevet, likasom han måste hafva varit okunnig om de inskränknings, hvilka utfärdaren med afseende å detsamma skulle kunnat göra gällande.

Jfr Kungl. Maj:ts domar den 4 oktober 1907; H. 1907 sid. 368, och den 28 augusti 1883; H. 1883 sid. 291.

A. Landén köpte af O. V. Åhlander den 20 oktober 1886 enligt två särskilda köpekontrakt dels egendomen Strömma m. fl. fastigheter för 55,000 kronor dels ock inventarier och grö-

da för 10,000 kronor. Till säkerhet för sistnämnda summa, hvarå Landén skulle utfärda revers; skulle Åhlander bekomma ett af Landéns fader utfärdadt skuldebref. A. Landén utfärdade därefter den 2 november 1886 till Åhlander eller order en revers å 10,000 kronor, till säkerhet hvarför, enligt anteckning å reversen, lämnats såsom hypotek ett af A. Landéns broder F. Landén till A. Landén eller order utgifvet, den 1 maj 1887 till betalning förfallet skuldebref å 10,000 kronor. — Åhlander yrkade efter stämning å F. Landén dennes förpliktande att på grund af sistberörda skuldebref utgifva 10,000 kronor. F. Landén genmälde: Åhlander hade utan betalning erhållit skuldebrefvet till säkerhet för A. Landéns i anledning af köpet utfärdade revers. Emellertid hade köpet gått åter, så att Åhlander återfått såväl fastigheterna som lösegendomen. F. Landén vore följaktligen berättigad att utan ersättning återfå ifrågavarande skuldebref. F. Landén hade för öfrigt blifvit förledd att utgifva skuldebrefvet, för hvilket han ej fått valuta. — F. Landén åberopade en den 9 december 1886 mellan A. Landén och Åhlander träffad skriftlig öfverenskommelse, enligt hvilken Landén såsom skadestånd för det köpet fått förfalla förband sig att till Åhlander betala 5,000 kronor, såvida ej Åhlander inom viss tid finge kontant köpare till fastigheterna för 55,000 kronor utom gröda och inventarier, och skulle Åhlander till säkerhet för skadeståndet äga att behålla skuldebrefvet å 10,000 kronor »per 14 mars af F. Landén». — F. Landén uppgaf, att det i öfverenskommelsen omförmälda skuldebrefvet ej vore det af honom utgifna utan ett af bröderna Landéns fader utfärdadt skuldebref, hvilket omnämnts i köpekontraktet angående lösegendomen. Denna uppgift vitsordades i ett af A. Landén utfärdadt intyg, hvori tillika förmältes, att det af F. Landén utfärdade skuldebrefvet icke användts annorledes än såsom pant för sistnämnda köpekontrakt. Åhlander åter påstod, att det i öfverenskommelsen omförmälda skuldebrefvet vore detsamma som det, hvarom i saken vore fråga, ehuru misskrifning i fråga om datum ägt rum. — Underrätten yttrade, att enär ifrågavarande

skuldebref, enligt ett af Åhlander vid underrätten fälldt yttrande, af honom mottagits såsom betalning antingen för den fasta eller för den lösa egendomen, som genom omförmälda två köpekontrakt af Åhlander försåts till A. Landén; alltså och då upplyst vore, att bägge köpeaftalen återgått, hvaraf följde, att någon fordringsrätt icke tillkomme Åhlander mot A. Landén på grund af skuldebrefvet den 2 november 1886 och förty icke heller mot F. Landén på grund af den å samma skuldebref tecknade pantförskrifningen af ifrågavarande skuldebref, samt Åhlander icke mot F. Landéns bestridande ådagalagt, att pantförskrifningen i den skriftliga öfverenskommelsen af den 9 december 1886 afsåge det af F. Landén utgifna skuldebref, hvarom i saken vore fråga, ogillades käromålet. — Hofrätten fann i dom skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i underrättens beslut. — Nedre Revisionen hemställde om fastställelse af Hofrättens dom. Kungl. Maj:t utlät sig emellertid, att som F. Landén medgifvit, att han utfärdat ifrågavarande skuldebref, hvarigenom han förbundit sig att till A. Landén eller order den 1 maj 1887 utbetala 10,000 kronor, samt F. Landén icke styrkt sin uppgift, att han blifvit förledd till skuldebrefvets utfärdande; alltså och då någon anledning icke förekommit därtill, att Åhlander annorledes än i god tro blifvit innehafvare af skuldebrefvet, blefve, med ändring af domstolarnas beslut, F. Landén ålagdt att, emot kvitto och erhållande af skuldebrefvet i hufvudskrift, till Åhlander utgifva 10,000 kronor. Ett justitieråd yttrade, att emedan ifrågavarande skuldebref vore ställdt till A. Landén eller order och sålunda gällde i innehafvarens hand, samt, i fråga om Åhlanders åtkomst till skuldebrefvet, annat förhållande icke blifvit af F. Landén ådagalagdt, än hvad Åhlander uppgifvit och handlingarna jämväl utmärkte, eller att, sedan skuldebrefvet först blifvit hos Åhlander pantsatt för skuld, som A. Landén ådragit sig genom ifrågavarande köp, A. Landén vid aftal med Åhlander den 9 december 1886 om återgång af köpet medgifvit Åhlander rätt att behålla skuldebrefvet såsom säkerhet för den af A. Landén genom aftalet gjorda utfästelse att i skade-

stånd till Åhlander utgifva 5,000 kronor, såvida icke Åhlander inom viss, numera förfluten dag finge kontant köpare till fastigheterna för 55,000 kronor utom gröda och inventarier; alltså och då F. Landén icke visat, att sådant fall inträffat, eller att A. Landén gulditt utfästa skadeståndet, blefve, med ändring af domstolarnas beslut, F. Landén ålagdt att, emot kvitto och afskrifning af skuldebrevet, till Åhlander genast utgifva så stor del af förskrifna beloppet, som motsvarade Åhlanders berörda fordran hos A. Landén. (Kungl. Maj:ts dom den 14 april 1897; H. 1897 s. 198.)

Med invändning om genfordran hos förste innehafvaren kan utfärdaren icke värja sig mot kraf från senare innehafvare, äfven om denne vid sitt förvärf af skuldebrevet haft kännedom om genfordringen.

Med afseende å frågan, huruvida innehafvet af ett löpande skuldebref i och för sig medför rätt att utsöka det förskrifna beloppet, hafva olika meningar yppats.

Följande rättsfall är härvid af intresse.

C. Ekström yrkade efter stämning å C. J. Carlsson åläggande för denne att på grund af ett utaf honom till viss man eller order utfärdadt skuldebref till Ekström såsom innehafvare af skuldebrevet utgifva det däri förskrifna beloppet. Ekström uppgaf på fråga, att han ej vore ägare utan endast innehafvare af skuldebrevet, som han mottagit af borgmästaren C. H. Nordenfelt, och att Ekström icke hade sig bekant, af hvem och på hvilket sätt Nordenfelt bekommit skuldebrevet, men att Ekström och, såvidt han visste, äfven Nordenfelt mottagit det samma i god tro. Vid ett senare rättegångstillfälle uppgaf Ekström, att han ej vore ägare utan endast innehafvare af skuldebrevet, och förmälde vidare, att han ej vore på annat sätt af Nordenfelt befullmäktigad till ifrågavarande talans utförande än genom skuldebrevets öfverlämnande. Med anledning

här af yrkade Carlsson, att, då Ekström medgifvit sig endast vara innehafvare, ej ägare, af skuldebrevet, samt han således icke vore fordringsägare gent emot Carlsson, Ekströms talan måtte ogillas. Ekström bestred invändningen under förmenande, att blotta innehafvet af en löpande förskrifning medförde gent emot utfärdaren samma rättsverkningar som äganderätt därtill. — Underrätten yttrade, att som Ekström medgifvit, att han ej vore ägare af det till grund för krafvet åberopade skuldebrevet utan endast för inkassering för Nordenfelts räkning innehade detsamma, samt att han ej vore af denne på annat sätt befullmäktigad till ifrågavarande talans utförande än genom skuldebrevets öfverlämnande; alltså och då Ekström sålunda på grund af skuldebrevet ej ägde någon fordran hos Carlsson, samt Nordenfelts rätt i denna sak ej kunde komma under bedömande, blefve Ekströms talan ogillad. — Hofrätten utlät sig i dom, att Hofrätten af handlingarna inhämtat, hurusom Ekström i Hofrätten anför, att han icke, såsom underrätten upptagit, medgifvit, att han endast för inkassering emottagit ifrågavarande skuldebref, men tillika uppgifvit, att han icke åtminstone ej ensam, med äganderätt innehade detsamma, hvilket till honom öfverlämnats af Nordenfelt; och blefve med afseende härå och hvad i öfrigt i saken förekommit det slut, hvartill underrätten i dess utslag kommit, af Hofrätten fastställt. — Nedre Revisionen hemställde, att Hofrättens dom måtte fastställas. Kungl. Maj:t pröfvade, när Ekströms i saken hafda uppgifter angående ifrågakomna skuldebref icke utmärkte vare sig att Ekström i saken förde talan för egen del eller hvem däri vore rätt sakägare, lagligt fastställa det slut, hvartill Hofrätten kommit. Två justitieråd yttrade emellertid, att emedan Carlsson medgifvit, att han utfärdat det till grund för krafvet åberopade skuldebrevet, hvilket vore af löpande egenskap och till betalning förfallet; samt den omständigheten, att Ekström, såsom han uppgifvit, icke vore ägare af skuldebrevet, hvilket blifvit af uppgifven person till honom öfverlämnadt, icke, emot stadgandet i 10 § 1 mom. i K. F. om nya utsökningslagens införande den 10 augusti 1877, kunde i och för sig föranleda därtill.

att Ekströms talan borde ogillas, men underrätten med dess åsikt icke ingått i bedömande af hvad Carlsson i öfrigt emot krafvet invändt, och sådan pröfning icke lämpligen kunde hos Kungl. Maj:t omedelbarligen äga rum, blefve, med undanröjande af domstolarnas beslut, saken visad åter till underrätten, som hade att densamma på anmälan ånyo företaga och därmed vidare lagligen förfara. (Kungl. Maj:ts dom den 15 maj 1901; H. 1901 s. 202.)*

Ett löpande skuldebref kan genom påskrift härom af en hvar innehafvare göras icke löpande. Sedan det sålunda gjorts icke löpande, kan det ej åter göras löpande, med mindre utfärdaren därom förser det med påskrift.

Skuldebref, som icke innehåller någon uppgift om, till hvilken betalningen skall erläggas, anses ställdt till innehafvaren.

Utfärdaren af ett icke löpande skuldebref är ej skyldig att ansvara till annan än den, till hvilken skuldebrevet utgafs, eller till den, på hvilken rätten från honom öfverlåtits eller annorledes lagligen öfvergått, med befogenhet i allmänhet för utfärdaren, där rätten sålunda öfverflyttats, att mot den nye rättsägaren åberopa invändningar, grundade på faktiska förhållanden, som utesluta, upphäfva eller minska förste innehafvarens rätt. Skuldebrevet bevisar icke mera i den nye rättsägarens hand, än det bevisade i den ursprunglige ägarens. När utfärdaren sökes, kan han därför freda sig genom att styrka, det han icke bekommit valuta. Den omständigheten, att den nye rättsägaren till äfventyrs varit i god tro, inverkar icke.

* Jfr Kungl. Maj:ts domar den 11 december 1877; H. 1877 sid. 550, och den 7 juni 1901, H. 1901 not. A. n:r 232.

Han har endast inträdt i en annans rätt; och hans egen kan därför icke sträcka sig längre än den förres.

Beträffande frågan, huruvida utfärdaren af ett icke löpande skuldebref äger, då han sökes af senare innehafvare af skuldebrefvet, åberopa sig på omständigheter, som afse utfärdarens förhållande till förste innehafvaren, gå emellertid i visst hänseende meningarna ganska mycket i sär.

Utan tvifvel kan i enlighet med hvad nyss sagts utfärdaren freda sig med invändning om dylik omständighet, där denna inträffat, innan han fått kännedom om skuldebrefvets öfverlåtelse.

I händelse invändningen går ut på någon omständighet, som timat först efter det öfverlåtelsen blifvit utfärdaren bekantgjord, torde man böra skilja mellan det fall, då fråga är om erlagd betalning till förste innehafvaren (eller dennes efterskänkande af fordringen), och det fall, då fråga är om motfordran hos förste innehafvaren.

Hvad förra fallet angår, bör den angifna omständigheten icke tillmätas betydelse. Förste innehafvaren är tydligen, ehuru i skuldebrefvet icke gifvits lof att låta det komma i annans hand, berättigad till öfverlåtelse. Begagnar han sig af denna rättighet, upphör i och med detsamma utfärdarens skuld till honom. Om utfärdaren, sedan han fått underrättelse här om, det oaktadt betalar beloppet till förste innehafvaren, kan detta icke rimligtvis befria honom från senare innehafvarens kraf. Ty mot bättre vetande har han erlagt betalningen till orätt person.

Följande rättsfall är beträffande förevarande spörsmål af intresse.

Sedan H. E. Edlund den 28 augusti 1885 till H. H. Molander utfärdat ett icke löpande skuldebref å 3,000 kronor, blef detta skuldebref af Molander den 20 mars 1886 öfverlätet »på innehafvaren», hvarefter A. Nilsson såsom innehafvare af skuldebrefvet instämde Edlund med yrkande att af honom utfå för-

skrifna beloppet. Edlund åberopade kvitto från Molander, utvisande att denne den 2 juni 1886 erhållit full likvid af Edlund. Nilsson uppgaf, att han, innan Edlund mottog omförmälda kvitto, behörigen underrättat Edlund, att Nilsson vore innehafvare af skuldebrevet, och jämväl kräft betalning af Edlund. Denna Nilssons uppgift förklarade sig Edlund icke vilja bestrida. — Underrätten biföll af anförda skäl delvis Nilssons talan.

— Hofrätten utlät sig i dom att, som Edlund förklarat sig icke vilja bestrida, att Nilsson, innan Edlund af Molander mottagit det af Edlund i saken åberopade, den 2 juni 1886 dagtecknade kvitto, underrättat Edlund, att Nilsson vore innehafvare af förenämnda skuldebref och för detsamma kräft betalning af Edlund; ty och som vid sådant förhållande Edlund på innehållet af kvittot icke kunde grunda något anspråk på befrielse från skyldigheten att till Nilsson, såsom efter af Molander skedd öfverlåtelse innehafvare af omförmälda skuldebref, fullgöra den i skuldebrevet åtagna betalningsskyldighet; alltså blefve Edlund förpliktad att mot skuldebrevets återfående till Nilsson genast utgifva 3,000 kronor. — På Nedre Revisionens hemställan fann Kungl. Maj:t ej skäl göra ändring i Hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 18 mars 1898; H. 1898 s. 86.)

Jfr Kungl. Maj:ts dom den 18 februari 1885; H. 1885 s. 33.

Om åter utfärdarens till befrielse från krafvet framställda invändning afser genfordran, synes svaret på spörsmålet i fråga rätteligen böra blifva annorlunda.

Lagen säger, att om borgenären utan gäldenärens lof öfverlätit hans förskrifning till någon annan, så har denne »ej annan rätt än den (person), som förskrifningen lyder å». I den mån utfärdaren kunnat freda sig från förste innehafvaren genom genfordran mot honom, kan utfärdaren alltså med samma fordran freda sig jämväl mot senare innehafvaren, som ju icke har annan rätt än förste innehafvaren. Det fall, då öfverlåtelse skett utan utfärdarens lof, är med andra ord i fråga om hans rätt till kvittning likställdt med det fall, att öfverlåtelse icke ägt rum och kraf sålunda väckes af förste innehafvaren. Att ut-

färdaren erhåller kunskap om öfverlåtelsen, kan naturligtvis icke innebära, att han får anses hafva till densamma gifvit lof. För att utfärdaren trots ifrågavarande stadgandes ordalydelse icke skulle äga rätt att mot senare innehafvares anspråk kvitta sådan fordran hos förste innehafvaren, som uppkommit först efter det utfärdaren fått kunskap om öfverlåtelsen, torde alltså vara nödigt att uppställa den allmänna satsen, att utfärdaren genom sin, efter erhållen kunskap om öfverlåtelsen, ingångna förbindelse med förste innehafvaren måste anses hafva förfarit svikligt mot senare innehafvaren, då ju dennes rätt därigenom äfventyrats. Detta kan dock ej vara möjligt. Svikligt förfarande förutsätter sviklig afsikt. Utfärdaren kan tydligen efter undfången kännedom om öfverlåtelsen utan någon baktanke försträcka förste innehafvaren penningar; och äfven om utfärdaren — med hänsyn just till ifrågavarande kategoriska lagstadgande och till den omständigheten, att han sålunda icke utsätter sig för någon risk genom att försträcka förste innehafvaren penningar — villfarit dennes begäran därom, kan detta ej heller skäligen läggas utfärdaren till last.

I förbigående må anmärkas, hurusom det har ifrågasatts, att förevarande lagbud skulle vara så att förstå, att senare innehafvaren genom utan lof skedd öfverlåtelse erhållit (allenast) den rätt, som förste innehafvaren vid öfverlåtelsen ägde. Den nödvändiga konsekvensen häraf skulle emellertid vara den, att utfärdaren aldrig skulle äga att gent emot senare innehafvaren framställa anspråk på kvittning för fordran hos förste innehafvaren, för så vidt denna fordran uppkommit efter öfverlåtelsen. Om utfärdaren fått kännedom om öfverlåtelsen eller icke, skulle alltså vara utan betydelse. Att denna mening, hvars anhängare för öfrigt icke torde vara många, är felaktig, lär vara uppenbart.

Såsom af följande rättsfall framgår, synes emellertid praxis i allmänhet icke vara böjd för att godkänna den ofvan såsom riktig betecknade meningen.

E. Falk instämde P. J. Berglund med yrkande att af denne utfå 3,052 kronor med ränta på grund af ett utaf honom till

J. Löfberg utgifvet skuldebref, hvilket sedermera transportrats å Falk. Berglund genmälde: Då skuldebrevet ej vore af löpande natur, hade Falk ej bättre rätt mot Berglund än Löfberg hade. Hos denne hade Berglund enligt en särskild handling fordran, öfverstigande 12,000 kronor. Och denna fordran hade för öfrigt tillkommit, innan Falk fått skuldebrevet å sig öfverlätet, fastän handlingen, som innefattade en uträkning, upprättats först senare. — Falk påstod, att ifrågavarande motfordran uppkommit först efter det Berglund erhållit kännedom om skuldebrevets transport å Falk. — Underrätten yttrade, att, ehuru Berglund medgifvit riktigheten af ifrågavarande, den 27 februari 1900 utgifna skuldebref, hvarigenom Berglund utfäst sig att till Löfberg efter sex månaders uppsägning betala omstämda beloppet med ränta, samt skuldebrevet, enligt å detsamma befintliga påskrifter, blifvit den 27 juni 1900 af Löfberg med full äganderätt öfverlätet å Falk och den 3 därpå följande juli hos Berglund till betalning uppsagdt; likväl och som Berglund ej i skuldebrevet gifvit Löfberg lof att öfverlåta detsamma å annan person, samt Berglund ostridigt enligt den af honom i saken åberopade, jämväl af Löfberg underskrifna handlingen hade motfordran hos Löfberg, öferskjutande hvad Berglund enligt skuldebrevet skolat gälda Löfberg; alltså och då Falk ej hade annan rätt än den förskrifningen lydde å, kunde Falks talan icke bifallas. — Hofrätten åter utlät sig i dom, som på hemställan af Nedre Revisionen fastställdes af Kungl. Maj:t, att enär Berglund medgifvit riktigheten af ifrågakomna, den 27 februari 1900 af Berglund till Löfberg utgifna skuldebref, samt Berglund icke mot Falks bestridande visat, att den fordran, Berglund enligt den i saken åberopade handling, som daterats den 23 januari 1901, kunde äga hos Löfberg, tillkommit före den dag, den 3 juli 1900, då skuldebrevet blifvit hos Berglund till betalning uppsagdt och Berglund följaktligen finge antagas hafva erhållit kännedom om skuldebrevets öfverlåtande å Falk; ty och då Berglund vid dessa förhållanden icke kunde å omförmälda, efter sistnämnda dag upprättade handling grunda något anspråk på befrielse

från skyldighet att till Falk såsom efter öfverlåtelse innehafvare af skuldebrevet fullgöra den däri åtagna betalningsskyldighet; alltså och utan afseende å hvad Berglund i öfrigt i saken invändt pröfvade Hofrätten rättvist att, med ändring af underrättens beslut, förplikta Berglund att, emot skuldebrevets återbekommande, till Falk utgifva 3,052 kronor jämte ränta. Ett justitieråd pröfvade rättvist att, med upphäfvande af Hofrättens dom, fastställa underrättens beslut. (Kungl. Maj:ts dom den 6 april 1903; H. 1903 sid. 150.)

P. Nilsson instämde J. Kullman med yrkande att af denne utfå 500 kr. på grund af ett utaf Kullman till hans fader utställt skuldebref, hvilket den 20 juni 1896 af Kullmans fader öfverlåtits å Nilsson. — Kullman bestred krafvet, enär han vid skuldebrevets utfärdande gjort förbehåll om, att detsamma ej finge på annan öfverlätas och enär Kullman redan vid tiden, då öfverlåtelsen skulle ägt rum, hos sin fader ägt fordran till belopp, öfverstigande Kullmans skuld enligt skuldebrevet. I sistberörda hänseende åberopade Kullman, att han, för att hjälpa fadern, utan att bekomma valuta, accepterat två af fadern utställda växlar å tillhoppa 575 kronor, hvilka växlar Kullman sedermera i september 1896 infriat. — Underrätten ålade Kullman betalningsskyldighet, enär han icke visat, att han hos sin fader ägde genfordran, mot hvilken han vore berättigad att kvitta något af sin skuld enligt skuldebrevet. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att enär Kullman i åberopade, till fadern ställde och enligt anteckning den 20 juni 1896 till Nilsson öfverlätna skuldebref å 500 kr. icke gifvit lof att låta detsamma komma i annans hand, samt det finge anses vara utredt, att Kullmans fader för egen räkning i bankinrättning belånat ifrågakomna, af honom den 1 april och den 10 juni 1896 dragna och af Kullman accepterade växlar å tillhoppa 575 kr., hvilka Kullman måst efter sin lydelse infria; alltså och då Kullman ägde större fordran å sin fader än skulden enligt åberopade skuldebrevet, samt denna således måste anses vara genom kvittning godtgjord, blefve, med upphäfvande af underrättens beslut, Nilssons i saken förda talan ogillad. — Nedre Revisionen

hemställde, att Kungl. Maj:t måtte ej finna skäl göra ändring i Hofrättens dom. Kungl. Maj:t (tre justitieråd) yttrade, att enär på grund af hvad i saken förekommit antagas måste, att Kullman icke af sin fader erhållit valuta för omförmälta växlar; alltså och då sålunda Kullman hos sin fader ägde fordran, öferskjutande Kullmans skuld till denne enligt omstämda skuldebrevet, samt den till Nilsson skedda öfverlåtelsen af skuldebrevet icke *vid det förhållande, att Kullman ej, såvidt visats, ens vid den tid, då han inlöste växlarna, ägde kunskap om öfverlåtelsen*, förringade den Kullman tillkommande kvittningsrätt, fastställdes Hofrättens domslut. Ett justitieråd biföll Nedre Revisionens hemställan, hvaremot tre justitieråd med upphäfvande af Hofrättens dom fastställde underrättens beslut. Kungl. Maj:ts dom den 23 oktober 1899: H. 1899 s. 399.

Emedan det till grund för krafvet åberopade skuldebrevet den 30 april 1885 å 7,000 kronor vore ställt till öfverlåtaren (förste innehafvaren), samt utfärdaren icke, så vidt visadt vore, gifvit lof till samma skuldebrefs öfverlåtande till (senare) innehafvaren (öfverlåtelsen hade ägt rum den 7 oktober 1885 och kungjorts för utfärdaren påföljande dag); ty och som utfärdaren ostridigt innehade ett den 27 november 1885 dagtecknad skuldebref, enligt hvilket öfverlåtaren kommit i skuld till utfärdaren för 7,600 kronor, samt innehafvaren ej förebragt någon omständighet, som förringade verkan af sistnämnda skuldebref; alltså och då utfärdaren ägde kvitta sin skuld enligt skuldebrevet den 30 april 1885 mot omförmälde fordran hos öfverlåtaren, kunde innehafvarens i förevarande sak förda talan ej bifallas. (Kungl. Maj:ts dom den 20 februari 1889; H. 1889, s. 47.)

Tre justitieråd yttrade emellertid:

Emedan utfärdaren medgifvit riktigheten af omstämda till öfverlåtaren (förste innehafvaren) den 30 april 1885 utgifna skuldebref, hvilket öfverlåtaren enligt därå tecknad transport den 7 oktober samma år till (senare) innehafvaren öfverlätit; ty och som den sålunda verkställda öfverlåtelsen redan

näst påföljande dag blifvit utfärdaren kungjord, men det af öfverlåtaren till utfärdaren utställda skuldebref å 7,600 kr. med ränta, därför utfärdaren i saken yrkat kvittning, icke blifvit utfärdadt förr än den 27 nov. 1885; samt utfärdaren ej heller gittat visa, att han, innan omförmälda öfverlåtelse honom kungjordes, hos öfverlåtaren ägde någon af de fordringar, för hvilka sistnämnda skuldebref enligt uppgift skulle hafva blifvit utgifvet, och vid sådant förhållande utfärdaren ej kunde anses lagligen berättigad att för samma skuldebref åtnjuta kvittning mot innehafvarens fordran, förpliktades utfärdaren att mot återfående af omstämda skuldebrefvet till innehafvaren genast betala 7,000 kr. jämte därå löpande ogulden ränta.

Såväl underrätten och Hofrätten som Nedre Revisionen hade uttalat samma åsikt som Högsta Domstolens pluralitet. (Jämför Kungl. Maj:ts dom den 13 maj 1890; H. 1890, s. 193.)

Se jämväl Kungl. Maj:ts dom den 20 sept. 1850.

Beträffande frågan, huruvida utfärdaren erhållit behörig del af öfverlåtelsen, se Kungl. Maj:ts dom den 3 december 1885; H. 1885, s. 413.

Af de ordalag, i hvilka stadgandet om icke löpande skuldebref är affattadt, framgår, att utfärdaren af ett dylikt skuldebref, som öfverlåtits två (eller flere) gånger, icke äger till befrielse från siste innehafvarens kraf åberopa sig på genkraf hos andre innehafvaren.

I en tvist, där detta spörsmål var före, yttrade vederbörande underrätt: Alldenstund det af utfärdaren till viss man utgifna skuldebref å 400 rdr, på grund hvaraf krafvet blifvit anställt, vore af andre innehafvaren — hvilken bekommit skuldebrefvet genom öfverlåtelse af stärbhusdelägarne till den, som skuldebrefvet lydde å — på siste innehafvaren öfverlåtet, utan att utfärdaren till någondera af dessa åtgärder gifvit lof, samt siste innehafvaren ej lagligen kunnat genom öfverlåtelsen förvärfa bättre rätt än andre innehafvaren själf ägt; för den skull och emedan siste innehafvaren ej bestridt, att utfärdaren

på grund af företedda skuldebref hos siste innehafvarens fångesman — andre innehafvaren — ägde större fordran än den hos utfärdaren utsökta, kunde det mot utfärdaren anställda kraf ej bifallas. Hofrätten gillade i dom underrättens beslut, och Nedre Revisionen hemställde om fastställelse af Hofrättens dom. Högsta Domstolen yttrade emellertid: Som utfärdaren icke ens uppgifvit, att han ägde fordran hos förste innehafvarens stärbhusdelägare eller genfordran hos siste innehafvaren; alltså och då vid det förhållande, att borgenär utan gäldenärens lof öfverlätit hans förskrifning till annan, denne ej har annan rätt än den, som förskrifningen lyder å, förpliktades utfärdaren att till siste innehafvaren utgifva skuldebrefvets belopp med ränta. (Kungl. Maj:ts dom den 1 dec. 1875; H. 1875, s. 512.)

Två ledamöter i Hofrätten hade afgifvit skiljaktigt yttrande, i sak öfverensstämmande med den af Högsta Domstolen uttalade mening. De hade nämligen anført: Emedan utgifvare af skuldebref, som är ställt till viss man, utan att gäldenären däri gifvit lof att låta det komma i annans hand, icke kan anses berättigad till kvittning mot annan, än den skuldebrefvet lyder å, eller den, som söker att göra det gällande, men utfärdaren icke ens föreburit, att han ägde fordran hos förste innehafvarens stärbhus eller hos siste innehafvaren; ty och då anmärkning mot krafvet i öfrigt icke förekommit, förpliktades utfärdaren att mot skuldebrefvets återfående till siste innehafvaren utgifva 400 rdr jämte ränta.

I händelse utfärdaren, under det skuldebrefvet innehafves af andre innehafvaren, till denne erlägger betalning, är förbindelsen död och kan naturligtvis icke genom öfverlåtelse upplifvas.

Men om andre innehafvaren, efter att hafva öfverlätit skuldebrefvet, falskeligen förtiger detta och mottager likvid t. ex. under uppgift att skuldebrefvet förkommit, löper utfärdaren risk att nödgas ånyo infria sin skuld. Och dylik risk kan ju utfärdaren äfven stå, i det fall att andre innehafvaren

efter erhållen betalning öfverlåter skuldebrevet, för så vidt nämligen öfverlåtelsen falskeligen antedateras. Därest utfärdaren icke litar på andre innehafvarens redbarhet, bör utfärdaren därför icke utan vidare betala andre innehafvaren, med mindre han återställer skuldebrevet.

Har utfärdaren å skuldebrevet tecknat lof till dess öfverlåtande å andre innehafvaren, anses förskrifningen vara ställd till denne, och utfärdaren har i sådant fall rättighet att mot siste innehafvaren åberopa sig på invändningar, grundade på utfärdarens förhållande till andre innehafvaren.

Att ett skuldebref, ställt till viss man eller hans rättsinnehafvare, anses vara icke löpande, framgår af Kungl. Maj:ts dom d. 20 sept. 1850, S. XXIII, s. 129. Jämför Kungl. Maj:ts domar den 23 jan. 1854; S. XXVII, s. 161, och den 24 jan. 1862; N. 1865, s. 440.

Ett icke löpande skuldebref kan tydligen genom påskrift af utfärdaren förändras till löpande. Den omständigheten åter, att innehafvaren af skuldebrevet förser det med transport »till innehafvaren» eller dylikt, kan icke förändra dess karaktär. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 18 mars 1898; H. 1898 s. 86.

I enlighet med hvad förut yttrats gäller såsom allmän regel, att utfärdaren af skuldebref är beviskyldig för sin uppgift, att han icke bekommit valuta. Förmår han icke styrka uppgiften, ålägges honom betalningsskyldighet. En dylik följd inträder emellertid icke alltid, då fordringen utsökes på exekutiv väg. I 25 och 26 §§ utsökningslagen förekomma nämligen följande stadganden.

25 §. Invänder gäldenär, att han blifvit tvungen eller

förledd att utgifva den handling, hvarå krafvet grundas; och visar han sannolika skäl för invändningen; varde ock målet förvisadt till domstol, där ej gäldenären försummat att tvånget eller förledandet anmäla och kungöra, såsom i 26 § stadgas.

26 §. Anmälan om tvång eller förledande skall göras vid domstol eller hos öfverexekutor inom fyra veckor sedan tvånget upphörde eller förledandet skedde; vare ock gäldenär pliktig att, inom lika tid efter det anmälan gjordes, låta domstolens eller öfverexekutorns bevis därom i allmänna tidningarna införas. Försummas något af hvad sålunda är föreskrifvet, äge öfverexekutor utan hinder af invändning, hvarom i 25 § sägs, borgenärens rätt pröfva.

Utfärdare, som iakttagit hvad i sistnämnda lagrum stadgas, behöfver sålunda, för att få målet förklaradt tvistigt, endast förete sannolika skäl för sin invändning, att han utan erhallen valuta blifvit tvungen eller förledd att utgifva skuldebrevet. Och det torde ligga i sakens natur, att man vid bedömande af frågan, huruvida utfärdaren uppfyllt villkoret om företeende af »sannolika skäl», icke bör uppställa höga fordringar.

I 4 kap. 3 § utsökningsbalken förekommo rörande ifrågavarande invändning följande bestämmelser: »Säger någon, att han blifvit tvungen, eller trugad, lockad, eller förledd, att gifva skuldebref ut, och hafver han därå talt inom sex veckor, hos Domaren, eller Konungens Befallningshafvande, *bjuder ock skäl och vittne för sig*; då förvisas saken till Domaren. Är det skuldebref redan kommet i andra eller tredje hand, eller till flera, som hvar af annan det på god tro inlöst, och sökes där utmätning, vare lag samma: och plikte den hos Domaren, som våld eller svek brukat, allt efter ty lag förmår.»

Enligt detta lagrum måste sålunda utfärdaren, därest målet skulle förvisas till domstol, bjuda »skäl och vittne för sig», hvilket uttryck torde haft ungefär enahanda betydelse som det i den nu gällande lagen använda: »sannolika skäl». Huru det förstnämnda uttrycket tolkats, framgår af följande rättsfall.

Sedan E. Brodin den 26 juni 1867 utfärdat två skuldebref till A. Hansson eller order, blef Brodin af A. Blommert, såsom skuldebrefvens innehafvare, lagsökt hos Konungens befallningshafvande i Gefleborgs län. Brodin bestred krafvet på den grund, att han icke bekommit valuta för skuldebrefven, och visade, att han gjort behörig anmälan. Han yrkade, att målet måtte förvisas till domstol för att de personer, som bevitnat skuldebrefven, måtte få höras angående omständigheterna vid skuldebrefvens tillkomst. Något intyg från vittnena företeddes icke. Såväl Konungens befallningshafvande som Hofrätten utdömde förskrifna beloppen utan afseende å invändningen. Men när Brodin inom den i 4 kap. 3 § utsökningssbalken stadgade tid hos domhafvanden anmält, att Brodin icke skulle hafva erhållit någon valuta för ifrågasvarande till A. Hansson eller order utfärdade skuldebref utan blifvit af Hansson lockad och tvungen att dem underteckna, hvarom Brodin äfven åberopat bevisning genom uppgifna vittnen, fann Kungl. Maj:t målet vara af tvistig beskaffenhet samt hänvisade Blommert att sin talan vid domstol i laga ordning anhängiggöra och utföra efter befogenhet. (Kungl. Maj:ts dom den 1 december 1868; N. 1869, s. 336.)

Har utfärdaren icke gjort behörig anmälan, blir däremot skuldebrefvet exekutivt, d. v. s. öfverexekutor äger icke att fästa afseende å invändning om ej erhållen valuta.

Detta hindrar dock icke utfärdaren att sedermera under åberopande af invändningen stämma om återvinning, så vidt nämligen skuldebrefvet är icke löpande. Vid domstol kan utfärdaren af ett dylikt skuldebref mot en hvar innehafvare och när som helst framställa invändning om tvång eller förledande.

Om åter skuldebrefvet är löpande och (senare) innehafvaren varit i god tro, kan utfärdaren aldrig åberopa sådan invändning, därest ej föreskrifven anmälan skett. Utan afseende å invändningen dömes utfärdaren att inlösa skuldebrefvet. Och han äger för återfående af hvad han utbetalt endast hålla sig till den, som först mottagit skuldebrefvet.

Naturligtvis kan dock, ehuru anmälan icke ägt rum, utfärdaren af ett skuldebref — det må vara löpande eller icke löpande — såväl vid exekutivt säte som vid domstol mot hvarje innehafvare framställa ifrågavarande invändning, där den föreskrifna tiden för anmälan ännu icke försutits.

Det har blifvit påstådt, att utfärdaren genom att göra anmälan kastar bevisskyldigheten på innehafvaren. Att ett dylikt påstående emellertid är oriktigt, torde näppeligen behöfva påpekas.

Skuldebref måste för att kunna göras gällande vara af dess undertecknare *utgifvet*. Varder skuldebrevet honom frånstulet, grundlägger det icke i och för sig rätt för innehafvaren. Dock kan undertecknaren, därest han t. ex. låtit skuldebrevet ligga lätt åtkomligt, på grund af den vårdslöshet, hvartill han sålunda gjort sig skyldig, vara pliktig att till innehafvaren utgifva skadeersättning.

Ersättningsskyldighet kan drabba den, som bevittnar försträckningstagarens namnteckning, i händelse han därvid förfar så oförsiktigt, att han utan att närmare förvissa sig om rätta förhållandet i god tro bevittnar namnteckningen samt således icke kan intyga, att försträckningstagaren är samma person, som undertecknat eller låtit underteckna skuldebrevet i fråga eller att han inför vittnet erkänt sin namnteckning.

Uppenbarligen måste emellertid ersättningsskyldighet för vittne uti ifrågavarande hänseende förutsätta, att skada uppkommit just genom vittnets omförmälda förfarande.

Jfr Kungl. Maj:ts domar den 19 mars 1897; H. 1897 sid. 102, den 22 mars 1901; H. 1901 sid. 129, den 2 november 1882; H. 1882 sid. 451, och den 30 mars 1863; N. 1864 sid. 684.

Försträckningsaftal kan, såsom förut framhållits, afslutas äfven muntligen.

I detta fall är emellertid, därest försträckningstagaren be-

strider, att försträckning ägt rum, försträckningsgifwarens ställning ganska vansklig.

I händelse den, som sökes på gund af föregifven försträckning, genmäler, att han bekommit utsökta beloppet på grund af annat aftal än försträckning, åligger sålunda bevisskyldigheten den, som påstår, att beloppet lämnats på grund af försträckning.

A. Johansson instämde handelsidkarskan Amelie Petersson med påstående, att som hon i och för sin handelsrörelse af Johansson erhållit försträckning i penningar och varor till sammanlagdt belopp af 9,422 kronor 59 öre, samt Johansson i afbetalning å sin sålunda uppkomna fordran erhållit allenast 4,126 kronor 50 öre, Amelie Petersson måtte varda ålagdt att gälda hans återstående tillgodohafvande 5,296 kronor »29» öre. Amelie Petersson genmälde: Hon medgäfv, att hon af Johansson mottagit ofvannämnda belopp, men dessa belopp hade lämnats såsom förlagskapital i och för en affär med uppköp och försäljning af lingon, hvilken affär hon, efter aftal med Johansson, åtagit sig sköta för parternas gemensamma räkning. Angående denna affär hade genom sagda aftal bestämts, att parterna skul le lika dela vinst och förlust därå. Affären hade emellertid gått med sådan förlust, att de genom försäljning af lingon influtna medlen, hvilka alla af Johansson uppburits i afräkning å hans förlagsfordran, icke förslagit till densammas fulla gäldande. — Underrätten yttrade, att enär Amelie Petersson medgifvit, att hon fått i försträckning mottaga det af Johansson uppgifna beloppet, men hon däremot icke kunnat styrka, att denna försträckning skett under de af henne uppgifna villkor; alltså och på i öfrigt anförda skäl ålades Amelie Petersson betalningsskyldighet. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att enär Johansson icke visat, att Amelie Petersson fått mottaga omstämda beloppet under andra än de i saken nämnda, af henne själf angifna villkor, förklarades, med upphäfvande af underrättens beslut, Johanssons i förevarande sak förda talan icke kunna bifallas. — Johansson sökte ändring under åberopande af åtskillig bevisning till stöd för, att ifrågava-

rande belopp lämnats såsom lån. Nedre Revisionen yttrade, att som Amelie Peterssons påstående, att ifrågavarande belopp lämnats såsom förlagsskapital i och för en parternas gemensamma affär under villkor, att parterna skulle dela lika den af affären uppkommande vinst eller förlust, icke emot den af Johansson förebragta bevisning om att beloppen lämnats såsom försträckning förtjänade afseende; alltså och på i öfrigt anförda skäl hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte, med upphäfvande af Hofrättens dom, ålägga Amelie Petersson betalningsskyldighet. Kungl. Maj:t fastställde emellertid Hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 27 maj 1902; H. 1902 s. 155.) Jfr Kungl. Maj:ts domar den 10 augusti 1875; H. 1875 sid. 323, och den 9 december 1879; H. 1879 sid. 405.

Den angifna regeln angående bevisskyldigheten torde gälla äfven i det fall, att den mot hvilken krafvet riktas genmäler, att han bekommit penningarna i gäfv. Se Kungl. Maj:ts dom den 15 november 1892; H. 1892 Not A N:o 386. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 12 december 1894; H. 1894 sid. 637.

Bestrider försträckningstagaren, att han af försträckningsgifvaren mottagit penningar, men öfverbevisas härom, kan han däremot icke rädda sig från betalningsskyldighet genom att endast uppgifva någon annan grund, på hvilken han skulle fått mottaga dem. Försträckning anses i så fall föreligga, till dess annat förhållande af den föregifne försträckningstagaren ådagalägges. Likaledes måste försträckning anses vara för handen, då försträckningstagaren ej gitter uppgifva annan grund för öfverlåtelsen och omständigheterna eljest ej göra det otroligt, att försträckning ägt rum.

Särdeles omtvistad är frågan, hvem bevisningsskyldigheten åligger, då försträckningstagare, med vidgående af sin skuld, mot krafvet anmärker, att det blifvit för tidigt väckt, när öfverenskommen betalningstid ännu icke är inne. Det riktiga synes emellertid vara att äfven här lägga bevisbördan på försträckningsgifvaren. Naturligtvis kan dock försträckningstagarens uppgift med hänsyn till omständigheterna framträda såsom så osannolik, att den icke bör förtjäna afseende.

Vid försträckningsaftal uppstår visserligen i allmänhet rättsförhållande endast emellan dem, som slutit aftalet. Det finnes emellertid ej något hinder, hvarföre kontrahenterna icke skulle kunna skapa rätt för tredje man. Försträckningsgifvaren kan med laga verkan lämna penningarna åt försträckningstagaren mot förpliktelse för denne att återbetala dem till tredje man. Dennes medverkan och vetskap erfordras icke för att bereda aftalet giltighet.

Beträffande den tidpunkt, när tredje mans rätt inträder, äro meningarna delade. Vanligen anser man emellertid, att tredje man, om ej annorlunda blifvit bestämdt, utan vidare genast blir fordringsägare. Något uttryckligt förklarande, att han vill begagna sig af den honom tillerkända rätten, är sålunda icke af nöden. Oaktadt tredje man vid och genom aftalet erhåller en rätt, kan han dock naturligtvis icke göra densamma gällande, därest han icke om aftalet erhåller underrättelse. Tills sådan underrättelse lämnats, synas kontrahenterna hafva befogenhet att upphäfva rätten för tredje man. Denne kan nämligen icke anses hafva berättigadt intresse af att fordra uppfyllandet af en förbindelse, hvarom han icke fått kännedom förrän efter dess af kontrahenterna öfverenskomna upplösning.

Vidare är att märka, att, om tredje man ryktesvis förspörjer aftalet, denna omständighet icke kan för kontrahenterna afskära rätten till dess upphäfvande. Först när tredje man erhåller säker underrättelse om den rätt, som blifvit honom beviljad, har han befogadt intresse af att också komma i åtnjutande af den. Och en sådan underrättelse kan endast någon af kontrahenterna (eller ombud för dem) lämna.

Mot den åsikten, att tredje mans rätt under ofvan angifna omständigheter kan upphävas, har anmärkts, att förlust under stundom skulle kunna drabba försträckningstagaren.

Han skulle nämligen, såframt han på anmodan af försträckningsgifvaren i strid med ursprungliga aftalet lämnade betalningen till denne, stå risken att nödgas betala förskrifna beloppet jämväl till tredje man, då det ju för honom ofta vore omöj-

ligt att erhålla visshet därom, att försträckningsgifvaren icke lämnat tredje man underrättelse. Vidare har man framhållit, hvilken möda och oreda det skulle blifva, om alla för banker okända personer, som i dem insatt penningar på främmande namn och hvilkas egna namn måhända alls icke antecknats, skulle kunna komma med anhållan om pröfning af sina anspråk att återfå medlen.

Det torde emellertid ihågkommas, dels att förlust af ofvannämnda beskaffenhet icke bör uppkomma, såvidt ej försträckningsgifvaren gör sig skyldig till bedrägligt förfarande, samt dels och framförallt, att försträckningstagaren lätt kan skydda sig, då han under inga förhållanden mot sin vilja är pliktig att ingå på upphäfvande af tredje mans rätt. Försträckningsaftal kan icke rubbas eller ändras utan båda kontrahenternas samtycke. Försträckningstagaren är sålunda icke skyldig att lämna betalning till annan än den, till hvilken förbindelsen ställts, eller den, å hvilken förbindelsen behörigen öfverlåtits.

2 §. Det som försträckt är, skall å dag förelagd, till borgenären, eller hans ombudsman, eller till den hans rätt innehafver, i samma slag, jämgodt och till fullo återgäldas.

Den för försträcknings återbetalning »förelagda» dag kan vara antingen obestämd, hvarom 4 § handlar, eller bestämd. Och i senare fallet kan betalningstiden vara antingen absolut bestämd eller sålunda bestämd, att betalningen skall erläggas viss tid efter uppsägning.

Ehuru viss dag för försträckningens återgäldande är sålunda utsatt, lär emellertid denna omständighet i allmänhet icke utgöra hinder för försträckningstagaren att därförut fullgöra sin förbindelse, såvidt nämligen ränta antingen icke är förskrifven eller erlägges till förfallodagen. I andra fall bör

försträckningstagaren däremot icke hafva sådan rättighet. Ty försträckningsgifvaren skulle därigenom kunna tillskyndas förlust, då det ju kunde inträffa, att han blefve nödgad utlåna sina penningar mot lägre ränta, än försträckningstagaren varit pliktig lämna.

Ej ens om ofvannämnda förutsättningar äro för handen, är försträckningsgifvaren alltid skyldig att mottaga på förhand erbjuden betalning. Om t. ex. föremålet för försträckningen är af den beskaffenhet, att dess värde på olika tider växlar, så förefinnes icke en dylik skyldighet. Skada skulle nämligen drabba försträckningsgifvaren, därest han vore förbunden att mottaga varan före förfallodagen å tid, då dess pris vore lägre. Enahanda kan förhållandet vara, då den försträckta varan är underkastad försämring genom att en längre tid förvaras.

Lagkommittén yttrade härom:

Fråga har vid domstol stundom förekommit, om en borgenär må vara berättigad vägra att mottaga betalning, då gäldenären den före förfallotiden erbjuder. I enlighet med romerska rätten hafva väl i senare tider andra länders lagstiftning antagit förfallotid vara en gäldenären i synnerhet beviljad fördel, den han ägde begagna eller icke, därest ej i skuldebrevet vore utsatt, eller eljest af omständigheterna funnes, att förfallotiden äfven varit till borgenärens förmån be-tingad; men när borgenären synes böra, lika med gäldenären kunna trygga sig vid det aftal, som dem emellan skett, utan att äfventyra förlust af ränta å det försträckta genom förtidig betalning, har kommittén föreslagit det stadgande, att förfallotid skall anses vara lika till borgenärens som till gäldenärens fördel satt, där ej utmärkt är, att den endast till gäldenärens fördel betingad blifvit.

I händelse betalningen skall erläggas viss tid efter uppsägning, äger försträckningstagaren samma rätt som försträckningsgifvaren att verkställa uppsägning.

Hafva flera förbundit sig att, en för alla och alla för en, betala gäld, och skall förfallotid beräknas efter uppsägning, är uppsägning, som sker hos endera, ej gällande mot de andra. (Förordningen den 20 december 1851).

Lagkommittén hade däremot föreslagit följande stadgande:

»Hafva två eller flera förbundit sig att betala, en för alla och alla för en, och är uppsägningstid förbehållen; gälle då uppsägning, som hos en sker, äfven mot de andra.»

Ur motiven:

Utaf egenskapen af solidära förbindelser, eller sådana, hvarigenom flera, en för alla och alla för en, sig till ansvar bundit, så att det står borgenär fritt att söka blott endera för allas skuld, har man ansett följa, att när solidariska gäldenärer förbehållit sig uppsägningstid, uppsägning, som skett hos en, äfven gäller mot de andra, och således i lagförslaget stadgat denna vid lagskipningen stundom förut tillämpade princip.

Vid förslagets granskning inom Högsta Domstolen anmärktes emellertid, att en motsatt åsikt i stället borde följas, enär det med gäldenärs förbehåll om uppsägning afsedda ändamål, att han ej må kunna oberedd öfverraskas af borgenärens kraf, skulle förfelas, om icke, då flera förbundit sig att betala, hvar och en af dem finge åtnjuta det rådrum, förbindelsen medgäfve.

Högsta domstolens åsikt biträdades sedermera af Lagberedningen, som endast tillade, att samma regel skulle gälla, då uppsägning skedde af endera bland flere gäldenärer.

I fråga om löpande skuldebref är att märka, hurusom uppsägning, hvilken ej antecknats å skuldebrefvet, icke kan göras gällande mot den, som sedermera i god tro åtkommer detsamma. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 23 november 1869; N. 1870 sid. 505, och den 30 mars 1874; H. 1874 sid. 206.

Rätt att före förfallodagen erhålla likvid kan på grund af särskild öfverenskommelse uppstå i följd däraf, att försträck-

ningstagaren underlåtit att enligt aftalet betala ränta eller göra afbetalning. Har särskild öfverenskommelse ej träffats, så kan däremot sådan försträckningstagarens underlåtenhet icke medföra denna rätt för försträckningsgifvaren.

Det har sagts, att försträckningstagare är skyldig att själfmant uppenbara sådana för försträckningsgifvare icke skönjbara omständigheter, hvilka, om de varit af denne kända, sannolikt skulle föranledt honom att icke bevilja kredit. Om således försträckningstagarens förmögenhet honom veterligen lidit sådant afbräck, att han icke hade utsikt att kunna betala, så hade han icke handlat redligen och vore af sådan grund pliktig att genast återbära, hvad han fått, jämte skadestånd. En dylik åsikt kan emellertid näppeligen vara riktig. Försträckningstagare lär enligt vår rätt icke anses hafva gjort sig skyldig till straffbart förfarande, därför att han, då han icke tillfrågas om sin affärsställning, underlåter att omtala, att den är undergräfd.

Vissa i lag angifna fakta äro af beskaffenhet att omin-
tetgöra betydelsen af öfverenskommen betalningstid.

Detta är således till en början förhållandet, då försträckningstagaren försättes i konkurs. Borgenären äger utan hänsyn därtill, att hans fordran tilläfventyrs ännu icke är förfallen, att efter bevakning erhålla betalning för densamma i den ordning, konkurslagen bestämmer.

En mycket omtvistad fråga är, huruvida försträckningsgifvaren, i händelse konkursen afslutats före den aftalade förfallotiden, utan att hans fordran till fulla guldits, är berättigad att omedelbart och således innan den aftalade förfallotiden inträdt söka försträckningstagaren för återstoden. Det riktiga torde emellertid vara att härå lämna jakande svar. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 18 november 1891; H. 1891 sid. 495, där spörs-

målet dock icke kan anses hafva blifvit löst. Se ock Kungl. Maj:ts dom den 1 februari 1876, anmärkt å sid. 63.

Försträckningstagare, som för sin skuld ställt enkel borgen, äri händelse af löftesmannens död omedelbart betalningsskyldig, där han ej ofördröjligen efter försträckningsgifvarens anmaning skaffat annan borgen. (10 kap. 10 § handelsbalken.)

Se för öfrigt 3 och 4 §§ i förordningen huru gäld vid dödsfall betalas skall m. m. den 18 september 1862 äfvensom 30 och 31 §§ i förordningen angående inteckning den 16 juni 1875.

I fråga om betydelsen däraf, att en försträckningstagare förbundit sig att infria sin skuld »i den mån, han utan olägenhet kunde», är följande rättsfall af intresse.

Sedan vederbörande underrätt i tvist rörande betalning för ett skuldebref å 230 kronor att gäldas under ofvan angifna förutsättning yttrat, att emedan ifrågavarande förbindelse ej skäligen kunde annorlunda förstås eller tillämpas, än att utfärdaren skulle den infria utan obilligt tidig ansättning, som vid det förhållande, att utfärdaren så länge, som redan skett, njutit anstånd, ej heller syntes hafva ägt rum, ålades utfärdaren att infria förbindelsen, men Hofrätten i dom sig utlätit, att enär innehållet af ifrågavarande skuldförbindelse utmärkte, att bestämmandet af tiden för förskrifna beloppets gäldande finge bero på utfärdarens godtfinnande, samt utfärdaren såväl vid underrätten som i Hofrätten vägrat att för närvarande infria förbindelsen, befriades utfärdaren från betalningsskyldighet; så hemställde Nedre Revisionen, att enär anställaren af krafvet ej torde kunna anses hafva, emot utfärdarens bestridande, ådagalagt, att sådant förhållande, hvarunder utfärdaren förbundit sig infria ifrågakomna förbindelsen, vore för handen, Kungl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla det slut, hvartill Hofrätten kommit, och blef denna hemställan af Kungl. Maj:t bifallen. (Kungl. Maj:ts dom den 10 december 1866. N. 1867, s. 281.)

Två justitieråd voro emellertid skiljaktiga och yttrade:

»Då utfärdaren icke visat, att, oaktadt den förbättring, som ostridigt ägt rum i hans inkomster, infriandet af ifrågavarande skuldförbindelse likväl skulle för honom medföra sådan olägenhet, att det betingade villkoret för uppskof med betalningen kunde anses vara för handen, pröfvade justitieråden, med ändring af Hofrättens dom, rättvist fastställa det slut, hvaruti underrätten stannat.»

I en annan tvist rörande betalning för ett den 25 februari 1867 utfärdadt skuldebref, som utfärdaren förbundit sig infria »såvida hans tillgångar i framtiden skulle det medgifva», yttrade underrätten, att enär ifrågavarande handling ej vore att anse såsom skuldebref, kunde betalningsskyldighet på grund af detsamma icke mot utfärdarens bestridande honom ådömas. Hofrätten yttrade däremot i dom, att emedan den af utfärdaren utgifna handling måste anses innefatta förbindelse för utfärdaren att däri omförmälda belopp i framtiden gälda; ty och då genom utfärdarens år 1868 inträffade konkurs ifrågavarande förbindelse till betalning förfallit och, enligt hvad upplyst vore, utfärdaren erhållit ackord i konkursen med 10 procent, pröfvade Hofrätten rättvist, med ändring af underrättens beslut, förplikta utfärdaren att emot handlingens återfående utgifva tio procent af däri förskrifna belopp. Hofrättens dom blef sedermera af Kungl. Maj:t fastställd. (Kungl. Maj:ts dom den 1 februari 1876; N. 1876, s. 446, H. 1876 sid. 30.)

Tre justitieråd biföllo emellertid Nedre Revisionens betänkande, så lydande: Enär utfärdaren utfäst sig att gälda de i handlingen nämnda belopp allenast såvida utfärdarens tillgångar i framtiden sådant medgäfve; ty och då detta, såsom villkor för utfärdarens betalningsskyldighet, af honom gjorda förbehåll icke lärer i följd af den omständighet, att utfärdaren sedermera blifvit försatt i konkurstillstånd, upphört att vara förbindande, samt icke mot utfärdarens bestridande visats, att utfärdaren till godtgörande af sin ifrågavarande skuld äger tillgång, hemställas, att underrättens beslut måtte fastställas.

Äfven följande rättsfall är uti ifrågavarande afseende af intresse.

C. Hammersley och hans hustru instämde stadsläkaren i Kungsbacka H. Dahlin samt anförde: Hustru Hammersley hade efter aflidne George Johnsson från England bekommit dennes kvarlåtenskap, däribland åtskilliga af Dahlin utfärdade skuldebref å olika belopp, i allmänhet 10—15 pund. Dessa skuldebref innehölle, att Dahlin skulle återbetala beloppen, »så snart han det kunde». Då Dahlin, som bekommit penningarna såsom studielån, sedan ett par år vore stadsläkare, hade förutsättningen för återbetalningsskyldigheten inträffat, och då Dahlin borde kunna åtminstone så småningom infria sin skuld, yrkades nu förpliktande för honom att på grund af ett skuldebref å 10 pund gälda detta belopp med ränta. — Dahlin genmälde: Han häftade i skuld äfven för andra förbindelser än dem, hvarom nu vore fråga. Den omständighet, att han innehade anställning såsom läkare, visade icke, att han utan olägenhet kunde betala sina studieskulder. Bevisskyldigheten härutinnan ålåde motparterna. — Underrätten yttrade, att enär skuldebrefvets inlösande gjorts beroende på Dahlins förmåga eller, såsom i skuldebrefvet stadgats, så snart Dahlin sådant kunde, samt makarne Hammersley mot Dahlins bestridande icke ådagalagt, att sådana förhållanden vore för handen, att Dahlin, om också nu för tiden i bättre ekonomisk ställning än då skuldebrefvet af honom utfärdades, skulle utan olägenhet kunna fullgöra sin betalningsskyldighet, befriades Dahlin från stämningspåståendet. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att enär makarne Hammersley i Hofrätten styrkt, att Dahlin blifvit för nästföregående år påförd bevillning för en sammanlagd inkomst af 3,400 kronor, samt det följaktligen, helst Dahlin icke visat ett motsatt förhållande, måste antagas, att sådana omständigheter föreläge, att Dahlins skyldighet att infria ifrågakomna förbindelse inträdt, ålade Hofrätten, med ändring af underrättens beslut, Dahlin betalningsskyldighet. Två ledamöter funno ifrågavarande förbindelse på grund af dess ly-

delse icke mot Dahlin äga rättslig verkan och fastställde förty det slut, hvartill underrätten kommit. — Nedre Revisionen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte, med upphäfvande af Hofrättens dom, fastställa underrättens beslut. Kungl. Maj:t yttrade, att enär genom hvad i saken förekommit icke kunde anses ådagalagdt, att Dahlin befunne sig i sådana ekonomiska omständigheter, att skyldighet att inlösa ifrågavarande skuldebref för honom inträdt, funne Kungl. Maj:t, med upphäfvande af Hofrättens dom, den i förevarande sak mot Dahlin förda talan icke kunna bifallas. (Kungl. Maj:ts dom den 7 juni 1900; H. 1900 s. 291.) Jfr Kungl. Maj:ts domar den 28 april 1864; N. 1864 s. 338, och den 26 november 1872; N. 1873 s. 397.

I tvist om skyldighet för aktiebolag i likvidation att utgifva visst belopp med ränta på grund af skuldebref, hvori bolaget (före upplösningen) förbundit sig till betalnings-skyldighet i mån af tillgång genom blifvande vinst tre månader efter af bolaget gjord uppsägning, yttrade underrätten:

Enär ifrågavarande, af bolaget utfärdade skuldebref, enligt hvilket bolaget förbundit sig att till N. N. eller order betala 5,000 kronor jämte ränta, tillika innehölle, att beloppet, som icke finge från långifvarens sida uppsägas, skulle återbetalas af bolaget i mån af tillgång genom blifvande vinst tre månader efter af bolaget gjord uppsägning, samt ostridigt vore, ej mindre att uppsägning från bolagets sida icke skett, än äfven att någon vinst för bolaget efter skuldebrefvets utfärdande ej uppkommit; alltså och då den omständigheten, att bolaget blifvit ställt under likvidation och dess tillgångar öfverlätna å annat bolag, icke emot skuldebrefvets ofvanberörda bestämmelser kunde anses utgöra laglig grund för skuldebrefvets innehafvare att omedelbart ur bolagets tillgångar utbekomma ifrågavarande kapitalbelopp, kunde käromålet icke för närvarande i vidare mån bifallas än att bolaget förpliktades att emot afskrifning å skuldebrevet utgifva förfallen ränta. — Hofrätten, där parterna å ömse sidor fullföljde talan, utlät sig däremot i dom, att

emedan det af bolaget i förbindelsen gjorda villkor att icke behöfva återbetala ifrågavarande till låns bekomna kapital, förrän blifvande vinst å bolagets rörelse därtill lämnade tillgång, måste anses hafva förfallit, då bolaget afhändt sig all sin egendom och därigenom omöjliggjort berörda villkors inträdande, samt vid sådant förhållande skuldebrevets innehafvare vore berättigad att nu utsöka nämnda kapital, förpliktades bolaget attemot förbindelsens återbekommande utgifva 5,000 kronor jämte ränta därå, utöfver den tid underrätten stadgat, ytterligare till dess likvid komme att ske. — Bolaget sökte ändring. Nedre Revisionen hemställde emellertid om fastställelse af Hofrättens dom. Och Kungl. Maj:t utlät sig, att enär det af bolaget i åberopade förbindelsen förskrifna belopp, 5,000 kronor, utgjorde en till bolaget lämnad försträckning, som bolaget vore pliktigt att jämte utfast ränta återbetala, samt bolagsmännen enligt till aktiebolagsregistret inlämnad anmälan beslutat bolagets upplösning och åt utsedda likvidatorer uppdragit att verkställa detta beslut; ty och som det i förbindelsen inryckta villkor, att det förskrifna beloppet, som icke finge från långifvarens sida uppsägas, skulle af bolaget återbetalas i mån af tillgång genom blifvande vinst tre månader efter af bolaget gjord uppsägning, genom bolagets upplösning finge anses hafva förfallit, så att långifvaren vore lagligen berättigad att vid bolagets likvidation ur dess tillgångar utbekomma sin ifrågavarande fordran; alltså fastställdes det slut, hvartill Hofrätten i saken kommit. — Tre justitieråd förenade sig om det yttrande, att enär i den åberopade förbindelsen bolaget ej åtagit sig att för gäldande af det i förbindelsen angifna kapitalbelopp med ränta ansvara med annan egendom än den vinst, som kunde komma att uppstå å bolagets rörelse, samt ej ens uppgifvits, att efter förbindelsens utfärdande någon sådan vinst uppkommit; ty och som hvarken bolagets sedermera fattade beslut att upphöra med rörelsen — ett beslut, som måste antagas hafva varit påkalladt af bolagets ekonomiska ställning — eller dess i anledning af beslutet

vidtagna åtgärd att afhända sig sin egendom kunnat för bolaget medföra vidsträcktare ansvarighet, än i förbindelsen blifvit utfäst, funne justitieråden, med ändring af Hofrättens dom, käromålet ej kunna för närvarande bifallas. (Kungl. Maj:ts dom den 26 maj 1905; H. 1905 sid. 273.)

Lämnar försträckningstagaren betalning till obehörig person, utsätter han sig för risken att nödgas ännu en gång utgifva, hvad han sålunda betalt. Den verkliga fordringsägaren har icke skyldighet att i första hand vända sig mot den, som obehörigen uppburit betalningen.

Följande rättsfall, berörande giltigheten af inlösen utaf icke löpande skuldebref, verkställd hos den, som haft skuldebrefvet i förvar, må i detta sammanhang anmärkas.

Gustaf Carlsson instämde Nils Henrik Gréen samt anförde: Carlsson och H. Carstensén hade inledt förhandlingen emellan Gréen och Nils Hansen om inköp af ett Gréens hemman. Gréen hade därvid utfärdat en förbindelse, hvori han utfäst sig att, i den händelse han genom Carlssons och Carstenséns bemedling finge sälja hemmanet, vid första afbetalningen af köpeskillingen till dem utgifva 2,000 rdr. Gréen hade emellertid, oaktadt ifrågakämda fastighetsförsäljning ägt rum och förbindelsen till betalning förfallit, icke å Carlssons andel eller hälften af utfästa beloppet till honom erlagt mer än 615 rdr. På grund häraf yrkades förpliktande för Gréen att till Carlsson utgifva återstoden, 385 rdr. Gréen företedde ifrågavarande förbindelse i hufvudskrift under förmälan, att han inlöst densamma hos N. Svendsén. — Underrätten yttrade, att emedan Carlsson själf upplyst, att åberopade förbindelsen blifvit i hans närvaro utfärdad af Gréen och, utan att hafva kommit i Carlssons hand, genast till förvarande öfverlämnad åt Svendsén, hvilken syntes hafva i viss mån medverkat till den omförmälda hemmanshandeln; ty och enär Gréen, hvilken det icke bevisligen varit förbjudet att hos Svendsén, då han fortfarande innehade förbindel-

sen, densamma slutligen infria, vid dessa förhållanden varit lagligen berättigad att, på sätt som skett, sistnämnda åtgärd vidtaga och därigenom från skulden sig befria; alltså blefve Carlssons fordringsanspråk ogilladt. — Hofrätten utlät sig i dom, att emedan Gréen uti ifrågavarande skuldebref förbundit sig att under uppgifvet, sedermera inträffadt fall till Carlsson och Carstensén betala 2,000 rdr, och Gréen således varit berättigad att utan Carlssons och Carstenséns medgifvande hos annan person skuldebrevet infria; ty och som Gréen hvarken styrkt sitt förebärande, att N. Svendsén, hvilken haft skuldebrevet i förvar, varit behörig att för densamma uppbära likvid, eller ådagalagt, att Carlsson å den honom tillkommande hälft af förskrifna beloppet bekommit mera än han uppgifvit eller 615 rdr, blefve, med upphäfvande af underrättens beslut, Gréen förpliktad att mot kvitto till Carlsson utgifva omstämda beloppet. En ledamot i Hofrätten (referenten i målet) fann på de af underrätten upptagna skäl, och då Carlsson ej föreburit, än mindre visat, att han icke kunnat hos Svendsén utfå de af honom hos Gréen på grund af ifrågavarande förbindelse uppburna penningar, som borde Carlsson tillkomma, lagligt fastställa underrättens beslut. En annan ledamot yttrade: »Emedan upplyst är, att omstämda skuldförbindelsen blifvit med Carlssons begifvande lämnad i förvar hos Svendsén, samt att Gréen hos den sistnämnde inlöst skuldförbindelsen, hvilken därvid jämväl till Gréen återlämnats; ty och som, äfven om Svendsén vid uppbärandet af likvid för skuldförbindelsen öfverskridit det honom i afseende å densamma lämnade uppdrag, sådant likväl lagligen icke må föranleda förpliktelse för Gréen att fordrade beloppet ånyo gälda; alltså biträder jag det slut, hvartill referenten kommit.» — Nedre Revisionen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla Hofrättens dom. Denna hemställan blef af Kungl. Maj:t bifallen. Två justitieråd förenade sig dock i följande yttrande: Med hänsyn till hvad i saken blifvit upplyst därom, att äfven Svendsén haft bestyr för åstadkommande af den i handlingarna om-

förmälda egendomshandel; att ifrågavarande förbindelse tillkommit efter aftal med Svendsén; att förbindelsen, ehuru ställd endast till Carlsson och Carstensén, blifvit af Gréen öfverlämnad, icke till dem, utan med deras begifvande till Svendsén; och att den sedermera oafbrutet af Svendsén innehafts, till dess den af honom efter verkställd slutbetalning till Gréen återställdes, funno justitieråden det vara uppenbart, att nämnda förbindelse innehafts af Svendsén under sådana förhållanden, att Gréen ägt hos honom infria densamma; och pröfvade justitieråden för den skull rättvist att, med ändring af Hofrättens dom, gilla det slut, hvori underätten stannat. (Kungl. Maj:ts dom den 16 februari 1876; H. 1876 s. 42.)

Är fråga om löpande skuldebref, ställer sig emellertid förhållandet annorlunda. Har försträckningstagaren icke anledning att antaga annat än att en person, som innehar skuldebrevet, är dess ägare, kan den verkliga ägaren icke utsöka betalning hos försträckningstagaren, om denne hos innehafvarne inlöser detsamma.

I fråga om giltigheten af utbetalning af medel, insatta å sparbänk, hvilken utbetalning skett till annan än fordringsägaren på grund af fullmakt, hvars riktighet bestrides, se Kungl. Maj:ts dom den 30 januari 1893; H. 1903 sid. 8.

Finns flera solidariska försträckningstagare, äger försträckningsgifvaren utsöka sin fordran af hvilken han finner för godt. Finnes ej tillgång hos den sökte, kan han efter behag vända sig mot någon af de öfrige, till dess han blir fullt godtgjord. Den bland försträckningstagarna, som fått betala mer än sin andel efter hufvudtalet, kan för det öfverskjutande söka hvilken af sina medgäldenärer han vill. Denne senare kan därefter i sin ordning vända sig till någon af de öfriga, ända till dess hvar och en har utgifvit sin andel. Skulle emellertid brist uppstå hos en eller flera af medgäldenärerna, bör den fördelas efter hufvudtalet mellan de solventa.

10 § 8 punkten af promulgationslagen till utsökningslagen innehåller uti ifrågavarande hänseende dessa bestämmelser: Hafva två eller flere skrivit skuldebref under, med förbindelse, att en för alla, och alla för en betala; då äger borgenär för fulla gälden betalning få hos hvem han helst vill; och hafve den sedan lika rätt emot de andra, för det han öfver sin del betalt. Hafva de sig ej så förbundit, och äro de ej i bolag samman; gälde då hvar sin del efter hufvudtalet.

Detta stadgande har tillämpats jämväl i fråga om solidariska löftesmän. (Jämför Kungl. Maj:ts dom den 7 juni 1886; H. 1886 s. 252.)

Har borgenären låtit en af de gäldenärer, hvilka åtagit sig solidarisk ansvarighet för fulla gälden, utstryka sitt namn eller eljest blifva från ansvarigheten fri, kan han sedermera enligt grunderna för 5 § i preskriptionsförordningen endast fordra betalning hos de öfriga efter hufvudtalet af alla de gäldenärer, som iklädt sig ansvarigheten. Befinnes någon af de kvarstående gäldenärerna oförmögen att gälda sin andel, skall bristen lika fördelas mellan de öfriga gäldenärerna, dock med skyldighet för borgenären att vidkännas den del af bristen, som eljest skolat falla den befriade gäldenären till last.

Lagkommittén föreslog härutinnan följande stadgande: »Har borgenär sökt en af de gäldenärer — — — fått. Har han låtit någon af dem sitt namn under skuldebrevet utplåna eller eljest från sådan ansvarighet kvitt blifva; varen de andre ej skyldige att gälda hvar mer, än sin andel efter hufvudtalet.»

Ur motiven:

I de fall, att borgenären låtit en af de gäldenärer, som åtagit sig ansvarighet för fulla gälden, sitt namn under skuldebrevet utplåna eller eljest från sådan ansvarighet blifva kvitt, har kommittén ansatt borgenären ej äga rätt att hos hvar af

de öfriga gäldenärerna fordra mer än dess del efter hufvudtalet. Då hvilken som helst ibland dem eljest är skyldig att ensam betala hela gälden, kunde för ifrågavarande fall den regel anses riktigare, att borgenären finge af endera utsöka hela återstoden, sedan dens lott afgått, som ifrån förbindelsen blifvit befriad. Otvifvelaktigt borde ock en sådan rättighet tillkomma borgenären, om det alltid inträffade, att en hvar af de kvarstående borgenärerna vore vederhäftig för dess andel i den samfällda gälden. Men enär detta ej kan såsom säkert antagas, så skulle bristen hos den ene hel och hållen falla de andra gäldenärerna till last, ehuru rättvisan kräfver, att den bör i ett jämnlikt förhållande å alla fördelas. Kommittén tror således det i denna del föreslagna stadgande, såsom äfven nödigt till förekommande däraf, att någon förening mellan borgenären och gäldenären, hvarigenom den senare befrias ifrån sitt vidsträcktare betalningsansvar, ej må lända de öfriga gäldenärerna till förfång, vara tillräckligen rättfärdigadt.

Lagberedningens motsvarande stadgande, som sedermera tagits till förebild för 5 § i preskriptionsförordningen, lydde sålunda: »Har borgenär — — — fått. Har borgenär låtit någon af sådana gäldenärer sitt namn under skuldebrevet utplåna eller eljest blifva sin ansvarighet kvitt, varen de andra ej skyldiga att gälda hvar mer, än sin del efter hufvudtalet; uppkommer brist hos någondera, varde den lika fördelad emellan de öfriga, som förbindelsen sig iklädt, och falle borgenären den del till last, som gäldas skolat af den; han låtit blifva ansvarigheten kvitt.»

Stadgandet erhöll följande motivering:

En borgenär, som låtit en af de gäldenärer, hvilka åtagit sig samfälld ansvarighet för fulla gälden, blifva från ansvarigheten fri, kan, enligt Lagkommitténs förslag, sedermera endast fordra betalning hos de öfriga efter hufvudtalet af alla de gäldenärer, som ansvarigheten sig iklädt. Men samma förslag innehåller ingen bestämmelse för det fall, som lätt kan inträffa, att någon af de kvarstående gäldenärerna

befinnes oförmögen att gälda sin andel. För denna händelse har man föreslagit, att bristen skall lika fördelas mellan de öfriga gäldenärerna, men som det vore orättvist, om borgenären, medelst en gäldenärs befriande från ansvarighet, kunde på något sätt öka de öfrigas ansvarsskyldighet, har beredningen därjämte föreslagit, att borgenären själf skall vidkännas den del, som eljest skolat falla den befriade gäldenären till last.

Det enda vår lag innehåller angående stället, där betalning bör ske, är stadgandet i 10 § 6 mom. af promulgationslagen till utsökningslagen, hvilket är af följande lydelse: »Nu är viss ort nämnd, där betalning ske bör, lände då det till efterrättelse. Är ej viss ort nämnd, pröfve då öfverexekutor eller rätten, hvar betalning å gäldenärens kostnad ske bör.»

Då gäldenären sålunda, därest ej annorledes öfverenskommit, är förbunden att fullgöra sin betalningsskyldighet utan någon kostnad för borgenären, lærer häraf följa, att betalningen i allmänhet skall lämnas hos borgenären (i hans hemvist eller affärslokal).

Att denna mening också omfattas af praxis framgår af följande rättsfall, hvilket, ehuru det icke afser försträckning, här lämpligen bör anföras.

Genom kontrakt den 19 mars 1869 upplät bonden Magnus Månsson till sågverksägaren Ferdinand Guntrum afverkningsrätt under 50 år till viss skog å Månssons hemman mot viss köpeskillning, hvaraf 500 rdr skulle erläggas den 15 mars 1870 och 500 rdr den 15 mars 1871. Kontraktet innehöll tillika följande bestämmelse: »Skulle köparen ej hålla säljaren de föreskrifna inbetalningarna tillhanda sist en månad efter de bestämda tiderna, så förfaller detta köp till all sin kraft och verkan, och skall säljaren genast ovägerligen och utan någon invändning återbetala de möjligen uppburna afbetalningarna, och köparen däremot gälda säljaren den då möjligen afverkade skogen.» — Vid tiden för verkställande af den likvid, som

förföll den 15 mars 1871, råkade parterna i tvist om stället, hvarest densamma skulle ske. Hvardera parten fordrade nämligen att få likviden erlagd hemma hos sig. Då likvid uteblef, uppsade Månsson kontraktet och öfverlät afverkningsrätten till handlanden P. Wikström, hvarefter Månsson för Wikströms räkning lät afverka åtskilliga träd. Guntrum instämde i anledning däraf Månsson med yrkande om ersättning för det afverkades värde. — Underrätten yttrade, att, enär hvad Månsson anfört därom, att kontraktet före upplåtelsen till Wikström skulle upphört att vara gällande, enär köpeskillingsens i kontraktet såsom villkor för upplåtelsens bestånd föreskrifna tillhandahållande åt Månsson inom en månad efter hvarje afbetalnings förfallotid skulle hafva blifvit af Guntrum uraktlåtet, icke förtjänade afseende, vid det förhållande att Månsson mot Guntrums bestridande icke styrkt en dylik uraktlåtenhet eller visat, att likviderna icke på bestämda tider varit för Månsson hos Guntrum tillgängliga, förpliktades Månsson att till Guntrum utgifva värdet å hvad Månsson afverkat. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att, enär i omförmälda kontrakt funnes stadgadt, att därest köparen icke hölle säljaren tillhanda de i kontraktet föreskrifna afbetalningarna sist en månad efter de bestämda förfallotiderna, kontraktet skulle till all kraft och verkan förfalla; ty och som östridigt vore att Guntrum icke inom en månad efter den 15 mars 1871, då sista afbetalningen varit till betalning förfallen, erlagt denna till Månsson, samt, då särskild öfverenskommelse om betalningsorten icke, såvidt visadt blifvit, varit träffad, Guntrum varit pliktig att, på sätt Månsson yrkat, fullgöra betalningen i dennes hemvist, och vid sådant förhållande den af Guntrum åberopade omständighet, att likvid varit alltifrån förfallodagen för Månsson tillgänglig i Guntrums kontor, icke förtjänade afseende; alltså och då, i följd af Guntrums berörda underlåtenhet, Månsson varit på grund af kontraktet berättigad att, på sätt som skett, uppsäga kontraktet och därefter till annan person upplåta afverkningsrätt å ifrågavarande skog, funne Hof-

rätten, med ändring af underrättens beslut, skäligen ogilla den af Guntrum i saken förda ersättningstalan. — På hemställan af Nedre Revisionen blef Hofrättens dom af Kungl. Maj:t gillad (Kungl. Maj:ts dom den 25 maj 1875; N. 1875, s. 597.)*

Det har påståtts, att, då fråga är om löpande skuldebref, försträckningstagaren skulle äga betala, där han själf bor. De af lagen begagnade ordalag synas emellertid icke gifva stöd åt en dylik mening, hvilken ej heller påkallas af något behof att skydda försträckningstagaren. Har denne icke erhållit underrättelse om hvem som innehar skuldebrevet, kan han naturligtvis icke alls fullgöra sin förbindelse. Men om han fått sådan underrättelse, synes intet skäl finnas, hvarföre han skulle vara i bättre ställning än den, som utfärdat ett icke löpande skuldebref.

Påståendet strider ock utan tvifvel mot den allmänna uppfattningen i det praktiska lifvet. Det lär icke af någon affärsman, som i bank erhållit lån på grund af löpande skuldebref, ifrågasättas, att banken skulle hafva skyldighet att hos honom afhämta betalningen.

Följande äldre rättsfall är uti förevarande afseende af intresse:

A. yrkade hos Konungens befallningshafvande i N. län, att som G. under den 13 oktober 1847 till A. utgifvit sex särskilda skuldebref, hvardera å 6,200 rdr rgld jämte fem procent årlig ränta, samt å samma skuldebref tecknat medgifvande, att de finge å annan man transporteras, men vägrat att gälda ett års räntor, upplupna från den 14 mars 1849, förrän skuldebrefven i hufvudskrifter företeddes hos G:s i staden L. antagna ombud, det måtte alltså G., enär A. icke ville äfventyra skuldebrefvens möjliga förolyckande under postgång, varda ålagdt till A. utbetala omförmålta ett års för-

* Till bevis för att praxis skulle anse, att gäldenären icke utan särskildt åtagande kunde åläggas att hos borgenären erlägga betalningen, har åberopats Kungl. Maj:ts dom den 2 augusti 1865: N. 1866 sid. 426. Af Kungl. Maj:ts yttrande lär man emellertid finna, att detta rättsfall uti förevarande afseende icke har någon beviskraft.

fallna räntor med 1,860 rdr rgld; hvarjämte A. fordrade, att i den händelse annan betalningsort än A:s hemvist blefve bestämd, honom måtte tillerkännas särskild ersättning för den kostnad, som hans inställelse för räntans uppbärande medförde. Sedan G. i afgifven förklaring bestridt A:s väckta påståenden på de skäl, att skuldsedlarna vore af löpande egenskap, och att, så snart A. själf eller genom ombud ville anmäla sig och behörigen styrka sin egenskap af fordringsägare, de utsökta räntemedlen voro att lyfta å ställe och hos person, som A. medgifvit sig känna, så yttrade landshöfdingeämbetet: att som ifrågavarande skuldebref genom åtecknade medgifvandet af öfverlåtelse å annan man vore, såsom af löpande egenskap, gällande i dens hand, de förefunnos, samt G. skäligen icke kunde tillförbindas efterspana deras innehafvare för att afbörda sig den förfallna räntan, hvilken lagligen icke heller kunde antagas såsom gulden med mindre densamma funnes å skuldebrefvet afskrifven, blef å A:s påstående icke fästadt annat afseende, än att G. förpliktades att, vid förevisande af skuldebrefven i hufvudskrifter, till A. eller hans till lyftning af förfallna räntan lagligen befullmäktigade ombud samma ränta efter förut meddelad anvisning utbetala, men landshöfdingeämbetet fann icke skäligt att för slik inställelse tillerkänna A. särskild ersättning. — Hofrätten, där A. sökte ändring, förklarade, att alldenstund G. vore lagligen förbunden att, utan någon kostnad för A., godtgöra den af honom utsökta räntan å de ifrågavarande förskrifningarna, därpå A. uppgifvit sig vara innehafvare, ålades, med ändring af öfverklagade utslaget, G. att vid utmätningsspåföljd genast emot särskilda kvittenser samt afskrifning å hvarje skuldebref i hufvudskrift till A. i hans hemvist utgifva fordrade och den 14 mars 1850 förfallna räntan å hvarje skuldebref med 310 rdr eller sammanlagdt 1,860 rdr rgld. — G. sökte ändring, och efter det Nedre Revisionen i afgifvet betänkande tillstyrkt godkännande af landshöfdingeämbetets beslut, pröfvade vid målets föredragning inför Högsta domstolen fem af dess ledamöter rättvist

fastställa Hofrättens utslag, hvaremot två ledamöter biföllo Nedre Revisionens hemställan. (Kungl. Maj:ts dom den 17 december 1851. Backmans handbok 1:a uppl., s. 429.)

I sammanhang härmed torde böra anmärkas, att enligt 12 § utsökningslagen utfärdaren af ett icke löpande skuldebref kan lagsökas endast där han har sitt bo och hemvist eller någon tid sig uppehåller, under det utfärdaren af ett löpande skuldebref må sökas, hvar han träffas.

Det, som försträckt är, skall återgäldas i samma slag, jämgodt och till fullo. Utan afseende därå, att det försträckta å betalningsdagen kan hafva ett annat eller högre värde än vid det tillfälle försträckningen gafs, är försträckningstagaren skyldig att utgifva lika mycket af samma slag. Se vidare under 3 §.

Från lagen om rikets mynt den 30 maj 1873 anmärkes här följande:

Guld skall ensamt vara värdemätare i riket och således utgöra grunden för dess myntväsen. Af guld skola präglas två hufvudmynt, det ena å tio kronor (vikt 4,4803 gram) och det andra å tjugu kronor (vikt 8,9606 gram). Skiljemynt präglas dels af silfver (legeradt med koppar) och dels af brons. Guldmynt äro lagligt betalningsmedel i förhållande till hvem som helst och i hvilket belopp som helst. Skiljemynten skola till obegränsadt belopp mottagas vid betalning till statens kassor. Ingen annan är skyldig att i en betalning mottaga högre belopp än tjugu kronor i 2- och 1-kronestycken, fem kronor i mindre silfvermynt och en krona i bronsmynt. Myntstycke af guld, silfver eller brons, som blifvit vanställdt eller genom skafning, filning, borrar, tillödning eller annan olaglig åverkan af hvad slag som helst skadadt, skall hafva förlorat sin egenskap af lagligt betalningsmedel. Guldmynt upphör att vara lagligt betalningsmedel i förhållande till statens kassor, när det genom nötning förlorat mer än två procent, men till alla andra, när det förlorat mer än en half

procent af den vikt, som det, enligt hvad ofvan sagts, skall äga. Skiljemynt upphör att vara lagligt betalningsmedel i förhållande till statens kassor, när det är så nött, att ej med säkerhet kan skönjas, huruvida det för rikets räkning är prägladt, men till alla andra, när prägelⁿ genom nötn^ging blifvit otydlig.

Hvad här sagts gäller äfven om danska och norska guld-, silfver- och bronsmynt, som präglats i öfverensstämmelse med de mellan Sverige, Danmark och Norge afslutade myntkonventioner.

Enligt Kungl. kungörelsen den 25 juni 1881 skall jämväl präglas ett hufvudmynt af guld å fem kronor (vikt 2,24015 gram); och utgör detta lagligt betalningsmedel inom nämnda tre riken. Femkronestycke upphör att vara lagligt betalningsmedel i förhållande till statens kassor, när det är så nött, att ej med säkerhet kan skönjas, huruvida det för rikets räkning är prägladt, men till alla andra, när det förlorat mer än sex tiondedels procent af nyssnämnda vikt.

I förhållandets egen natur ligger, att försträckningstagare vid betalnings erläggande är berättigad att återfå det skuldebref, som han till bevis om försträckningen kan hafva lämnat försträckningsgifvaren.

Så länge försträckningsgifvaren innehar skuldebrevet, presumeras för öfrigt utfärdarens skuld enligt detsamma kvarstå.* Återfår icke utfärdaren skuldebrevet, riskerar han

* Om å skuldebrevet antecknats, att pant lämnats, förefinnes icke någon dylik presumption, därest ej försträckningsgifvaren innehar jämväl panten. Har utfärdaren återbekommit panten, men försträckningsgifvaren påstår, att fordringsrätten på grund af skuldebrevet det oaktadt icke upphört, åligger det den senare att bevisa sitt påstående. Följande rättsfall är härvid belysande: Emedan ostridigt vore, att utfärdaren återbekommit samtliga enligt anteckning å ifrågavarande skuldförbindelse såsom säkerhet därför lämnade aktier, samt syssломännen i försträckningsgifvarens urarfvak konkurs icke i fråga härom ådagalagt annat förhållande, än utfärdaren uppgifvit, eller att han återfått aktierna först sedan han betalt den skuld, hvori han på grund af nämnda förbindelse haft till försträckningsgifvaren: ty och som vid sådant förhållande skuldförbindelsen numera vore emot utfärdaren utan kraft och verkan, ogillades syssломännens talan att utfå förskrifna beloppet. (Kungl. Maj:ts dom den 15 juli 1887; H. 1887, s. 232.)

sålunda, äfven om han försett sig med bevisning (kvitto eller vittnen) om betalningen, att nödgas infria sin skuld ännu en gång. Kvittot kan nämligen sedermera förkomma och vittnena kunna dö.*

Sedan försträckningstagaren återbekommit skuldebrevet, kan han utan risk sönderrifva och förstöra detsamma.

Låter han det i sönderrifvet skick förblifva hos försträckningsgifvaren, kan fråga uppkomma, huruvida denne kan ånyo göra det gällande.

Om emellertid försträckningstagaren uppgifver, att han betalt sin skuld och att sönderrifvandet därvid ägt rum, torde såsom regel gälla, att försträckningsgifvaren icke kan få sitt kraftsanspråk bifallet, därest han icke vederlägger försträckningstagarens uppgift. Det måste nämligen presumeras, att sönderrifvandet skett uppsåtligt af den därtill berättigade, desto hellre som det är vanligt att tillintetgöra verkan af ett skuldebref genom dess sönderrifvande.

I samband härmed bör dock framhållas, hurusom det icke alltid är af betydelse, att skuldebref endast i sönderrifvet skick kan återställas. Sönderrifvandet kan nämligen hafva skett på ett sådant sätt, att däraf framgår, det afsikt att förstöra skuldebrevet icke förefunnits. Så är t. ex. fallet, då skuldebref, som varit hopviket, af ålder eller nötning sönderfallit i vecken. Om skuldebrevet endast obetydligt sönderrifvits, kan vidare denna omständighet bära vittne, att olyckshändelse och icke uppsåt föreligger. Ty det vanliga är väl, att, om man vill förstöra ett skuldebref, man sönderriver det i flere delar.

Följande rättsfall, ehuru icke afseende skuldebref, torde här lämpligen kunna anföras:

Sedan vederbörande underrätt i tvist rörande klander af testamente yttrat, att då testamente, hvarigenom rätta arvin-

* Att för öfrigt, då fråga är om löpande skuldebref, sådan bevisning icke har någon verkan gent emot senare innehafvare i god tro, har förut anmärkts.

gars i lag förvarade rätt inskränktes, borde vara af den visshet, att ej något tvifvelsmål kunde uppstå om testamentsgifvarens yttersta vilja; fördensull och som däremot här förekomme, att testamentet efter testamentsgifvarens död befunnits efter papperets längd sönderrifvet, hvilket förhållande, i händelse testamentet blifvit af testamentsgifvaren på berörda sätt skadadt, måste anses innebära ett återkallande af hans tillförene i testamentet uttryckta vilja, samt testamentstagaren ej gittat ådagalägga hvarken att testamentets sönderrifning skett först efter testamentsgifvarens död, ej heller att detsamma under testamentsgifvarens listid blifvit af någon annan person eller af våda skadadt; alltså och då därtill komme, att två vittnen sammanstämmande berättat sig hafva hört testamentstagaren till det ena testamentsvittnet yttra, att testamentet blifvit af testamentsgifvaren sönderrifvet, kunde gällande kraft icke ifrågavarande testamente lagligen tillerkännas, så utlät sig däremot Hofrätten i dom, att enär två på ed hörda ojäfviga vittnen sammanstämmande berättat, att den 13 mars 1864, efter det ifrågavarande testamente blifvit uppläst, testamentsgifvaren af fri vilja och med sundt förstånd i vittnens närvaro undertecknat sitt namn och förklarat samma handling innefatta hans yttersta vilja; ty och som hvarken af den omständighet, att berörda handling numera befunes sönderrifven i två delar efter papperets längd, hvarigenom den icke blifvit tillintetgjord, eller hvad för öfrigt i saken förekommit lagligen antagas finge, att testamentsgifvaren före sin död samma testamentariska förordnande återkallat; alltså blef den emot ifrågavarande testamente instämnda talan ogillad; och blef på Nedre Revisionens tillstyrkan Hofrättens dom af Kungl. Maj:t fastställd. (Kungl. Maj:ts dom den 23 juli 1866; N. 1867, s. 229.)

Tre justitieråd voro emellertid skiljaktiga och fastställde, med upphäfvande af Hofrättens dom, underrättens beslut.

Om försträckningstagaren tillser, att skuldebrevet förses med påskrift därom, att betalning verkställes, kan han i vanliga fall skydda sig mot skuldebrevets användande i bedrägligt syfte. Ty genom påskriften har skuldebrevets beviskraft tillintetgjorts. Likasom utfärdaren presumeras hafva iklädt sig den förbindelse, skuldebrevet innehåller, måste å andra sidan en å skuldebrevet gjord anteckning, som upphäfver förbindelsen, presumeras hafva skett med försträckningsgifvarens goda minne. Det åligger denne att styrka, det påskriften är felaktig, d. v. s. att betalning icke ägt rum. Åtgärden att förse skuldebrevet med påskrift om betalning är dock icke alltid fullt betryggande, då det ju icke är omöjligt, att påskriften kan fullständigt utplånas.

Lagkommittén, som ansåg nödigt, att det i lagen tydligen utsades, hvilken verkan påskrift å skuldebref medför, stadgade i 18 § 3 kap. handelsbalken: »Afskrifning, som å skuldebref finnes, vare emot borgenär gällande, äfven om den ej med hans hand tecknad är, där han ej visar, att den falskeligen gjord blifvit.»

Lagkommitténs åsikt delades af Lagberedningen, som emellertid, då afskrifning å ett skuldebref kunde visas vara oriktig, ehuru den ej genom förfalskning tillkommit, t. ex. om borgenären först afskrifvit eller låtit afskrifva ett belopp, hvilket han sedan icke bekommit, gaf åt stadgandet följande lydelse: »Afskrifning, som å skuldebref finnes, vare mot borgenär gällande, äfven om den ej med hans hand tecknad är, där han ej visar den vara oriktig.»

Med afseende å ifrågavarande spörsmål anföres följande rättsfall.

G. U. Holmblad instämde L. Söderhjelm med yrkande att på grund af ett utaf denne utgifvet, in-tecknad skuldebref utfå visst belopp. Söderhjelm genmälde, att han till P. Stjernborg sålt den fastighet, hvari in-teckningen meddelats, och att Stjernborg därvid åtagit sig ifrågavarande skuld samt i anledning däraf med in-teckningshafvarens begifvande försett skuldebrevet med påskrift, att utgifvaren frikallades från

betalningsansvar. — Underrätten antecknade, att skuldebrevet vore försedt med en af Stjernborg undertecknad, numera öfverkorsad påskrift af nämnda innehåll, samt yttrade, att enär i fråga om tillkomsten af denna påskrift, hvilken icke ens påståtts hafva skett utan tillåtelse af vederbörande innehafvare af skuldebrevet, annat förhållande ej blifvit i saken ådagalagdt, än hvad Söderhjelm uppgifvit, eller att Stjernborg vid köp af in-tecknade fastigheten åtagit sig ifrågavarande skuld och i anledning däraf försett skuldebrevet med berörda påskrift; ty och som den omständigheten, att skriften numera vore öfverkorsad, vid sådant förhållande och då ej visadt blifvit, att öfverkorsningen ägt rum med Söderhjelm begifvande, icke kunde förringa påskriftens betydelse gentemot Söderhjelm, samt, på grund af hvad sålunda förekommit, skuldebrevet i sitt nuvarande skick icke kunde anses utgöra ett mot Söderhjelm lagligen gällande fordringsbevis; alltså ogillades Holmblads talan. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att enär Söderhjelm icke visat, att annan person åtagit sig eller eljest vore pliktig att svara för den skuld, Söderhjelm uti ifrågavarande skuldebref förbundit sig att betala, ålade Hofrätten, med ändring af underrättens beslut, Söderhjelm betalningsskyldighet. — På hemställan af Nedre Revisionen pröfvade emellertid Kungl. Maj:t rättvist att, med upphäfvande af Hofrättens dom, fastställa underrättens beslut. (Kungl. Maj:ts dom den 19 december 1898; H. 1898 s. 531.) Jfr Kungl. Maj:ts dom den 27 november 1878; H. 1878 s. 418.

Ett annat sätt att upphäfva skuldebrevets verkan består i dess öfverkorsande, hvarmed utstrykande af utfärdarens underskrift måste anses likställdt. Bevisskyldigheten öfverflyttas äfven härigenom på försträckningsgifvaren. Hvad förut yttrats om otillräckligheten af påskrift å skuldebrevet såsom skyddsmedel gäller emellertid jämväl i fråga om skuldebrevets öfverkorsande.

Emedan i saken är utredt, att, efter det ifrågavarande

till Skånska hypoteksföreningen eller order af J. H. Dahl utställda och i $\frac{5}{16}$ mantal N:r 1 Allgutstorp intecknade skuldebref blifvit den 10 mars 1884 hos hypoteksföreningen till fulllo inlöst (af fastighetens senare ägare C. Christiansson), samma skuldebref blifvit i dess helhet öfverkorsadt, och genom berörda åtgärd, som, då annat förhållande ej visats, måste anses vara af därtill berättigad person vidtagen, handlingen förlorat all vidare kraft och verkan såsom fordringsbevis, ty och som den så beskaffade handlingens giltighet ingalunda kunnat återställas därigenom, att, såsom emellan parterna i förevarande sak är ostridigt, N. J. Zakrisson (från hvilken fastigheten sålts å exekutiv auktion), hvilken kommit i besittning af handlingen, efter det densamma redan blifvit öfverkorsad, därå utplånat de streck, med hvilka öfverkorsningen verkstälts, så att märken därå endast vid närmare granskning kunnat urskiljas, samt vid sådant förhållande M. Gyllenram icke på den af honom anförda grund, att han genom uppgörelse med Zakrisson blifvit innehafvare af omförmälda handling, kan äga laglig rätt att ur intecknade fastigheten utbekomma det belopp, hvarå skuldebrevet före öfverkorsningen lydt, kan Gyllenrams härom förda talan icke bifallas. (Kungl. Maj:ts dom den 28 februari 1890, H. 1890, s. 27.)

Ehuru, enligt hvad nu framhållits, försträckningsgifvaren vid erhållandet af likvid icke äger behålla skuldebrevet utan måste återställa detsamma, kan dock i vissa fall försträckningstagaren åläggas betalningsskyldighet utan rätt till skuldebrevets återbekommande. Vid besvarandet af frågan, när och under hvilka betingelser sådant kan ske, är det återigen af vikt att iakttaga skillnaden emellan icke löpande och löpande skuldebref.

Hvad först angår icke löpande skuldebref, bör ihågkommas, att utfärdaren kan medelst kvitto från försträcknings-

gifvaren värja sig från ej mindre dennes än äfven senare innehafvares kraf. Utfärdaren löper, så länge han har kvittot i sin besittning, i allmänhet icke fara att nödgas åter gälda sin skuld. Därest försträckningsgifvaren uppgifver, att skuldebrevet förkommit, förpliktas därför enligt allmänt utbredd rättspraxis utfärdaren (och detta äfven i händelse bevisning om uppgiftens riktighet ej förebringas) att fullgöra sin förbindelse mot kvitto.* En dylik praxis kan visserligen anses såsom obillig mot utfärdaren, enär han till framtida säkerhet måste underkasta sig besväret att förvara kvittot och därigenom naturligtvis kommer i ofördelaktigare ställning, än om han återfått skuldebrevet, hvilket han genast kunnat förstöra. Men utfärdarens och försträckningsgifvarens intresse böra mot hvarandra afvägas. Om den senare allenast på grund af den omständighet, att han icke kunde bevisa, det skuldebrevet förkommit, finge sitt kraf tillbakavisadt, lede han en förlust, som vore ojämförligt kännbarare än den olägenhet, utfärdaren måste vidkännas genom att nödgas förvara kvittot. Af detta skäl torde ofvannämnda praxis vara fullt berättigad.

Enär häradsrätten genom öfverklagade utslaget ålagt utfärdaren betalningsskyldighet mot rättighet att återfå det till grund för krafvet åberopade (icke löpande) skuldebref, men i målet vore upplyst, att samma skuldebref förkommit, så att det ej kunde återställas, pröfvade Hofrätten rättvist på det sätt ändra utslaget, att utfärdaren tillförbundes att mot erhållande af kvitto utgifva ådömda beloppet med ränta; och blef Hofrättens beslut af Kungl. Maj:t gilladt. (Kungl. Maj:ts dom den 24 febr. 1874. H. 1874, s. 87.)

Då utfärdaren ej ens föreburit, att det skuldebref, som han medgifvit sig hafva till försträckningsgifvaren utgifvit, vore af löpande egenskap, förpliktades utfärdaren (utan afseende därå att skuldebrevet icke kunde återställas) att utgifva förskrifna beloppet mot kvitto. (Kungl. Maj:ts dom den 24 april 1884. H. 1884, s. 210.) Se jämväl Kungl. Maj:ts dom den 10

* Detta gäller dock tydligen icke för det fall, att anledning förefinnes till betvivlande af uppgiftens riktighet.

april 1877; H. 1877 sid. 239. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 13 mars 1906; H. 1906 sid. 97.

J. Samuelsson yrkade efter stämning åläggande för N. A. Johansson att på grund af ett utaf denne år 1894 till Samuelssons myndling änkan Brita Johansson utfärdadt skuldebref å 7,700 kronor med ränta utgifva detta belopp jämte ränta. Johansson svarade: Mellan parterna hade år 1901 träffats en skriftlig öfverenskommelse därom, att omförmälda skuldebref skulle utbytas mot en ny förbindelse af Johansson å enahanda belopp. Johansson hade utgifvit en sådan förbindelse men likväl icke återfått det äldre skuldebrefvet. På grund häraf ansåge sig Johansson icke vara betalningsskyldig för detsamma. — Underrätten yttrade, att emedan uti en i saken åberopad förlikningshandling af den 1 februari 1901, som af Samuelsson i förenämnda egenskap med godkännande underskrifvits, förklarades, att Johansson, sedan han till Samuelsson i dennes berörda egenskap utgifvit en revers å 7,700 kronor med ränta beräknad från den 30 oktober 1900, icke intill den 1 februari 1901 vore skyldig Brita Johansson mera än hvad berörda revers utvisade, samt Samuelsson vidgått, att Brita Johansson ej hade att fordra större belopp af Johansson än det, hvarom i saken vore fråga, med ränta, enligt det till grund för krafvet lagda skuldebrefvet; ty och som den i förlikningshandlingen omnämnda reversen icke kunde vara det af Samuelsson till grund för krafvet lagda skuldebrefvet, hvilket utgifvits till Brita Johansson själf, innan hon ännu blifvit satt under förmyndare, vid hvilket förhållande förlikningshandlingens bestämmelser icke kunde annorlunda tolkas, än att Brita Johanssons fordringsrätt på grund af det i saken åberopade, den 12 april 1894 utgifna skuldebrefvet skulle upphöra, sedan enligt förlikningshandlingen ny förbindelse å enahanda belopp med ränta från den 30 oktober 1900 af Johansson utgifvits till Samuelsson i hans egenskap af Brita Johanssons förmyndare; alltså och då Samuelsson, som emot förlikningshandlingens uttryckliga ordalydelse ej gittat styrka sitt påstående, att sådan ny förbindelse aldrig af honom bekommits, icke framställt

yrkande att utfå det uti den i förlikningshandlingen omnämnda reversen förskrifna beloppet med ränta, ogillades Samuelssons på skuldebrevet den 12 april 1894 stödda talan. — Hofrätten fann i dom skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i underrättens beslut. — Nedre Revisionen yttrade, att enär Johansson medgifvit riktigheten af det till grund för krafvet åberopade skuldebrevet samt icke gittat styrka, att hans betalningsskyldighet för samma skuldebref upphört i vidare mån, än Samuelsson numera medgifvit, eller att ränta finge beräknas allenast från den 30 oktober 1900, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte, med ändring af domstolarnas beslut, förplikta Johansson att, mot återbekommande af skuldebrevet af den 12 april 1894 samt emot särskildt kvitto, genast till Samuelsson utgifva 7,700 kronor jämte ränta därå från den 30 oktober 1900 till dess betalning skedde. Kungl. Maj:t utlät sig, att enär Johansson medgifvit, att han till Brita Johansson häftade i skuld med det i skuldebrevet den 12 april 1894 förskrifna kapitalbelopp jämte ränta därå efter 4 % från den 30 oktober 1900, samt, äfven om, på sätt Johansson uppgifvit och den af honom åberopade förlikningshandling af den 1 februari 1901 syntes utmärka, å skulden utfärdats en annan förbindelse, afsedd att utbytas mot den föregående, hvad Johansson anført och i öfrigt i saken förekommit ej gäfvat anledning till antagande, att den nya förbindelsen varit af löpande beskaffenhet, utan ett motsatt förhållande fasthellre uppenbarligen framginge af Johanssons i saken gjorda erbjudande att utan återfående af sin åsyftade förbindelse utfärda ny förskrifning å skulden; ty och som den omständigheten, att en sådan förbindelse som den af Johansson åberopade ej kunnat af Samuelsson företas, vid nu angifna förhållanden ej utgjorde hinder för utkräfvande af den i saken omstämda fordringen, gillades det slut, Nedre Revisionens betänkande innehölle. (Kungl. Maj:ts dom den 17 april 1905; H. 1905 sid. 196.)

Ifrågavarande praxis har, såsom af följande rättsfall fram-

går, vunnit tillämpning äfven i det fall, att fordringshandlingen varit in-tecknad.

Sedan P. J. Johansson genom afhandling den 20 april 1876 af sina föräldrar inköpt $\frac{1}{6}$ mantal Ringvalla mot villkor, bland andra, att till sina båda systrar å vissa tider utbetala tillhopa 3,000 kronor, samt in-teckning till säkerhet för detta belopp fastställt i hemmanet, yrkades efter stämning åläggande för Johansson att betala oguldna 1,500 kronor. Johansson bestred att utgifva det omstämda fordringsbeloppet med mindre än att ifrågakomna afhandling blefve i hufvudskrift företedd och till honom öfverlämnad; hvarjämte han erinrade, att han ej kunde få in-teckningen för 3,000 kronor dödad utan att afhandlingen i hufvudskrift företeddes. — Underrätten yttrade, att som Johansson, enligt hvad i saken blifvit upplyst, genom ifrågavarande afhandling förbundit sig att till sina systrar utbetala 1,500 kr.; alltså och då Johansson medgifvit, att berörda penningesumma hittills icke blifvit af honom gulden, samt hvad Johansson anført såsom skäl för sin underlåtenhet att i omstämda hänseende ställa sig afhandlingens föreskrift till efterrättelse icke förtjänade afseende, förpliktades Johansson att mot kvitto utgifva omstämda 1,500 kr. jämte ränta. Och underrättens beslut blef gilladt af såväl Hofrätten som Kungl. Maj:t. (Kungl. Maj:ts dom den 30 dec. 1881; H. 1881, s. 551.)

Nedre Revisionen hade emellertid afgifvit följande yttrande: Emedan ostridigt är, att Johanssons hemman $\frac{1}{6}$ mantal Ringvalla ännu häftar för (den in-teckning, som den 22 juni 1877 på grund af afhandling den 20 april 1876 till säkerhet för 3,000 kr. fastställt, samt vid sådant förhållande Johansson ej torde vara lagligen pliktig att gälda nu omstämda, af berörda belopp återstående 1,500 kr., med mindre Johansson beredes tillfälle att få fastigheten från in-teckningen, i hvad den afser 1,500 kr., frigjord, hemställer Nedre Revisionen, att Kungl. Maj:t måtte pröfva rättvist förklara stämningsspåståendet ej kunna annorledes bifallas, än att Johansson förpliktas utgifva omstämda beloppet, endast så vida

motparterna antingen tillhandahålla afhandlingen den 20 april 1876 för dödande af den på grund af densamma fastställda inteckningen, i hvad den afser 1,500 kr., eller ock visa, att Johanssons ofvannämnda fastighet icke vidare för samma inteckning häftar.

Däremot kan fastighetsägare, som icke är personligen ansvarig för ett i fastigheten intecknad skuldebref, icke åläggas att infria skuldebrevet annorledes än mot dess återfående.

I detta afseende är följande rättsfall belysande:

Sedan P. Paulsson till J. Söderberg utfärdat ett icke löpande skuldebref och inteckning till säkerhet därför meddelats i en Paulsson tillhörig fastighet, sålde Paulsson fastigheten till O. Persson, som därå erhöll lagfart. Söderberg lät härför i Post- och Inrikestidningar tre gånger införa kungörelse, att skuldebrevet på okänt sätt för honom förkommit och därför »dödades». Efter Söderbergs emellertid timade frånfälle instämde hans stärbhusdelägare Persson med yrkande om åläggande för honom såsom ägare till den intecknade fastigheten att gälda två års ränta. Då skuldebrevet icke vore af löpande egenskap, framhöllo stärbhusdelägarne, att behörigt kvitto å räntebetalning vore för Persson lika betryggande, som om räntan afskrifvits å skuldebrevet. — Underrätten yttrade, att då Persson ostridigt häftade i skuld till stärbhuset för ifrågavarande ränta, förpliktades Persson såsom ägare af fastigheten att emot betalningsbevis samt antaglig borgen eller annan säkerhet för den skada och förlust, som kunde drabba Persson i följd däraf, att innehafva af skuldebrevet hos honom framdeles kräfde ifrågavarande ränteskuld, till stärbhusdelägarne genast utgifva räntan. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att enär Persson icke, såvidt visadt vore, häftade i personlig ansvarighet för infriandet af ifrågavarande inteckning, samt Persson i sin egenskap af ägare till fastigheten icke kunde förpliktas att utgifva utsökta räntebeloppet annorledes än mot afskrifning å inteckningen, men stärbhusdelägarne uppgifvit sig icke

kunna förete densamma, förklarades stärbhusdelägarnes i denna sak förda talan icke kunna bifallas. — På Nedre Revisionens hemställan fastställde Kungl. Maj:t Hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 27 mars 1896; H. 1896 s. 139.)

Beträffande frågan om rätt för den, som har fordran på grund af icke löpande skuldebref, att undfå betalning annorledes än mot skuldebrefvets återställande, må i detta sammanhang jämväl följande rättsfall här anmärkas.

P. Melander sålde genom afhandling den 20 maj 1885 två fastigheter till C. A. Callin. Af köpeskillingen skulle 4,000 kronor inestå i fastigheterna mot inteckning. Fastigheterna öfvergingo sedermera till G. A. Öhgren, som genom kontrakt den 25 september 1886 sålde dem till C. O. Rydberg. I detta kontrakt stadgades: »Melanders i hemmanet inestående fordran 4,000 kronor öfvertages af köparen till likviderande denna dag.» Sedermera ingafs till vederbörande häradsrätt afhandlingen den 20 maj 1885 »i inteckningsändamål för ogulden köpeskillning 4,000 kronor», och blef inteckningen beviljad, efter det Rydberg, som fått lagfart å fastigheterna, förklarat sig icke hafva något mot ansökningen att erinra. Melander instämde härefter Rydberg med yrkande att på grund af afhandlingen den 20 maj 1885, som emellertid förkommit, utfå intecknade beloppet. Sedan Rydberg bestridt käromålet på den grund att »den omständigheten, att omstämda beloppet vore intecknad, icke innebure, att Rydberg allenast i egenskap af nuvarande fastighetsägare skulle vara ansvarig för skulden, som Rydberg icke påtagit sig». — Underrätten yttrade, att som i den afhandling den 25 september 1886, enligt hvilken Rydberg förvärfvat äganderätt till nämnda fastigheter, föreskrifvits, att Rydberg skulle i afräkning å betingad köpeskillning öfvertaga Melanders i fastigheterna inestående fordran till likviderande samma dag, hvarigenom Rydberg måste anses hafva berörda gäld såsom sin egen sig åtagit, samt Melander vid det förhållande, att fordringshandlingen för honom förkommit, förbundit sig att ställa den säkerhet, som kunde anses erforderlig för Rydbergs tryggande

mot förlust, i händelse kraf enligt samma afhandling kunde komma att af annan person mot Rydberg anställas, förpliktades Rydberg att till Melander utgifva omstämda beloppet, dock med skyldighet för Melander att vid skeende likvid till Rydberg öfverlämna skriftlig, af två personer, hvilkas vederhäftighet blifvit af ortens kronofogde eller länsman vitsordad, en för bägge och bägge för en i vittnens närvaro ingången borgen för den kostnad och skada, Rydberg kunde få vidkännas därigenom, att innehafvare af ifrågakarande fordringshandling kunde komma att mot honom framställa fordringsanspråk på grund af densamma. — Hofrätten fann ej skäl göra ändring i underrättens beslut. — Nedre Revisionen ytttrade däremot, att som Melander icke ådagalagt något förhållande, på grund hvaraf han finge anses lagligen berättigad att för ifrågakarande fordran, medan inteckning för densamma vore gällande, erhålla betalning i annan ordning än mot öfverlämnande till Rydberg af den till grund för krafvet åberopade inteckningshandling i hufvudskrift, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte finna Melanders i denna sak förda talan icke kunna bifallas. Kungl. Maj:t biföll Nedre Revisionens hemställan (Kungl. Maj:ts dom den 13 nov. 1894; H. 1894 s. 546.)

Beträffande löpande skuldebref bör först anmärkas, att det ligger i sakens natur, att utfärdaren måste fullgöra sin förbindelse enligt skuldebrefvet utan dess återfående, endast mot kvitto, då det är alldeles fulltygadt, att skuldebrefvet så förkommit eller förstörts, att det icke vidare kan göras gällande.

Har dylik bevisning icke förebragts, lærer däremot försträckningsgifvaren aldrig få utfärdaren sålunda dömd till betalningsskyldighet. Kvitto, som ådagalägger, att försträckningsgifvaren erhållit likvid, tryggar icke utfärdarens rätt. Öfverlåtes skuldebrefvet, är nämligen bevisning genom kvitto om förut verkställd betalning utan betydelse mot senare innehafvare i god tro.

Af billighetshänsyn mot försträckningsgifvaren har emel-

lertid den åsikten stundom gjort sig i praxis gällande, att, då denne uppgifver sig hafva forlorat skuldebrevet, utfärdaren ålägges att fullgöra sin förbindelse mot kvitto jämte borgen för den kostnad och skada, som utfärdaren kan få vidkännas till följd däraf, att annan person möjligen kan komma att väcka fordringsanspråk på grund af skuldebrevet. Genom en dylik praxis synes man dock obehörigen tillgodose försträckningsgifvarens intresse på bekostnad af utfärdarens säkerhet, ty löftesmännen kunna förlora sin vederhäftighet, innan den tid förflutit, inom hvilken kraf på grund af skuldebrevet kan ske.

Enär sökandena anmält ifrågavarande (löpande) skuldebref vara förkommet, och utfärdaren under rättegången, med vidgående att skulden tillförene ägt rum, undandragit sig bestämdt förklara, om den sedermera vore af honom godtgjord eller icke, förpliktades utfärdaren betala förskrifna beloppet med ränta, emot det honom tillställdes antingen skuldebrevet i hufvudskrift eller ock en af två löftesmän en för bägge och bägge för en ingången och till vederhäftigheten styrkt borgen, ej mindre för medlens återbärande med laga ränta därå, i händelse utfärdaren gitte visa, det hans förbindelse blifvit dödad, än ock för ersättandet af all den kostnad eller förlust, som kunde tillskyndas utfärdaren dymedelst att förskrifningen blefve af en annan person företedd och kraf emot utfärdaren på grund däraf anställdt. (Kungl. Maj:ts dom den 28 dec. 1832; S. III, s. 311.)

Alldenstund upplyst och medgifvet vore, att Klingstedt till Johannes Johansson uthändigat dels den 15 jan. 1861 ett ännu icke i någon mån infriadt skuldebref å 416 rdr 32 skillingar rgd med fem procent årlig ränta från den 24 mars samma år, och dels någon dag i maj 1860 ett skuldebref å omkring 350 rdr rgd med sex procent årlig ränta, hvaraf återstode 250 rdr med ränta; fördenskull och emedan något annat förhållande än det af Klingstedt uppgifna, nämligen att sagda skuldebref, som på okänt sätt för Johansson förkommit, varit ställda till Johansson eller order, icke blifvit ådagalagdt;

ty och som ostridigt vore, att Johanssons kvarlåtenskap, hvarebland nämnda fordringar funnes upptagna, ägdes till två tredjedelar af Dragsmarks socken och till en tredjedel af Anton Abrahamsson och Abraham Abrahamsson; alltså och då kärandena numera erbjudit Klingstedt säkerhet för den kostnad och skada, honom tilläfventyrs kunde vederfaras, i händelse innehafvare af berörda skuldebref komme att emot Klingstedt anställa kraf på grund af desamma, ålades, jämlikt 9 kap. handelsbalken, Klingstedt att till kärandena genast utgifva fordrade 666 rdr 67 öre tillika med dels årlig ränta å 250 rdr efter sex procent med bevillningsafdrag från den 31 maj 1860 till den 1 jan. 1862 och efter oafkortade sex procent från och med sistnämnda dag, till dess betalning komme att ske, och dels fem procent årlig ränta å 416 rdr 67 öre från den 24 mars 1861, till dess likvid ägde rum; dock med skyldighet för kärandena att låta Klingstedt få till sin säkerhet emottaga skriftlig borgensförbindelse för all den kostnad och skada, Klingstedt kunde få vidkännas i följd däraf, att innehafvare af ifrågavarande skuldebref tilläfventyrs komme att mot Klingstedt framställa krefsanspråk på grund af desamma, hvilken borgensförbindelse, hvad anginge $\frac{2}{3}$ af nämnda kostnad och skada, borde vara i vederbörlig ordning utfärdad af Dragsmarks församling, och, beträffande återstående tredjedelen af samma kostnad och skada, skulle vara ingången af minst tre personer, en för alla och alla för en såsom för egen skuld, och försedd med vederbörande domares betyg därom, att nyssbemälda personer inför domstol erkänt sina namnteckningar och vore hvar för sig vederhäftiga för hvad de borgat. (Kungl. Maj:ts dom den 29 nov. 1870; N 1871, s. 254.) Jämför Kungl. Maj:ts dom den 28 april 1865; N. 1865, s. 523.

Den i omförmälda domar uttalade åsikt, hvilken för öfrigt icke af domstolarna enhälligt omfattats, har emellertid många gånger blifvit afvisad.

N. Jonsson utfärdade 1888 ett löpande skuldebref, som intecknades i en honom tillhörig fastighet. Af detta skulde-

bref blef H. Lundberg ägare. Emellertid uppbrann 1893 en Lundberg tillhörig gård, hvarefter Lundberg till häradsrätten i **orten** ingaf en skrift med anmälan, att ifrågavarande skuldebref vid branden gått förloradt och nu förklarades dödadt, och beslöt häradsrätten intaga skriften i inteckningsprotokollet och göra anteckning om hvad som förekommit i inteckningsboken. Lundberg instämde 1898 ej mindre N. Jonsson än äfven O. Jonsson, hvilken inköpt N. Johanssons ifrågavarande fastighet och därvid förbundit sig att ansvara för inteckningen, med yrkande om åläggande för dem att utgifva skuldebrefvets belopp; och för den händelse att skuldebrevet komme till rätta, erbjöd sig Lundberg att vid betalningen lämna fullgod säkerhet för att N. Jonsson och O. Jonsson icke skulle nödgas ånyo utgifva beloppet. Å svarandesidan bestreds betalningsskyldighet och anmärktes, att skuldebrevet visserligen syntes vara preskriberadt men dock kunde vara till fordringsrätten bevaradt genom angivelse hos domstol eller K. B. och införande af bevis därom i allmänna tidningarna. — Underrätten yttrade, att ehuru på grund af hvad i saken förekommit det med största sannolikhet måste antagas, att ifrågavarande skuldebref blifvit helt och hållet förstördt vid den eldsvåda, som 1893 uppkommit uti Lundbergs dåvarande bostad och därvid densamma nedbrunnit; likväl och som full bevisning om skuldebrefvets förkommande icke vore förebragt, samt skuldebrevet sålunda skulle kunna tillrättakomma och vid det förhållande, att detsamma ostridigt varit af löpande beskaffenhet, af innehafvaren göras gällande; alltså och då svarandena förklarat sig icke vilja åtnöjas med af Lundberg erbjuden borgen för den skada och förlust, som under slikt antagande kunde komma att drabba dem, kunde Lundbergs talan icke för närvarande bifallas. — Hofrätten utlät sig i dom, att ehuru på grund af hvad i saken förekommit måste antagas, att skuldebrevet vid omförmälda eldsvåda uppbrunnit; likväl, enär inteckningen i följd af uraktlåten förnyelse förfallit, och fordran på grund af skuldebrevet vid sådant förhållande ej kunde ur den intecknade

egendomen uttagas; ty och som O. Jonsson ej heller, såvidt visadt vore, i förhållande till Lundberg iklädt sig personligt betalningsansvar för ifrågakomna skuldebref, samt skuldebrefvets utgifvare N. Jonsson vore vid det förhållande, att inteckningen förfallit, jämlikt grunderna för 29 § inteckningslagen från ansvar för ifrågavarande fordran fri, funne Hofrätten ej skäl att på klagan af Lundberg göra ändring i underrättens domslut, såvidt hans talan om utfående af betalning för skuldebrevet förklarats för närvarande icke kunna bifallas. — Nedre Revisionen fann stadgandet i 29 § inteckningslagen icke vara i förevarande fall tillämpligt och hemställde förty om den rättelse i Hofrättens dom, att betalningsskyldighet måtte åläggas N. Jonsson, dock med förpliktelse för Lundberg att vid betalningen till N. Jonsson öfverlämna antingen en af två personer, hvilkas vederhäftighet blifvit af K. B. eller kronofogden i orten pröfvad och godkänd, en för bägge och bägge för en ingången borgen för den kostnad och skada N. Jonsson kunde få vidkännas därigenom, att innehafvare af skuldebrevet i framtiden kunde framställa fordringsanspråk på grund af detsamma, eller ock annan af N. Jonsson godkänd säkerhet i berörda hänseende. Kungl. Maj:t pröfvade emellertid utan meningsskiljaktighet rättvist att på de af underrätten anförda skäl fastställa domstolarnas beslut. (Kungl. Maj:ts dom den 6 november 1901; H. 1901 s. 457.)

Sedan Olof Olsson, under förmälan att ett af Brita Stina Olsdotter till honom eller order den 13 febr. 1866 utgifvet, i Olsdotters hemman intecknad skuldebref förkommit, i stämning yrkat, att Olsdotter måtte förpliktas antingen att till Olsson utfärda ny förbindelse å beloppet med skyldighet att gälda detta å den tid, då det förkomna skuldebrevet upphört att gälla, eller ock att hos någon myndighet eller bankinrättning nedsätta fordringsbeloppet eller därför ställa nöjaktig borgen, yttrade vederbörande underrätt, att som det vore styrkt, att Olsdotter utfärdat ifrågavarande skuldebref, och att detta blifvit genom stöld Olsson fränhändt, samt Olsdotter

icke ens uppgifvit, mindre visat, att skuldebrevet sedermera blifvit infriadt, blef Olssons stämningstalan på det sätt gillad, att Olsdotter förpliktades, vid vite af 25 rdr, att inom två veckor efter det underrättens utslag meddelats, till Olsson aflämna en skriftlig handling, hvarigenom hon förbunde sig att, sedan tio år förflutit från den dag, då åberopade skuldebrevet utgifvits, utan att fordringsrätten på grund af detsamma blifvit genom kraf eller annorledes bevarad, och efter det den till säkerhet för fordringen meddelade inteckningen upphört att vara gällande, till Olsson utgifva förskrifna beloppet jämte ränta, äfvensom att till säkerhet för denna handling lämna Olsson inteckning i Olsdotters hemman; hvaremot Hofrätten i dom, som af Kungl. Maj:t fastställdes, fann Olssons stämningsspåstående såsom saknande stöd af lag icke kunna bifallas. (Kungl. Maj:ts dom den 21 juli 1874; H. 1874, s. 308.)

Nedre Revisionen hade däremot afgifvit följande betänkande: Lika med underrätten torde Kungl. Maj:t finna i saken vara lagligen ådagalagdt, att Olsdotter utfärdat i fråga komna, vid anfordran till betalning förfallna skuldebref, och att detsamma blifvit Olsson genom stöld fränhändt; i följd hvaraf och då Olsdotter icke visat, att det i skuldebrevet förskrifna belopp blifvit i någon mån guldset, samt Olsson erbjudit sig att ställa säkerhet för det fall, att skuldebrevet på grund af sin löpande egenskap skulle komma att mot Olsdotter göras gällande, Kungl. Maj:t torde pröfva rättvist att, med ändring af domstolarnas beslut, i så måtto bifalla Olssons talan, att Olsdotter förpliktas att genast uti Kalmar läns ränteri nedsätta förskrifna beloppet jämte ränta därå från den 13 februari 1866 till nedsättningsdagen med rättighet för Olsson att, sedan tio år från sagda 13 februari 1866 förflutit, utan att fordringsrätten på grund af skuldebrevet blifvit genom kraf eller annorledes bevarad, och inteckningen upphört att gälla, lyfta de nedsatta medlen, dock med skyldighet för Olsson att vid nedsättningens verkställande tillställa Olsdotter en skriftlig, af två personer, hvilkas veder-

häftighet blifvit af Konungens befallningshafvande eller domare i orten vitsordad, en för bägge och bägge för en, i vittnens närvaro ingången borgen för den kostnad och skada, Olsdotter kunde få vidkännas därigenom, att innehafvaren af nämnda skuldebref skulle på grund af detsamma komma att mot Olsdotter göra krafrätt gällande.

Emedan ifrågavarande skuldebref vore ställdt till viss man eller order, samt i följd häraf Wallin (utfärdaren) och Gudheim (löftesman) icke genom betalning af omstämda beloppet till Blomberg (som fått rätten på grund af skuldebrefvet å sig öfverlåten), kunde vara från framtida kraf af innehafvaren af skuldebrefvet ovillkorligen fredade, samt Wallin och Gudheim ej velat nöjas med den af Blomberg erbjudna säkerhet för kostnad och skada, dem i sistberörda hänseende kunde vederfaras, förklarades Blombergs yrkande om betalning icke kunna för närvarande bifallas. (Kungl. Maj:ts dom den 25 februari 1879; H. 1879, s. 80.)

Då det icke vore styrkt, att ifrågavarande skuldebref blifvit helt och hållet förstördt eller onyttigt gjordt, samt enligt utfärdarens oemotsagda uppgift antagas måste, att det vore af löpande egenskap och således betalningssgillt i dens hand, som detsamma möjligen innehade, ogillades stämningsspåståendet. Detta innefattade yrkande om betalningsskyldighet mot det att utfärdaren erhöile en till vederhäftigheten styrkt borgen för all den kostnad och skada, utfärdaren kunde tillskyndas genom framtida kraf för det bortkomna skuldebrefvet. En dylik borgen, mot hvilken utfärdaren icke haft något att anmärka, hade vid underrätten företetts. (Kungl. Maj:ts dom den 30 juli 1868; N. 1868 sid. 678.)

Ehuru Fresk uti köpekontrakt den 26 mars 1876 om ifrågavarande fastigheter öfvertagit och förklarar sig ansvara för omstämda af Gustaf Lagerhjelm till Per Lagerhjelm eller order utfärdade intecknade skuldebref; likväl och som uppgiften, att samma skuldebref uppbrunnit, förkolnat eller alldeles förstörts, icke vore styrkt; alltså och då skuldebrefven såsom ställda till viss man eller order varit af löpande egen-

skap och således gällande i hvilkens hand som helst som utaf desamma vore eller blefve innehafvare, kunde icke någon betalningsskyldighet ådömas Fresk. (Kungl. Maj:ts dom den 15 februari 1881; H. 1881, s. 40.)

I stämningen hade alternativt yrkats, att Fresk måtte förpliktas att erlägga betalning mot borgen.

Det torde emellertid observeras, att det skulle varit desto mera obilligt att ådöma Fresk betalningsskyldighet, som det för honom ju icke varit möjligt att genast få fastigheterna frigjorda från in-teckningarna, hvarigenom förlust naturligtvis kunnat tillskyndas honom.

Se äfven Kungl. Maj:ts dom den 5 mars 1874; H. 1874 sid. 136.

I sammanhang härmed må anmärkas följande rättsfall, af-seende ifrågasatt skyldighet för den, som fått låna ett löpande skuldebref af dess utgifvare, att, då visshet för närvarande icke stode att vinna, huruvida detsamma funnes i behåll och kunde framdeles göras mot utgifvaren gällande, i taka händer nedsätta det i skuldebrefvet förskrifna beloppet, till dess visas kunde, att skuldebrefvet förlorat gällande kraft.

Sedan underrätten yttrat, att emedan upplyst vore, att J. R. Alsing fått af J. G. Leijonflycht emottaga ett af denne under någotdera af åren 1864, 1865 eller 1866 till Alsing eller order utfärdadt skuldebref å 1,500 kronor jämte ränta med rättighet att använda detsamma såsom hypotek för ett banklån; ty och som Alsing icke styrkt, att han vore berättigad att fortfarande vara i besittning af och begagna berörda skuldebref, eller att detsamma blifvit tillintetgjordt, förpliktades Alsing att antingen genast till Leijonflycht återställa nämnda skuldebref eller i Uppsala läns ränteri nedsätta dess innehåll 1,500 kronor jämte ränta från den 1 januari 1864 till nedsättningsdagen, med rätt för Alsing att, sedan tio år förflutit från den 31 december 1866, utan att fordringsrätten på grund af skuldebrefvet blifvit genom kraf eller annorledes bevarad, lyfta de nedsatta medlen; — så utlät

sig däremot Hofrätten i dom, att emedan Alsing uppgifvit, att, sedan ifrågakomna skuldebref för flera år tillbaka af honom makulerats, detsamma icke vidare funnes att tillgå; samt icke visadt vore, att det vare sig af Alsing eller af annan person innehades; ty och som den omständighet, att visshet icke för närvarande kunde vinnas, huruvida skuldebrevet funnes i behåll och kunde framdeles göras mot Leijonflycht gällande, lagligen icke medförde förbindelse för Alsing att det i skuldebrevet förskrifna belopp, på sätt Leijonflycht yrkat, nedsätta; alltså blefve Leijonflychts i saken förda talan ogillad; och blef Hofrättens dom på Nedre Revisionens hemställan af Kungl. Maj:t fastställd. (Kungl. Maj:ts dom den 16 februari 1877; H. 1877 s. 84.)

Till den nu lämnade redogörelsen för de fall, då utfärdaren af ett förkommet skuldebref kan åläggas betalnings-skyldighet, torde böra tilläggas, att en sådan skyldighet föreligger, då fordringsrätt på grund af skuldebrevet ostridigt preskriberats mot en hvar annan än den, som väcker krafvet.*

Att skuldebrevet tilläfventyrs är löpande, är härvid icke af betydelse.

Uppstår tvist, huruvida preskription är för handen eller ej, bör den, som anställer krafvet och har fördel af preskriptionen, anses bevisskyldig.

Sålunda är det anställaren af krafvet, hvilken har att visa, det fordringen icke bevakats af annan person på det

* Oaktadt fordringsrätten sålunda preskriberats, kan likväl förlust tillskyndas utfärdaren, därest han nödgas betala förskrifna beloppet till anställaren af krafvet. Om skuldebrevet skulle innehafvas af någon, hvilken häftade i skuld till utfärdaren, äger nämligen en sådan innehafvare, därest förutsättningarna för skuldebrevets användande mot utfärdaren i öfrigt förfinnas, kvitta sin skuld mot den preskriberade fordringen på grund af skuldebrevet, såvidt tiden till genfordringens bevakning icke var ute, när skuldebrevet kom i hans hand eller när hans skuld till utfärdaren uppkom. En dylik kombination är visserligen, som sagdt, tänkbar men torde i verkligheten så sällan komma att äga rum, att någon vidare betydelse däråt icke bör tillmätas.

sätt, som angifves i 1 § 2 och 3 mom. af förordningen om tioårig preskription m. m.

Som emellertid i de flesta om icke alla fall det vore omöjligt att vederlägga utfärdarens uppgift, att annan person afbrutit preskriptionen genom kraf eller anmälan hos utfärdaren personligen, lär det vara materiellt riktigt att i fråga härom lägga bevisbördan på den sistnämnde.

Uppgifver utfärdaren, att han till anställaren af krafvet å viss tid, medan denne ännu ostridigt innehade skuldebrevet, erlagt ränta, som alltså bort afskrifvas å skuldebrevet, måste denna uppgift, därest den icke vederlägges, vara tillfyllest för att hindra anställaren af krafvet att göra sin rätt gällande, förrän tio år förflutit från den föregifna räntelikviden. Väl kan det vara förenadt med stor svårighet att styrka, det ränta icke erlagts å sagda tid och att den icke afskrifvits å skuldebrevet. Men här finnes desto mindre skäl att frångå de vanliga bevisreglerna, som det måste presumeras, att anställaren af krafvet, så länge han innehade skuldebrevet, uttagit räntan, äfvensom att anteckning därom skett å skuldebrevet. Och har skuldebrevet försetts med dylik anteckning, bevaras fordringsrätten på grund af det samma ännu tio år.

Bestrider utfärdaren uppgiften om tiden för skuldebrevet förkommande, hvilket har betydelse endast i det fall, att efter den föregifna tiden ränta betalts (eller å skuldebrevet annan anteckning gjorts, som afbryter preskription), torde den, som väcker krafvet, böra visa riktigheten af sin uppgift. Att man dock med hänsyn till svårigheten att i detta afseende förebringa bevisning icke bör härutinnan uppställa höga fordringar, torde bjudas af billigheten.

Följande rättsfall är af intresse:

Sedan stadsexekutorn A. B. Blomberg för verkställighet fått mottaga, jämte utslag, ett den 14 augusti 1862 utfärdadt löpande skuldebref, men, enligt Blombergs uppgift, vid därefter den 17 april 1863 hos utfärdaren anställt utmätningförsök, skuldebrevet blifvit Blomberg på okänt sätt

frånhändt, förpliktades Blomberg utgifva förskrifna beloppet till den, som lämnat honom skuldebrevet. Blomberg instämde sedermera utfärdaren med yrkande, att denne måtte varda ålagdt till Blomberg infria sin skuld, utan afseende därå, att skuldebrevet vore förkommet. Men detta yrkande blef af Kungl. Maj:t i dom den 24 januari 1867 förklaradt icke kunna för det dåvarande bifallas, enär skuldebrevet vore löpande, och utfärdaren vid sådant förhållande icke genom betalning af omstämda beloppet kunde vara fredad från framtida kraf. I januari 1876 instämde Blomberg ånyo utfärdaren med yrkande, att som mer än tio år förflutit från den 14 augusti 1862, då skuldebrevet utgafs, utfärdaren måtte förpliktas erlagga skuldebrevets belopp. — Sedan vederbörande underrätt i denna tvist på anförda skäl bifallit stämningspåståendet, meddelade Hofrätten följande, med den här ofvan uttalade åsikt i fråga om bevisskyldigheten öfverensstämmande dom: Ehuru ostridigt vore, att efter den 17 april 1863, då för uttagande af den på ifrågakomna skuldebref grundade fordran utmätning förrättades hos utfärdaren, något annat kraf af samma fordran icke hos utfärdaren personligen skett, än det af Blomberg mot honom framställda ersättningsanspråk; likväl och enär, såsom utfärdaren anmärkt, utredning saknades därom; att fordringen icke blifvit hos honom bevakad därigenom att, enligt bestämmelserna i 1 § 2 och 3 mom. i förordningen om tio-årig preskription och om årsstämmning den 4 mars 1862, fordringen å tionde året efter det utmätningen förrättades angifvits hos domstol eller Konungens befallningshafvande och bevis därom i allmänna tidningarna införts, samt det följaktligen icke kunde anses vara ådagalagdt, att utfärdaren genom betalning af omstämda beloppet till Blomberg vore från framtida kraf af skuldebrevets innehafvare fredad, bleve, med upphäfvande af underrättens beslut, stämningspåståendet ogilladt. — Kungl. Maj:t yttrade däremot, att emedan grunderna för Kungl. Maj:ts omförmälda dom den 24 januari 1867 måste anses innebära den betydelse, att utfärdaren, såframt han ej visade, att han fått infria ifrågavarande löpande skulde-

bref eller att fordringsrätten för detsamma blifvit mot honom förvarad genom sådant kraf eller anmälan, som lag föreskrefve, borde för betalningen af Blombergs omstämda fordran ansvara, men utfärdaren nu icke ens föreburit, att han inlöst skuldebrevet eller att under den efter utfärdande af Kungl. Maj:ts ofvannämnda dom förflutna tid af mera än tio år behörig anmälan eller kraf för skuldebrevet skett, förpliktades utfärdaren att till Blomberg gälda skuldebrevets innehåll. (Kungl. Maj:ts dom den 25 februari 1879; H. 1879, s. 80.)

Två justitieråd yttrade emellertid: Emedan hvad i saken förekommit icke utesluter möjligheten att någon innehafvare af ifrågavarande skuldebref, ehuru han icke kräft utfärdaren inom tio år före dennes instämning i förevarande tvist, likväl kan hafva inom sagda tid lagligen bevakat å skuldebrevet grundad fordran på annat, i 1 § af förordningen den 4 mars 1862 medgifvet sätt, samt utfärdaren följaktligen icke kan anses vara från framtida kraf af skuldebrevets innehafvare fredad, fastställes Hofrättens domslut på det sätt, att Blombergs talan förklaras icke kunna för närvarande bifallas.

Hvad här ofvan yttrats om skyldighet för utfärdare af skuldebref att i vissa fall betala förskrifna beloppet utan skuldebrevets återfående är icke gällande, då utfärdaren påstår, att det enligt uppgift förkomna skuldebrevet blifvit af honom inlöst och förstördt. Ett dylikt påstående måste, i saknad af motbevisning, tagas för godt. Eljest skulle utfärdaren vara pliktig att till sitt fredande från framtida kraf förvara af honom infriadt skuldebref. Men detta vore lika obilligt som oriktigt. Sedan han efter verkställd betalning återfått det bevis, han lämnat om sin skuld, manar honom försiktigheten att tillintetgöra det. Om skuldebrevet förkommer och råkar i oärlig persons händer, löper nämligen utfärdaren risken att nödgas åter inlösa det eller i bästa fall att endast med svårighet kunna värja sig mot förnyadt kraf.

Påstår utfärdare af ett enligt uppgift förkommet skuldebref, att han därå gjort afbetalning; tillkommer det likaledes anställaren af krafvet att visa oriktigheten häraf. Har afbetalning skett, bör nämligen anteckning därom hafva verkställts å skuldebrevet. Och i så fall är det för utfärdaren obehöfligt att förse sig med kvitto (eller annat bevismedel). Ty genom en dylik anteckning kan han säkrast styrka afbetalningen. Vid sådant förhållande och då anställaren af krafvet genom försummelse i vården om skuldebrevet beröfvat utfärdaren hans försvarsmedel, får den förre också finna sig i att bära bevisbördan.

Beträffande frågan, hvem bevisskyldigheten åligger, då den, mot hvilken ett kraf riktas, under vidgående af gälden uppgifver, att skuldebref utfärdats, har viss tvekan varit rådande. Det torde emellertid vara anställaren af krafvet, som är bevisskyldig. Motparten har visserligen erkänt det faktum, att fordringsrätt mot honom uppkommit. Men erkännandet har skett med den inskränkning, att fordringsrätten varit af annat slag än den uppgifna. Anställaren af krafvet måste i följd däraf styrka, att försträckningen lämnats utan skuldebref. Förmår han icke åstadkomma bevisning därom, är han likställd med den, som under uppgift, att skuldebrevet förkommit, utsöker betalning utan afseende därå, att skuldebrevet icke kan återställas. Under hvilka betingelser en sådan talan kan bifallas, har i det föregående utvecklats.

Påstår försträckningstagaren, att det skuldebref, som enligt hans uppgift utfärdats, varit löpande, måste af ofvan nämnda skäl detta påstående, i saknad af motbevisning, tagas för godt.

Med afseende å frågan om rätt för utfärdare af skuldförbindelse att återfå densamma, då den ej vidare medför någon rätt för innehafvaren, se Kungl. Maj:ts dom den 11 oktober 1907; H. 1907 sid. 390.

Lika ovedersägligt som det, i fråga om försträckning utan skuldebref, enligt 17 kap. 33 § rättegångsbalken åligger anställaren af kraf på grund af försträckning att, i händelse af bestridande, styrka, det försträckning verkligen ägt rum, lika otvetydigt uttalas i samma lagrum, att den, som under medgifvande af försträckningen påstår, att skulden sedermera guldits, har att visa riktigheten af sitt påstående. Detta lär nämligen icke annorledes än genom förtolkning af lagens ord kunna betraktas såsom annat än invändning. Då fråga åter uppstår, huruvida en sådan bevisskyldighet för försträckningstagaren kan anses vara öfverensstämmande med den allmänna rättsuppfattningen, måste härpå svaras ett obetingadt nej. Det synes orimligt, att ett aftal, som grundats på förtroende, icke skall kunna upplösas i förtroende. Då försträckningsgifvaren icke erhållit något bevis, som styrker fordringens uppkomst, kan man icke begära, att han skall lämna bevis, som styrker fordringens upphörande. Och å andra sidan kan man icke af försträckningstagaren fordra större aktsamhet och försiktighet än af försträckningsgifvaren. Den senare har icke funnit för godt att taga bevisning till sin säkerhet, och det bör därför stå äfven den förre fritt att underlåta sådant. Att försträckningsgifvaren till äfventyrs är i stånd att förebbringa bevisning om försträckningen genom vittnen, som tillfälligtvis närvarit vid aftalets ingående, bör i allmänhet icke försämra försträckningstagarens ställning. Ty har denne fått försträckningen på ett formlöst sätt, bör den omständighet, att försträckningsgifvaren tillfälligtvis kan åstadkomma bevisning, icke göra det för försträckningstagaren nödigt att förebbringa en bevisning, som han haft skäl att anse i hvarje fall obehöflig. Det nu anförda står emellertid, som sagdt, icke i öfverensstämmelse med den i ofvannämnda lagrum uttalade rättsats. Huruvida dennas tillämpning på det nu behandlade fallet någonsin haft stöd af den allmänna uppfattningen, må lämnas därhän. Visst är, att det nu är af behovet påkalladt, att gällande bevisregler uti förevarande afseende modifieras. Och då praxis i åtskilliga andra

fall, där billigheten sådant fordrat; visat sig kunna med urskillning tillämpa samma regler; bör tvifvel icke kunna råda därom, att äfven rörande denna fråga tillbörlig hänsyn skall tagas till rättsuppfattningens kraf.

3 §. Kan ej den, som gälda bör, skaffa samma slags mynt, eller varor, som utläntes; stånde till honom, som försträckte, hvad han hellre vänta vill, eller taga fyllnad i annat slag, efter ty, som det utlänste vid förfalldagen högst gäller.

Försträckningsgifvaren är sålunda visserligen berättigad att äfven efter förfallotiden fordra den utfästa varan. Men han är icke pliktig att mottaga den. Han har rätt att fordra fyllnad, vederlag i annat slag. Och detta är gifvetvis materiellt riktigt. Det skulle eljest ligga i försträckningstagarens intresse att fördröja likviden, då han af en eller annan anledning hoppades, att varan skulle sjunka i värde. Vederlagets storlek skall beräknas efter det högsta vid förfallotiden å betalningsorten gällande priset å den utfästa varan. Och hänsyn får alltså icke tagas till det bruksvärde, som varan skulle haft för försträckningsgifvaren personligen.

Följande rättsfall må i detta sammanhang anmärkas.

U. A. Horney instämde Johannesdals trävaruaktiebolag samt anförde: Bolaget hade i juni 1900 af Horney erhållit såsom lån 335 gransparrar med skyldighet att vid anfordran återlämna samma kvantitet. Då Horney sedermera begärt att återfå sparrarna, hade han utbekommit endast 176 stycken. Horney hade sedermera i december 1900 tillställt bolaget räkning, hvari det samma debiterats värdet af de återstående 159 sparrarna. På grund häraf och då Horney icke vore skyldig att numera mottaga sistnämnda sparrar, yrkades åläggande för bolaget att ut-

gifva deras värde med 1,059 kronor 8 öre jämte ränta. — Bolaget genmälde: Bolaget hade ej mottagit order att återställa ifrågasvarande 159 sparrar men däremot en räkning å partiet, hvilken räkning bolaget återsändt under förklarande, att bolaget enligt kutym vore beredt att vid anfordran återställa det lånade. Efter stämningens delgifning hade bolaget levererat sparrarna, som Horney emellertid vägrat att mottaga. — Underrätten yttrade, att enär bolaget, som genom parternas öfverenskommelse och inom orten gängse bruk haft skyldighet att på Horney's anfordran återlämna det från Horney lånade virkespartiet, därigenom, att Horney med kraf om återbekommande af resterande 159 sparrar af berörda parti vändt sig till en bolagets faktor, icke kunde anses hafva rätteligen anmanats att återställa sagda restparti; alltså och då först bolagets underlåtenhet att efterkomma Horney's anfordran härom berättigat Horney att framställa kraf om penningersättning, blefve Horney's talan ogillad. — Hofrätten fann i dom ej skäl göra ändring i underrättens beslut. — Nedre Revisionen hemställde om fastställelse af Hofrättens dom. Kungl. Maj:t utlät sig, att enär bolaget medgifvit, att detsamma från Horney mottagit räkning af den 8 december 1900 å belopp, motsvarande dåvarande värdet af ifrågasvarande 159 sparrar, samt vid sådant förhållande bolaget, därest detsamma icke varit villigt att erlægga sparrarnas värde i penningar, bort omedelbart efter räkningens mottagande till Horney återställa sparrarna; alltså och utan afseende därå, att bolaget sedermera återlämnat sparrarna, förpliktade Kungl. Maj:t, med upphäfvande af Hofrättens dom, bolaget att till Horney utgifva omstämda beloppet med ränta. (Kungl. Maj:ts dom den 25 maj 1905; H. 1905 s. 272.)

Lagkommittén föreslog uti förevarande afseende följande stadgande:

»Det, som försträckt är, skall i samma slag, jämnogd och till fullo återgäldas. Kan samma slags mynt eller vara ej skaffas; stånde till honom, som försträckning gaf, hvad han hellre vänta vill, eller taga betalning efter ty, som det försträckta högst gällde å den dag det sist fanns. Dröjer gäldenär med betalning

öfver förfallodag, och har det försträckta sedan varit att tillgå och mera gullit; betale ock då efter högsta värdet.» (3 kap. 8 § Handelsbalken.)

Ur motiven:

Utom det i 9 kap. 3 § handelsbalken upptagna fall, att gäldenär ej kan skaffa samma slags mynt eller varor, som försträckta äro, men att de å förfallodagen funnits, kan äfven inträffa, att det försträckta ej varit å förfallodagen att tillgå. I denna händelse har kommittén antagit, att betalning bör ske efter högsta värdet af det försträckta, då det sist fanns. Om åter gäldenär tredskas att å förfallodag betala, och det försträckta sedan är att tillgå, synes det vara borgenärens ostridiga rätt att, därest det försträcktas värde efter förfallodagen stigit, njuta betalning efter ett sådant högre pris, emedan han, om det försträckta blifvit till honom i rätt tid uppgifvet, kunnat draga fördel af prisets stegring.

Emot Lagkommitténs förslag har emellertid med fog anmärkts, att, om försträckningsgifvaren ägde rätt att fordra det högsta värde, den utlofvade varan efter förfallotiden betingat, så stode det honom fritt att vänta med utsökandet af sin fordran, till dess varan stigit i pris, och således rikta sig på bekostnad af försträckningstagaren, hvilkens underlåtenhet att betala måhända vore fullkomligt ursäktlig och ingalunda gäfvade något skäl att pålägga honom ett större ansvar, än han åtagit sig.

Rörande växel finnes följande särskilda stadgande:

»Växel skall betalas i det myntslag; hvarå den lyder. Är det mynt ej gångbart på betalningsorten, och har icke växelgifvaren genom order »effektivt» eller motsvarande uttryck särskildt föreskrifvit betalning i det främmande myntslaget; då må växelsumman gäldas i inländskt mynt efter den växelkurs, hvartill på den ort, där betalningen sker, eller på närmaste inländska växelplats växlar, utställda i det främmande myntslaget och lydande på betalning vid uppvisandet, köpas å den tid, inlösen sker.» (35 § af Væxellagen den 7 maj 1880.)

4 §. Nu är ej viss dag till betalning förelagd; söke då den, som utgaf, sitt åter, när han vill.

Då betalningstid icke är bestämd, är alltså gäldenär skyldig att betala vid anfordran. Dock borde enligt en i doktrinen uttalad åsikt det få anses såsom en följd af försträckningsaftalens natur och det ändamål, som därmed åsyftas, att försträckningsgifvaren icke genast kan återfordra det försträckta, emedan försträckningstagaren då icke skulle hafva någon nytta där-af. Fastän därför förevarande lagrum innehåller, att, när ingen tid är bestämd, försträckningsgifvaren kan fordra sitt åter, *när han vill*, så skulle detta stadgande icke tagas allt för strängt efter orden, utan borde i sådant fall gäldenären åtnjuta ett billigt anstånd med betalningen.

Denna åsikt har visserligen förr kunnat med fog förfäktas. Utsökningsbalken innehöll nämligen följande stadganden:

»Kommer den in, som sökes, och nekar ej till det, som fordras af honom, men begärer uppskof, då må det honom lämnas, efter ty som saken är till, och dröjsmål tåla kan, dock ej öfver tre månader;» (2 kap. 4 §) och

»Hafver man ej i skuldebref sitt viss dag till betalning nämnt, då må borgenär söka sitt åter, när han vill, som i 9 kap. 4 § handelsbalken sägs. Dock hafve Konungens befallningshafvande makt att dag till betalning förelägga, längre eller kortare, efter ty han finner omständigheterna, som i 2 kap. 4 § denna balk sagdt är.» (4 kap. 9 §.)

Sedan dessa stadganden emellertid upphäfts genom utsökningslagen, lærer det väl kunna ifrågasättas, huruvida icke försträckningsgifvarens rätt att vid anfordran undfå likvid är ovillkorlig.

Lagberedningen föreslog härutinnan följande bestämmelse:

»Är ej aftal om förfallotid gjordt; betale gäldenär, då borgenär det fordrar. Söker gäldenär anstånd, äge rätten eller Konungens befallningshafvande makt att det bevilja, efter ty som

omständigheterna därtill föranleda, dock ej öfver tre månader från lagsökningsdagen.»

Ur motiven:

Beredningen har intagit den med 2 kap. 4 § och 4 kap. 9 § utsökningsbalken öfverensstämmande föreskrift, att rätten eller Konungens befallningshafvande må, efter omständigheterna, bevilja gäldenär högst tre månaders betalningsanstånd från lagsökningsdagen, om han förbundit sig att betala vid anfordran. Så obilligt det vore, om lagen emot borgenärens vilja tillåte ett uppskof med betalningen, då viss förfallotid är afstalad, lika billigt och till och med nödvändigt måste beviljandet af ett sådant anstånd ofta vara, då kontrahenterna själfva lämnat betalningstiden obestämd. Det skulle annars kunna hända, att borgenären återfordrade en penningesumma samma dag han utlånat den, och gäldenären kunde då hafva mera skada än gagn af försträckningen. En sådan afsikt kan dock icke förutsättas hos kontrahenterna, utan borgenären bör tvärtom anses hafva stillatigande medgifvit gäldenären en så lång betalningstid, att denne sannolikt kan hafva någon nytta af kontraktet.

Lagkommittén hade däremot yttrat:

Efter nu gällande lag kan Konungens befallningshafvande bevilja gäldenär anstånd med betalning, när han det söker, på tre månader. Då lofliga aftal i allmänhet böra fullgöras efter som kontrahenterna sig därtill utfäst, synes denna exekutorn tillagda makt att efter godtfinnande förlänga betalningstid ej kunna sammanstå med borgenärens rätt att erhålla verkställighet å gäldenärens förbindelse utan annan eftergift, än den han själf kan lämna, och emedan en gäldenär, som ej förbehållit sig viss tid för betalning, bör anses hafva medgifvit borgenären rättighet att taga sitt åter, när han vill, har kommittén icke funnit skäl att bibehålla lagens ofvannämnda stadgande i detta ämne.

Likasom försträckningstagaren är pliktig att gälda sin skuld vid anfordran, är han också berättigad att, då han vill, erlagga betalningen, äfven om denna ej påfordras.

Äfvenledes äger löftesman att betala gälden när han vill, ändå att borgenären det ej fordrar. (Förordningen den 20 juli 1855.)

**Öfverlåtare af fordran ansvarar för dennas riktighet
men ej för gäldenärens vederhäftighet.**

Om den, på hvilken fordran öfverlåtits, icke kommer i besittning af det, som fordringsrätten innebär, är anledningen här till att söka antingen hos fordringsrätten eller hos försträckningstagaren. Det förra är fallet, om fordringen aldrig existerat eller om den, helt eller delvis, blifvit upphäfd. Det senare, om försträckningstagaren icke har förmåga att fullgöra sin förbindelse eller om han lyckats undandraga sig densamma.

Vid besvarandet af frågan, när öfverlåtarens ansvarsskyldighet är för handen, säger man vanligen, att han ansvarar endast för fordringens verklighet, hvarmed man dock förstår icke blott att fordringen verkligen existerar och icke blifvit upphäfd, samt att den tillhör öfverlåtaren, utan äfven att den existerar just i det skick, öfverlåtaren uppgifvit. Skulle fordringen vara förenad med panträtt, hör sålunda äfven denna till fordringens verklighet.

Har öfverlåtaren uppgifvit fordringen såsom tvistig, bör han emellertid vara från ansvarigheten fri, där ej fordringen befinnes vara falsk och han blir förvunnen att hafva vetat det vid öfverlåtelsen. Enahanda är förhållandet, då öfverlåtaren uttryckligen fritagit sig från allt ansvar.

För försträckningstagarens vederhäftighet ansvarar icke öfverlåtaren, såvidt han icke förfarit bedrägligt* eller särskildt

* I detta fall torde dock öfverlåtarens ansvar icke kunna sträckas längre än till skyldighet att godtgöra den skada, som genom hans bedrägliga förfarande uppstått. Har sålunda öfverlåtelsen skett mot mindre belopp än det i skuldebrevet förskrifna, är den, som mottagit öfverlåtelsen, icke berättigad att af öfverlåtaren utfå mer än det mindre beloppet jämte ersättning för kostnader och besvär.

åtagit sig ett dylikt ansvar. Äfven om ett sådant åtagande gjorts, förlorar emellertid den, som fått fordringen å sig öfverlåten, sin regressrätt, om han själf låtit någon försummelse vid fordringens indrifvande falla sig till last.

Åtager man sig att ansvara för fordringens »godhet», måste man därigenom anses hafva iklädt sig garanti för, att fordringen skall utgå. I enlighet med hvad nyss yttrats kan emellertid denna ansvarighet på grund af särskilda omständigheter upphöra.

I tvist, där dylikt spörsmål var före, yttrade underrätten, att enär J. Lönnqvist, hvilken uti det i saken åberopade kontrakt af den 14 mars 1885, hvarigenom han af J. E. Söderqvist köpt fastigheten n:r 4 i kvarteret Bössan i Stockholm, förklarar sig ansvara för godheten af ett såsom likvid för en del af köpeskillingen aflämnadt, af C. G. Johansson utfärdadt och i fastigheten n:r 8 i kvarteret Sirius i Stockholm in-tecknad samt sex månader efter skeende uppsägning till betalning förfallande skuldebref å 5,000 kr. jämte ränta, härigenom icke kunde anses hafva utfäst annat eller mera än att, i händelse efter snarligen vidtagna behöriga åtgärder för likvids erhållande det i skuldebrevet förskrifna kapitalbelopp jämte upplupen ränta icke kunde ur den in-tecknade fastigheten eller hos skuldebrefvets utfärdare utbekommas; till Söderqvist eller dennes rättsinnehafvare utgifva hvad som bruste, men den af sysslomännen i Söderqvists konkurs åberopade omständigheten, att, sedan egendomen n:r 8 i kvarteret Sirius den 3 juli 1893 blifvit exekutivt försäld, köpeskillingen icke lämnat tillgång till gäldande af hvad i skuldebrevet förskrifvits, så mycket mindre kunde föranleda skyldighet för Lönnqvist att på grund af sin ofvannämnda utfästelse utbetala något till sysslomännen, som dessa icke ens uppgifvit, att dessförinnan någon åtgärd vidtagits för erhållande af betalning för skuldebrevet, utan däremot, sedan anteckning om uppsägning af det samma därå den 9 januari 1886 skett, samma anteckning åter blifvit öfverkorsad, samt därtill komme, att enligt hvad en å skuldebrevet jämväl gjord anteckning utvisade skuldebrefvets utfärdare Johansson blifvit samma den 9 januari 1886 från

betalningsskyldighet befriad, utan att, såvidt visadt vore, Lönnqvist härtill samtyckt, blefve käromålet ogilladt. — Hofrätten pröfvade i dom, under åberopande allenast af hvad underrätten anfört därom, att Johansson befriats från betalningsskyldighet, rättvist fastställa underrättens beslut. — Nedre Revisionen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte på de af underrätten anförda grunder fastställa det slut, hvartill domstolarna i saken kommit. — Kungl. Maj:t fann ej skäl göra ändring i domstolarnas beslut. (Kungl. Maj:ts dom den 30 dec. 1895; H. 1895 s. 570.)

Nedanstående rättsfall torde i samband härmed vara förtjänt af uppmärksamhet.

Agronomen K. Nannestad utfärdade den 15 juli 1858 till J. Friman ett efter tre månaders uppsägning, som dock icke finge äga rum före den 29 november 1862, till inlösen förfallettskuldebref å 2,000 rdr. jämte fem procent ränta, till säkerhet hvarför inteckning meddelades i Nannestad tillhöriga fastigheter. Stadsfiskalen J. Frick, som af detta skuldebref blef innehafvare, öfverlät detsamma den 13 oktober 1858 på Bagaren J. B. Krook under uttryckligt förklarande i öfverlåtelsen att denna skedde »med full retour». Krook instämde därefter Frick med yrkande att, enär berörda ordalag i öfverlåtelsen måste anses innefatta ansvarighet af Frick för skuldebrefvets gäldande, därest betalning icke kunde erhållas ur de intecknade fastigheterna eller af skuldebrefvets utfärdare, hvilken aflidit utan att efterlämna tillgångar, Frick måtte förpliktas att till Krook utgifva 2,000 rdr med ränta efter afdrag för visst belopp, som Krook ur fastigheterna bekommit. — Underrätten yttrade, att ehuru åberopade öfverlåtelsen skett med full retour; likväl, emedan Krook, som den 29 november 1862 ägt uppsäga förskrifna beloppet till betalning tre månader därefter, sådant underlätit och i stället låtit L. Björkman, såsom efter Nannestad ägare af ifrågavarande fastigheter, å skuldebrefvet teckna förbindelse att från sistnämnda dag å skulden erlägga ränta efter sex procent, hvarigenom innehållet af skuldebrefvet, däri fem procent ränta förskrifvits, blifvit utan Fricks samtycke förändradt, samt någon åt-

gärd för beloppets indrifning hos Björkman; som erlagt den af honom utfästa högre räntan, sedermera af Krook ej vidtagits förrän under sommaren 1865; ty och då Krook, såvidt visadt vore, ej anställt talan emot skuldebrevfets utgifvare, kunde stämningspåståendet icke bifallas. — Hofrätten utlät sig i dom, som sedermera på Nedre Revisionens hemställan fastställdes af Kungl. Maj:t, att då Fricks förklarande, att han med »full retour» till Krook öfverläte ifrågavarande skuldebref, icke kunde tydas så, som hade han därigenom iklädt sig någon ansvarighet af den beskaffenhet, som Krook förmenat, funne Hofrätten ej skäl göra ändring i underrättens beslut. (Kungl. Maj:ts dom den 1 dec. 1868; N. 1869 s. 347.)

Lagkommittén föreslog uti förevarande afseende följande bestämmelser, upptagna i 12 § 3 kap. handelsbalken: »Har någon på annan öfverlåtitt sin fordran, och är ej utsatt, att den såsom gäfvä gifven är; svare då för fordrans riktighet, men ej må den, som öfverlät, bindas till ansvar för gäldenärens vederhäftighet, om han ej därtill sig förbundit eller bevisligen vetat, att gäldenären varit i obestånd, då öfverlåtelsen skedde. Är fordran vid öfverlåtelsen såsom stridig och osäker uppgifven, vare då öfverlåtaren från all ansvarighet fri, där ej fordran finnes vara falsk, och han öfvertygas att hafva det vid öfverlåtelsen vetat.»

Då Lagkommitténs förslag granskades af Högsta Domstolen, gjordes af dess fleste ledamöter vid senare momentet af nämnda § den erinran, att likasom då fordran vid öfverlåtelsen blifvit uppgifven såsom stridig och osäker, borde äfven i det fall, att öfverlåtaren uttryckligen frisagt sig från allt ansvar, hvilket med orden: »utan retour» plägade utmärkas, denne vara därföre fri, med mindre reversen befunnes falsk och han öfvertygades hafva det vid öfverlåtelsen vetat.

Lagberedningens motsvarande stadgande (15 § 3 kap. handelsbalken) var af följande lydelse: »Har någon på annan öfverlåtitt fordran, och är ej utsatt, att den såsom gäfvä gifven är,

svare då öfverlåtaren för fordringens riktighet, men ej för gäldenärens vederhäftighet, om han ej därtill sig förbundit; visste han att gäldenären var i obestånd, när öfverlåtelsen skedde, gifve då åter hvad han för den öfverlåtelse uppburit, gælde ock kostnad och skada, som han därmed kan hafva annan tillskynadat. Är fordran vid öfverlåtelsen såsom stridig eller osäker uppgifven, eller har öfverlåtaren eljest gjort förklarande, hvarigenom han betagit den, som på öfverlåtelsen blifvit lidande, rättigheten att af honom söka sitt åter; vare då öfverlåtaren från all ansvarighet fri, där ej fordran finnes vara falsk och han öfvertygas hafva det vid öfverlåtelsen vetat.»

Ur motiven till Lagberedningens förslag:

12 § af Lagkommitténs förslag innehåller, att den, som på annan öfverlåter en fordran, väl skall ansvara för fordringens riktighet, men ej för gäldenärens vederhäftighet, om han ej därtill sig förbundit eller vid öfverlåtelsen haft kunskap om gäldenärens obestånd. Uti nya förslaget 15 § har man däremot om den sistnämnda förutsättningen inträffar, blott ålagt öfverlåtaren att gifva åter hvad han för öfverlåtelsen uppburit, jämte ersättning för den kostnad och skada, han genom det otillbörliga förtigandet af gäldenärens obestånd kan hafva förorsakat. För öfrigt har beredningen, i enlighet med Högsta Domstolens anmärkning, uti samma § antagit, att likasom öfverlåtaren, enligt kommitténs förslag, befrias från allt ansvar, då han vid öfverlåtelsen uppgifvit, att fordran vore stridig eller osäker, borde samma ansvarsfrihet äfven komma honom till godo, om han genom begagnande af orden »utan retour» eller på annat sätt, uttryckligen förklarat, att han ej medgäfve skuldebrevets senare innehafvare någon rätt att af honom söka ersättning för en möjligen inträffande förlust.

En ledamot i Lagberedningen ansåg emellertid, att öfverlåtaren under inga förhållanden borde ansvara för gäldenärens vederhäftighet. Han yttrade: Den modifikation, som finnes i 15 §, kommer, efter min tro, att föranleda en mängd tvister i frågan, huruvida gäldenärens obestånd var öfverlåtaren bekant, då öfverlåtelsen skedde. Att mitt förslag innebär någon orätt-

visa mot den, som mottager öfverlåtelsen, kan jag ej finna, då han vid öfvertagande af en redan existerande fordran bör kunna lika så väl som vid ett ursprungligt försträckningsaftal själf bedöma gäldenärens vederhäftighet och därtill får en särskild uppmaning just genom själfva öfverlåtelsen, då denna sker mot mindre belopp än det förskrifna. I allt fall står det alltid öppet för den, som får öfverlåtelsen, att betinga sig ansvarighet af öfverlåtaren.

De åsikter, som vunnit anslutning inom Lagberedningens pluralitet, torde, enligt hvad förut yttrats, i hufvudsak vara med den nuvarande rättstillämpningen öfverensstämmande. Jämför Kungl. Maj:ts dom den 14 december 1883; H. 1883 s. 479, hvarest någon princip dock icke tydligt uttalas.*

Har öfverlåtelsen skett för att fullgöra någon öfverlåtarens förbindelse (d. v. s. öfverlåtaren betalar genom öfverlåtelsen en sin skuld till mottagaren af öfverlåtelsen), är den sistnämnde, såvidt han icke mottagit den öfverlåtna fordringen såsom god betalning, berättigad att, om fordringen icke utgår, af öfverlåtaren utsöka ersättning för bristen. Öfverlåtaren svarar sålunda ej mindre för fordringens verklighet än äfven för gäldenärens vederhäftighet. När den öfverlåtna fordringen skall anses vara mottagen såsom god betalning, är naturligtvis beroende af omständigheterna. Något *uttryckligt* förklarande härom är icke erforderligt.

Följande rättsfall torde här böra anmärkas:

Sedan A. Medin i likvid för en sin fordran hos Jöns Bengtsson af denne fått mottaga två af Jon Jönsson utfärdade, i hans hemman intecknade skuldebref, men Medin sedermera icke fått skuldbrefvens fulla belopp af Jon Jönsson, yrkade Medin att af Jöns Bengtsson utbekomma bristen. I denna tvist yttrade vederbörande underrätt, att emedan Jöns Bengtsson vid skuldbrefvens transporterande ej afsagt sig ansvarighet för beloppens

* Se äfven Kungl. Maj:ts dom den 28 augusti 1883; H. 1883 sid. 288.

utfående och således måste anses skyldig betala den hos gäldenären yppade brist, samt denna skyldighet icke kunde förringas genom Medins underlåtenhet att genast lagsöka Jon Jönsson och låta utmättningsvis försälja hemmanet; ty och då Medin ingalunda varit pliktig att såsom inteckningsägare efterse hemmanets häfd, samt det icke vore visadt, att han på något sätt förorsakat, att hemmanet blifvit vanskött, och han således ej kunde anses vållande därtill, att de intecknade beloppen i följd af hemmanets vanvårdande ej utgått, förpliktades Jöns Bengtsson att emot skuldebrefvens återfående utgifva fordrade beloppet. Hofrätten pröfvade däremot i dom rättvist att, med upphäfvande af underrättens beslut, förklara det någon skyldighet att gälda hvad å omförmälda skuldebref ännu vore oguldet icke kunde Jöns Bengtsson åläggas, enär annat förhållande icke blifvit i saken ådagalagdt, än att Medin af Jöns Bengtsson såsom god betalning mottagit ifrågavarande skuldsedlar, utan att Jöns Bengtsson iklädt sig ansvarighet för förskrifna beloppens utfående hos gäldenären. På Nedre Revisionens hemställan blef Hofrättens dom enhälligt fastställd af Högsta Domstolen. (Kungl. Maj:ts dom den 19 maj 1854; S. XXVII, s. 364.)

Jämför Kungl. Maj:ts domar den 20 juli 1842; S. XIII, s. 227, den 15 december 1847; S. XIX, s. 506, och den 4 januari 1856; S. XXIX, s. 549.

5 §. Hafver någon af samme man fått flera lån, än ett, och förbundit sig, att för det ena gifva större ränta, och för det andra mindre, eller ingen; där må skulden när afräkna det, som betales, å hvilketdera lån han helst vill; dock ej förr, än förfallodagen inne är. Ej må något på hufvudstolen afräknas, förrän räntan gulden är.

Då någon af samme man fått flera lån och förbundit sig att för det ena gifva större ränta än för det andra, skulle det naturligtvis för försträckningsgifvaren vara fördelaktigast att

få afräkna hvad som afbetalas å det lån, å hvilket mindre eller ingen ränta är utfäst, men lagstiftaren har i detta fall medgifvit försträckningstagaren den förmånen, att, sedan förfallotid är inne och den förfallna räntan blifvit gulden, hvad som afbetalas skall afräknas å hvilketdera lånet försträckningstagaren helst vill.

Har försträckningstagaren vid verkställandet af en afbetalning icke tillkännagifvit, hvilketdera lånet han afsett, torde försträckningsgifvaren ändock vara skyldig att afräkna afbetalningen på det lån, som är för försträckningstagaren mest betungande och från hvilket han således kan antagas hafva velat helst befria sig.

Kvittning.

Enligt hvad numera allmänt torde antagas kan kvittningsyrkande, då det framställes inför offentlig myndighet, förekomma endast från den instämdes eller söktes sida. Ett instämt kvittningspåstående, som allenast går ut på att få en motpartens fordran pröfvad, bör alltså regelmässigt utan vidare afvisas.*

Ett i konkurs medelst bevakning framställt yrkande om kvittningsrätt torde emellertid, i händelse af anmärkning, böra pröfvas. Den affattning, stadgandet i 91 § konkurslagen erhållit, synes otvetydigt tala därför. Grunden härtill torde vara att söka i vikten att få de frågor, som äro bestämmande för konkursutredningen, enkelt och lätt afgjorda.

Uti H. Lundbergs konkurs bevakade C. Jonsson 10,972 kronor 60 öre med yrkande, att denna hans fordran måtte kvittningsvis afräknas å hans skuld till konkursboet, på grund af två in-tecknade skuldebref, 11,000 kronor. Mot den åskade kvittningsrätten gjordes jäf, enär Lundberg vid konkursens början icke innehafte de in-tecknade skuldebrefven. Dessa hade då varit

* Jfr Kungl. Maj:ts dom den 25 april 1904, anmärkt å sid. 147, där fråga emellertid icke var om pröfning af genfordringen, som redan fastställts genom laga kraftvunnen dom. — Se 6 och 16 §§ i preskriptionsförrordningen.

pantsatta i bank för ett Lundbergs lån, hvilket sedermera enligt borgenärsbeslut blifvit infriadt. — Underrätten yttrade, att enär skuldebrefven vid konkursens början varit jämte andra Lundbergs tillhörigheter pantsatta för ett dennes lån å 37,000 kronor hos Borås enskilda bank, samt Jonsson vid sådant förhållande icke varit berättigad att åtnjuta kvittningsrätt för mera än det öfverskott, som vid pantens försäljning kunnat uppstå och belöpa sig å samma två skuldebref; ty och som den omständigheten, att konkursboet inlöst förenämnda lån, icke kunnat för Jonsson medföra bättre rätt, så att han skulle äga befogenhet att låta sin fordran hos Lundberg gå i kvittning mot sin skuld till konkursboet; alltså och då enligt underrätten meddelade, af Jonsson icke bestridda uppgifter angående de inlösta panternas verkliga värde antagas finge, att något öfverskott utöfver beläningssumman icke uppstått, ogillades Jonssons yrkande om kvittningsrätt. — Hofrätten fann i dom skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i underrättens beslut. — Nedre Revisionen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte fastställa Hofrättens dom. Ett justitieråd ansåg, att det icke tillkommit konkursdomstolen att ingå i pröfning af Jonssons ifrågavarande yrkande om kvittningsrätt. Högsta Domstolens öfriga ledamöter funno konkursdomstolen hafva varit behörig att upptaga kvittningsanspråket till pröfning; och blef Hofrättens dom fastställd. (Kungl. Maj:ts dom den 13 oktober 1898; H. 1898 s. 359.)

Den 24 mars 1879 sökte en C. J. Johanssons i Göksbo borgenär, att Johansson skulle försättas i konkurstillstånd, och den 8 påföljande april utfärdades i anledning däraf offentlig stämning å Johanssons borgenärer. Uti konkursen bevakade H. Eriksson i Sättersbo fordran å 726 kronor 58 öre med yrkande, att denna fordran måtte genom kvittning afräknas å hans skuld till Johansson till belopp af 5,140 kronor 98 öre för en af Eriksson den 27 mars 1879 hållen auktion å lösegendom, tillhörig Johansson. Mot kvittningsyrkandet gjordes under åberopande af 12 och 36 §§ konkurslagen jäf, enär den frivilliga auktionen å gäldenärens lösa egendom förrättats efter konkursens

början. — Underrätten yttrade, att enär Eriksson förmålt sig endast vilja använda den af honom bevakade fordran till kvittning mot en motsvarande del af den skuld, hvori han uppgifvit sig häfta till konkursboet för ifrågavarande auktion; ty och som anmärkningen, att auktionen blifvit förrättad efter konkursens början, icke — vid det förhållande att, sedan ansökning om gäldenärens försättande i konkurs den 24 i samma månad af en gäldenärens fordringsägare till domhafvanden ingifvits, offentlig stämning i konkursen blifvit först den 8 därpå följande april utfärdad — förtjänade afseende; alltså funne underrätten, med stöd af 91 § konkurslagen, jämförd med 35 § samma lag, Eriksson icke lagligen kunna förvägras att, på sätt han äskat, mot motsvarande belopp af ofvanberörda skuld kvitta sin ifrågavarande fordran. — Två ledamöter i Hofrätten yttrade, att som Eriksson anmält sin ifrågavarande fordran, om hvars belopp tvist nu icke vore, allenast i ändamål att få sig tillerkänd rätt emot konkursboet att kvittningsvis afräkna densamma å den skuld, hvori han på grund af en den 27 mars 1879 hållen auktion å gäldenären tillhörig lösegendom häftade hos denne, men Erikssons så beskaffade anspråk icke borde komma under bedömande annorledes än i sammanhang med det att berörda skuld utsöktes för konkursboet; alltså kunde Erikssons oförmälda anspråk ej i denna sak komma under pröfning. Hofrättens pluralitet fann däremot, att ifrågavarande kvittningsanspråk borde till pröfning upptagas; och fann Hofrätten ej skäl göra ändring i underrättens beslut. — Kungl. Maj:t gillade på hemställan af Nedre Revisionen Hofrättens beslut. (Kungl. Maj:t dom den 14 december 1881; H. 1881 s. 519.)

Beträffande frågan, när kvittning skall verkställas, äro meningarna mycket delade. Enligt en åsikt skall, så snart förutsättningarna för kvittning finnas, densamma inträda ipso jure, så att fordringarnas existens då genast upphör. En annan mening åter förfäktar, att kvittning verkställles eller anses såsom verkställd, när framställning därom göres. Slutligen finnes en

tredje åsikt, enligt hvilken kvittningen bör verkställas vid exekutionen för den fordran, som från ena sidan utsökes.

Ingen af dessa åsikter torde vara fullt riktig. Hvad först angår grundsatsen om fordringarnas upphörande ipso jure just i det ögonblick, de ömsesidigt stå emot hvarandra, är denna uppfattning — hvilken, såsom man med rätta anmärkt, tillintetgör ömsesidigheten vid hennes uppkomst, så att man knappast kan tala om fordringarnas ömsesidiga tillvaro — så allmänt öfvergifven af den nyare rättsåskådningen, att det icke torde vara erforderligt att här närmare bemöta densamma.

Den tredje åsikten lär ej heller, såsom i många fall ledande till obillighet, kunna tagas för god. Antaget t. ex. att den, som (försträckningstagaren) till viss annan (försträckningsgifvaren) utfärdat ett skuldebrev å 100 kronor med sex procent ränta, af denne erhåller motfordran till ett belopp af 100 kronor på grund af arbete, som åt honom utförts, så skulle enligt sagda åsikt försträckningstagaren det oaktadt, och ehuru båda fordringarna vore förfallna, vara skyldig erlägga sex procent ränta å sin skuld, ända till dess exekution för enderas fordran komme att äga rum. Olägenheten för försträckningstagaren skulle visserligen i väsentlig mån minskas, därest, såsom ifrågavarande åsikt ju förutsätter, det stode honom till buds att påskynda kvittningen genom att själf stämma med påstående om utbekommande af sin fordran. I praxis lär man emellertid vara ganska allmänt af den uppfattningen, att, om under en rättegång angående kraf det visar sig, att motparten ostridigt äger större (eller lika stor) kvittningsskylldighet för fordran, krafvet, utan att dess befogenhet vidare prövas, bör förklaras icke för närvarande kunna bifallas.* En dylik praxis kan möjligen anses hård i det fall, att den mindre fordringens riktighet icke blifvit erkänd. Det kan nämligen vara af intresse för innehafvaren af fordringen att, medan han ännu är i besittning af bevismedel, få densamma pröfvad. Han

* Meningsskiljaktighet har till och med rådt därom, huruvida ett i konkurs bevakadt fordringsanspråk bör prövas, när konkursboet har större genfordran. Se t. ex. Kungl. Maj:ts dom den 3 september 1872; N. 1873, s. 243.

torde dock icke vara i sämre ställning än annan, som af någon orsak tror sig hafva att vänta ett orättmätigt fordringsanspråk. — Åsikten i fråga torde för öfrigt icke under alla förhållanden kunna försvaras från teoretisk ståndpunkt. När — för att använda ofvannämnda exempel — försträckningsgifvarens fordran på grund af skuldebrevet förföll till betalning, så var försträckningstagaren ovillkorligen berättigad att erlägga kontant likvid. Om försträckningsgifvaren utan skäl vägrat att då mottaga sådan, hade han icke, såvidt beloppet af försträckningstagaren behörigen nedsatts, ägt att därefter beräkna ränta. Nu lär det vidare icke i allmänhet förnekas, att såsom giltigt betalningsmedel kan användas jämväl fordran hos den, som skall erhålla likviden. Något förfång för denne kan ej däraf uppstå, då han ju får godtgörelse genom befrielse från sin egen skuld. Endast i det fall, att han själf ämnar undandraga sig att uppfylla sin förbindelse, kan han påstå, att förlust därigenom tillskyndas honom, men sådant gäller icke inför rätten. I oförmällda fall måste alltså försträckningstagaren hafva varit berättigad att betala med, d. v. s. erhålla kvittning för, sin fordran på grund af det utförda arbetet. Att försträckningsgifvaren tilläfventyrs vägrat sitt samtycke härtill, hade icke varit af någon betydelse. Betalningen måste, då någon nedsättning här naturligtvis icke kunnat ifrågakomma, i allt fall anses hafva ägt rum. Då försträckningsgifvare i allmänhet icke kan anses pliktig att taga emot särskild betalning för en del af sin fordran, kan tvifvel visserligen råda därom, huruvida det sagda gäller i det fall, då den försträckningstagarens fordran, hvarför kvittning begäres, är mindre än hans skuld. Men om försträckningsgifvaren mottager en prestation af eller eljest kommer i skuld till försträckningstagaren utan att därför lämna särskild godtgörelse, synes han icke skäligen kunna motsätta sig att taga afbetalning af sagda beskaflenhet.

Om man sålunda utgår därifrån, att ifrågavarande åsikt icke är hållbar från vare sig praktisk eller teoretisk synpunkt, torde det böra antagas, att kvittning verkställles, d. v. s. anses såsom verkställd, åtminstone vid den tidpunkt, då framställning

därom göres. Fråga är emellertid, huruvida sådan framställning är af nöden. Här ofvan har yttrats, att, om den, som hos annan har flera lån, verkställer afbetalning utan att tillkännagifva, hvilketdera lånet han afsett, försträckningsgifvaren är skyldig att afräkna afbetalningen på det lån, som är för försträckningstagaren mest betungande. Af samma skäl synes det böra åligga innehafvaren af ett förfallet skuldebref, löpande med ränta, att utan tillsägelse verkställa kvittning, när han kommer i skuld till försträckningstagaren för arbete, som af denne utförts. Det måste presumeras, att försträckningstagaren vill ställa det så fördelaktigt för sig som möjligt. Försträckningsgifvaren äger icke antaga, att försträckningstagaren vill skänka honom ränta å genfordringens belopp, hvilket faktiskt skulle blifva följden; därest ej kvittningen verkställdes genast. Naturligast är väl äfven, att kvittningsrättens tillgodonjutande inträder vid fullgörandet af den prestation, hvar på samma rätt grundas, utan afseende å den tidpunkt, när yrkande om kvittning göres. Det ligger visserligen i sakens natur, att försträckningsgifvaren icke förrän på därom gjord framställning kan tvingas att mottaga försträckningstagarens genfordran såsom betalning. Men man kan icke därför anse, att betalningen lämnas i det ögonblick, framställningen sker. Likviden var redan fullgjord genom prestationen. Fordringarna upphöra emellertid icke ipso jure, i den mån de täcka hvarandra, på samma gång som skyldigheten att verkställa kvittning föreligger. De existera fortfarande å ömse sidor, tills de formligen upphäfvas. Men när en gång kvittning, på därom gjordt yrkande, äger rum, skall den anses såsom verkställd den dag, genfordringen tillkom. Och vid kvittningen bör iakttagas, att med genfordringen skall gäldas först upplupna räntor och därefter, så långt den förslår, kapitalet. — I den nu gjorda framställningen har förutsatts, att genfordringen uppkommit genom någon af gäldenären lämnad prestation. Klart är emellertid, att hvad som yttrats äger tillämpning jämväl i andra fall, såframt borgenären ägt kunskap därom, att han kommit i skuldförhållande till gäldenären. Visste åter borgenären icke, när genfordringen kom i gäldenärens hand, kan han

icke vara pliktig tillåta, att kvittningen må anses vara då verkställd. Om t. ex. en försträckningstagare, som fått å sig öfverlåtet ett af försträckningsgifvaren utfärdadt, icke räntebärande, till inlösen förfallett skuldebref, under årtal försummar att underrätta honom härom, och denne å sin sida, ehuru hans fordran, som löper med 6 procent ränta, likaledes är förfallen till betalning, af en eller annan anledning underlåter att utsöka såväl fordringen som räntorna, så vore det uppenbart obilligt, om försträckningsgifvaren, hvilken med fullt fog inrättat sin ekonomi i den öfvertygelsen, att han skulle bekomma alla räntorna, kunde därifrån hindras genom ett af försträckningstagaren sedermera framställt kvittningsyrkande.* Här kan försträckningstagarens kvittningsrätt inträda först, när påstående därom väckes, vare sig nu detta sker uttryckligen eller blott i form af underrättelse om innehafvet af genfordringen.

För att kvittning skall kunna anses såsom verkställd, då genfordringen uppkom eller då framställning om kvittning gjordes, måste gifvetvis alla förutsättningarna för kvittning *då* hafva varit för handen.

Praxis har i förevarande afseende visat sig särdeles vacklande. Kvittning har sålunda betraktats såsom verkställd än vid genfordringens uppkomst och än vid den tidpunkt, då yrkandet om kvittning framställdes. Ej heller saknas exempel därpå, att kvittningen förklarats skola verkställas vid exekutionen. Och denna sistnämnda metod, som under alla förhållanden är den bekvämaste, kan naturligtvis användas i alla de fall, där ränta antingen icke skall beräknas å någondera fordringen eller då bägge fordringarna löpa med samma ränta. Jämför Kungl. Maj:ts domar den 29 september 1881; H. 1881, not A 244, den 1 september 1885; H. 1885, s. 275, den 11 maj 1887; H. 1887, s. 126, och den 13 maj 1890; H. 1890, s. 193.

* Var det å försträckningstagaren öfverlåtna skuldebrefvet ställt att betalas å bestämd dag eller viss tid efter uppsägning, är det emellertid för sträckningsgifvaren likgiltigt, från hvilken tidpunkt kvittningen skall beräknas. Han är nämligen i så fall skyldig att själf erlägga sex procent ränta å det af honom utgifna skuldebrefvet från förfallodagen.

Yrkande om kvittning kan under vissa förhållanden bifallas, äfven om det framställes först vid exekutionen för motpartens fordran. Härtill erfordras dock, att den fordran, hvarför kvittning begäres, är, förutom förfallen, fullkomligt ostridig. Ett enbart bestridande af borgenären, att fordringen är riktig, är till fyllest att hindra dess användande till kvittning. Det kan nämligen icke tillkomma utmätningsmannen att afgöra, huruvida en fordran skall anses såsom stridig eller ostridig. Men är genfordringen fastställd genom laga kraftvunnen dom, måste den anses vara till den grad ostridig, att egenskapen däraf ej kan rubbas genom bestridande. Såsom villkor för rätt att vid utmätning åtnjuta kvittning måste vidare uppställas, att den därtill anvisade fordringen är riktad just mot borgenären. Grundas dennes fordran på ett af gäldenären till viss man utgifvet, till borgenären öfverlätet skuldebref, är borgenären sålunda icke skyldig att i kvittning mottaga en gäldenärens fordran hos skuldebrefvets förste innehafvare. Enahanda är förhållandet, om exekutionen sker för ett konkursbos fordran, med afseende på genfordran, som gäldenären har mot konkursgäldenären. Slutligen kan en borgenär icke vid utmätningen vara pliktig tillåta, att en preskriberad eller efter ågången årsstämmning icke anmäld fordran användes till kvittning.

Följande rättsfall är härvid belysande:

Sedan G. Granström genom Svea Hofrätts laga kraftvunna dom den 25 november 1887 förpliktats att till A. Andersson utgifva 1,400 kronor jämte ränta och ersättning för rättegångskostnaden, sökte Anderssons hustru, som vunnit boskillnad och fått fordringen å sig öfverläten, verkställighet å domen. Granström företedde emellertid för utmätningsförrättaren två af Stockholms rådstufvurätt gifna, dock icke laga kraftvunna domar, hvarigenom Andersson ålagts att till Granström utgifva större belopp än det, hvarför utmätningen söktes. Och i följd häraf ansåg sig utmätningsförrättaren förhindrad att företaga den begärda utmätningen. Sedan såväl öfverexekutor som Svea hofrätt förklarar sig gilla utmätningsförrättarens uppfattning, yttrade emellertid Kungl. Maj:t, att enär den omständigheten,

att Granström den 12 jan. 1888, då utmätning på grund af Hofrättens ostridigt laga kraftvunna dom den 25 nov. 1887 skolat hos honom verkställas, företett omförmälta af Stockholms rådstufvurätt den 14 okt. 1886 och den 22 mars 1887 meddelade domar, genom hvilka honom tillerkänts fordringar hos Andersson, icke vid det förhållande, att talan mot samma domar blifvit af Andersson i Hofrätten fullföljd, utgjort laga hinder för utmätningen, funne Kungl. Maj:t skäligt att, med undanröjande af öfverexekutors och Hofrättens öfverklagade beslut, visa utmätningssärendet åter till utmätningssmannen, som hade att på anmälan densamma ånyo upptaga och därmed lagligen förfara. (Kungl. Maj:ts utslag den 23 jan. 1890; H. 1890, s. 23.)

I detta sammanhang må äfven följande rättsfall anföras.

Genom vederbörande Konungens befallningshafvandes utslag förpliktades G. Ekeroth att till J. E. Johansson utgifva visst belopp. Sedan för verkställighet af detta utslag åtskillig lösegendom hos Ekeroth utmätts, betalade han för häfvande af utmätningen sin skuld till utmätningssmannen, hvilken sedermera lät Johansson mot borgen lyfta, hvad sålunda betalats. Emellertid öfverklagade Ekeroth Konungens befallningshafvandes utslag hos Hofrätten, som förklarade fordringsanspråket tvistigt. Därpå öfverlät Ekeroth å E. Uddenberg den Ekeroth tillkommande rätt till ifrågavarande medel. Då utmätningssmannen på begäran af Uddenberg återfordrade medlen hos Johansson, invände denne, att han af Ekeroth på grund af särskilda utslag ägde genfordran, hvarför han ansåg sig berättigad till kvittning. Utmätningssmannen uttog dock dessa medel men förklarade samtidigt på yrkande af Johansson, att medlen toges i mät till gäldande af Johanssons genfordran hos Ekeroth, och hänvisade vederbörande att vid domstol tvista om bättre rätt till beloppet. — I sedermera uppkommen rättegång yttrade Kungl. Maj:t, på hemställan af Nedre Revisionen, att enär den omständighet, att Johansson fått mot borgen lyfta det belopp, som af Ekeroth inbetalts till utmätningssmannen för häfvande af hos Ekeroth verkställd utmätning för Johanssons fordran på grund af Ko-

nungens befallningshafvandes af Hofrätten sedermera undanröjda utslag, icke kunnat medföra den verkan, att samma medel varit, såvidt Johanssons rätt rörde, annorlunda att anse, än som hade de fortfarande inestått hos utmätningsmannen, samt vid sådant förhållande Johansson icke kunnat använda berörda medel till att kvittningsvis göra sig betald för fordran hos Ekeroth; ty och som, efter det Ekeroth till Uddenberg öfverlåtitt sin rätt till medlen och denne hos utmätningsmannen anmält sig till medlens lyftande, desamma icke kunnat tagas i mät för Ekeroths gäld, förklarades ifrågavarande medel icke hafva bort tagas i mät för Johanssons fordran. (Kungl. Maj:ts dom den 28 jan. 1898. H. 1898 s. 10.)

Hofrätten hade kommit till samma slut, »emedan Johansson icke, emot Uddenbergs bestridande, ådagalagt, att omförmälta, af Johansson till stöd för hans kvittningsanspråk åberopade utslag vid utmätningsförrättningen varit laga kraftvunna, och Johansson följaktligen icke varit för samma utslags innehåll berättigad till kvittning».

Se vidare Kungl. Maj:ts domar den 11 maj 1888; H. 1888 sid. 139 och den 22 februari 1889; H. 1889 sid. 54, samt Kungl. Maj:ts utslag den 24 mars 1892; H. 1892 sid. 183.

Om gäldenären vid utmätningsförrättningen underlåter att framställa yrkande om kvittning, kan han icke sedermera i sammanhang med klander öfver utmätningen göra dylikt yrkande gällande.

Sedan hos Sven Andersson utmätningsvis uttagits ett visst belopp till gäldande af Måns Nilssons fordran, öfverklagade Sven Andersson utmätningen under yrkande att tillerkännas rätt till kvittning. Öfverexekutor yttrade, att enär Måns Nilsson genom Östra Göinge häradsrätts utslag den 16 juli 1888, hvilket ostridigt vunnit laga kraft, blifvit dömd att jämte annan person till Sven Andersson utgifva 951 kr. 50 öre jämte ränta och ersättning för rättegångskostnad, samt Sven Andersson således ägde kvittningsgill genfordran hos Måns Nilsson, med-

gäfves Sven Andersson rätt att å den nu utsökta skulden till Måns Nilsson få afkvitta sin omförmälda genfordran; hvarjämte föreskrift meddelades om sättet för kvittningens verkställande. Hofrätten utlät sig däremot i utslag, att, enär enligt hvad i Hofrätten blifvit upplyst den af Sven Andersson åberopade genfordringen berodde på Kungl. Maj:ts pröfning, samt genfordringen sålunda icke vore kvittningsgill, blefve, med upphäfvande af öfverexekutors utslag, Sven Anderssons öfver utmätningen anförda besvär ogillade. Och enär Sven Andersson, hvilken vid klandrade utmätningförrättningen varit tillstädes, därvid till gäldande af Måns Nilssons domfästa fordran icke ens uppgifvit någon Sven Andersson tillkommande genfordran hos Måns Nilsson, fann Högsta Domstolen ej skäl att göra ändringidet slut, Hofrättens öfverklagade utslag innehölle. (Kungl. Maj:ts utslag den 24 mars 1892; H. 1892, s. 183.)

Däremot torde under rättegången gäldenärens rätt att framställa kvittningsyrkande icke alltid vara begränsad till första instansen.

Sedan Göta Hofrätt den 28 maj 1886 dömt S. F. Nilsson att till A. Phalén, som fått C. Wærnmarks fordran af Nilsson å sig öfverlåten, utgifva visst belopp, yttrade Kungl. Maj:t, hvarest Nilsson sökt ändring och därvid väckt yrkande om kvittning, att Kungl. Maj:t visserligen gillade Hofrättens dom, men att, enär enligt hvad Nilsson hos Kungl. Maj:t styrkt, Norra och Södra Tjusts häradsrätt genom ett tvist mellan Nilsson å ena och Wærnmark å andra sidan den 1 nov. 1886 meddeladt utslag, som vunnit laga kraft, förpliktat Wærnmark att genast emot kvitto utgifva dels 2,200 kr. med ränta och dels 50 kr., samt Phalén i denna sak ej ägde bättre rätt än Wærnmark, förklarades Nilsson berättigad att vid likvid för sin ifrågavarande skuld, 2,341 kr. 67 öre jämte ränta, kvitta hvad han på grund af omförmälda utslag hade att fordra. (Kungl. Maj:ts dom den 11 maj 1887; H. 1887, s. 126.)

Ett justitieråd ansåg, att för pröfning af Nilssons hos

Kungl. Maj:t framställda anspråk på kvittning, hvilket enligt justitierådets omdöme icke tillhörde Kungl. Maj:ts omedelbara upptagande, saken borde till underrätten återförvisas.

Nilsson hade hos Kungl. Maj:t anmärkt, att hans genfordran först i november 1886 blifvit till beloppet bestämd och att han i afseende därå icke förut kunnat framställa kvittningsanspråk.

I ett annat fall förklarade sig Göta hofrätt icke kunna till pröfning upptaga ett först därstädes framställt anspråk på kvittning för genfordran; och Hofrättens dom fastställdes sedermera af Kungl. Maj:t. (Kungl. Maj:ts dom den 7 juli 1880; H. 1880, s. 250.)

Ett justitieråd yttrade emellertid: Då sökanden enligt lag torde vara berättigad att få sitt i Hofrätten framställda kvittningsanspråk i denna sak pröfvadt, men Hofrätten underlåtit att i sådan pröfning ingå, visar jag, med undanröjande af Hofrättens dom, saken åter till Hofrätten, som äger att på anmälan densamma ånyo upptaga och därmed vidare lagligen förfara.

Jfr Kungl. Maj:ts dom den 11 maj 1906; H. 1906 sid. 264.

Om innehafvaren af ett löpande skuldebref får utfärdaren dömd att infria detsamma mot rätt för den senare till kvittning för genfordran, har skuldebrefvets egenskap att vara löpande icke därmed upphört. En efterföljande innehafvare är berättigad till likvid utan afseende å sådana omständigheter, som icke angifvas af skuldebrefvet. Dock bör det sagda naturligtvis icke så förstås, som att den efterföljande innehafvaren skulle äga att på grund af den en gång gifna domen uttaga beloppet utan skyldighet att underkasta sig kvittning. Vill han begagna sig af domen, måste han rätta sig efter alla i densamma lämnade föreskrifter. Och för att *kunna* begagna sig af domen måste densamma behörigen öfverlätas; ty det är en viss person, såsom innehafvare af skuldebrefvet, men icke en hvar innehafvare, som i domen fått någon rätt sig tillerkänd.

Löftesman, som efter början af gäldenärens konkurs betalat borgenären, äger icke rätt att kvitta sin sålunda uppkomna fordran mot skuld till konkursboet.

Sedan underrätten yttrat, att enär Berglunds anspråk på kvittning grundade sig därpå, att han fått fordran hos gäldenären därigenom, att han efter konkursens början såsom löftesman för ett gäldenärens kassakreditiv inbetalat viss andel af kassakreditivskulden, samt Berglund sålunda icke vid konkursens början varit innehafvare af åberopade fordringen, blefve Berglunds kvittningsyrkande ogilladt; samt Hofrätten i dom ej funnit skäl göra ändring i underrättens beslut, pröfvade Kungl. Maj:t, på hemställan af Nedre Revisionen, rättvist fastställa Hofrättens dom. — Åtta justitieråd förenade sig emellertid om det yttrande, att enär Berglund redan före konkursens början varit betalningskyldig för gäldenärens skuld enligt kreditivkontraktet, samt vid sådant förhållande Berglund, oaktadt han först efter konkursens början guldit ifrågakomna andel af kreditivskulden, ägde begagna ifrågavarande fordran till kvittning mot den skuld, hvori han häftade till gäldenären, förklarades, med ändring af domstolarnas beslut, Berglund berättigad att å sagda fordran afkvitta sin uppgifna skuld till gäldenären. (Kungl. Maj:ts dom, antecknad i Högsta Domstolens minnesbok, den 6 november 1908; H. 1908 sid. 446.)

A. H. Linnander hade jämte andra personer tecknat solidarisk propriëborgen å ett af G. A. Nordén utgifvet skuldebref å 4,000 kr. Efter det Nordén försatts i konkurs, som började den 2 december 1898, inlöste Linnander den 4 februari 1899 ifrågavarande skuldebref. I konkursen hade Linnander bevakat sin sålunda uppkomna fordran med yrkande, att i kvittning mot bevakade fordringar måtte afföras hans skuld till konkursboet å 791 kr. 9 öre. Mot bevakningen anmärktes: Skuldebrefvet hade icke blifvit af Linnander inlöst före konkursens början. Enär Linnander sålunda då icke ägt fordran hos Nordén, förefunnes för Linnander ingen kvittningsrätt; hvadan yrkandet därom bestredes. — Linnander genmälde: Då han såsom löftesman å ifrågavarande skuldebref vid konkursens början haft och seder-

mera i konkursen bevakat en eventuell fordran hos Nordén, ansåge Linnander, att, sedan denna eventuella fordran blifvit verklig, det icke kunde lagligen förvägras honom att mot sin skuld kvitta denna genfordran. — Underrätten yttrade, att enär ostridigt Linnander icke före konkursens början inlöst omförmälda skuldebref eller del däraf, utan förbindelsen vid nämnda tid till hela dess innehåll innehafte af Enköpings sparbank, samt vid sådant förhållande Linnander, hvilken den 4 februari 1899 inlöst skuldebrevet, icke erhållit eller kunde erhålla annan rätt i konkursen på grund af skuldebrevet än den, som vid konkursens början tillkommit sparbanken, ogillades det af Linnander framställda yrkandet om kvittning. — Hofrätten fann i dom, som på hemställan af Nedre Revisionen fastställdes af Kungl. Maj:t, ej skäl göra ändring i underrättens beslut. (Kungl. Maj:ts dom den 3 april 1901; H. 1901 sid. 166.)

Se ock Kungl. Maj:ts dom den 10 december 1906; H. 1906 sid. 523. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 2 juni 1908; H. 1908 sid. 221.

Beträffande i öfrigt frågan, huruvida en borgenär är berättigad att få vid utdelning af sin i konkursen bevakade fordran kvittningsvis tillgodoräkna sig det belopp, hvarmed han häftar i skuld, är följande rättsfall af intresse.

Uti C. A. Kjellins konkurs bevakade ett bolag, på grund af ett mellan Kjellin och bolaget upprättadt arrendekontrakt, fordran å 7,710 kronor, hvilken bevakning lämnades utan anmärkning. Emellertid förrättades sedermera afträdessyn emellan konkursboet och bolaget, därvid förklarades, att bolaget enligt bestämmelse i arrendekontraktet skulle i lösen för nybyggnader, inventarier och foder utgifva tillhoppa 3,668 kronor 15 öre. Uti utdelningsförslag, som därefter upprättades, tillades bolaget sistnämnda belopp, »beroende på kvittning», och fördelades återstoden af konkursboets tillgångar på samtliga borgenärerna. S. Nordström med flera borgenärer klandrade utdelningsförslaget på den grund, att bolaget oriktigt tillåtits att å sin fordran af-

räkna ifrågavarande belopp, samt anförde: Kjellin hade varit ägare till berörda inventarier m. m., och hans äganderätt hade öfvergått på konkursboet. Det konkursboet sålunda tillkommande äganderättsanspråket hade sedermera öfvergått till ett anspråk på den lösesumma, bolaget enligt afträdessynen skulle erlägga. Då bolagets skuld alltså tillkommit efter konkursens början, finge kvittning ej äga rum. I allt fall vore kvittningsrätten tvifvelaktig, och det kunde icke tillkomma sysslomännen att bestämma härom. Den fråga, som här föreläge, vore således icke den, huruvida bolaget ägde kvittningsrätt eller icke, utan den, huruvida konkursförvaltningen ägt att, innan denna rätt pröfvats af domstol, mot borgenärers bestridande tillerkänna bolaget densamma. — Sedan underrätten på anförda skäl ogillat käromålet, utlät sig däremot Hofrätten i dom, hvori Kungl. Maj:t, på hemställan af Nedre Revisionen, ej fann skäl att göra ändring, att emedan frågan, huruvida bolaget vore berättigadt att få vid utdelning å sin i konkursen bevakade fordran kvittningsvis tillgodoräkna sig det belopp; 3,668 kronor 15 öre, hvarmed bolaget skulle häfta i skuld till konkursboet, icke, såvidt handlingarna utmärkte, före upprättandet af ifrågavarande utdelningsförslag varit föremål för vederbörande borgenärers pröfning¹ eller annorledes lagligen afgjord; samt vid sådant förhållande och med hänsyn till den tvistiga beskaffenheten af konkursboets uppgifna genfordran hos bolaget dylik rätt ej heller kunde, på sätt som skett, mot Nordströms och hans medparters bestridande i utdelningsförslaget bolaget tillerkännas; blefve, med ändring af underrättens beslut, Nordströms och hans medparters talan på det sätt bifallen, att den i utdelningsförslaget intagna bestämmelsen om kvittningsrätt för bolaget i omförmälda hänseende förklarades icke verka inskränkning i den Nordström och hans medparter² lagligen tillkommande rätt till

¹ Jfr Kungl. Maj:ts domar den 13 oktober 1898; H. 1898 sid. 359, och den 14 december 1881; H. 1881 sid. 519.

² Jfr Kungl. Maj:ts dom den 10 augusti 1894; H. 1894 sid. 422, hvaraf dock icke lärers kunna dragas den slutsatsen, att klander i allmänhet icke gäller till förmån för annan än den, som klandret väckt.

utdelning för deras i konkursen bevakade fordringar. (Kungl. Maj:ts dom den 24 mars 1897; H. 1897 s. 14.)

I fråga om rätt till kvittning i konkurs se äfven Kungl. Maj:ts domar den 13 oktober 1898; anmärkt å sid. 115, och den 14 december 1881, anmärkt å sid. 116.

Till sist må i detta sammanhang anmärkas följande i Högsta Domstolens minnesbok antecknade rättsfall.

»På grund af växlar, hvilka blifvit af trassenten såsom jämväl remittent indosserade och till säkerhet för hvilka han lämnat pant till indossatarien, har utmätning på dennes begäran skett hos trassaten, och indossatarien tillika i trassentens emellertid inträffade konkurs bevakat växlarnas belopp. Enligt aftal med sysslomännen har panten därpå realiserats, och likvid sålunda beredts indossatarien, som i anledning därpå till sysslomännen lämnat växlarna, på innehafvaren transporterade. Sedan härefter äfven trassaten blifvit försatt i konkurstillstånd, och sysslomännen för ifrågavarande växlar bevakat fordran i hans konkurs, hafva *dels* sysslomännen påstått att utfå den hos trassaten utmäta egendomen, *dels ock* trassaten, som i trassentens konkurs bevakat annan fordran, större än växlarnas summa, yrkat utbekomma växlarna från bemälte sysslomän med rätt för dem att å trassatens fordran afskrifva ett mot växlarnas sammanlagda innehåll jämte ränta och provision svarande belopp.

Högsta Domstolen, som vid ofvan anförda förhållande funnit sysslomännen i trassentens konkurs ej kunna anses innehafva växlarna med annan eller bättre rätt än som skolat tillkomma trassenten, i händelse växlarna blifvit af honom hos indossatarien infriade, har, med ogillande af nämnda sysslomäns yrkande, bifallit den af trassanten förda talan.» (Kungl. Maj:ts dom den 31 dec. 1883; H. 1883 s. 510.)

Jfr Kungl. Maj:ts domar den 23 maj 1879; H. 1879 sid. 208, den 25 maj 1880; H. 1880 sid. 187, den 28 maj 1896; H. 1896 sid. 243, och den 3 april 1901; H. 1901 sid. 166.

Panthafvare har skyldighet att, när pantsättaren betalar den skuld, hvarför panten ställts, till honom utlämna densamma. Däremot bör panthafvaren, om han för erhållande af betalning nödgats realisera panten, vara berättigad att använda det eventuella öfverskottet till kvittning; och råkar pantsättaren i konkurs, efter det behörig realisation skett, måste panthafvaren äga att njuta sin kvittningsrätt till godo jämväl gent emot konkursboet. Annorlunda anses förhållandet böra vara, om realisationen väl ägt rum före konkursen, men panthafvaren då icke varit berättigad till realisation, enär fordringen ännu icke varit till betalning förfallen. Uppstår urarfvakurs efter pantsättaren, anses ej heller realisation, som sker efter dödsfallet men före konkursen, uti ifrågavarande hänseende vara af betydelse för konkursboet, om ock fordringen vid realisationstillfället varit förfallen till betalning.

Följande rättsfall äro härutinnan af intresse.

J. Bing utfärdade den 18 september 1885 till Sundsvalls enskilda bank eller order ett skuldebref å 50,000 kronor med ränta att betalas 4 månader därefter, till säkerhet hvarför pantsattes två aktier med rätt för banken att, om Bing bruste i sin betalningsskyldighet, genast på offentlig auktion sälja panten och göra sig fullt betald för kapital, ränta och försäljningskostnader. Sedan Bing den 30 december 1885 aflidit, lät banken på offentlig auktion den 25 därpå följande februari sälja aktierna för 58,000 kronor. I mars 1886 afträdde Bings bo till urarfvakurs. Sysslomännen i konkursen instämde därpå banken med yrkande, att enär banken af köpeskillingen för de pantsatta aktierna icke blott godtgjort sig ofvanberörda skuldebrefs kapitalbelopp med ränta utan ock obehörigen tillgodoräknat sig öfverskottet såsom afbetalning å andra bankens fordringar hos Bing, banken måtte förpliktas att till konkursboet återbära nämnda öfverskott med 7,691 kronor 70 öre jämte ränta. Banken genmälde: Om Bing lefvat vid tiden för aktiernas försäljning, hade banken ovillkorligen ägt rätt att mot honom göra sin påstådda kvittningsrätt gällande, och konkursboet kunde icke äga bättre rätt, än Bing själf haft. — Underrätten yttrade,

att emedan banken innehaft ifrågavarande två aktier endast såsom säkerhet för ett Bing under listiden lämnadt lån å 50,000 kronor med ränta, som förfallit till betalning först efter det Bing den 30 december 1885 aflidit; ty och då vid det förhållande, att konkurs efter honom uppstått, banken måste anses skyldig att oafkortadt och utan afdrag för andra fordringar hos Bing till hans konkursbo redovisa det öfverskott af 7,691 kronor 70 öre, som efter den af banken för lånets betalning vidtagna försäljning af aktierna uppstått, förpliktades banken att till Bings konkursbo genast utgifva 7,691 kronor 70 öre jämte ränta. — Hofrätten fann i dom ej skäl att göra ändring i underrättens beslut. — Nedre Revisionen utlät sig, att enär ifrågavarande aktier lämnats banken allenast såsom pant för omförmälda af Bing hos banken erhållna lån å 50,000 kronor jämte ränta, samt banken vid sådant förhållande icke vore lagligen berättigad att till gäldande af andra sina fordringar hos Bing använda det öfverskott, som af aktiernas försäljningssumma ostridigt uppkommit, efter det banken däråf gjort sig betäckt för berörda lån med ränta, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte fastställa det slut, hvari domstolarna i saken stannat. Kungl. Maj:t fastställde Hofrättens dom (Kungl. Maj:ts dom den 27 november 1889; H. 1889 s. 406.)

J. Westergren förband sig att för C. J. Salholms räkning tillhandahålla firman Olan et comp. 10,000 kronor. Såsom pant för återbekommande af detta belopp erhöll Westergren af Salholm fem af bolaget Svea till innehafvaren utfärdade försäkringsbref å Salholms lif. Försäkringsbrefven lydde å tillhoppa 20,000 kronor. Salholm afled den 28 oktober 1878. Den 11 december samma år uppbar Westergren af bolaget likvid för försäkringsbrefven med hvad efter afräkning för åtskilliga bolaget tillkommande belopp återstod, eller 16,718 kronor, därå likväl, enär försäkringssumman ej var till betalning förfallen förrän den 28 februari 1879, bolaget afdrog ytterligare $1\frac{1}{2}$ % diskonto för summans utbetalande i förtid med 250 kronor 77 öre, så att Westergren ej utbekom mera än 16,467 kronor 23 öre. Westergren betalade sedermera fir-

man Olan et comp. dess fordran samt afräknade återstoden af hvad han för försäkringsbrefven uppburit å annan sin fordran hos Salholm. Emellertid afträddes därefter, i januari 1879, Salholms bo till urarfvakonkurs. Sysslomännen instämde Westergren med påstående, att, då Westergren såsom innehafvare af försäkringsbrefven efter Salholms död utan lof af hans stärbhusdelägare, som då varit lagliga ägare till dessa panter, lyftat försäkringsbeloppet, Westergren, hvilken vid nämnda förhållande icke varit berättigad till förenämnda kvittningsåtgärd, måtte förpliktas utgifva försäkringsbeloppet efter afdrag för de 10,000 kronor, som Westergren utbetalat till firman Olan et comp., eller 6,718 kronor jämte ränta. — Under rätten yttrade, att som Westergren icke ådagalagt något förhållande, på grund hvaraf han varit berättigad att, efter det han utaf ofvannämnda af honom uppburna medel tillgodogjort sig de 10,000 kronor, hvilka han utbetalt till Olan et comp., innehålla det belopp, hvarmed försäkringsmedlen öfverskjutit hans förenämnda fordran 10,000 kronor, samt den omständighet, att Westergren lyftat medlen förrän bolaget haft skyldighet att dem utlämna, hvilket inträffat den 28 februari 1879, icke kunde medföra skyldighet för konkursboet att vidkännas det afdrag af 250 kronor 77 öre, som Westergren medgifvit för att komma i besittning af medlen före förfallotiden, förpliktades Westergren att emot betalningsbevis genast till Salholms konkursbo utgifva 6,718 kronor med 6 % ränta från den 28 februari 1879, till dess full betalning blefve erlagd. — Hofrätten gillade i dom underrättens beslut; och på hemställan af Nedre Revisionen fastställde Högsta Domstolen (i plenum) Hofrättens dom. Sju justitieråd förenade sig emellertid om det yttrande, att som upplyst vore, att Westergren, hvilken för 10,000 kronor såsom pant innehaft ifrågavarande lifförsäkringsbref, hvarå den 28 februari 1879 varit att hos bolaget lyfta 16,718 kronor, före nämnda dag uppburit försäkringsbeloppet, funne justitieråden väl Westergren vara pliktig att till konkursmassan redovisa pantens öfverskjutande värde 6,718 kronor med ränta därå från den 28 februari 1879; men

enär Westergren ostridigt vid konkursens början i Salholms bo ägt fordran öfverstigande detta belopp, och han förty vore berättigad att å samma fordran kvitta sin förenämnda skuld, hvar-
dan Westergren nu ej kunde förpliktas att någon del af medlen utgifva, pröfvade justitieråden rättvist att, med upphäfvande af Hofrättens dom, ogilla den mot Westergren i saken förda talan. (Kungl. Maj:ts dom den 15 november 1881; H. 1881 s. 459; anmärkt i Högsta Domstolens minnesbok.)

C. Åberg erhöll i Hallands enskilda bank ett lån å 4,000 rdr och pantsatte till säkerhet därför ett af honom å samma belopp till innehafvaren utgifvet skuldebref, försedt med borgen af fyra personer. Sedan Åberg å banklånet afbetalt 1,000 rdr, erhöll han af J. Andersson ett lån å 3,000 rdr, hvarmed Åberg infriade återstoden af banklånet. Det pantsatta skuldebrevet, som Åberg därvid återbekom, öfverlämnade han till Andersson, som i sin ordning öfverlät det å G. Persson. Denne lagsökte därefter löftesmännen, hvilka bestredo krafvet, i hvad det öfverstege 3,000 rdr, men dömdes att utgifva skuldebrevets hela belopp. Löftesmännen, hvilka med 4,000 rdr inlöste skuldebrevet, instämde sedermera Andersson med yrkande om åläggande för honom att till dem betala skillnaden emellan nyssnämnda belopp och de 3,000 rdr, han såsom lån lämnat Åberg, Andersson genmälde: Åberg hade tillsagt Andersson, att skuldebrevet finge tjäna såsom pant icke allenast för lånet å 3,000 rdr utan jämväl för den borgen, Andersson iklädt sig för ett annat af Åberg i banken undfånget lån å 3,000 rdr. Andersson, som på grund af sin borgen nödgats infria sistberörda lån, hade därefter utlämnat omstämda skuldsedeln till inkassering och för densamma uppburit penningar. — På löftesmännens begäran hördes två vittnen, hvilka intygade, att vittnena, som vid ett tillfälle kort innan löftesmännen dömdes att betala omförmälda 4,000 rdr, sammanträffat med Åberg, Andersson och två af löftesmännen, därvid hört Andersson, sedan Åberg vändt sig till honom med det yttrandet, att Andersson af Åberg fått skuldsedeln på 4,000 rdr såsom säkerhet endast för hvad densamme häftat i banken, härtill genmäla, att Andersson icke bestrede det.

men att, då skuldsedeln lydde å 4,000 rdr, Andersson vore dum, om han icke tillgodogjorde sig det öfverskjutande beloppet såsom afbetalning å sina öfriga fordringar af Åberg. — Under rätten yttrade, att enär, emot löftesmännens bestridande, Andersson icke i någon mån styrkt sin uppgift, att omstämda, af löftesmännen inlösta skuldsedel å 4,000 rdr blifvit af Åberg lämnad Andersson såsom hypotek äfven för andra dennes fordringar af Åberg, än det lån å 3,000 rdr, som Åberg af Andersson bekommit till infriande af sin skuld å sistnämnda belopp till Hallands enskilda bank, samt Andersson medgifvit, att han uppburit full valuta för samma skuldsedel å 4,000 rdr, dömdes Andersson att genast emot kvitto till löftesmännen utgifva 1,000 rdr. — Hofrätten utlät sig i dom, att enär två vittnen sammanstämmande intygat, att Andersson vid ett sammanträffande med två af löftesmännen medgifvit, att han emottagit ifrågasvarande skuldsedel å 4,000 rdr såsom pant för ett belopp, motsvarande det, hvarför densamma varit pantsatt i banken, funne Hofrätten ej skäl göra ändring i det slut, hvartill underrätten kommit. — Kungl. Maj:t fastställde på hemställan af Nedre Revisionen Hofrättens dom. Ett justitieråd yttrade, att emedan upplyst vore att Andersson, sedan han af Åberg såsom pant för en denne lämnad försträckning af 3,000 rdr, fått mottaga omstämda skuldsedeln, öfverlätit densamma på annan person, till följd af hvilkens kraf löftesmännen måst samma skuldsedel till fullo infria, vore väl Andersson, för det han sålunda förskingrat den honom lämnade panten, pliktig ersätta Åberg den skada, honom dymedelst tillskyndats, och sålunda betala pantens öfverskjutande värde; men enär Andersson styrkt, att han, som på grund af tecknad borgen å ett annat Åbergs skuldebref måst detsamma inlösa, därför hos Åberg ägt fordran till belopp, större än Anderssons ofvan omfärmälda skuld till Åberg, samt löftesmännen, hvilka i denna sak icke emot Andersson ägde annan eller bättre rätt än Åberg, ej visat, att Andersson, hvilken förmålt sig hafva å sin fordran hos Åberg afkvittat hvad Andersson i nämnda hänseende varit Åberg skyldig, på annat sätt blifvit för berörda fordran godtgjord, förklarade justitierå-

det, med ändring af domstolarnas beslut, någon betalnings-skyldighet icke kunna ådömas Andersson i anledning af löftes-männens i denna sak förda talan. Ett justitieråd fastställde Hofrättens dom men lämnade Andersson öppet att ilikvid om ådömda beloppet tillgodonjuta den kvittningsrätt för uppgifven genfordran hos Åberg, hvartill sådan fordrans beskaffenhet lagligen föranledde. (Kungl. Maj:ts dom den 31 Oktober 1876; H. 1876 s. 414.)

Samuel Rundstedt utfärdade till grosshandlaren Paterssen ett skuldebref å 2,000 rdr och pantsatte till säkerhet därför ett af Hjalmar Leopold utgifvet skuldebref å 2,404 rdr. Då Rundstedt underlät att å utsatt tid infria sin skuld, inkasserade Paterssen hos Leopold det af denne förskrifna belopp, 2,404 rdr. Sedan Rundstedt därefter aflidit och urarfvaknurs uppstått, yrkade Paterssen genom bevakning i konkursen att få kvitta öfverskottet 404 rdr mot annan fordran hos Rundstedt. Sysslomännen bestredo kvittningsyrkandet, då panten icke lämnats till säkerhet för annan Paterssens fordran, än den som grundade sig på Rundstedts omförmälda skuldebref å 2,000 rdr. — Underrätten yttrade, att emedan Paterssen själf uppgifvit, att Leopolds ifrågavarande skuldebref erhållits blott såsom säkerhet för den fordran, Paterssen ägt hos Rundstedt efter förskrifning å 2,000 rdr, och Paterssen således vidgått, att berörda pant ej varit i vidsträcktare mån gällande, kunde Paterssens yrkande ej bifallas. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att enär det vore oemotsagdt, att Paterssen före konkursens början uppburit det i ofvan berörda hos honom pantsatta skuldebref förskrifna belopp 2,404 rdr, funne Hofrätten Paterssen, jämlikt 4 kap. 7 § U. B., hafva varit berättigad att, sedan han godtgjort sig de 2,000 rdr, hvarför skuldebrefvet varit lämnadt såsom pant, af öfverskottet, 404 rdr, kvittningsvis göra sig betald för hvad han i öfrigt haft att fordra af Rundstedt; i följd hvaraf Hofrätten, med ändring af underrättens beslut, förklarade Paterssen berättigad att för sistnämnda belopp njuta kvittning emot sin fastställda fordran 403 rdr. 44 sk. — På hemställan af Nedre Revisionen fastställde Kungl. Maj:t

Hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 8 april 1853; S. XXVI s. 218.) Jfr Kungl. Maj:ts domar den 30 november 1842; S. XVII s. 324, den 18 maj 1846; S. XVIII s. 362, och den 29 november 1847; s. XVIV s. 533.

Beträffande frågan, huruvida enskild bank för fordran hos lottägare i banken är berättigad till kvittning mot dennes andel i banken enligt lottbref, som af lottägaren pantsatts hos tredje man, äro följande rättsfall af intresse.

Uti M. von Krusenstjernas konkurs bevakade Smålands enskilda bank 2,000 kronor jämte ränta och protestkostnader på grund af två utaf von Krusenstjerna utställda växlar; och yrkade banken att varda tillerkänd rätt till kvittning med motsvarande belopp af den fordran hos banken, hvilken gäldenären, såsom innehafvare af fem lottbref i banken, hvarterda å 600 kronor, ägde och vidare kunde erhålla enligt till desamma hörande ränte- och vinstkuponger. Vidare bevakades i konkursen af Kronobergs läns sparbank en fordran å 7,000 kronor under yrkande om förmånsrätt uti ifrågavarande lottbref, hvilka blifvit lämnade såsom pant för sparbankens fordran. Mot enskilda bankens kvittningsyrkande anmärkte sparbanken, att det saknade stöd af lag. Enskilda banken genmälde, att pantsättning af lottbrefven, hvilka vore ställda till viss man, ej kunde bereda pantägaren bättre rätt än som tillkommit ägaren af panterna; och denne vore ej berättigad att på lottbrefven utfå mera än hvad som återstode efter afdrag af hans skuld till banken. Sparbanken erinrade; att lottbrefven icke vore skuldebref utan bevis om delägarerätt i banken. — Underrätten yttrade att enär sparbanken såsom säkerhet för sin i konkursen bevakade fordran fått mottaga ifrågavarande fem lottbref, samt en sådan pantsättning enligt 17 kap. 3 § handelsbalken måste medföra rättighet att framför andra borgenärer erhålla betalning ur lottbrefven för den fordran, till hvars gäldande dessa lämnats såsom hypotek, förklarades sparbanken äga att för sin förenämnda fordran

framför enskilda banken njuta betalning ur omförmälda hypotek. — Hofrätten utlät sig i dom, att, med afseende å stadgandet i 6 § af ordningen för Smålands enskilda bank, att, om banklott genom köp eller annat laga aftal öfverginge i annans ägo, den nye ägaren finge, sedan han hos centralstyrelsen anmält och styrkt sin äganderätt, lyfta den utdelning, som lotten tillkomme, äfvensom hvad därå i öfrigt vid bankens utredning belöpte, blefve underrättens beslut rörande det af sistnämnda bank framställda kvittningsanspråket fastställdt. — Kungl. Maj:t gillade, på hemställan af Nedre Revisionen, Hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 24 februari 1880; H. 1880 s. 60.)

I Anders Nilssons konkurs bevakade P. A. Cassel en fordran å 5,000 rdr med ränta under yrkande om förmånsrätt i tretton af Anders Nilsson såsom pant därför lämnade lottbref i Vadstena enskilda bank. Vidare bevakade Vadstena enskilda bank i konkursen en fordran å 15,400 rdr, därvid banken, under framhållande att omförmälda lottbref vore ställda till Anders Nilsson personligen, yrkade att för bevakade fordringen åtnjuta kvittningsrätt i värdet af lottbrefven. — Sedan anmärkning mot förmånsrättsanspråket likasom mot bankens kvittningsyrkande framställdt, yttrade underrätten, att enär 7 § i bolagsordningen för banken innehölle, att lottägare ej finge under oktrojtiden träda från bolaget eller sin lott på annan öfverlåta,* utan att bolaget därtill samtyckte, men öfverlåtelse å ifrågavarande lottbref icke bevisligen ägt rum, lika litet som banken till pantsättningen lämnat bifall, funne underrätten Anders Nilsson böra såsom delägare i bankbolaget betraktas, af hvilken anledning och då banken icke rimligen kunde anses pliktig att utgifva, hvad gäldenären såsom delägare i banken borde tillkomma, förrän hans skuld till banken blifvit betald, underrätten stadgade, att, därest bankens fordringar icke kunde gäldas

* Ut i samma § i bolagsordningen stadgades därjämte: »Om banklott genom köp eller annat laga aftal öfvergår till annans ägo, må den nye ägaren, sedan han för bankens direktion behörigen anmält och styrkt sin äganderätt, väl lyfta den utdelning, som lotten tillkommer, äfvensom hvad därå vid bankens utredning belöper, men däremot åtnjuter sådan innehafvare icke någon annan lottägare i banken tillerkänd rättighet, förrän bolaget medgifvit öfverlåtelse.»

med öfriga tillgångarna i afträdda boet, banken finge för bristen godtgöra sig med de på lottbrefven belöpande utdelningar och hvad eljest kunde Anders Nilsson såsom delägare i banken tillkomma, i följd hvaraf Cassel blott ur möjligen blifvande återstoden af lottbrefvens värde ägde åtnjuta betalning med förmånsrätt enligt 17 kap. 3 § handelsbalken. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att emedan Cassel såsom säkerhet för sin ifrågavarande fordran fått emottaga å Anders Nilsson ställda tretton lottbref i banken, samt en dylik pantsättning, hvilken i bolagsordningen förutsattes såsom tillåtlig; måste, enl. 17 kap. 3 § handelsbalken, medföra rättighet att framför andra borgenärer erhålla betalning ur lottbrefven för den fordran, till hvars gäldande dessa lämnats såsom hypotek, förklarade Hofrätten, med ändring af underrättens beslut, Cassel berättigad att för sin fordran framför banken njuta betalning ur lottbrefven. — Nedre Revisionen anförde, att enär ifrågavarande lottbref blifvit utfärdade för Anders Nilsson, hvilken därigenom tillförsäkrats delaktighet i bankbolaget med de rättigheter och skyldigheter, bolagsordningen bestämde, samt bolagsordningen uti 7 § innehölle förbud för lottägare att sin lott på annan öfverlåta, utan att bolaget därtill samtyckte, och ej visadt blifvit, att sådant samtycke erhållits till den af Anders Nilsson gjorda pantsättning af omförmälda lottbref; ty och som banken följaktligen ej vore pliktig att utbetala den samma lottbref tillkommande utdelning och hvad å dem vid bankens utredning belöpte, förrän Anders Nilsson betalt hvad han kunde vara banken skyldig, och Cassel ej därutinnan ägde bättre rätt, än den Anders Nilsson själf tillkomme, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte, med upphäfvande af Hofrättens dom, fastställa det slut, hvartill underrätten kommit. Kungl. Maj:t fann emellertid skäl ej var anfördt, som kunde verka ändring i Hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 11 april 1866; N. 1866 s. 378.)

En motsatt åsikt har dock äfven gjort sig gällande, såsom af följande rättsfall framgår.

Uti Nils Peterssens konkurs bevakade J. Wallénen fordran å 6,000 rdr med ränta under yrkande att varda tillerkänd

förmånsrätt i femton stycken till säkerhet därför af Nils Petersson pantsatta, å Wallén transporterade lottbref i Vadstena enskilda bank. Fordran i konkursen bevakades jämväl af Vadstena enskilda bank, som yrkade att kvittningsvis få godtgöra sig med Nils Peterssons fordran och anlott i banken på grund af omförmälda lottbref. I anledning af Walléns förmånsrättsyrkande anmärkte banken: Lottbrefven vore fullkomligt likställda med skuldebref, i följd hvaraf och då de vore ställda till viss man, pantsättningen och öfverlåtelsen, som skett utan bankens samtycke, icke kunde medföra rätt för Wallén att till förfång för banken skaffa sig betalning ur lottbrefven. — Underrätteten yttrade, att emedan bolagsordningen för banken icke innehölle förbud för lottägarne att pantsätta sina banklotter, och, enligt 7 § 2 mom. i bolagsordningen, den, som genom köp eller annat laga aftal blifvit ägare af banklott, vore berättigad att, sedan han hos bankens direktion behörigen anmält och styrkt sin äganderätt, lyfta den utdelning, som lotten tillkomme, äfvensom hvad därå vid bankens utredning belöpte, ehuru han icke, förrän banken medgifvit öfverlåtelsen, finge åtnjuta annan åt lottägarne i banken tillerkänd rättighet; alltså och på i öfrigt anförda skäl, utan vidare afseende å hvad banken anmärkt därom, att bankens lottbref, enligt bolagsordningen, vore ställda till viss man och icke till innehafvaren, hvilket åsyftade att åt banken förvara den i 15 kap. 6 § handelsbalken stadgade rätt att icke, emot bolagsstämmans vilja, låta någon annan tränga sig i bolaget in, men icke att åt lottbrefven gifva egenskap af skuldebref, ställda till viss man, blef, med ogillande af bankens anmärkning, Walléns anspråk på förmånsrätt till betalning ur ifrågavarande pantsatta femton stycken lottbref bifallet så, att han med den rätt, 17 kap. 3 § handelsbalken stadgade, ägde att ur värdet för nämnda lottbref utbekomma det belopp, 6,000 rdr jämte ränta, hvarför de af honom innehades såsom pant. — Hofrätten fann i dom ej skäl göra ändring i underrättens beslut. — Nedre Revisionen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte gilla Hofrättens dom. Kungl. Maj:t utlät sig emellertid, att som, i händelse ifrågavarande, på Nils Petersson utställda lottbref varit

hvar i dennes hand, banken ägt att, på sätt yrkadt blifvit, betala den utdelning, som lotterna tillkommit, äfvensom hvad därå vid bankens utredning belöpt, sålunda, att afdrag skett å den skuld, hvaruti Petersson till banken häftat och ej kunnat godtgöras genom användande af den för samma skuld ställda säkerhet, och, vid det förhållande att, jämlikt 7 § 1 mom. i bolagsordningen, Petersson ej varit berättigad att sin lott på annan öfverlåta, utan att bolaget därtill samtyckt, bankens omförmälda kvittningsrätt icke skäligen borde omintetgöras af en emot berörda stadgande stridande öfverlåtelse, samt öfverlåtelsen till Wallén skett, utan att banken därtill samtyckt eller ens fått någon anmälan därom; alltså och då följaktligen Wallén, på grund af stadgandet i bolagsordningens 7 § 2 mom., desto mindre haft rätt att i annan ordning än Petersson själf lyfta, hvad å lottbrefven belöpte i utdelning, och för öfrigt, som nämnda stadgande syntes hafva tillkommit endast i ändamål att upphäfva den banken enligt momentets ursprungliga lydelse i föregående oktrojen förbehållna rätt till lösen enligt gode mäns uppskattning af sålunda öfverlåten banklott, förklarade Kungl. Maj:t, med ändring af domstolarnas beslut, att för den del af bankens bevakade fordran, hvilken ej af tillgångarna i afträdde boet eller af de säkerhetshandlingar, banken för samma fordran innehade, kunde gäldas, banken ägde innehålla och till sin godtgörelse använda såväl de Nils Peterssons lottbref tillkommande utdelningar som hvad i öfrigt kunde å samma lottbref belöpa, så att Wallén endast uti hvad sedermera däraf kunde återstå ägde njuta betalning för fastställda fordran. Tre justitieråd biföllo Nedre Revisionens hemställan. (Kungl. Maj:ts dom den 19 juni 1867; N. 1868 s. 364.)

Enahanda blef utgången i följande rättsfall, där emellertid var fråga om annan bolagsordning.

Uti G. A. Sandelins konkurs bevakade kronofogde S. Sohlberg fordran under yrkande om förmånsrätt i åtta Sandelin tillhöriga och till Sohlberg såsom pant öfverlämnade lotter i Vermlands provincialbank. Fordran bevakades vidare af nämnda bank, som likaledes yrkade förmånsrätt uti värdet af ifråga-

varande banklotter. — Efter framställda anmärkningar yttrade underrätten, att enär 3 mom. af Kungl. Maj:ts fastställelse för banken stadgade, att lotter i banken icke finge därstädes såsom säkerhet för lån emottagas, samt i öfrigt förekomme, att dessa lotter icke af banken innehades, utan blifvit af Sandelin till annan man såsom pant öfverlåtna, kunde bankens förmånsrättsyrkande icke bifallas; hvaremot underrätten, ehuru uti 9 § af bankens bolagsordning stadgades, att icke någon lottägare hade rätt att öfverlåta sin lott utan särskildt tillstånd af centraldirektionen, och att banken ägde i hvarje fall förmånsrätt att till sig lösa den eller de lotter, någon lottägare funne sig hugad aflåta, likväl, då något hinder däraf icke kunde anses möta för vederbörande lottägare att deras lotter till annan man, med banken förvarad lösningsrätt, öfverlåta eller pantsätta, förklarades Sohlberg berättigad att utbekomma sin bevakade fordran med förmånsrätt, enligt 17 kap. 3 § handelsbalken, framför andra borgenärer utur berörda såsom pant innehafvande lotter. — Hofrätten fastställde underrättens beslut. — Nedre Revisionen utlät sig däremot, att emedan bolag i allmänhet måste äga att, vid likvid med en delägare om hvad honom såsom vinst eller i öfrigt tillkomme af bolagets medel, godtgöra sig för den skuld, hvaruti samme delägare till bolaget enskildt haftade, och denna rättighet för Vermlands provincialbank i afseende å dess så beskaffade förhållande till lottägarne icke kunde vara inskränkt af det i bolagsordningen förekommande stadgande, att lotter i banken ej finge därstädes såsom säkerhet för lån emottagas; ty och då i förevarande fall, där banken yrkat tillgodonjutande af berörda rättighet, vid likviden emellan banken och Sandelin om dennes skuld till banken, å ena sidan, samt hans såsom delägare i banken ägande fordran för innehafvande lotters värde och därå belöpande andel i vinsten af bankens rörelse, å andra sidan, något hinder för bifall till detta yrkande desto mindre mötte af den omständigheten, att Sandelin hos Sohlberg pantsatt sina lottbref, som dessa bref voro ställda till Sandelin och uttryckligen innehölle, att de ej gälde i annans hand, innan transport däraf blifvit ge-

nom påskrift af bankens direktion godkänd; vid hvilket förhållande Sohlberg, som ett sådant godkännande ej erhållit, ej hade bättre rätt än Sandelin själf till likvid för lotterna, tillstyrkte Nedre Revisionen, att, med ändring af Hofrättens dom, banken måtte förklaras berättigad att i afräkning å sin i konkursen fastställda fordran innehålla, hvad banken hade att för Sandelins omförmälda lotter utbetala, i följd hvaraf den Sohlberg tillagda förmånsrätt i lotternas värde torde inskränka sig till det belopp däraf, som möjligen öfversköte bankens fordran. — Kungl. Maj:t, som väl fann att någon *förmånsrätt* till betalning ur ifrågavarande lottbref för bankens hos Sandelin ägande fordringar icke kunde banken tilläggas, yttrade vidare, att som lottbrefven, hvilka voro ställda å Sandelin, innehölle, att de ej gällde i annans hand, innan transport däraf blifvit genom påskrift af bankens direktion godkänd, samt direktionen ej velat godkänna den af Sandelin hos Sohlberg gjorda pantsättning af lotterna, utan bestridt den förmånsrätt, Sohlberg yrkat att däraf njuta, betalning; alltså och enär banken icke vore pliktig att till Sandelin såsom delägare i banken utbetala, hvad honom i sådan egenkap kunde tillkomma, förrän Sandelin betalt hvad han kunde vara banken skyldig, och Sohlberg ej härutinnan ägde bättre rätt, än den Sandelin själf tillkomme, förklarade Kungl. Maj:t, med ändring af Hofrättens dom, att för de bankens hos Sandelin ägande fordringar, hvilka ej af tillgångarna i Sandelins konkurs eller af de säkerhetshandlingar, banken för skulderna innehade, kunde gäldas, banken ägde att innehålla och till sin godtgörelse använda såväl de å lotterna belöpande utdelningar som hvad i öfrigt kunde Sandelin såsom delägare i banken tillkomma, så att Sohlberg endast uti hvad sedermera däraf kunde återstå ägde njuta betalning för sin fastställda fordran. (Kungl. Maj:ts dom den 30 november 1842; S. XVII s. 324.)

I samband med redogörelsen för de nu anmärkta fyra rättsfallen må anföras följande två rättsfall, afseende fråga om rätt för enskild bank att gent emot lottägare använda lottbref till kvittning.

Uti C. W. Hammarskjölds konkurs bevakade Mälarepro-

vinsernas enskilda bank åtskilliga fordringar under yrkande att å hvad sålunda bevakats måtte få kvittningsvis afräknas, bland annat, ett belopp å 8,000 rdr bko, som motsvarade Hammarskjölds 120 lotter i banken, jämte därå upplupna och upplöpande räntor och årsutdelningar. — Sedan anmärkning mot kvittningsyrkandet framstälts, yttrade Hofrätten i dom, att enär bankens förbindelse att, i enlighet med oktrojen den 19 januari 1847, tillhandahålla lottägare eller dennes rättssinnehafvare delaktighet i bankens tillgångar och förmåner icke kunde, på sätt banken åberopat, anses innefatta egenskap af någon bankens skuld till lottägaren för beloppet af dennes till grundfonden lämnade bidrag, kunde kvittningsanspråket icke vidare bifallas, än hvad beträffade de för ifrågavarande banklotter före konkursens början upplupna räntor och årsutdelningar, hvaraf beloppet, såsom en bankens skuld till Hammarskjöld, skulle afräknas å bankens fordringar i konkursen. — Kungl. Maj:t utlät sig däremot, på hemställan af Nedre Revisionen, att enär banken icke varit skyldig att till Hammarskjöld, såsom delägare i bankbolaget, lämna utdelning eller utlösen för hans andel annorlunda än efter afdrag för den skuld, hvori han till banken haftat, förklarade Kungl. Maj:t, med ändring af Hofrättens dom, banken berättigad att, i den mån Hammarskjölds öfriga tillgångar ej försloge till betalning af bankens bevakade och fastställda fordringar, för bristen godtgöra sig med hans fordran och andel i bankbolaget och för sådant ändamål använda ej mindre de på Hammarskjölds lottbref belöpande räntor och vinstutdelningar, än äfven hvad honom såsom delägare i banken kunde i öfrigt tillkomma. (Kungl. Maj:ts dom den 20 maj 1856; S. XXX s. 193.)

Uti F. A. Björkenstams konkurs bevakade Mälareprovinsernas enskilda bank fordran under yrkande, att därifrån måtte genom kvittning afräknas bankens skuld till Björkenstam 1,200 rdr, motsvarande honom tillhöriga aderton lotter i banken, jämte alla å dessa lotter upplupna och upplöpande räntor och årsutdelningar. — Sedan anmärkning framstälts mot kvittningsyrkandet, yttrade underrätten, att som det belopp, hvilket af delägarne i banken blifvit för dess stiftande tecknad och i penningar

eller förbindelser med godkänd säkerhet insatt, utgjorde bankens grundfond, hvilken, enligt 6 § 4 mom. i Kungl. kungörelsen den 9 januari 1846 angående enskilda banker, som utgäfv e egna kreditsedlar, ej finge minskas, så länge bankens rörelse forfore, och ej heller vid dess upplösning i vidare mån, än att återstoden motsvarade beloppet af bankens utelöpande förbindelser, samt med detta stadgande, däraf måste följa, att banken icke ägde att, så länge banken forfore, använda större eller mindre del af grundfonden till betalning af gäld, hvari lottägaren kunde till banken enskildt häfta, fastmindre stode att förena, det banken skulle kunna, på sätt yrkadt blifvit, kvittningsvis använda det af Björkenstam för de af honom numera till borgenärerna afträdde lotter insatta belopp, som en sådan åtgärd icke öfverensstämde med stadgandet i 28 § af den för banken utfärdade oktroj, att bankens egna lottbref ej finge såsom säkerhet emottagas; alltså och enär den rättighet, hvartill Björkenstams anspråk på grund af ifrågavarande banklotter, med hänsyn till det af honom insatta belopp, sig intill konkursens början inskränkte, nämligen att vid bankens upplösning åter komma i åtnjutande af samma belopp eller så stor del däraf, som icke åtginge till inlösen af bankens förbindelser, icke heller kunde betraktas såsom en Björkenstam, då konkursen inträffade, tillkommande fordran hos banken, samt de räntor och årsutdelningar, som efter konkursens början utfallit eller kunde utfalla, utgjorde å Björkenstams lotter belöpande andel af den vinst, som efter konkursens början kunde för banken uppkomma och hvarför således någon fordran vid cessionstillfället icke ägt rum, kunde bankens påstående om kvittningsrätt icke i vidsträcktare mån bifallas, än såvidt det afsåge räntor och årsutdelningar, som före konkursens början kunde hafva upplupit men icke blifvit af banken utbetalda. — Hofrätten gillade i dom underrättens beslut. — Kungl. Maj:t utlät sig emellertid på hemställan af Nedre Revisionen, att enär banken icke varit skyldig att till Björkenstam, såsom delägare i banken, lämna utdelning eller utlösen för hans andel annorlunda än efter afdrag för den skuld, hvari han till banken häftat, förklarade Kungl. Maj:t, med ändring

af Hofrättens dom, banken berättigad att, i den mån Björkenstams öfriga tillgångar ej försloge till betalning af bankens bevakade och fastställda fordran, för bristen godtgöra sig med hans andel i banken och för sådant ändamål använda ej mindre de på Björkenstams lottbref belöpande räntor och vinstutdelningar, än äfven hvad honom såsom delägare i banken kunde i öfrigt tillkomma. (Kungl. Maj:ts dom den 20 maj 1856; S. XXX s. 117.)

Den, som å auktion inropat varor, har ansetts skyldig betala inropen till auktionsförrättaren utan rätt till kvittning för genfordran hos varuägaren.

Den 20 juli 1880 fastställde sålunda Kungl. Maj:t vederbörande hofrätts dom, hvari yttrats, att som varuägaren medgifvit, att han ej allenast uppdragit åt auktionsförrättaren att hålla ifrågavarande auktion, utan äfven att uppbära betalningen för den varuägaren tillhöriga, å auktionen försålda lösegendomen, hvilket ock öfverensstämde med vanliga bruket i detta hänseende, och köparen icke ens uppgifvit, att vid auktionen något förbehåll gjorts därom, att inropare i allmänhet eller han särskildt skulle äga att för sina inrop därå erlägga betalning till varuägaren; alltså och då köparen vid sådant förhållande icke genom sin åtgärd att af varuägaren förskaffa sig kvitto å sin skuld för inropen å auktionen kunde anses befriad från skyldigheten att till auktionsförrättaren inbetala sin skuld för samma inrop, förpliktades köparen att till auktionsförrättaren betala skulden. (H. 1880 sid. 254.)

Emedan A., som ostridigt å ifrågavarande, af B. förrättade auktion inropat de varor, för hvilka betalning i saken af fordrats A., icke ens föreburit, att vid auktionen särskildt förbehåll skett därom, att betalningen skulle erläggas till varuägaren, samt vid sådant förhållande A. måste anses hafva genom inropet förbundit sig att till B. betala varorna, ålades A. att, utan rätt till kvittning för genfordran hos varuägaren, till B. betala sin skuld för inropet. (Kungl. Maj:ts dom den 14 april 1885; H. 1885 sid. 132.)

Om däremot auktionsförrättaren, efter det auktionen hållits, men innan betalning för inropen till honom influtit, försättes i konkurs eller dör och urarfvakonkurs uppstår, har varuägaren eller hans rättsinnehafvare ansetts berättigade att själfva indrifva betalning för auktionsinropen.

Som varuägarnes konkursbon varit lagligen berättigade att efter auktionsförrättarens död återkalla ifrågavarande honom i lifstiden lämnade försäljningsuppdrag och själfva öfvertaga indrifningen af de då på grund af försäljningsuppdraget ännu återstående fordringarna; alltså och då sådan återkallelse ägt rum den 13 oktober 1886, förpliktades sysslomännen i auktionsförrättarens konkurs att aflämna auktionsprotokollet jämte redovisning för de auktionsmedel, som efter nämnda dag till auktionsförrättarens konkursbo influtit. (Kungl. Maj:ts dom den 27 september 1888; H. 1888 sid. 378.)

Enär varuägarna genom det försäljningsuppdrag, som de i afseende å ifrågavarande lösegendom lämnat auktionsförrättarna, icke kunde anses hafva till dessa med äganderätt öfverlåtit genom egendomens försäljning uppkomna fordringar, samt förty nämnda fordringar, såvidt de vid början af auktionsförrättarnes konkurser utestått oguldna, vore att anses, icke såsom en tillgång i auktionsförrättarnes till konkurs afträdda bon, utan såsom varuägarnes tillhörighet, förpliktades sysslomännen i konkurserna att aflämna såväl auktionsprotokollet som ock redovisning för hvad som efter konkursernas början influtit af de i samma protokoll upptagna auktionsfordringar. (Kungl. Maj:ts dom den 22 mars 1889; H. 1889 sid. 147.)

Slutligen anföres följande rättsfall berörande frågan, huruvida den, som förpliktats att utgifva barnuppfostringsbidrag, äger kvitta sin skuld i sådant afseende mot fordran hos barnets moder.

E. Nilsson, som uthyrt en lägenhet åt änkan I. Kassman, hade på sådan grund af henne att fordra 450 kronor. Emellertid kom Nilsson sedermera i skuld till Kassman på grund

af ett laga kraftvunnet utslag, hvarigenom han förpliktats att årligen under angifven tid utgifva visst belopp i uppfostringsbidrag till hvardera af två af Kassman födda döttrar. — Nilsson instämde Kassman med yrkande, att hon måtte förpliktas till honom utgifva förenämnda belopp 450 kronor med ränta, äfvensom att Kassmans fordran enligt utslaget måtte häremot kvittas i den mån, henne tilldömd ersättning förfallit till betalning. — Underrätten förpliktade på anförda skäl Kassman att till Nilsson utgifva omstämda 450 kronor med ränta därå från stämmingsdagen, tills betalning skedde, å hvilket belopp jämte därå upplupen ränta likväl finge afräknas, hvad af Kassmans fordran för barnuppfostringsbidrag oguldet innestode, intill dess Nilssons på underrättens förevarande beslut grundade fordran blefve betäckt. — Hofrätten, där Kassman sökte den ändring, att det måtte förklaras, att hennes fordran, på grund af dess beskaffenhet, icke finge gå i kvittning, fann i dom ej skäl göra ändring i underrättens beslut, i hvad talan däremot fullföljts. — Nedre Revisionen yttrade, att enär Nilsson lika väl som Kassman enligt lag varit skyldig att till deras oäkta barn lämna föda och uppfostran, i hvilket afseende han jämväl förpliktats att till Kassman, som vårdat barnen, utgifva bidrag; ty och som Nilssons så beskaffade gäld ej lagligen finge gå i kvittning mot någon hans genfordran hos Kassman, som ej afsett utgifter för barnens uppfostran, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte, med ändring af Hofrättens dom, ogilla Nilssons omstämda kvittningsyrkande. Kungl. Maj:t fastställde emellertid Hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 30 december 1898; H. 1898 s. 569.)

6 §. Ingen tage eller låte förskrifva sig större ränta, än sex för hundra om året. Hvar som det gör, eller tager ränta på ränta, hafve förbrutit hela räntan, och böte tiondedelen af hufvudstolen åt de fattiga. Är vid försträckning af penningar visst vite utfäst, där gäldenären med betalningen öfver förfallodagen skulle dröja, vare det ogillt.*

Lagens stadgande om bunden ränta modifierades genom förordningen den 13 september 1864, så lydande:

»Hvad i 9 kap. 6 § handelsbalken är stadgadt om förbud att taga eller låta förskrifva sig större ränta än sex för hundra om året, äge ej tillämpning vid försträckning, som mot förskrifning utan säkerhet af in-teckning i fast egendom eller pant af i sådan egendom in-tecknadt skuldebref lämnas på viss tid, ej öfverstigande sex månader.»

Det har blifvit påstådt, att ifrågavarande förordning icke skulle ägt tillämpning å skuldebref, hvori ränta förskrifvits *endast* för den tid, som kunde förflyta från förfallodagen till betalningsdagen. Utfästelse att efter förfallodagen betala större ränta än sex för hundra om året skulle sålunda, ehuru skuldebrevet blifvit ställt att betalas inom den i förordningen angifna tid, under nämnda förutsättning icke varit giltig. En dylik åsikt är dock uppenbart oriktig. Om utfärdaren af ett skuldebref, förfallet till inlösen inom tid, ej öfverstigande sex månader, förbundit sig att å förskrifna beloppet er-lägga mera än sex procent årlig ränta till betalningsdagen, så är det ostridigt, att han äfven efter förfallodagen, om lånet ej då in-friades, var skyldig betala ränta efter samma högre procent. Vid så-dant förhållande och då det ju icke får antagas, att den, som delvis afstått från en rättighet, därmed helt och hållet afsagt sig densamma, kunde den försträckningsgifvare, hvilken icke låtit för öfverenskomna lånetiden förskrifva sig ränta (eller endast betingat sig vanlig ränta), ej anses hafva därigenom beröfvat sig förmånen att betinga sig mer än sex procent ränta efter förfallodagen.

Följande rättsfall bekräftar detta: Sedan P. Deurell den 26 maj 1866 till Oskarshamns filialbank eller order utfärdat ett skuldebref å

* Sista stycket tillkom genom förordningen den 11 augusti 1815.

5,300 rdr att betalas sex månader därefter utan ränta, dock med skyldighet, därest betalning å förfallodagen ej lämnades, att erlægga en procent ränta i månaden för den tid, betalning efter förfallodagen uteblefve, försattes Deurell i konkurs. I denna bevakade banken, utan att anmärkning gjordes, förskrifna beloppet jämte ränta från förfallodagen; och banken erhöll sedermera full likvid. Deurell jämte andra, hvilka på grund af öfverlåtelse blifvit innehafvare af konkursmassans rätt i anledning af berörda likvid, uttogo därefter stämning å banken med yrkande, att, som banken vid likviden uppburit 14 månaders räntor från förfallodagen men icke varit lagligen berättigad erhålla ränta för längre tid än 6 månader från sagda dag, banken måtte förpliktas återbära de obehörigt uppburna räntorna. Sedan vederbörande underrätt bifallit Deurells och hans medparters talan, förklarade däremot Hofrätten i utslag, som sedermera gillades af Kungl. Maj:t, att banken jämlikt förordningen den 13 september 1864 varit lagligen berättigad att på grund af ifrågavarande skuldebref taga ränta efter en procent i månaden från förfallodagen, till dess likvid skett, i följd hvaraf Deurells och hans medparters yrkande ogillades. (Kungl. Maj:ts utslag den 25 januari 1875; H. 1875 sid. 69.)

En ledamot i Hofrätten uttalade emellertid den här ofvan omnämnda åsikten.

I händelse den, som köpt på kredit, utfäst att å köpeskillingen, förfallen först efter sex månader från köpet, erlægga högre ränta än efter sex procent, har dylik utfästelse jämlikt stadgandet i första punkten af förevarande paragraf ansetts utan rättslig betydelse. (Se Kungl. Maj:ts dom den 3 augusti 1886; H. 1886 sid. 275.)

Ifrågavarande stadgande har däremot ansetts icke utgöra hinder för den, som lämnat annan förlagslån, hvarå laga ränta utfästs, att därjämte i förlagsprovision betinga sig visst belopp eller viss procent af lånebeloppet. (Jämför Kungl. Maj:ts dom den 31 dec. 1880; H. 1880 s. 471.)

Om straffränta vid allmänna låneinrättningar är särskildt stadgadt.

Angående tillämpningsområdet för stadgandet i fråga är äfven följande rättsfall af intresse.

Den 1 oktober 1886 upprättades mellan A. F. Lundeberg och J. A. Rundgren ett kontrakt, hvarigenom Rundgren förband sig att låta Lundebergs dåvarande skuld till Rundgren, eller 9,000 kronor, kvarstå ouppsagd till Rundgrens död mot villkor, bland andra, att Rundgren årligen erhöles 25 % af den Lundeberg tillkommande vinstandelen i Lundeberg tillhöriga fabriker vid Liljeholmen; att Rundgren, om fabriksrörelsen måste nedläggas, berättigades att efter tre månaders uppsägning utfå kapitalet; samt att Lundeberg ansvarade Rundgren för en årlig inkomst af 10 % å skuldebelloppet, dock att dennes andel af vinsten ej finge öfverstiga 4,000 kronor. Samma dag utfärdade Lundeberg till Rundgren en särskild förbindelse å 9,000 kronor jämte ränta, »som i ofvanberörda kontrakt är stipulerad». Sedan Rundgren affidit, träffades mellan hans stärbhusdelägare och Lundeberg den 30 mars 1889 den öfverenskommelsen, att Lundeberg fortfarande skulle till stärbhusdelägarne erlägga 10 % ränta med 225 kronor i kvartalet från och med den 1 januari 1889 å de i kontraktet omförmälda 9,000 kronor, tills skulden efter sex månaders å någondera sidan skedd uppsägning blifvit inbetald, hvaremot kontraktet i öfrigt skulle upphöra att vara gällande. — Efter skedd uppsägning instämde stärbhusdelägarne Lundeberg med yrkande om åläggande för honom att utgifva 9,000 kronor jämte 10 % ränta från den 31 mars 1899. Lundeberg yrkade å sin sida efter genstämmning, att, som Rundgren och stärbhusdelägarne tagit olaga ränta, Lundeberg måtte förklaras berättigad att åtnjuta kvittning med det belopp, som i ränta för mycket erlagts. — Underrätten yttrade, att enär ifrågakomna af-tal, särskildt vid det förhållande, att Rundgren enligt detsamma såväl ägt att af Lundeberg årligen utbekomma 10 % af sin hos Lundeberg innestående fordran, oafsedt om den af Lundeberg idkade fabriksrörelsen därtill lämnat tillgång, som ock varit berättigad att, i händelse omförmälda rörelse på grund af inträffade förluster måst nedläggas, af Lundeberg utfå hela fordringsbeloppet, måste anses vara försträckningsaftal; samt Rundgren och hans stärbhusdelägare följaktligen icke lagligen ägt att å ifrågavarande till Lundeberg försträcka 9,000 kronor tillgodonjuta ränta efter högre räntefot än 6 %; alltså och då Lundeberg förty måste anses berättigad att af hvar och ett af honom från den 1 oktober 1886 till den 31 mars 1899 vid slutet af hvarje

kvartal erlagdt belopp, 225 kronor, återbekomma 90 kronor jämte 6 % ränta å sistnämnda belopp från den dag beloppet erlagts och tills uppgörelse emellan parterna komme att ske; samt Lundebergs berörda fordran, enligt en af honom till stöd härför i saken åberopad uträkning, som af motparterna lämnats utan anmärkning, den 5 maj 1899, då Lundeberg enligt öfverenskommelse skolat infria sin skuld, uppgått till 6,582 kronor 59 öre, blefve sålunda skildt mellan parterna, att Lundeberg förpliktades att, mot återfående af ofvanberörda förbindelse och kontrakt, till stärbhusdelägarne genast utgifva 9,000 kronor jämte ränta därå efter 6 % från den 31 mars 1899, tills betalning komme att ske, dock med rätt för Lundeberg att vid likviden afräkna sin fordran till ett belopp af 6,582 kronor 59 öre jämte 6 % ränta därå från den 5 maj 1899 till likvidens dag. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att enär af bestämmelserna i ofvanberörda kontrakt måste anses framgå, att ifrågavarande kapitalbelopp 9,000 kronor vid kontraktets tillkomst af parterna betraktats såsom insatt i Lundebergs affärsrörelse, och att det emellan Rundgren och Lundeberg sålunda träffade aftal närmast varit att hänföra till bolagsaftal, samt den mellan honom och Rundgrens stärbhusdelägare träffade öfverenskommelsen af den 30 mars 1889 innefattade allenast, att berörda kapitalbelopp fortfarande skulle kvarstå ouppsagdt, mot det att Lundeberg till stärbhusdelägarne erlade den i kontraktet garanterade minsta inkomst af kapitalet, eller 10 %; ty och som med afseende å berörda förhållanden det i 9 kap. 6 § handelsbalken stadgade förbud att vid försträckning taga eller låta förskrifva sig större ränta än sex för hundra om året icke vore i förevarande fall tillämpligt, blefve underrättens beslut på det sätt ändradt, att Lundeberg förpliktades att mot återfående af ifrågavarande kontrakt och förbindelse till stärbhusdelägarne utgifva 9,000 kronor jämte 10 % ränta därå från den 31 mars 1899, tills betalning komme att ske. — Nedre Revisionen anförde, att ehuru det i saken ifrågakomna rättsförhållandet icke varit af bolags natur, utan af beskaffenhet, att Rundgren och hans stärbhusdelägare icke emot stadgandet i 9 kap. 6 § handelsbalken ägt att å ifrågavarande belopp taga högre ränta än 6 %; likväl och som Lundeberg icke på grund af bestämmelsen i samma lagrum, att olagligen förskrifven ränta skall vara förbruten, vore berättigad att vid in-

friandet af sin skuld åtnjuta kvittning för hvad han före den 1 april 1899 årligen erlagt utöfver ränta, bestämd efter nämnda räntefot, hemställdes, att Hofrättens dom måtte allenast på det sätt ändras, att hvad Lundeberg hade att utgifva bestämdes till, förutom 9,000 kronor, 6 % ränta å nämnda belopp från den af Hofrätten angifna dag, tills betalning komme att ske. Kungl. Maj:t yttrade emellertid, att som ifrågavarande aftal måste, såvidt anginge däri omförmälda 9,000 kronor, anses såsom allenast ett försträckningsaftal, samt vid sådant förhållande Rundgren och efter hans död hans stärbhusdelägare icke, emot stadgandet i 9 kap. 6 § handelsbalken, ägt att å samma belopp taga högre ränta än 6 %; ty och som Lundeberg, hvilken ostridigt för hvarje fjärdedels år från den 1 oktober 1886 och till den 1 april 1899 guldit ränta efter 10 % med 225 kronor, således, jämlikt nyssnämnda lagrum, vore berättigad att å kapitalet afräkna den 1 januari 1887 90 kronor samt hvad han vid enhvar af följande likvider betalt utöfver 6 % ränta å då återstående kapitalbelopp; alltså och då mot den af Lundeberg i sådant hänseende åberopade uträkning ej förekommit anmärkning, pröfvade Kungl. Maj:t lagligt att, med ändring af Hofrättens dom, fastställa det slut, underrättens beslut innehölle. (Kungl. Maj:ts dom den 5 november 1902; H. 1902 s. 323.)

Se äfven Kungl. Maj:ts utslag den 25 april 1904, anmärkt å sid. 168.

I fråga om förbudet att taga ränta på ränta, se Kungl. Maj:ts dom den 6 december 1904, anmärkt å sid. 181.

Beträffande stadgandet om förbud att vid försträckning af penningar utfästa vite torde samma stadgandes tillämpningsområde varit inskränkt till det af lagen uttryckligen angifna fall.

Till stöd för att ifrågavarande stadgande sålunda endast afsett försträckning kan åberopas ingressen till förordningen den 11 augusti 1815, så lydande: »Vi Carl etc. göra veterligt: Att som vi kommit i erfarenhet, att vid *penningförsträckningar* borgenär låtit låntagare, utom vanlig ränta, förskrifva sig till särskilda betydliga viten, därest icke lånet å utsatt dag återbetalas, hvaraf händt, att gäldenär, som

icke å bestämd dag kunnat betala sin skuld, blifvit vid anställd lagsökning i utmätningssväg ålagd att jämväl utgifva vitet eller bysättning så för lånebeloppet som för vitet undergå; men allmänna lagen genom stadgandet, att i ränta ej må tagas mer än sex för hundra om året, haft för afsikt att förekomma, det en borgenär må beredas för stor vinst, såväl af det behof, hvari gäldenären *vid försträckningens erhållande* sig befinner, som af den genom åtskilliga oförutsedda händelser förorsakade svårighet, som kunde möta för återbetalningen på bestämd tid; alltså hafve Vi med Riksens ständer funnit godt att göra ett med ofvannämnda grund öfverensstämmande tillägg i 9 kap. 6 § handelsbalken; i följd hvaraf denna § hädanefter kommer att erhålla följande lydelse: Ingen etc. — — —.»

Vidare bör ihåggkommas, att stadgandet är hämtadt fran lagkommitténs år 1815 afgifna förslag till handelsbalk, hvars 15 kap. 1 § hade följande lydelse:

»Hafver man vid något aftal fäst det villkor, att den, som brister i sin förbindelse, skall gälda visst vite, i penningar eller annat, till den andre, vare det gillt. Dock må vite vid försträckning ej sättas.»

Ur motiven:

Då aftal slutes om något, som skall af båda kontrahenterna eller endera af dem fullgöras, är ej ovanligt, att därvid göres det förord, att den, som brister i sin förbindelse, skall gälda visst värde, i penningar eller annat, till den andre. Det sålunda bestämda skadestånd kallas vanligen vite. Af den anledning, att lagskiparen, vid lagens stillatigande i afseende på detta ämne, varit tvekande, om sådana förord skulle anses lagligen bindande eller ej, har kommittén ansett detsamma böra i detta lagförslag upptagas. Och då kommittén trott, att förbud emot slika förord ej kunde sammanstå med den frihet, kontraherande personer böra äga att bestämma sådana villkor vid lofliga aftal, hvarigenom den ene kan försäkra sig om uppfyllandet af den andres förbindelse, samt domaren, genom kontrahenternas öfverenskommelse om visst skadestånd, befrias ifrån skyldigheten att ingå i en ofta osäker pröfning af skadans belopp; så har kommittén funnit vitens stadgande emellan enskilda böra tillåtas. Likväl har kommittén ansett undantag böra äga rum i afseende på *ett enda* kontrakt, näm-

ligen det om försträckning. Räntan är den vedergällning, som försträckningstagare gifver för bruket och begagnandet af det försträckta; och lagen har, till förekommande af ocker, funnit nödigt att stadga ett visst belopp, hvartill sådan vedergällning må högst beräknas. Genom tillåtelse att vid försträckning utsätta vite skulle lagstiftningens ändamål med förenämnda stadgande ofta komma att förfelas. På sådan grund har kommittén i likhet med hvad i några främmande lagstiftningar jämväl är antaget, föreslagit förbud emot vites sättande för dröjsmål att betala försträckning. Om någon till en del fullgjort sin förbindelse, har det ansetts rättvist, att domaren skulle äga, att, efter omständigheterna, jämka vitet, emedan detsamma blifvit stadgadt såsom ersättning för den hela skada, hvilken den rättägande kunde hafva däraf, att den andre aldeles brister i fullgörandet af sin förbindelse, men skadan i det antagna fallet blifver mindre. Af vitets förut uppgifna ändamål följer otvunget, att man ej, genom dess betalning, befrias ifrån sin förbindelse och att den rättägande, ehvad han söker verkställighet å förbindelsen, eller därifrån afstår, ej är berättigad att fordra annat skadestånd än vitet.

Följande af en ledamot i kommittén (J. G. Richert) afgifna skiljaktiga mening torde jämväl förtjäna anmärkas:

»Lagstiftaren har funnit nödigt att bestämma ett visst belopp, hvaröfver afgäld af penningefordran, eller hvad man förstår med ränta, icke äger sträckas. Det är utstakadt, att denna afgäld till det högsta belopp, lagen tillåtit, skall, om ej annat aftal skett, utgå i alla de fall, då betalningstid öfverskrides. Likaledes är det foreskrifvet, huru sådan afgäld kan blifva särskild hufvudstol och löpa med ny ränta; och, för att bibehålla konsekvensen af allt detta, har man varit ense om nödvändigheten att förbjuda vite vid försträckningar. För min del har jag icke trott någon skillnad böra äga rum, i afseende på sättet, huru en fordran tillkommit. Efter min tanke är förhållandet enahanda, om fordringen härleder sig från enkel försträckning, eller från ett annat kontrakt. Jag kan ej finna, hvarföre den t. ex., som sålt en egendom, lös eller fast, och låtit betalningen innestå hos köparen, skall hafva annan rätt än den, som särskildt kan hafva försträckt penningar till betalning. Den förre synes, från den stund, han afhändt sig egendomen, ej kunna betraktas annor-

lunda än som köparens borgenär. Han måtte då lika litet vara berättigad att sätta särskild eller större påföljd för bristande betalning af köpesumman, på förfallodagarna, som en försträckningsgifvare kan bestämma en sådan följd för uteblifvande likvid på de tider, han utstakat för återfäendet af det försträckta. För dem båda inträffar det likartade fall, att en fordringsägare är bedragen i sin rättmätiga väntan; och när det i ena fallet blifvit bestämdt, att annat skadestånd än tillåtlig ränta för denna bedragna väntan icke kan äskas, eller att särskildt vite därför ej må utsättas; torde samma bestämmelse jämväl böra gälla för andra fallet, helst man ansett vite egentligen för ett af de kontraherande i förhand öfverenskommet skadestånd för bristande uppfyllandet af förbindelsen. Den enda händelse, som skulle kunna tyckas vara af olika beskaffenhet, är den, då kontrakt ingås om en leverering af varor eller om något annat, som, vid vite, skall fullgöras, emot kontant betalning; men äfven för denna händelse ligger det i kontraktets natur, att den ena sidan får allenast rätt till penningefordran, hvilken måste bedömas efter de laggrunder, som för sådan rätt i allmänhet äro antagna. Jag kan därför icke tillstyrka den inskränkning till blotta försträckningar, som i lagtexten om förbud emot vite är föreslagen, utan tror det vara enahanda, om man gör aftal, ledande till olofligt ocker, vid försträckning, eller vid hvad annat kontrakt som helst, deraf endast penningefordran uppkommer; och jag tror denna inskränkning vara så mycket mera äfventyrlig, som man lätteligen jämväl vid försträckningar skulle kunna, genom fingerade kontrakter med en i nöd stadd gäldenär, eludera förbudet om vitesaftal.»

I enlighet med hvad ofvan yttrats utgjorde ifrågavarande stadgande icke hinder för en säljare att betinga sig ett visst vite, därest ej köpeskillingen i rätt tid erlades.

Äfven om man skulle hysa tvifvelsmål om riktigheten af denna åsikt i det fall, att köparen förbundit sig att, om tiden för likviden försittes, i vite utgifva visst belopp (d. v. s. om detta belopp uttryckligen förklarats skola anses såsom vite), lär man dock icke i allmänhet kunna bestrida giltigheten af ett köpeaftal, enligt hvilket säljaren betingat sig förhöjd köpeskillning, därest ej betalningen erlägges inom viss bestämd tid. Det är varans ägare, som själf bestämmer

dess värde: det pris, för hvilket han vill afyttra den; och det kan för honom vara af intresse att ställa priset högre eller lägre allt efter längre eller kortare betalningstid. Den, som förklarar sig villig att betala det af ägaren fordrade priset, har därmed också godkänt det af honom bestämda värdet. Och går man in på, att prisets storlek må göras beroende af betalningstiden, d. v. s. att priset förhöjes, därest ej betalningen erlägges inom viss tid, har man jämväl medgifvit, att betalningstiden inverkar på varans värde. Likasom det lägre priset sålunda måste anses utgöra varans värde inom den bestämda tiden, så måste det högre betraktas såsom det värde, varan äger efter nämnda tid. Och om köparen icke får betala mera än varans af honom själf godkända värde, har han ingen skäligen anledning till klagan. Nu berörda köpeaftal förekomma oafbrutet i det dagliga lifvet. Oftast förklaras visserligen, att det högre priset är den verkliga köpeskillingen, men att köparen, om han betalar inom viss tid, är berättigad till afdrag, rabatt. Vare sig sådant förklarande sker eller ej, torde emellertid sådant icke på saken inverka. Det kan nämligen ej vara någon skillnad mellan det fall, att köpeskillingen bestämmes till 75 kronor, om likviden sker inom tre månader, men till 100 kronor, om likviden först därefter erlägges, och det fall, att säljaren visserligen afyttrar varan för 100 kronor, men samtidigt förklarar sig villig mottaga 75 kronor såsom full betalning, därest beloppet lämnas inom tre månader. Ej heller kan det vara af någon betydelse, antingen det lägre priset bestämmes sålunda, att ett visst belopp 75 kronor utsättes, eller på det sätt, att köparen berättigas till 25 procents rabatt å 100 kronor.

Såsom följande rättsfall utvisar, har säljare, hvilken vid försäljning medgifvit rabatt vid likvid inom viss tid, ansetts berättigad att, vid då uteblifven likvid, erhålla sådan utan rabatt.

Emedan, äfven om, därtill anledning sig företedde, i åberopade räkningen under den 17 sept. 1879 upptagen järnplåt försålt till köparen mot rabatt af $37\frac{1}{2}$ % vid likvid om sex månader och under samma dag debiterad klippspik och furuspik mot rabatt af 65 % vid betalning likaledes om sex månader, behöriga gäldandet af skulden icke skett inom nämnda tid, hvarigenom löftet om rabatternas åtnjutande måste hafva förfallit, förpliktades köparen (som redan betalat

det för varorna bestämda pris med afdrag af de utfästa rabatterna) att till säljaren genast utgifva räkningens återstående belopp. (Kungl. Maj:ts dom den 19 april 1882; H. 1882 s. 243.)

Ett justitieråd yttrade emellertid:

Emedan varorna blifvit af säljaren sålda och försända till köparen med rätt för honom att tillgodonjuta för större delen af varorna eller för spik 65 % och för den öfriga delen eller för järnplåt 37 1/2 % i rabatt å priset, så framt likvid skedde å utsatt tid; ty och som, ehvad anståndstiden varit bestämd till 30 dagar, såsom säljarens ombud uppgifvit, eller till 6 månader, såsom köparen påstått, berörda villkor dock i själfva verket innebär att, i händelse likvid ej erlades å förfallodagen, varorna skulle gäldas med ett belopp, som till sagda höga procenttal öfversteg deras eljest antagna värde och det för dem fordrade försäljningspris; men det sålunda stadgade äfventyret efter min uppfattning är att hänföra till sådant vite för försummad betalning, som enligt 9 kap. 6 § handelsbalken skall anses ogillt; alltså och då det icke är ifrågasatt, att ju ej de kontanta inbetalningar, för hvilka köparen i vederpartens till grund för krafvet åberopade räkning blifvit krediterad, fullt motsvarar det pris, som varorna efter afdrag af nämnda vite betingat, pröfvar jag rättvist att ogilla det af säljaren i saken instämnda käromål.

Om köparen gör konkurs, äger säljaren icke till förfång för öfriga borgenärer njuta rätt till betalning annorledes än efter det lägre priset. I förordningen den 21 mars 1884 angående rätt till betalning i visst fall för borgade varor stadgas nämligen: »Är betalning för borgade varor bestämd till olika belopp med hänsyn till olika betalningstider, och afträdes gäldenärens egendom till konkurs, då skall för sådan fordran, där den i konkursen bevakas, borgenär icke, till förfång för öfriga fordringsägare, njuta rätt till högre betalning än efter det lägst bestämda beloppet, så vida anmärkning därom framställes i den för jäf mot bevakade fordringar i konkurslagen stadgade ordning.»

Stadgandet om förbud mot vite vid försträckning har emellertid stundom tillämpats jämväl i fråga om andra aftal.

Såsom exempel härpå kan anföras följande rättsfall:

Genom kontrakt den 19 februari 1890 upplät E. P. Nordin till M. F. Öman och A. P. Pallin på tio år från den 1 juli 1890 en handelslägenhet mot en årlig arrendeavgift af 400 kronor, som skulle halfårsvis erläggas. Därjämte förband sig Nordin att under arrendetiden icke själf eller genom annan idka handel; och stadgades vidare i kontraktet, att den af kontrahenterna, som på ett eller annat sätt bröt mot kontraktet, skulle såsom skadeersättning utgifva hela det kontraherade beloppet. Då Öman och Pallin underlätto att erlägga det utfästa arrendet, yrkade Nordin åläggande för dem att i skadestånd utgifva 4,000 kronor. — Sedan underrätten på anförda skäl bifallit detta yrkande, förklarade däremot Hofrätten i dom, att som den i kontraktet förekommande bestämmelsen att, därest någon af kontrahenterna bröte mot detsamma, han skulle vara skyldig att till motparten såsom skadeersättning utgifva hela det kontraherade beloppet, icke, för såvidt därmed afsåges att stadga en dylik påföljd för underlåtenhet att å föreskrifven tid erlägga arrendebeloppet, vore af beskaffenhet att lagligen kunna göras gällande, kunde Nordins påstående icke bifallas. — Nedre Revisionen yttrade, att enär Öman och Pallin genom underlåtenhet att erlägga utfästa arrendeavgifterna brutit kontraktet och förty gjort sig förfallna till den däruti för sådan händelse stadgade påföljd att i skadeersättning utgifva det kontraherade beloppet, samt bestämmande af en dylik påföljd icke vore emot lag stridande, hemställdes att betalningsskyldighet måtte Öman och Pallin åläggas. Kungl. Maj:t fastställde emellertid Hofrättens dom. Två justitieråd afgåvo dock följande skiljaktiga yttrande: Då Nordin, hvilken enligt återopade kontraktet haft förpliktelse att emot den af Öman och Pallin utfästa godtgörelse af 400 kronor hvarje år under den tid af 10 år, för hvilken kontraktet slutits, nedlägga den af Nordin uti ifrågavarande lägenhet förut bedrifna handelsrörelse och icke vidare inom socknen idka handel, varit lagligen berättigad att, sedan på sätt i förevarande fall ägt rum Öman och Pallin undandragit sig att fullgöra den af dem utfästa betalning och kontraktet således blifvit å deras sida brutet, af Öman och Pallin njuta godtgörelse för den

skada, som i följd af kontraktets upphörande blifvit Nordin tillskyndad; ty och som vid sådant förhållande laglig grund saknades att fränkänna parternas i kontraktet ingångna öfverenskommelse i nämnda hänseende giltighet, biföllo justitieråden det slut, Nedre Revisionens betänkande innehöll. (Kungl. Maj:ts dom den 13 december 1895; H. 1895 s. 542.)

Till stöd för den mening, som sålunda fått uttryck i ofvanberörda dom, kunde möjligen förr åberopas den omständigheten, att stadgandet om förbud att taga större ränta än sex för hundra om året, till hvilket stadgande förbudet mot vite vid försträckning kan anses såsom ett supplement, enligt hvad förut visats, förklarats tillämpligt äfven i fråga om annat än försträckning (t. ex. ogulden köpeskillning). Af den nya lagen angående ocker och dennas förarbeten lär emellertid framgå, att 1901 års lagstiftare ansett nyssberörda stadgande afse allenast försträckning samt beviljande af anstånd med gälds betalning (hvarunder t. ex. tydligen icke kan hänföras det fall, att en köpare enligt köpslutet skall erlægga köpeskillningen å angifven förfallodag med förbindelse att gälda ränta, i händelse likviden då ej fullgöres). Och gifvetvis kunde stadgandet om förbud att vid försträckning utfästa vite icke äga vidsträcktare tillämpningsområde än förenämnda stadgaude.

Tydligen kunde icke olaga vite anses föreligga i det fall, att försträckningstagare utfäst ränta *allenast* från förfallodagen, såframt denna ränta ej bestämts till högre belopp än hvad enligt lag var tillåtet. Och enahanda var förhållandet, då försträckningstagaren förbundit sig att betala större ränta efter förfallodagen än som därförut skulle utgå. Då försträckningstagaren inom de gränser, lagen uppdragit till hans skydd, utfäst *ränta* och ej *vite*, måste han ock finna sig i, att förhållandet bedömdes i enlighet därmed, i följd hvaraf han ej kunde freda sig från betalningsskyldighet under förbärande, att räntan (resp. räntehöjningen) egentligen hade karaktären af straff-ränta eller vite. (Jfr sid. 149.)

Om åter i förenämnda fall räntan satts till högre belopp än som i lag var medgifvet, kunde det stundom vara tvifvelaktigt, om vite

skulle anses vara för handen. Afgörandet af denna fråga var af betydelse, i händelse »räntan» blifvit af försträckningstagaren erlagd. Förelåg verklig ränteutfästelse, skulle nämligen betalningen återgå. Godvillig betalning af utfäst vite kunde däremot icke återfordras.

Med afseende härå är följande rättsfall af intresse.

Länsmannen A. G. Seth erhöll den 17 mars 1883 i en bank mot pant af inteckning ett lån å 8,000 kronor på grund af en revers å detta belopp, ställd att betalas sex månader därefter. I reversen var utfäst 7 % årlig ränta från förfallodagen. Vid lånets utlämnande godtgjorde sig banken förskottsränta efter 6 % från belåningsdagen till förfallodagen genom afdrag å kapitalet. Den 17 september 1884 erlade Seth ny förskottsränta för tiden till den 17 mars 1884. Lånet förblef, utan att ny revers utfärdades, stående, tills det 1891 af Seth infriades. — Seth instämde därefter banken med yrkande, att som banken låtit förskrifva sig och jämväl tagit 7 % ränta från förfalldagen, banken, jämlikt 9 kap. 6 § handelsbalken, måtte förpliktas att till Seth återbetala, hvad banken i ränta uppburit med 4,473 kronor 78 öre. Banken svarade, att räntan vid belåningen hade beräknats allenast efter 6 %, och högre ränta hade ej heller senare beräknats utom vid några tillfällen, hvarvid dock det räntebelopp, som öfverstigit 6 %, utgjort straffränta för den tid, hvarunder Seth dröjt med betalningen utöfver förfallotiden. Härtill genmålde Seth, att uttrycket straffränta icke förekomme i reversen. — Underrätten yttrade, att emedan den af banken i målet afgifna förklaringen vunne stöd af den vittnesberättelse, som afgifvits af i målet edligen afhörde Tenggren, hvilken varit räkenskaps- och bokförare vid banken, samt föreskriften i ifrågavarande, hos banken belånade revers om skyldighet för Seth att från förfallodagen gälda 7 % ränta å förskrifna beloppet tydligen endast innefattade en straffpåföljd för Seth af 1 % ränta för å förfallodagen möjligen uteblifven betalning; ty och som bankens berörda förfarande varit stridande icke, enligt Seths förmenande, emot första och andra punkterna af 9 kap. 6 § handelsbalken utan emot sista punkten i nämnda lagrum, såsom det lydde i K. F. den 11 augusti 1815, samt sålunda endast varit ogiltigt och ej kunnat för gäldenären medföra förbindande verkan; alltså blefve Seths i målet förda talan ogillad. — Hofrätten fann i utslag skäl icke hafva förekommit, ledande

till ändring i underrättens beslut. En ledamot yttrade, att det vore lagligen styrkt, att bankstyrelsen låtit i åberopade reversen åt banken förskrifva 7 % årlig ränta, samt att styrelsen jämväl af Seth tagit sådan ränta å det i reversen upptagna kapitalbeloppet under tiden från den 11 september 1886 till den 11 nästpåföljande december, hvaremot gällande bevisning icke blifvit förebragt, om eller i hvad mån styrelsen för öfrigt hos Seth uttagit ränta å kapitalbeloppet efter högre räntefot än 6 % om året; och enär styrelsen fått såsom pant för bankens fordran emottaga i fast egendom intecknad skuldebref, samt styrelsen således icke varit berättigad att å fordringen taga eller låta å banken förskrifva större ränta än 6 % om året; alltså pröfvade denne ledamot, jämlikt 9 kap. 6 § handelsbalken, lagligt att, med ändring af öfverklagade beslutet, förklara Seths i målet förda talan icke kunna i vidsträcktare mån bifallas, än att ledamöterna i bankstyrelsen förpliktades att, alla för en och en för alla, till Seth utgifva det belopp, han nödgats till banken i ränta gälda under tiden från den 11 september till den 11 december 1886 eller 140 kronor. — Kungl. Maj:t fann ej skäl att i Hofrättens utslag göra ändring. (Kungl. Maj:ts utslag den 17 juli 1894; H. 1894 s. 414.)

Vite vid försträckning var ogillt, äfven om det utfästs annorledes än i penningar. Om försträckningstagaren sålunda förbundit sig att, i händelse likviden fördröjdes, afstå från någon honom enligt lag eller eljest tillkommande rätt, var sådant stridande emot ifrågasvarande stadgande.

Följande i Högsta Domstolens minnesbok intagna dom är härvid af intresse:

Enär, äfven om det finge anses vara parterna emellan aftaladt, att, såsom det af försträckningsgifvaren utfärdade pantbevis innehölle, det af försträckningstagaren såsom pant för försträckning af 8 kronor lämnade ur skulle, därest försträckningstagaren icke den 4 mars 1879 återbetalte nämnda belopp, tillfalla försträckningsgifvaren utan redovisningsskyldighet, ett dylikt aftal likväl såsom stridande emot 9 kap. 6 § handelsbalken, sådant detta lagrum lydde i förordningen den 11 augusti 1815, vore ogillt, förpliktades försträckningsgifvaren att emot

erhållande af 8 kronor genast till försträckningstagaren återställa ifrågavarande ur. (Kungl. Maj:ts dom den 19 januari 1881; H. 1881 s. 6.)

Jämväl följande rättsfall bör här anmärkas:

Sedan intressenterna i Hänsjöns sänkningsföretag beslutat upptaga ett amorteringslån i Karlstads sparbank å 6,000 kr. med ränta och därvid öfverenskommit, att den af dem, som bruste i fullgörandet af sin skyldighet att deltaga i lånets infriande, skulle till den eller dem, som i så fall måste för den andre vidkännas utgifter, vara skyldig genast afstå såväl den jord, hvilken genom sjösänkningen blifvit förbättrad, som den afsedda landvinningen, så erhöilo intressenterna af banken ett lån å nämnda belopp på grund af skuldebref, undertecknad af en enda intressent, P. Sahlström. Denne instämde sedermera en annan intressent, T. P. Nilsson, med yrkande, att som Nilsson uraktlåtit gälda sina andelar i inbetalningarna till banken, Nilsson måtte förpliktas att till Sahlström, som betalt Nilssons berörda skuld, utgifva ersättning därför samt afträda Nilsson tillkommande andelar i den genom Hänsjöns sänkning förbättrade jorden och landvinningsjorden. — I denna tvist yttrade vederbörande underrätt, att enär ostridigt vore, att Nilsson icke fullgjort honom åliggande betalningsskyldighet i afseende å det i och för Hänsjöns sänkning upptagna amorteringslånet å 6,000 kr., ty och då Nilsson icke bestridt, att Sahlström betalt ifrågavarande, å Nilsson belöpande andelar af lånet, samt intressenterna genom ifrågavarande öfverenskommelse förbundit sig att till den, som fått för andra vidkännas utbetalningar å berörda lån, genast afstå så väl den jord, som genom sjösänkningen blifvit förbättrad, som den vunna jorden, blefve Nilsson förpliktad att genast till Sahlström utgifva fordrade ersättningen samt afträda sin så väl genom sjösänkningen förbättrade jord som ock den genom sjösänkningen uppkomna landvinningsjorden. — Hofrätten fann enligt dom ej skäl att i underrättens beslut göra annan ändring än att, enär vid upptagande af ifrågavarande, för intressenternas i sjösänkningsföretaget gemensamma nytta afsedda lån Sahlström ensam undertecknat det till sparbanken utfärdade skuldebrevet, samt Sahlström på grund häraf hos en hvar af de öfriga intressenterna erhållit fordran, motsvarande dennes andel i sjösänkningsföretaget; ty och då vid sådant förhållande den samma dag emellan intressenterna träffade öfverenskommelsen om

skyldighet att jord afstå måste anses innefatta ett till Sahlström af de öfriga intressenterna såsom dennes gäldenärer utfäst vite, men slik utfästelse, jämlikt 9 kap. 6 § handelsbalken, såsom detta lagrum lydde enligt förordningen den 11 augusti 1815, icke vore giltig, Nilsson befriades från honom ålagd skyldighet att afträda ifrågakomma jord. I denna dom fann Högsta Domstolen, på Nedre Revisionens hemställan, ej skäl göra ändring. (Kungl. Maj:ts dom den 28 juni 1892; H. 1892 s. 359.)

Ifrågavarande paragraf jämte förordningen den 13 september 1864 upphäfdes genom lag den 28 september 1907.

Försträckningsgifvares rätt att betinga sig ränta och vite regleras numera* allenast af lagen om ocker den 14 juni 1901, så lydande:

1 §. Hvar som vid försträckning af penningar eller beviljande af anstånd med gälds betalning begagnar sig af någons trångmål, oförstånd eller lättsinne till att taga eller för sig eller annan betinga förmögenhetsförmåner, hvilka märkligen öfverstiga hvad som efter omständigheterna kunde anses utgöra skälig ränta, varde, ändå att öfverenskommelsen har sken af af-tal om annat än försträckning eller anstånd med betalning; för ocker straffad med böter från och med tjugufem till och med ett tusen kronor eller med fängelse i högst ett år, där ej å förbrytelsen straff är i allmänna strafflagen utsatt.

Lag samma vare, där någon, som förvärfvat fordran, den han visste vara tillkommen genom ocker, uppbär eller utsöker eller till annan öfverlåter större del af fordringen än efter lag skall utgå.

2 §. Har vid försträckning eller beviljande af anstånd med gälds betalning öfvats ocker efter ty i 1 § sägs, vare gäldenären, ehvad utfäst blifvit, ej pliktig att betala mera än försträckt är eller fordringen utgjorde vid anståndets beviljande.

3 §. Är af gäldenären annat eller mera utgifvet än enligt 2 § honom ålåg att gälda, det gånge åter. Har förskrifning,

* Angående tillämpning numera å äldre förbindelser af de upphäfdade stad-gandena se Kungl. Maj:ts dom den 1 september 1908; H. 1908 sid. 357.

som å fordringen utfärdats, öfvergått till någon, i hvars hand den gäller ändå att fordringen genom ocker tillkommit, och varder förskrifna beloppet till honom guldets, söke gäldenären sitt åter hos den, som ockret öfvat. Har egendom, hvartill gäldenären äger återvinningsrätt, kommit i annan mans hand genom sådant fång, att denne ej är pliktig att annorledes än mot lösen utlämna egendomen, eller är den så förskingrad eller förstörd, att den ej kan återställas, njute gäldenären ersättning för sin förlust efter egendomens värde.

Äro flere, som i ockret tagit del, svare de en för alla och alla för en för hvad enligt denna paragraf skall gäldas.

4 §. Böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas efter allmän strafflag.

Från departementschefens motivering:

Det i den nyare utländska strafflagstiftningen införda ockerbegreppet kännetecknas i främsta rummet däraf, att man tager väsentlig hänsyn till omständigheterna vid aftalets ingående. Det förutsättes nämligen å gäldenärens sida egenskaper eller förhållanden, som göra honom oförmögen att rätt tillvarataga sina intressen samt hos försträckningsgifvaren en vinningslystnad, som begagnar sig af gäldenärens ställning till att afvinna honom oskäligen fördelar. I öfverensstämmelse med denna uppfattning af ockrets karaktär innehåller förslagets 1 § bestämmelser om straff för den, som vid försträckning eller beviljande af anstånd med gälds betalning begagnar sig af någons trångmål, oförstånd eller lättsinne till att taga eller för sig eller annan betinga förmögenhetsförmåner, hvilka märkligen öfverstiga hvad som efter omständigheterna kunde anses utgöra skälig ränta. Om de utfästa förmånerna skola utgå under namn af ränta eller af kapitalrabatt, provision, kommissionsarfvode eller dylikt bör naturligen vara utan betydelse, äfvenså om de betingas för kontrahentens egen eller för annans räkning.

Någon anledning att följa exemplet från de lagstiftningar, som utsträckt ockerbegreppets tillämpning till alla ömsesidigt

förpliktande förmögenhetsaftal, torde för den svenska rättens del ej föreligga. Lämpligheten af ett så omfattande ingrepp i aftalsfriheten är högeligen omtvistad, och förhållandena här i riket torde ej gifva orsak att för närvarande upptaga detta spörsmål. Förslaget har därför inskränkts till att gälla försträckningsaftalet samt aftal om anstånd med gälds betalning. Dock har härvid tagits hänsyn därtill, att ockraren ej sällan söker dölja aftalets verkliga natur genom att gifva detsamma sken af ett annat aftal, och förslaget har därför affattats så, att det ej är aftalets form utan dess verkliga syfte, som är afgörande för straffbestämmelsens tillämplighet.

I andra stycket af 1 § har intagits bestämmelse om straff äfven för den, som förvärfvar en genom ocker tillkommen fordran med vetskap om dess beskaffenhet samt därefter gör gällande större del af fordringen än efter lag skall utgå. Denna bestämmelse afser i första hand att träffa de ofta förekommande fall, då den egentlige långgivaren använder en annan person såsom mellanhand för aftalets avslutande och därefter låter fordringen å sig öfverlätas.

Då de förbrytelser, hvarom här är fråga, i utpräglad grad hafva sitt ursprung i egennytta och vinningslystnad, har det funnits lämpligt att höja maximum för bötesstraffet utöfver det enligt allmänna strafflagen regelmässiga maximibeloppet. Vid sidan af bötesstraffet har ställts fängelsestraff från och med en månad till och med ett år, hufvudsakligen af hänsyn därtill, att i förslaget icke, såsom i några främmande lagar är fallet, stadgas särskilda straffskalor för svårare former af brottet.

I fråga om den inverkan ett aftals giltighet röner däraf, att det finnes innefatta ocker, utgår förslaget från den grundsats, att ockraren icke bör njuta någon fördel af sin brottsliga handling och att förty aftalet är ogiltigt i hvad det innefattar bestämmelse om ränta eller annat vederlag, som af gäldenären utfästs. Denna regel öfverensstämmer med hvad 9 kap. 6 § handelsbalken innehåller angående de civilrättsliga följderna af att taga högre ränta än enligt nämnda lagrum tillåtes.

Däremot synes pant eller annan säkerhet, som lämnats borgenär, böra häfta för hvad gäldenären är pliktig att utgifva. Hvad i sådant hänseende må vara aftaladt beröres alltså icke af förslaget. De föreslagna bestämmelserna göra icke rubbning i gällande stadganden om rätt för den, som innehar löpande skuldebref eller därmed jämförlig fordringshandling, att njuta betalning oberoende af invändning, som rör tidigare innehafvares rätt. Följaktligen är t. ex. den, som i god tro förvärfvat ett löpande skuldebref, ej underkastad de i 2 § upptagna bestämmelser.

Har gäldenären i anledning af ett aftal af den i 1 § angifna beskaffenhet antingen vid aftalets ingående fått vidkännas kapitalrabatt eller ock sedermera erlagt någon betalning under namn af ränta, provision eller dylikt, torde, såsom en följd af det i 2 § föreslagna stadgande, borgenären ej böra äga rätt att annorledes än i afräkning å kapitalskulden behålla hvad sålunda erlagts samt, därest beloppet af de utaf gäldenären gjorda betalningar öfverstiger kapitalskulden, öfverskottet böra återbäras till den, som utgifvit detsamma. På grund af den svenska rättens nyss omförmälda regler beträffande order- eller innehafvarepapper kan det emellertid inträffa, att den som uppburit fordringen varit lagligen berättigad att erhålla betalning enligt förskrifningens lydelse, och där så är fallet, kan tydligen återvinningstalan ej anställas emot honom. Därför synes i ett dylikt fall gäldenären böra tillerkännas rätt att söka ersättning för den sålunda lidna förlusten hos den, som varit dess verkliga upphof, d. v. s. ockraren. I följd af samma grundsats synes gäldenären, om han i anledning af ett aftal, som innefattar ocker, utgifvit annan egendom än penningar och han af en eller annan grund ej kan återfå denna egendom, vara berättigad till ersättning af ockraren för dess värde. Stadganden af nu angifna innehåll hafva upptagits i förslagets 3 §.

Vid granskning af förslaget till lagen yttrade Högsta Domstolen i fråga om 3 §, att de däri föreslagna stadgandena om gäldenärs återvinningsrätt kunde, åtminstone såvidt an-

ginge fast egendom, vara ägnade att medföra osäkerhet i äganderätten och däraf följande fara för rättsförluster.

I anledning af denna anmärkning genmälde departementschefen:

Hvad angår Högsta Domstolens erinran, att de i förslagens 3 § upptagna stadganden om gäldenärs återvinningsrätt skulle kunna medföra osäkerhet i äganderättsförhållanden, torde böra framhållas; att, såvidt rör lös egendom, någon dylik osäkerhet ej lär vara att befara, då enligt gällande lag och praxis förvärf i god tro här i erforderlig grad skyddas. Beträffande åter fast egendom ligger det visserligen icke helt och hållet utom det tänkbaras område, att de föreslagna återvinningsbestämmelserna skulle kunna komma till användning. Uppenbarligen måste emellertid sådant komma att höra till de största sällsyntheter; och den aflägsna möjligheten, att en öfverlåtelse af fastighet kunde af här ifrågavarande anledning komma att återgå, torde, i jämförelse med de flerehanda omständigheter, som eljest kunna föranleda ogiltighet af dylik öfverlåtelse, icke kunna anses äga nämnvärd betydelse från den allmänna rättssäkerhetens synpunkt.

I afseende å tillämpningen af ifrågavarande lag är följande rättsfall att anteckna.

Uti tvistemellan N. Nilsson, å ena sidan, samt en bank och ledamöterna i dess styrelse, å den andra, om ansvar och ersättning för ocker, yttrade underrätten, att emedan annat förhållande ej blifvit ådagalagdt än styrelsens ledamöter uppgifvit, eller att de, som i nämnda egenskap i maj 1901 beviljat Nilsson en försträckning af 15,000 kronor mot pant af tre i fastigheten n:r 10 i kvarteret Bäfvern i Stockholm intecknade skuldsedlar, enhvar å 5,000 kronor, därvid för bolaget betingat, förutom 6 % årlig ränta, jämväl enligt i målet företeadt kvitto en särskild diskont eller provision af 900 kronor såsom ersättning för besiktning af fastigheten och för bolagets risk i följd af försträckningen, samt upplyst vore, att de pantsatta inteckningsreverserna till betalningsrätten legat intill ett kapitalbe-
lopp af 180,000, öberäknadt premiälån, under det att fastig-

hetens brandförsäkringsvärde utgjorde 187,000 kronor och dess taxeringsvärde endast 170,700 kronor; förty och då någon utredning om Nilssons förmögenhetsvillkor i öfrigt ej vunnits, samt vid sådant förhållande och med hänsyn jämväl till hvad eljest i målet förekommit styrelseledamöterna icke vore i någon mån förvunna att hafva vid ifrågavarande försträckning begagnat sig af något Nilssons trångmål, oförstånd eller lättsinne till att för bolaget betinga förmögenhetsförmåner, hvilka märkligen öfverstigit hvad som efter omständigheterna bort utgöra skälig ränta, ogillades Nilssons i målet förda ansvarstalan och på förment brottsligt förfarande grundade ersättningsanspråk. — Hofrätten fann i utslag ej skäl att i underrättens beslut göra ändring. — Kungl. Maj:t utlät sig, att enär banken ej blifvit i målet stämd eller vid underrätten afgifvit svaromål, blefve domstolarnas beslut, såvidt de innefattade pröfning af den emot banken förda ersättningstalan, undanröjda; samt att enär, vidkommande målet i öfrigt, ledamöterna i bankens styrelse, då de i denna egenskap den 22 maj 1901 lämnat Nilsson försträckning på sex månader mot skuldebref å 15,000 kronor jämte 6 % årlig ränta därå från nämnda dag och emot pant af inteckningar i fast egendom, å förskrifna kapitalbeloppet afdragit såsom »diskont» 900 kronor, motsvarande 12 % årlig ränta å samma kapitalbelopp, och sålunda brutit mot förbudet i 9 kap. 6 § handelsbalken, pröfvade Kungl. Maj:t lagligt att, med upphäfvande af domstolarnas beslut, döma styrelseledamöterna, jämlikt nämnda lagrum, att för hvad de sålunda låtit komma sig till last hvar för sig böta 375 kronor till Stockholms stads fattiga. (Kungl. Maj:ts utslag den 25 april 1904; H. 1904 s. 164.)

Under denna § torde slutligen böra anmärkas, att Kungl. Maj:t genom dom den 4 april 1862 (N. 1864 s. 361) förklarar ränta vara en afgäld, som, därest icke annorledes öfverkommes, skall årligen utgifvas.

7 §. [Nu varder skuldebref med bægges samtycke förnyadt, och räntan lagd till hufvudstolen; det skall ej för ocker räknas.]

Detta lagrum, som innefattade ett undantag från regeln om förbud mot att taga ränta på ränta upphäfdes genom lag den 28 september 1907. Jfr. den förut anmärkta lagen om ocker.

Försträckningsgifvaren hade enligt förevarande stadgande rätt att öfverenskomma med försträckningstagaren, att ogulden ränta fick betraktas såsom nytt lån, hvarå ränta skulle erläggas. Enligt paragrafens ordalydelse skulle väl i sådant fall försträckningstagaren utfärda nytt skuldebref på den förfallna räntan jämte det ursprungliga lånebeloppet, hvilket skuldebref skulle utbytas mot det äldre. Men resultatet blef detsamma, om försträckningsgifvaren behöll det skuldebref, han redan fått, och erhöll nytt sådant på den upplupna räntan.

8 §. [Borgar man gods, och utfäster att betala till viss dag, och gör det ej; gifve då ränta till sex för hundra om året, ifrån förfallodagen. Är ej viss tid betingad; då räknas fem för hundra, ifrån den dag, han hos Konungens befallningshafvande eller domaren sökt varder.]

Detta lagrum är upphäfdt genom lag den 20 juni 1905.

I afseende å köparens skyldighet att å köpeskillingen gälda ränta är i 38 § af lagen om köp och byte stadgadt: »I fråga om köparens skyldighet att gälda ränta skola de i 9 kap. 10 § handelsbalken stadgade grunder äga tillämpning; dock att vid handelsköp, där ej viss tid för köpeskillingens gäldande är utsatt, ränta efter sex för hundra om året skall utgå från den tid godset aflämnades eller, i händelse dess aflämnande blifvit af köparen fördröjdt, från det dröjsmålet inträdde.»

Stadgandet är sålunda motiveradt: »Vid öfvervägande af frågan om köparens skyldighet att gälda ränta å köpeskillingen har kommittén haft anledning att mer än eljest taga hänsyn till lagstiftningen på öfriga områden af obligationsrätten och alltså ansett sig icke böra föreslå andra ändringar än sådana, som låta sig genomföras utan rubbning af de grunder, hvarpå de gällande bestämmelserna angående ränta äro byggda. — — —

Kommittén har ej funnit grundad anledning att från de gällande bestämmelserna föreslå någon afvikelse för annat fall än det, att vid handelsköp ej viss tid betingats för köpeskillingens betalning. För detta fall gäller nu, såväl inom som utom handelsförhållanden, att säljaren äger rätt att erhålla ränta efter fem för hundra från den dag, köparen hos Konungens befallningshafvande eller domaren sökes. Alltså får enligt gällande lag säljaren icke ens efter det tiden för köpeskillingens betalning inträdt genom anfordran från säljarens sida tillgodoräkna sig ränta, förr än han genom stämning eller lagsökning gör sitt kraf gällande. En sådan reglering af ränteplikten måste anses vara för handelsköp synnerligen olämplig, då vid sådana köp ofta betydliga belopp äro i fråga, och domstol eller exekutor i allmänhet icke anlitas annat än i nödfall och ofta först efter det mer eller mindre vidlyftiga underhandlingar visat sig fruktlösa. Det måste emellertid medgifvas, att icke heller en anfordran af enskild natur utgör någon lämplig utgångspunkt för räntans beräkning, då det ej sällan kan vara svårt att afgöra, om ett af säljaren fälldt yttrande rörande hans köpeskillingskraf bör betraktas såsom anfordran eller icke. Däremot öfverensstämmer det med allmän affärsuppfattning, att en köpman, såframt han ej betingat sig kredit på viss tid — något som allmänt anses innebära räntefrihet — icke i sin rörelse tillgodogör sig annans kapital utan att därå erlägga ränta, och att en kredit på obestämd tid således i handelsförhållanden presumeras vara förenad med skyldighet att erlägga ränta. I enlighet med nämnda grundsats är förslaget i denna del affattadt. — I det fall, att godset skall försändas från leveransorten, lär en enligt gängse handelsbruk ränteberäkning icke förekomma, där betalning erlägges vid företeende af konossement eller, om konossement ej utfärdats, genast vid framkomsten. Att likväl den föreslagna grundsatsen om räntas beräknande från tiden för aflämnandet är af betydelse jämväl för här afsedda distansköp, visar sig däruti, att om betalning fördröjes, säljaren enligt rådande handelsuppfattning är berättigad att njuta ränta alltifrån den dag godset är aflämnadt.

9 §. Ej må den vinst för ocker räknas, som kommer af loflig handel, eller det köp, som lagligen slutet är. Samma lag vare, där jord för penningelån förskrifven är, och afrad, på vinst och förlust, i stället för räntan af det lån, ehvad afraden varder mer eller mindre.

Första delen af lagrummet afser att uttrycka, att t. ex. en säljare äger betinga sig så hög köpeskilling, han kan få, äfven om densamma aldrig så mycket öfverstiger det såldas verkliga värde, äfvensom att å andra sidan en hvar är berättigad att köpa för så lågt pris som helst. Sista momentet af paragrafen syftar på sådan pantsättning, hvarom omförmäldes i 9 kapitlet 7 § jordabalken. Sistnämnda lagrum är upphäfdt genom förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875. Ehuru sådant aftal som det i senare delen af denna § och 9: 7 jordabalken omhandlade icke särskildt omförmäles i förordningen om inteckning, torde likväl hinder att för dylikt aftal erhålla inteckning ej förefinnas.

Följande rättsfall torde här kunna anmärkas:

T. åtog sig i kontrakt den 25 sept. 1840 att inom viss tid till N. leverera 800 kannor brännvin eller, vid underlåtenhet häraf, gälda i skadeersättning 12 sk. för hvarje kann. Kämners- och rådstufvurätterna ålade ock T. att utgifva den villkorade skadeersättningen med 133 rdr 16 sk. b:ko jämte 6 procents med bevillningsbidrag minskad ränta därå från den 1 juli 1841. N. hofrätt däremot utlät sig; att enär N. icke visat, att han lidit någon förlust, samt det fordrade beloppet således ej kunde hänföras till skadestånd, ej heller finge emot 9 kap. 9 § H.B. betraktas såsom sådan vinst, hvilken af loflig handel kommer, blef, jämlikt grunderna för stadgandet i 6 § af berörda kap. samt K. förordn. den 11 aug. 1815; stämningspåståendet ogilladt; hvarefter Kungl. Maj:t i dom den 16 dec. 1844 yttrade: att emedan T. icke fullgjort sitt åtagande, samt vid kontraktets afslutande den enligt lag N. tillkommande rätt till ersättning

för skada, som kunde honom tillskyndas genom T:s försummelse att brännvinet aflämnas, blifvit, med parternas ömsesidiga begifvande och utan att bevisning om skadans beskaffenhet eller storlek ansetts erforderlig, bestämd till 12 sk. för hvarje såld men ej levererad kanna; ty och då ett i berörda hänseende gjordt förord, liksom hvarje annat emellan fullmyndiga personer ingånget, i lag ej förbjudet aftal, måste för dem, hvilka därom sig förenat, vara förbindande, pröfvade Kungl. Maj:t rättvist, med ändring af Hofrättens dom, förplikta T. utgifva stadgade ersättning 200 rdr rgs med fem procent ränta därå från lag-sökningsdagen. (Backmans Handbok 1883; s. 328.)

Jfr den förut anmärkta lagen om ocker.

10 §. Hafver man lånt penningar på viss tid, och ej ränta för dem utfäst; vare då ej skyldig den att gifva. Betalar han ej å föreskrifven tid; gälde sedan ränta sex för hundra om året. Är ingen tid nämnd; då räknas fem för hundra ifrån den dag, han hos Konungens befallningshafvande eller domaren sökt varder.

Såväl Lagkommittén som Lagberedningen sammanförde i sina förslag till handelsbalk bestämmelserna i 8 och 10 §§ till en paragraf.

Lagkommittén föreslog (i 3 kap. 23 § af sitt förslag), att åt stadgandet borde gifvas följande lydelse:

»Är försträckning i penningar eller varor gifven på viss tid, och ränta ej utfäst; vare gäldenären ej skyldig den gifva. Betalar han ej å föreskrifven tid; gälde sedan laga ränta.* Är ej tid nämnd; gifve ränta från den dag, borgenären sin fordran kräft: i ty fall hafve ock borgenär, där gäldenärs egen-dom till konkurs afträdes, rätt till ränta från konkursens bör-

* Med laga ränta förstod såväl Lagkommittén som Lagberedningen sex procent ränta.

jan. Handlande må, sig emellan, ränta i löpande räkning påföra.»

Ur motiven:

Den skillnad i belopp, som lagen uti 9 kap. 8 § handelsbalken stadgat, emellan ränta å försträckning, gifven på viss tid, och ränta därå, när förfallodag ej varit bestämd, har kommittén ansett böra försvinna, emedan borgenären, hvilken i senare händelsen är lika berättigad att återfå det försträckta, då han det fordrar, som i den förra å förfallodagen, också bör njuta lika vedergällning för den nytta, gäldenären af det försträckta äger, ifrån den dag det bort gifvas åter.

Lagberedningen, som upptog stadgandet i 27 § af 3 kap. i dess förslag till handelsbalk, affattade detsamma sålunda:

»Skola penningar eller varor betalas å viss tid, och är ränta ej utfäst; vare gäldenären ej skyldig den gifva: betalar han ej å tid, då betalning ske bör; gälda sedan laga ränta. Är ej tid till betalning satt; gifve gäldenären laga ränta från den dag borgenären sin fordran kräft: i ty fall hafve ock borgenär, där gäldenärs egendom till konkurs afträdes, rätt till ränta från konkursens början. Handlande må, sig emellan, ränta i löpande räkning påföra.»

Ur motiven:

Med afseende därpå, att tiden, då penningar eller varor skola betalas, ej bestämmes vid försträckningar allena, utan i ganska många fall vid andra aftal och äfven på flera ställen i själfva lagen, har lagförslagets 23 § blifvit i nya förslagets 27 § så ändrad, att denna kan tillämpas på alla dylika fall, hvarigenom man ock kunnat i nya förslaget undvara de flera särskilda bestämmelser, som i lagförslaget förekomma, om räntas erläggande då någon viss i lag stadgad betalningstid öfverskrides. Att det menas laga ränta med den ränta, gäldenären enligt lagförslaget skall gifva från den dag han blifvit kräfd, då ingen betalningstid är utsatt, har här blifvit, för tydlighetens skull, uttryckligen sagdt.

Äfven om en försträckningstagare icke förbundit sig att betala ränta, kan han, såsom af detta lagrum synes, i visst fall förpliktas att utgifva sådan (s. k. uppskofs-ränta). Detta inträffar, om betalning ej erlägges å aftalad tid eller försträckningsgifvaren — för det fall, att viss betalningstid ej blifvit bestämd — måste, efter att förgäfvos hafva affordrat försträckningstagaren likvid, för densammas utsökande anlita vederbörlig myndighet.

Skyldighet att gälda denna ränta förutsätter således, att dröjsmål med betalningen ägt rum.

I händelse försträckningsgifvaren vägrar att mottaga erbjuden likvid, uppkommer frågan, om försträckningstagarens ifrågavarande skyldighet härigenom upphört.

Utan tvifvel bör denna fråga besvaras jakande, därest försträckningsgifvarens vägran kan betraktas såsom önskan från hans sida om uppskjutande af likviden, om hvilkens storlek tvist ej förefinnes.

I vanliga fall torde emellertid försträckningsgifvarens vägran att mottaga erbjuden betalning vara föranledd däraf, att han med eller utan rätt anser sig hafva att fordra mera än som tillbjudes honom, eller att tvist eljest förefinnes emellan kontrahenterna om vissa aftalet berörande omständigheter.*

När så är förhållandet, synes försträckningstagaren icke lagligen kunna freda sig från skyldigheten att gälda uppskofs-ränta, med mindre han i allmänt eller enskildt förvar nedsätter betalningen (kapitalet jämte tilläfventyrs upplupen ränta) samt därom, i händelse sådant är möjligt, underrättar försträckningsgifvaren eller dennes ombud.

Praxis har emellertid visat benägenhet att följa den romer-

* Det torde förtjäna anmärkas, att försträckningsgifvaren genom att mottaga hvad som erbjudes ingalunda, så vidt han icke godkänner detsamma såsom full likvid, förringar sin rätt att uttaga, hvad han därutöfver kan hafva att fordra. Vare sig försträckningstagaren åsyftar, att det erbjudna skall utgöra full betalning, eller han endast har för afsikt därmed göra en afbetalning, riskerar försträckningsgifvaren intet genom att mottaga detsamma. Den åsikten, att en försträckningsgifvare, som mottagit erbjuden betalning men anmärker, att för litet betalats bör ställa det som gifvits till försträckningstagarens förfogande, är icke riktig.

ska regeln, enligt hvilken gäldenär genom anbud om betalning befrias från de påföljder, som underlåtenhet att betala skulle för honom medfört.

Följande rättsfall äro härutinnan af intresse, ehuru de icke afse försträckning.

Grefve F. Bonde hade råkat i delo med N. A. Nilsson å Wahlsund, som arrenderat en grefve Bonde tillhörig fastighet, angående åtskilliga arrendeaftalet berörande förhållanden. Då Nilsson sedermera å dag, som för arrendeafgiftens erläggande blifvit i kontraktet bestämd, infann sig hos grefve Bonde för fullgörande af likviden, vägrade grefve Bonde att mottaga den, uppenbarligen af fruktan att han eljest kunde anses hafva godkänt vissa af Nilsson framställda, af grefve Bonde såsom obefogade ansedda anspråk. Grefve Bonde instämde därefter Nilsson med yrkande att utbekomma arrendeafgift (äfvensom ersättning i åtskilliga uppgifna afseenden). Å arrendeagiften fordrade grefve Bonde sex procent ränta från den dag, den skolat erläggas. Nilsson invände beträffande sistnämnda anspråk, att han, på sätt förut nämnts, i rätt tid erbjudit likvid, som dock icke mottagits. Grefve Bonde genmålde härtill, att Nilsson vid sådant förhållande bort nedsätta arrendebeloppet. Såväl underrätten som Hofrätten fann med godkännande af Nilssons invändning grefve Bonde ej berättigad till annan ränta än fem procent från stämningdagen. Hos Kungl. Maj:t var målet i denna del ej föremål för pröfning. Se H. 1900 Not A N:o 40.

Sedan underrätten i tvist emellan J. M. Magnusson och B. Svenonius om redovisning ålagt Svenonius att till Magnusson utgifva 1,473 kronor 75 öre jämte ränta, utlät sig Hofrätten i dom, som fastställdes af Kungl. Maj:t, att enär uti saken vore upplyst, att, efter det Magnusson åt Svenonius uppdragit att för 1,500 kronor försälja Magnussons andel uti den lägenhet, hvarom i saken vore fråga, Svenonius sålt lägenheten för pris, däraf å Magnussons andel belöpt sistnämnda belopp, samt det af Magnusson sålunda Svenonius lämnade uppdrag måste anses hafva innefattat bemyndigande att för omförmälda be-

lopp försälja ifrågavarande fastighetsandel i gravationsfritt skick; ty och som vid sådant förhållande Magnusson vore pliktig gälda Svenonius ersättning ej blott, på sätt Magnusson i saken medgifvit, för de kontanta utgifter, Svenonius haft för ifrågavarande relaxeringsåtgärder, utan äfven för det besvär, som för Svenonius med relaxeringsåtgärderna varit förenadt, i den mån slik ersättning på Magnussons fastighetsandel belöpte, samt det af Svenonius i sistberörda afseende fordrade belopp, 75 kronor, icke kunde anses oskäligt; alltså och då Svenonius således vore berättigad att från det af honom för Magnussons räkning uppburna köpeskillingsbelopp 1,500 kronor afdraga, utöfver af Magnusson medgifna 26 kronor 25 öre, ytterligare 75 kronor, och det belopp Magnusson i enlighet härmed ägde att af Svenonius fordra, eller 1,398 kronor 75 öre, *redan före stämningens delgifning blifvit Magnusson af Svenonius erbjudet, hvadan Svenonius icke vore pliktig att därå gälda ränta*, blefve underrättens beslut sålunda ändradt, att det belopp, Svenonius hade att i själfva saken till Magnusson utgifva, bestämdes till allenast 1,398 kronor 75 öre. (Kungl. Maj:ts dom den 27 mars 1905; H. 1905 s. 135.)

Kan å förfallodagen försträckningsgifvaren eller ombud för honom ej anträffas, bör försträckningstagaren nedsätta betalningen i enlighet med hvad ofvan yttrats.

Det har ifrågasatts, huruvida försträckningstagaren är berättigad att efter nedsättningen; innan det nedsatta utlämnats till borgenären, återtaga detsamma.

Regelmässigt torde försträckningstagaren äga dylik befogenhet, intill dess försträckningsgifvaren trädit i förbindelse med den, hos hvilken nedsättningen skett, och anmodat denne att för försträckningsgifvarens räkning omhänderhafva det nedsatta.

Om emellertid försträckningstagaren återtager det nedsatta, anses det såsom om nedsättning alls icke ägt rum, och försträckningstagaren är förpliktad att gälda uppskofsränta från förfalldagen, tills betalning sker.

Det har ofvan sagts, att ett erbjudande af betalning, som icke åtföljes af nedsättning, för försträckningstagaren ej medför befrielse för uppskofsränta. Emellertid är äfven ett dylikt erbjudande icke helt och hållet betydelselöst. Om nämligen en försträckningsgifvare hos domstol eller exekutiv myndighet anhängiggör talan om utfående af betalning, och det visas, att försträckningstagaren, innan talan anhängiggjordes, tillbjudit försträckningsgifvaren, hvad han befinnes hafva att fordra, torde en dylik försträckningsgifvare bära icke allenast stå sin egen kostnad å rättegången utan äfven förpliktas att ersätta motpartens. Naturligtvis äger detta icke tillämpning för det fall, att försträckningsgifvaren, efter det han vägrat mottaga betalning men innan han anställt lagsökning eller rättegång, affordrat försträckningstagaren likvid utan att kunna erhålla sådan.

Stadgandet om skyldighet att utgifva uppskofsränta är ovillkorligt. Förty är försträckningstagaren, äfven om det i något fall skulle visas, att skada genom dröjsmålet icke tillskyndats borgenären, likväl pliktig att gälda sådan ränta. Å andra sidan är försträckningsgifvaren, om han styrker, att han i följd af dröjsmålet lidit förlust till större belopp än det, hvartill uppskofsräntan uppgår, i allt fall icke berättigad att utfå särskildt skadestånd.

Är viss betalningstid ej bestämd, skall uppskofsränta utgå från den dag, försträckningstagaren sökes hos Konungens befallningshafvande eller domaren.

I det fall, att lagsökning sker hos exekutiv myndighet, har tvekan icke yppats därom, att ränta skall beräknas från den dag, försträckningstagaren erhållit del af lagsökningen jämte myndighetens resolution.

Däremot har den åsikt uttalats, att då krafvet anhängiggjorts vid domstol, ränta bör utdömas från den rättegångsdag, målet först handlagts, och icke från den dag, gäldenären erhållit del af stämningen. Lagrummets ordalydelse gifver emellertid

icke anledning att för ränteberäkningen uppställa en annan utgångspunkt vid domstol än vid exekutiv myndighet. Till stöd för en dylik tolkning kunna ej heller billighetshänsyn åberopas. För att skyldighet att i detta fall gälda uppskofsränta skall inträda, bör, såsom här ofvan yttrats, försträckningsgifvaren, före krafvets anhängiggörande genom lagsökning eller stämning, hafva affordrat försträckningstagaren likvid. Dröjsmål med betalningen har sålunda inträffat, förr än försträckningstagaren delgifves stämningen. I följd häraf kan det icke synas obilligt, att uppskofsränta utgår från delgifningsdagen. (Såväl Lagkommittén som Lagberedningen föreslogo, såsom ofvan visats, att uppskofsränta skulle utgå från det kraf framställdes.) Då en eller annan domstol bestämt räntan att utgå från första rättegångsdagen, målet handlagts, har detta nog understundom föranledts däraf, att, då svaranden nämnda dag tillstädeskommit, käranden underlåtit att förete stämningsbevis eller domstolen försummat att anteckna delgifningsdagen. Saknar emellertid domstolen kännedom om delgifningsdagen, synes det riktigare att, såsom vid öfverdomstolar någon gång skett, bestämma räntan att utgå från början af laga stämningstid före det ting, sammanträde eller rättegångsdag, målet först handlagts.

Stadgandet om uppskofsränta är tillämpligt endast i det fall, att ränta icke blifvit utfäst, i följd hvaraf, om ränta förskrifvits att under försträckningstiden utgå efter lägre räntefot än den i sagda lagrum bestämda, räntan jämväl efter förfallodagen bör beräknas efter den sålunda öfverenskomna lägre räntefoten.

Att riktigheten af denna mening (jfr Finsk Juridisk tidskrift 1895 s. 110) emellertid är omtvistad, framgår af följande rättsfall.

Gustaf Andersson i Sennan åtog sig enligt kontrakt den 26 januari 1898 med A. M. Rehngren m. fl. att uppföra en tegelbruksbyggnad mot en entreprenadsumma af 27,000 kronor, hvaraf 5,000 kronor skulle innestå mot 5 % ränta under ett

års tid »som säkerhet för husets goda bestånd». Byggnaden afsynades den 30 september 1899. Gustaf Andersson instämde Rehngrén och dennes medkontrahenter i januari 1900 med yrkande att utfå omförmälda 5,000 kronor jämte ränta. Rehngrén och medparter invände, att krafvet vore för tidigt väckt, enär det fordrade beloppet ej förfölle till betalning, förr än ett år efter den 30 september 1899. — Underrätten förklarade i utslag den 1 juli 1901 Gustaf Anderssons talan ej kunna i förevarande mål bifallas, enär fordrade beloppet ej varit förfallet till betalning vid den tid, då saken instämdes. — Hofrätten fann i dom ej skäl göra ändring i underrättens utslag. — Nedre Revisionen yttrade att, enär Gustaf Andersson ostridigt varit berättigad att ett år efter det ifrågavarande byggnad den 30 september 1899 afsynats bekomma återstående ersättningen för byggnadens uppförande eller 5,000 kronor jämte 5 % ränta därå från nyssnämnda dag, hemställdes, att Kungl. Maj:t utan afseende därå, att sagda belopp ej förfallit till betalning förrän under sakens handläggning vid underrätten, måtte, med ändring af domstolarnas beslut, förplikta Rehngrén och medparter att till Gustaf Andersson utgifva 5,000 kronor *jämte 5 % ränta därå från den 30 september 1899, tills betalning följde*. Kungl. Maj:t biföll Nedre Revisionens betänkande utom i fråga om räntan, som bestämdes till 5 % från den 30 september 1899 till och med den 30 september 1900 och till 6 % från sistnämnda dag tills betalning följde. Tre justitieråd biföllo Nedre Revisionens betänkande äfven i fråga om räntan. (Se Högsta domstolens protokoll å andra rummet den 27 januari 1906.) **A 23.**

Den åsikt, som sålunda i detta rättsfall omfattats af Högsta Domstolens pluralitet och enligt hvilken, då bestämmelse om räntefoten efter förfallodagen ej träffats, upphofsräntan skall utgå efter 6 % utan afseende å den lägre ränta, som därför varit gällande, leder gifvetvis till den konsekvensen, att försträckningsgifvare, som lagligen under försträckningstiden betingat sig högre än 6 % ränta, i allt fall efter förfallodagen måste åtnöjas med 6 %. Detta resultat lär emellertid icke

vara tillfredsställande. Man kan nämligen icke presumera, att den, som för afsaknaden af sitt kapital under försträckningstiden fordrat ersättning efter t. ex. 7 % ränta, skall för tiden efter förfallodagen kunna anse sig därutinnan godtgjord med allenast 6 %. Tvärtom bör, därest särskild öfverenskommelse om uppskofsrentan ej träffats, det naturliga vara, att kontrahenterna afsett, att hvad om ränta intill förfallodagen stadgats skulle, i händelse betalning då uteblefve, gälla allt framgent; och hvad uti ifrågavarande afseende blifvit (om ock tyst) af taladt, måste vara afgörande. Stadgandet om uppskofsrenta är nämligen icke af absolut natur. Den, som äger att under försträckningstiden betinga sig högre ränta än efter 6 %, har ock samma frihet i fråga om tiden efter förfallodagen. (Se Kungl. Maj:ts utslag den 25 januari 1875; H. 1875 s. 69, anmärkt å sid. 149.)

Ehuru ränta icke varit utfäst eller eljest enligt lag skolat utgå, har påförande af ränta i löpande handelsräkningar blifvit genom åtskilliga Kungl. Maj:ts domar godkändt.

I afseende härå anföres följande rättsfall, berörande frågan, huruvida — efter det parternas affärsförbindelser upphört och i sammanhang därmed kontokurant upprättats öfver deras dåvarande mellanhafvande — den, som enligt kontokuranten häftade i skuld, vore skyldig att å skuldbeloppet gälda ränta jämväl från dagen för kontokurantens upprättande till betalningsdagen.

Underrätten yttrade, att ehuru i saken vore upplyst, att sedan firman G. Stagni & Figli i Alexandria — som under en följd af år af A. W. Lundström inköpt virke, därvid angående parternas affärsförhållande förts löpande räkning, upptagande 6 % ränta såväl å af Lundström levererade virkespartier som å firman tillgodoförda inbetalningar — med anledning däraf, att parternas affärsförbindelse afbrutits under början af år 1898, till utjämnande af parternas mellanhafvande tillställt Lundström en under den 31 maj samma år afslutad kontokurant, slutande å ett saldo Lundström till last af 192 £ 5 sh.

8 d. sterling, berörda belopp af Lundström guldits först den 1 februari 1900; likväl och som den löpande räkning, som förts rörande parternas affärsförhållanden, måste anses hafva upphört med utställandet af nyssberörda, i anledning af afbrytandet af parternas affärsförbindelse utfärdade kontokurant, samt Lundström vid sådant förhållande icke kunde kännas skyldig att, på sätt firman i saken yrkat, till firman å kontokurantens saldo, nyss angifna beloppet 192 £ 5 sh. 8 d., utgifva ränta i enlighet med hvad som i den emellan parterna förut förda löpande räkning beräknats; alltså och då firman ej heller ådagalagt något förhållande i öfrigt, på grund hvaraf firman vore berättigad att af Lundström bekomma ränta å nämnda belopp, blefve firmans i saken förda talan ogillad. — Hofrätten utlät sig i dom, att enär, enligt hvad ostridigt vore, den under en följd af år mellan parterna fortgående affärsförbindelse, hvilken måste anses hafva utgjort grunden därtill, att i den angående parternas mellanhafvande förda löpande räkning ränta å ömse sidor beräknats, i början af år 1898 blifvit afbruten; ty och som vid sådant förhållande Lundström ej vore pliktig att till firman gälda ränta å saldot i ofvan omförmälda, med anledning af affärsförbindelsens upphörande af firman den 31 maj 1898 utfärdade kontokurant; alltså pröfvade Hofrätten rättvist fastställa det slut, hvartill underrätten kommit. — Nedre Revisionen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte ej finna skäl göra ändring i Hofrättens dom. Kungl. Maj:t yttrade emellertid, att emedan parterna enligt af dem förda löpande räkningar rörande sina inbördes affärer beräknat 6 % årlig ränta å såväl de af Lundström levererade virkesposter som å de af firman gjorda inbetalningar, samt Lundström icke därigenom, att affärsförbindelserna emellan parterna afbrutits eller att af denna anledning kontokuranten upprättats, blifvit befriad från skyldighet att i enlighet med berörda för ränteberäkningen antagna grund gälda ränta å det honom i kontokuranten påförda saldo till den dag, då likvid ingått, men firman icke vore berättigad att å fordrade räntebeloppet jämväl erhålla ränta, förpliktade Kungl. Maj:t, med

upphäfvande af Hofrättens dom, Lundström att till firman, emot kvitto, utgifva ränta efter 6 % om året å 192 £ 5 sh. 8 d. british sterling från den 31 maj 1898 till den 1 februari 1900 antingen i detta myntslag eller i svenskt mynt efter den kurs, som betalningsdagen å Stockholms börs högst gällde för växlar, utställda i det främmande myntslaget och förfallna till betalning vid uppvisandet. (Kungl. Maj:ts dom den 6 december 1904; H. 1904 s. 500.)

Sedan handelsbolaget Otto Lundholm & C:ni, som haft i kommission af landtbrukaren J. F. Nordgren att ombesörja åtskilliga affärer, såsom köp och försäljning af brännvin, spannmål o. s. v., yrkat att af Nordgren utfå likvid för en räkning, däri under åren 1854 och 1855 Nordgren dels påförts åtskilliga belopp jämte 6 % ränta från de dagar, hvarunder beloppen blifvit anmärkta, dels ock godtskrifvits gjorda inbetalningar jämte 6 % ränta från de dagar, inbetalningen skett; så har Kungl. Maj:t genom dom den 4 april 1862 yttrat: att då Nordgren hvarken ifrågasatt riktigheten af bolagets uppgifter, att omtvistade ränteberäkningen skett i enlighet med *allmänt handelsbruk*, eller påstått, att han vid de tid efter annan åt bolaget lämnade handelsuppdrag fäst något förbehåll, som hiudrat bolaget antaga att vid fullgörande af samma uppdrag nämnda bruk finge följas, godkändes bolagets ränteberäkningar.

Tre justitieråd fastställde emellertid vederbörande underretts utslag, hvori förklarats, att åberopade räkningen vore felaktig i så måtto, att den upptog ränta å hvarje debiteradt eller krediteradt belopp, oaktadt någon ränta bevisligen icke varit å någondera sidan utfäst eller annars lagligen kunde ifrågakomma. (N. 1865 s. 647.)

Fabriksidkaren Oskar Engström hade ända sedan före 1862 tagit åtskilliga varor från firman Hoffman & Leisewitz. Någon sluträkning hade icke blifvit uppgjord förr än Hoffman & Leisewitz den 20 okt. 1877 uppgjorde en kontokurant omfattande tiden från och med 1870 till och med oktober 1877 och slutande med ett saldo firman till godo. I kontokuranten hade

fakturabeloppen för hvarje varupost upptagits i Engströms debet under fakturans datum, hvarefter 5 % ränta till årets slut debiterats å fakturabeloppet från fakturans förfallodag (i regel 6 månader efter fakturans dag). Däremot hade Engström krediterats gjorda inbetalningar under de dagar dessa kommit firman till handa tillika med 5 % ränta å de inbetalda beloppen från dessa dagar till årets slut. Den behållning i kapital och ränta, som vid hvarje års slut för firman uppkommit, hade upptagits såsom saldo Engström till last för följande året, hvarefter å detta saldo, som utgjordes af både kapital och ränta, ytterligare ränta å 5 % debiterats. — Sedan firman i stämning yrkat utfå sitt tillgodohäfvande enligt kontokuranten, yttrade underrätten, beträffande påföringarna af ränta, i sitt utslag: att som, vid det förhållande att vissa dagar icke, såvidt visadt vore, varit för likvid bestämde och att Engström icke heller utfäst sig att betala ränta å icke inbetalda delar af sin skuld, Engström icke lagligen vore skyldig gälda ränta i vidsträcktare mån än från stämningdagen å hvad motparten då haft att fordra, förpliktades Engström endast att gälda ränta å utdömda beloppet med 5 % från stämningdagen, tills likvid komme att ske. — Hofrätten fann icke skäl göra ändring i detta utslag; hvarefter Kungl. Maj:t genom dom den 25 maj 1880 utlät sig att Kungl. Maj:t väl funne, att, emot Engströms bestridande, icke på grund af hvad i saken förekommit antagas finge, att ett kontokurantförhållande parterna emellan ägt rum, så att bolaget Hoffman & Leisewitz varit berättigadt att, på sätt som skett, uppställa sin till stöd för krafvet åberopade räkning, eller att Engström vid 1870 års början till motparten häftat i skuld till större belopp än 3,000 mark Hamburger banko; men emedan Hoffman-Leisewitz lagligen ägt att beräkna ränta efter 5 % ej mindre å dess nyssberörda fordran från 1870 års början än äfven å öfriga i räkningen Engström för bekomna varor påförda debetposter, likasom å det af bolaget Hoffman-Leisewitz guldna fraktförskott, från de särskilda, af bolaget uppgifna, förfallodagarna till dess betalning erhållits, dock

med skyldighet att afräkna dels den under den 18 juni 1870 Engström krediterade post 3,000 mark Hamburger banko, dels ock hvad Engström därutöfver inbetalt, i mån som sådant skett, så att endast å den kapitalskuld, som efter hvarje sålunda gjord afräkning återstått, belöpt vidare ränta efter 5 %; ty och som hvad Engström emot krafvet, utom i ofvan först omförmälda delar, invändt icke förtjänade afseende, pröfvade Kungl. Maj:ts rättvist på det sätt ändra domstolarnas beslut, att Engström förpliktades att, utöfver de honom af domstolarna till betalning ådömda belopp, till motparten erlagga den summa i tyska riksmark eller däremot, efter vid likviden gällande kurs, svarande svenskt mynt, hvarmed, sedan bolaget aflämnat ny, efter förenämnda grunder upprättad räkning, Engströms skuld till bolaget i kapital och ränta jämte 5 % ränta å kapitalgälden från den dag, hvarunder den nya räkningen afslutades, till dess betalning skedde, komme att öfverskjuta hvad bolaget blifvit af domstolarne tilldömdt.

Tre justitieråd biföllo emellertid Nedre Revisionens betänkande, hvori hemställts, att Hofrättens dom måtte gillas. (H. 1880: s. 192.)

Se jämväl Kungl. Maj:ts dom den 27 maj 1864; N. 1865; s. 385.

Förbudet att taga ränta på ränta är, såsom förut nämnts, numera ej gällande. Försträckningsgifvare kan betinga sig ränta jämväl å upplupen ränta, i den mån det ej strider mot ockerlagens bestämmelser. Utan att sådan ränta särskildt betingats eller eljest får anses medgifven, bör den dock ej utdömas.

Den, som obehörigen kommit i besittning af ett penningebelopp, är skyldig att vid återbetalning däraf gälda ränta efter sex procent från den dag, han kommit i besittning af beloppet.

Enär Hahn saknat laglig rätt att på grund af skuldebrevet hos Olsson uttaga det däri förskrifna belopp med ränta och kostnader, uppgående till 355 rdr 95 öre, hvilket belopp Olsson den 13 jan. 1872 till exekutor för Hahns räkning fått

utgifva, blefve, med bifall till Olssons återvinningstalan, Hahn dömd att till Olsson genast lämna tillbaka sistberörda belopp jämte 6 % ränta därå från sagda betalningsdag. (Kungl. Maj:ts dom den 28 mars 1876. H. 1876; s. 90.)

Emedan Sandberg medgifvit, att han mottagit de 400 kr., som Carlsson enligt postkvitto den 15 juli 1878 honom tillsändt i ändamål att infria en växel, men Sandberg, som vidgått, att penningarna ej blifvit till samma ändamål använda, icke styrkt sin uppgift, att han af Carlsson vid den tiden haft att fordra ännu oguldna inseglingsmedel till större eller mindre belopp, förpliktades Sandberg att till Carlsson återgälda 400 kr. med 6 % ränta räknad 8 dagar från berörda postkvittos datum. (Kungl. Maj:ts dom den 27 oktober 1880. H. 1880; s. 354.)

I öfverensstämmelse härmed har Kungl. Maj:t också genom dom den 7 december 1893 (H. 1893 s. 510) förklarat, att ränta å hyresbelopp, som en person uppburit men förpliktats till rätte husvärderna återbära, skulle utgå med 6 % från den dag, beloppet uppburits.

Om emellertid någon i god tro af annan erhåller ett penningebelopp, hvilket han sedermera nödgas återbära på grund af bristande förutsättning å den andres sida vid beloppets öfverlämnande, bör räntan allenast beräknas efter 5 procent från stämningdagen. Och i allmänhet måste tydligen betydelse tillerkännas den goda tron. Härutinnan är följande rättsfall af intresse.

Uti tvist emellan L. P. Kockum samt A. C. Holm om återbäringsskyldighet yttrade underrätten, att som i saken vore upplyst, att, efter det Malmö porslinsfabriksaktiebolag blifvit försatt i konkurstillstånd, Kockum, Holm, C. A. Skarstedt och fem andra personer, hvilka i konkursen bevakat fordringar, genom skriftligt aftal den 15 mars 1877 ingått förening eller s. k. konsortium för gemensamt inköp af bolagets fastighet i Malmö med inventarier; att enligt berörda aftal egendomen, därest icke inom viss tid nytt bolag för fabriks-

driftens fortsättande komme till stånd, skulle realiseras och tillgångarna bland konsortiets medlemmar fördelas enligt enahanda grunder, hvarefter enhvar varit berättigad att erhålla utdelning i konkursen, *att*, sedan fastigheten blifvit af konsortiet inköpt och tillträdd, den 22 december 1877 uppgjorts en likvidationstablå, enligt hvilken, till vinnande af likställighet mellan konsortiets medlemmar, de, hvilkas fordringar understege $\frac{1}{8}$ af medlemmarnes sammanlagda prioriterade fordringar hos förenämnda bolag eller 23,195 kronor 71 öre, skulle till dem, hvilkas fordringar öfverstege nämnda summa, erlägga skillnaden, så att en hvar blefve delägare i konsortiet för $\frac{1}{8}$; *att* enligt samma tablå Holm hade att fordra 43,277 kronor 51 öre och Kockum 10,878 kronor 75 öre; *att* Kockum mot i målet företedda kvitton till Holm under tiden från den 9 augusti 1877 till den 15 februari 1878 erlagt tillsammans 12,400 kronor, men att likvidationstablå icke i öfrigt vunnit tillämpning, och att densamma uti en mot Skarstedt af konsortiets öfriga medlemmar anhängiggjord rättegång om utfående af det belopp, han enligt tablå hade att gälda, genom Kungl. Maj:ts dom den 31 augusti 1880 förklarats icke vara för Skarstedt bindande, *samt att* fastigheten numera blifvit af konsortiet försåld; alltså och då Kockum måste antagas hafva till Holm utbetalt ifrågavarande medel under förutsättning, att likvidationstablå vore för konsortiets samtliga medlemmar bindande, men densamma, efter hvad utredt vore, icke kunnat mot medlems bestridande göras mot honom gällande och ej heller blifvit tillämpad i vidare mån, än hvad anginge berörda, af Kockum till Holm verkställda utbetalningar; ålades Holm att emot erhållande af betalningsbevis och återfående af förberörda kvitton till Kockum genast återbära 12,400 kronor jämte 6 % årlig ränta därå från de särskilda kvittonas utgifningsdagar, till dess betalning skedde. — Hofrätten fann i dom skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i underrättens beslut. — Nedre Revisionen hemställde om fastställelse af Hofrättens dom. Kungl. Maj:t fann ej skäl att i Hofrättens dom göra annan ändring, än att, enär

Holm på god tro af Kockum emottagit omstämda medel, samt viss förfallotid för deras återbärande följaktligen ej blifvit bestämd, Holm förpliktades att å utdömda hufvudstolen 12,400 kronor betala ränta allenast efter fem för hundra om året från stämningdagen. (Kungl. Maj:ts dom den 15 mars 1895; H. 1895 s. 124.) Jfr Kungl. Maj:ts dom den 2 augusti 1877; H. 1877 s. 242.

I fråga om ränta å skadestånd på grund af kontraktsbrott är följande dom af intresse.

Som J. Nilsson vid försäljning till O. Persson af egendomen Katrineberg förbehållit sig viss afverkningsrätt till egendomens skog; samt Persson, sedan han af Nilsson emottagit ifrågavarande i egendomen intecknade skuldebref, ånyo utgifvit desamma med fortfarande inteckningsrätt och därigenom föranlett, att vid exekutiv auktion den 3 mars 1890 egendomen, som varit intecknad till säkerhet för afverkningsrätt, upplåten dels till Voxna bruksägare och dels till Stora Kopparbergs bergslag och Kornsäls sågverksaktiebolag, sålts på sådana villkor, att berörda intecknade förmåner, men icke den Nilsson förbehållna afverkningsrätt fortfarande skolat gälla; alltså och då Persson jämlikt grunderna för 16 kap. 15 § jordabalken vore Nilsson ansvarig för den skada, som tillskyndats honom genom förlusten af den honom tillkommande afverkningsrätt, pröfvade Kungl. Maj:t rättvist att, med ändring af Hofrättens dom (hvarigenom Nilssons talan ogillats), ålägga Persson att till Nilsson utgifva ersättning för berörda skada med belopp, som i brist af godvillig öfverenskommelse skulle bestämmas af skiljemän i enlighet med hvad underrätten i sådant hänseende stadgat jämte ränta å detta belopp efter 5 % från stämningdagen, till dess betalning komme att ske. Underrätten hade bestämt räntan till 6 % från den dag, då den exekutiva auktionen vunnit laga kraft. Nedre Revisionen hade hemställt, att Kungl. Maj:t måtte, med upphäfvande af Hofrättens dom, fastställa underrättens i saken meddelade beslut, dock att ränta å det ersättningsbelopp, som kunde blifva Nilsson tillerkändt,

skulle utgå allenast med 5 % om året från stämningdagen. (Kungl. Maj:ts dom den 16 juni 1898; H. 1898 s. 233.)

I tvist mellan förvaltningsdirektionen vid flottans station i Karlskrona samt A. Ekdahl om skyldighet för denne — som brustit i fullgörande af sitt åtagande enligt kontrakt att till direktionen leverera smör, i följd hvaraf direktionen måst från annan person inköpa smör till högre pris än som med Ekdahl aftalats — att till direktionen utgifva det belopp, som motsvarade prisskillnaden, jämte 6 % ränta därå från den dag, beloppet af direktionen erlagts, förpliktade underrätten, som på anförda skäl ålade Ekdahl att utgifva visst belopp, honom att gälda ränta därå med 5 % om året från stämningdagen, till dess betalning komme att ske. — Hofrätten åter utdömde 6 % ränta från den dag, beloppet af direktionen utbetalts. — Nedre Revisionen hemställde om fastställelse af Hofrättens dom. Kungl. Maj:t bestämde emellertid räntan i enlighet med underrättens beslut. (Kungl. Maj:ts dom den 28 april 1897; H. 1897 s. 229.)

I detta sammanhang må äfven följande rättsfall anmärkas.

C. A. Sundbaum sålde från sitt hemman i Boden en afsöndrad lägenhet till ett bolag, hvarefter bolaget öfverlät lägenheten å A. H. Sandström. Emellertid hade Sundbaum, sedan han försålt lägenheten men innan denna af bolaget, som ej erhållit lagfart, öfverlåtits å Sandström, fått inteckning fastställd i stamhemmanet till säkerhet för ett af Sundbaum utgifvet skuldebref. Stamhemmanet försåldes härefter exekutivt, och då köpeskillingen ej förslog till fulla gäldandet af nämnda inteckning samt lagfart å lägenheten icke söktes före inteckningen, måste Sandström till inteckningshafvaren gälda skillnaden. Sandström instämde i anledning häraf bolaget med yrkande om åläggande för detsamma, såsom Sandströms fångesman, att ersätta den förlust, Sandström sålunda lidit. — Underrätten förpliktade på anförda skäl bolaget att, mot kvitto och utfående af intecknade skuldebrevet, sedan inteckningen blifvit dödad i hvad den besvärade lägenheten; till Sandström genast betala angifvet belopp jämte 6 % årlig ränta därå från

den dag, då detsamma af Sandström erlagts, till dess betalning komme att ske. — Hofrätten fann i dom på anförda skäl lagligt att, med upphäfvande af underrättens beslut, ogilla Sandströms talan. En ledamot fastställde det slut, hvartill underrätten kommit, dock att bolaget jämlikt grunderna för 9 kap. 8 och 10 §§ handelsbalken förpliktades att å utdömda beloppet gälda ränta allenast efter 5 % från stämningdagen, till dess betalning skedde. — Nedre Revisionen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte ej finna skäl göra ändring i Hofrättens dom. Kungl. Maj:t yttrade emellertid, att emedan vid det förhållande att lagfart å ifrågakomna, från $15/128$ mantal n:r 10 Boden afsöndrade lägenhet icke var sökt, då sagda inteckning meddelades i omförmälda hemman utan något undantag, inteckningen belastat jämväl den afsöndrade lägenheten; samt Sandström på grund häraf, efter det stamhemmanet å exekutiv auktion försåls, måst såsom ägare af lägenheten den 20 augusti 1889 till inteckningshafvaren utgifva hvad af förskrifna beloppet med ränta ej kunnat ur köpeskillingen för stamhemmanet utfås, eller 1,250 kronor; ty och som Sandström, hvilken enligt bolagets öfverlåtelse på honom af den emellan Sundbaum och bolaget upprättade köpehandling angående lägenheten skolat i köpeskillning för densamma erlägga 2,858 kronor 90 öre utan förpliktelse för Sandström att tåla berörda, före öfverlåtelsen fastställda inteckning, och som med afseende å innehålllet i sagda köpeafhandling och öfverlåtelse jämväl måste antagas hafva guldit hela köpeskillingen, vore berättigad att af bolaget återfå så stor del däraf, som motsvarade hvad han, på sätt ofvan nämnts, i följd af inteckningen nödgats utbetala, pröfvade Kungl. Maj:t rättvist att, med upphäfvande af Hofrättens dom, fastställa det slut, hvartill underrätten kommit. (Kungl. Maj:ts dom den 31 juli 1893; H. 1893 s. 332.)

Angående skyldighet att vid bristande leverans gälda ränta å handpenning, som leverantören vid leveransens åtagande fått uppbära, kan anmärkas följande rättsfall.

Då Lundberg enligt åberopade kontraktet tillförsäkrats

rätt att, därest han behörigen fullgjorde de förbindelser, han genom kontraktet sig åtagit, utan ränta innehafva de vid kontraktets afslutande af honom uppburna handpenningarna till dess slutlig uppgörelse emellan honom och Wettergren skedde; samt Lundberg, hvilken, enligt hvad utredt vore, bort fullgöra leveransen under loppet af år 1872, vid det förhållande att honom ålagts särskild ersättningsskyldighet för det han sådant åsidosatt, icke hade förpliktelse att ersätta Wettergren ränta å handpenningarna före leveranstidens utgång, förpliktades Lundberg att å de 2,000 kronor, hvilka han borde utgifva i godtgörelse för handpenningarne, till Wettergren betala 6 % årlig ränta från början af år 1873, intill dess likvid skedde. (Kungl. Maj:ts dom den 23 mars 1877. H. 1877; s. 190.)

En person, som å auktion inropat varor med skyldighet att betala dem en månad därefter, har vid underlåten betalning förpliktats att gälda 6 % ränta från den dag, som infallit en månad efter auktionen, oaktadt betalningen icke blifvit vid auktionen till summan bestämd samt före rättegången räkning ej blifvit honom delgifven eller kraf anställdt. (Kungl. Maj:ts dom den 20 mars 1877. H. 1877; s. 159.)

I fråga om ränta å skadestånd på grund af felaktigt gravationsbevis är följande af Kungl. Maj:t den 31 maj 1899 meddelade utslag af intresse.

Emedan någon omständighet icke förekommit, som kunde förringa trovärdigheten af Thernströms uppgift, att det af domhafvanden utfärdade felaktiga gravationsbevis, hvilket Thernström hos Riksdagens justitieombudsman visat sig innehafva, varit tillgängligt, då ifrågavarande, den 12 april 1886 uti numera exekutivt försålda $\frac{1}{96}$ mantal Bjurabygget intecknade skuldebref hos Thernström belånades, och att Thernström lämnat lånet i förlitande på uppgiften i gravationsbeviset, att samma inteckning vore den enda, hvaraf fastigheten besvärades; ty och som vid det förhållande, att intecknade skuldebrevet, hvilket hos Kungl. Maj:t företetts, saknade påskrift om verkställd

ränte- eller kapitalinbetalning, Thernström vid köpeskillingslikviden skolat, därest fastigheten, såsom gravationsbeviset utmärkte, ej varit med annan, till förmånsrätten bättre in-teckning besvärad, utbekomma hela förskrifna kapitalbeloppet jämte utfäst 6 % ränta, men han, enligt hvad upplyst vore, för sin fordran erhållit allenast 21 kronor 81 öre; alltså pröfvade Kungl. Maj:t lagligt förplikta domhufvanden att till Thernström genast, mot kvitto och erhållande af in-tecknade skuldebrevet jämte gravationsbeviset, utgifva skillnaden mellan, å ena sidan 300 kronor jämte 6 % ränta därå från den 23 januari 1890 (eller tre år tillbaka från det förordnande om fastighetens försäljning meddelades) till dagen för köpeskillingslikviden den 11 september 1893 och, å den andra, af Thernström bekomna 21 kronor 81 öre, hvarjämte det ålåge domhufvanden att å det belopp, han sålunda hade att utgifva, gällda ränta efter 5 % från den 17 november 1896, då advokatfiskalsämbetets påstående i målet delgifvits honom, till dess betalning komme att ske. En ledamot i Hofrätten hade bestämt räntan å skadeståndsbeloppet till 6 % från dagen för köpeskillingslikviden. (H. 1899 s. 282.)

I fråga om beräkning af ränta å medel, som vid nytt arfskifte tillkommer arfvinge utöfver hvad på hans arfslott beräknats vid ett föregående af honom klandradt arfskifte, se Kungl. Maj:ts dom den 23 februari 1886; H. 1886 s. 103, hvari förklarades, att Kungl. Maj:t ej funne skäl »att i Hofrättens dom göra vidare ändring än i fråga om skyldighet för änkan Holmqvist att gälla ränta, i afseende hvarå henne ålades att å de belopp, som vid det af Hofrätten föreskrifna nya arfskiftet blefve motparterna tillerkända utöfver hvad på deras arfslotter beräknats vid klandrade skiftesförrättningen, betala ränta efter 5 för hundra om året från stämmingsdagen, till dess betalning skedde». Två justitieråd fastställde på Nedre Revisionens hemställan Hofrättens dom, enligt hvilken »änkan Holmqvist, som ostridigt uppburit de henne vid klandrade arfskiftet tillerkända medel, blefve ålagdt att vid nya arfskiftets förrättande tillhanda-

hålla motparterna, hvad dem därvid kunde tillerkännas utöfver de belopp, som på deras arfslotter beräknats vid klandrade arfskiftet, vid påföljd af skyldighet att gälda ränta efter 6 % från blifvande arfskiftesdagen och till dess likvid komme att ske». Ett justitieråd fann ej skäl göra annan ändring i Hofrättens dom, än att änkan Holmqvist ålades att å de medel, som i anledning af föreskrifna rättelserna i arfskiftet kunde komma att falla på motparternas arfslotter utöfver hvad vid samma skifte blifvit bestämdt, gälda 6 % ränta från dagen, då nämnda skifte afslutades, tills betalning skedde.

Härmed må jämföras följande rättsfall.

Vid arfskifte efter P. Erlandsson fördelades hälften af hans kvarlåtenskap på grund af ett af honom och hans jämväl aflidna hustru upprättadt testamente mellan Åke Persson och andra Erlandssons arfvingar å fädernesidan. Sedan dessa fått lyfta de dem sålunda tillskiftade medel, anställdes mot dem af Nils Nilsson såsom god man för en frånvarande arfvinge till Erlandsson, Gustaf Mårtensson, rättegång om skyldighet för dem att till Nilsson i hans nämnda egenskap återbära medlen med ränta, enär Gustaf Mårtensson enligt testamentet skulle varit berättigad till desamma. — Sedan underrätten ogillat käromålet, utlät sig Hofrätten i dom, att Hofrätten funne ifrågavarande medel hafva tillkommit den, som vid Erlandssons död varit hans närmaste arfvinge å fädernesidan eller Gustaf Mårtenssons fader Mårten Åkesson; alltså och då Mårten Åkesson vid sin därefter timade död efterlämnat såsom stärbhusdelägare sin hustru Elna Persdotter och i äktenskapet med henne födde Gustaf Mårtensson, men, enligt hvad i saken blifvit upplyst, Elna Persdotter jämväl haft barn af ett föregående äktenskap, hvilka öfverlevvat henne, blefve, med ändring af underrättens beslut, Nilssons talan på det sätt bifallen, att en hvar af Åke Persson och hans medparter förpliktades att, sedan genom behörig arfsutredning efter Mårten Åkesson och Elna Persdotter Gustaf Mårtenssons andel i det af Åke Persson och medparter för Erlandssons fädernefränders räkning uppburna kapital, hvarom i saken vore fråga, blifvit till beloppet bestämd, till Nilsson, så-

som god man för Gustaf Mårtensson, utgifva så stor del af samma belopp, som på hvarje af Åke Persson och hans medparter belöpte i förhållande till hvad han af arvet uppburit; och skulle en hvar af Åke Persson och hans medparter å hvad honom sålunda blifvit ålagdt betala jämväl gälda ränta efter 6 % om året från den dag, beloppet blifvit genom ofvannämnda arfsutredning bestämdt, till dess likvid följde. — Kungl. Maj:t fann skäl ej vara anfördt som kunde verka ändring i Hofrättens dom. Nedre Revisionen hade hemställt om åläggande för Åke Persson och medparter att å hvad de i saken dömts att utgifva gälda ränta efter fem för hundra om året från stämningdagen. (Kungl. Maj:ts dom den 29 november 1895; H. 1895 s. 499.)

I fråga om testamentstagares rätt till ränta å till honom testamenterade medel, se Kungl. Maj:ts domar den 13 januari 1874; H. 1874, sid. 13, den 11 april 1878; H. 1878 sid. 159, den 9 april 1897; H. 1897 s. 179 den 31 dec. 1897; H. 1897 not A nr 496, och den 4 maj 1905, H. 1905 sid. 226.

Sysslomannen, som icke i samband med fullgörandet af den honom enligt lag åliggande redovisningsplikt uppfyller sin skyldighet att till hufvudmannen utlämna det tillgodohafvande, denne enligt redovisningen har att fordra, måste gälda 6 % ränta å tillgodohafvandet från den dag, redovisningen mottogs af hufvudmannen.

Visar åter redovisningen tillgodohafvande för sysslomannen, kan hufvudmannen i regelmässiga fall icke vara skyldig att gälda annan ränta än efter 5 % från stämningdagen. (Jfr Kungl. Maj:ts dom den 16 december 1898; H. 1898 s. 530, där spörsmålet dock icke kan anses löst.)

Dröjsmål att afgifva redovisning medför icke ränteplikt för sysslomannen i vidare mån än att, om hufvudmannen samtidigt med påstående om redovisning yrkar förpliktande för sysslomannen att betala hufvudmannens tillgodohafvande enligt den blifvande redovisningen tillika med ränta, sysslomannen skall dö-

mas att utgifva tillgodohafvandet jämte 5 % ränta från stämningssdagen. (Jfr Kungl. Maj:ts dom den 27 mars 1905; H. 1905 s. 135, där Högsta Domstolens pluralitet dock ej hade tillfälle att yttra sig om spörsmålet.)

Varder redovisning efter anställd klandertalan rättad, så att hufvudmannens tillgodohafvande fastställes till högre belopp än redovisningen upptager, åligger det sysslomannen att å det sålunda tillkomna beloppet, hvilket han ju rätteligen bort utbetala den dag redovisningen aflämnades, erlägga 6 % ränta från samma dag.

I följande rättsfall har emellertid en annan åsikt gjort sig gällande, hvilket dock uppenbarligen icke kan anses innefatta något bevis för, att den ofvan uttalade regeln skulle vara principiellt oriktig.*

C. Lewenhaupt och W. Montelius, hvilka ombesörjt utredningen i dödsboet efter grefvinnan O. von Engeström, afgåfvade den 6 maj 1889 redovisning härför till vederbörande. Denna redovisning klandrades, därvid yrkades åläggande för Lewenhaupt och Montelius, som tillgodofört sig arfvode å tillhoppa 16,658 kronor 49 öre, att hvilkendera gälda gitte utgifva skillnaden emellan detta belopp och hvad som rätten kunde finna utgöra skäligt arfvode jämte 6 % ränta från redovisningsdagen. — Underrätten fann skäligt fastställa det arfvode, som borde tillkomma Lewenhaupt och Montelius, till 6,826 kronor 53 öre; och förpliktades i följd häraf Lewenhaupt och Montelius, hvilkendera gälda gitte, att till motparterna genast mot kvitto utgifva skillnaden mellan det af Lewenhaupt och Montelius uttagna arfvodet och det sålunda fastställda med 9,831 kronor 96 öre jämte 6 % årlig ränta därå från den 6 maj 1889 till dess betalning komme att ske. — Hofrätten fann i dom lagligt endast i så måtto ändra underrättens beslut, att Lewenhaupt och Montelius förklarades icke skyldiga att annorledes än gemensamt gälda det dem af underrätten till utgifvande ådömda belopp 9,831 kronor 96 öre jämte ränta därå, som skulle utgå med fem för hundra om året från stämningssdagen den 7 december 1889

* Jfr hvad ofvan yttrats om betydelsen af god tro.

till dess betalning komme att ske. — Hofrättens dom blef på hemställan af Nedre Revisionen fastställd af Kungl. Maj:t. Ett justitieråd yttrade, att justitierådet ej funne skäl att i Hofrättens dom göra annan ändring, än att den ränta, som Lewenhaupt och Montelius ålåge utgifva, skulle, på sätt underrätten stadgat, beräknas efter 6 % och från den 6 maj 1889, då klandrade redovisningen afgifvits. (Kungl. Maj:ts dom den 20 december 1895; H. 1895 s. 587). Jfr Kungl. Maj:ts dom den 30 mars 1900; H. 1900 s. 166. Se äfven Kungl. Maj:ts dom den 15 december 1875; H. 1875 sid. 561.

Angående den tidpunkt, hvarifrån ränta skall beräknas å ersättningsbelopp, som bestämts genom expropriationsnämnd, är följande rättsfall af intresse.

P. Andersson instämde Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag samt anförde: Vederbörande expropriationsnämnd hade den 11 juni 1900 meddelat det beslut, att Andersson tillkommande lösesumma för mark, som för järnvägens räkning tagits i anspråk, bestämdes till 12,000 kronor. Denna lösesumma hade bolaget erlagt först den 28 mars 1901 utan ränta. Då emellertid summan lagligen bort utbetalas tre månader från den 11 juni 1900, yrkade Andersson åläggande för bolaget att utgifva 6 % ränta å 12,000 kronor för tiden från den 11 september 1900 till den 28 mars 1901 med 394 kronor. — Bolaget genmälde: Nämndens beslut hade först den 31 december 1900 inför häradsrätten i orten delgifvits bolaget, och lösesumman hade utbetalts inom tre månader därefter. Parter i en expropriationstvist kunde sakna kännedom om dagen, då nämnden meddelade sitt beslut, och det vore förty orimligt, att en dylik tidpunkt lades till grund för bestämmande af lösesummans förfallodag. — Underrätten yttrade, att emedan ifrågavarande belopp måste anses hafva blifvit genom nämndens beslut den 11 juni 1900 slutligen fastställdt, samt i § 24 mom. 1 af expropriationsförordningen stadgades, att sålunda fastställdt ersättningsbelopp skulle, därest annorlunda ej blifvit stadgadt, till ersättningstaganden utgifvas inom tre må-

nader, efter det sådan bestämmelse skett; ty och som Andersson vid ofvan angifna förhållanden lagligen varit berättigad att redan den 11 september 1900 af bolaget bekomma ifrågasvarande till 12,000 kronor bestämda ersättning, men Andersson ostridigt icke förrän den 28 mars 1901 fått beloppet till sig utbetaldt, förpliktade underrätten, utan afseende å hvad bolaget emot krafvet invändt, bolaget att genast emot kvitto till Andersson erlägga ränta efter 6 % å berörda 12,000 kronor från den 11 september 1900 till den 28 mars 1901 med fordradt och utan anmärkning lämnadt belopp 394 kronor. — Hofrätten fann i dom ej skäl göra ändring i underrättens beslut. — Kungl. Maj:t fastställde, på hemställan af Nedre Revisionen, Hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 4 november 1903; H. 1903 s. 458.)

Enligt 10 mom. af 10 § i förordningen om utskökningslagens införande är utgifvaren af ett löpande skuldebref icke skyldig att gälda ränta för längre tid från förfallodagen än från den dag, då borgenären fordrat betalning, såvidt ej gäldenären sig annorledes förbundit.

Under nyssnämnda förutsättning upphör sålunda skyldigheten att på grund af löpande skuldebref betala ränta med förfallodagens utgång och inträder åter först, sedan kraf blifvit anställdt.

Har gäldenären i skuldebrefvet utfäst ränta, »tills betalning sker», utgår ock sådan, utan att kraf framställles, till betalningsdagen.

Jfr Kungl. Maj:ts dom den 9 mars 1880; H. 1880 sid. 82 med där gifna hänvisningar.

Följande rättsfall må här anmärkas:

J. Hagman instämde i maj 1896 C. J. Janzon samt anförde: Hagman häftade i skuld till Janzon med 1,382 kronor jämte 6 % ränta på grund af två löpande skuldebref, ställda att betalas tre månader efter uppsägning. Den 8 mars 1895 hade Hagman erbjudit Janzon likvid, men denne hade vägrat mottaga densamma och sedermera kräft Hagman å 1,500 kronor på

grund af en inteckning, hvilken lämnats såsom pant för ifrågavarande båda skuldebref. Hagman yrkade därför åläggande för Janzon att till Hagman utlämna de båda skuldebrefven jämte inteckningen mot erhållande af 1,382 kronor jämte ränta, hvilken borde beräknas från den 6 mars 1893, då sista ränteafbetalningen gjordes, till den 8 juni 1905, då tre månader från uppsägningen gått till ända. — Janzon, som vidhöll att han hade att fordra 1,500 kronor, invände, bland annat, att enär Hagman icke efter uppsägningsdagen erbjudit betalning, ränta borde beräknas till den dag, då betalning fullgjordes. — Underrättten yttrade, att som Janzon emot Hagmans bestridande icke styrkt, att han ägde ur ifrågavarande skuldebref njuta betalning för annan fordran hos Hagman än ett belopp af tillhoppa 1,382 kronor; alltså och då ränta å nämnda fordran, hvilken, enligt hvad Janzon i saken vidgått, finge anses hafva blifvit till betalning uppsägd den 8 mars 1895, icke finge af Janzon tillgodonjutas från tidigare dag, än Hagman medgifvit, eller den 6 mars 1893; men Hagman däremot icke visat, att Janzon, som före uppsägningstidens utgång icke varit pliktig emottaga betalning för berörda fordran, därefter blifvit sådan erbjuden, samt Hagman, vid detta förhållande icke skäligen kunde undgå att jämväl efter den 8 mars 1895, tills likvid följde, vidkännas ränta å fordringsbeloppet, blefve Hagmans i saken förda talan på det sätt bifallen, att Janzon förpliktades att, emot erhållande af 1,382 kronor jämte 6 % ränta därå från den 6 mars 1893, till dess betalning skedde, till Hagman utlämna omförmälda tre förbindelser. — Hofrätten pröfvade i dom rättvist på det sätt ändra underrättens beslut, att Hagman i anledning af stadgandet i 10 § 10 punkten i K. F. om utsökningslagens införande befriades från skyldigheten att för utfående af ifrågavarande tre förbindelser erlägga ränta för längre tid än till den 8 juni 1895. En ledamot ansåg med hänsyn till beskaffenheten af den i saken förda talan 10 § 10 punkten i K. F. om utsökningslagens införande icke vara i förevarande fall tillämplig och fann förty ej skäl göra ändring i underrättens beslut. — På hemställan af

Nedre Revisionen fastställde Kungl. Maj:ts Hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 5 juli 1899; H. 1899 s. 322.)

Se jämväl Kungl. Maj:ts dom den 11 maj 1906; H. 1906 sid. 264.

Angående beräkning af ränta i konkurs stadgas i 117 § konkurslagen: 1:o att för fordringar, hvarå ränta är utfäst eller eljest lagligen äger rum, ränteberäkning, emellan fordringsägarne inbördes, upphör från den dag, offentlig stämning gafs, såvidt ej boet förslår till gäldande af ränta å alla bevakade fordringar utom böter; är boet emellertid tillräckligt, beräknas å fordran, för hvilken ränta ej är utfäst och viss betalningstid ej heller bestämd, ränta efter fem för hundra om året från den dag den offentliga stämningen gafs; och 2:o att, om fordran utgår med förmånsrätt, full ränta därå erhålles till den dag, som för betalning bestämmes, såvidt borgenären ej dessförrinnan fått uppbära betalning, dock att i in-tecknad fastighet förmånsrätt till ränta, som före konkursens början upplupen är, ej gäller för längre tid än tre år; om för fordran, som utgår med förmånsrätt, ränta ej är utfäst och viss betalningstid ej heller bestämd, beräknas ändå ränta därå till fem för hundra om året från den dag, den offentliga stämningen utfärdades.

11 §. [Denna § lydde ursprungligen: Fordrar någon then gäld, han vet gulden vara; böte hälften af det han fordrat, målsägandens ensak. — Genom förordningen den 30 maj 1835 erhöll paragrafen följande lydelse: Fordrar någon den gäld, han vet gulden vara, eller nekar skuldenär sin hand och förskrifning och varder funnen med osanning; böte hälften af det han fordrat eller vägrat att gälda, målsägandens ensak.]

Detta lagrum upphäfdes genom förordningen om förfälskning, så ock om bedrägeri och annan oredlighet, den 7 september 1858.

De i lagrummet omförmälda förbrytelser bedömas nu enligt 22 kapitlet 13 § strafflagen, däri stadgas, att den, som fordrar betalning för gäld, som han vet gulden vara, eller den, som emot bättre vetande nekar sin hand och förskrifning, straffes med böter eller fängelse.

12 §. [Hafver man fordran hos annan i penningar eller hvad det är och krafver den ej skriftligen eller muntligen eller gifver den ej an för rätta eller Konungens befallningshafvande inom 20 år; äge sedan ej någon talan därå.]

Sedan erfarenheten ådagalagt, hurusom den uti ifrågavarande § bestämda preskriptionstid genom sin utsträckning gifvit anledning till långvariga och svårlösta rättegångar, hvar under den förmente gäldenären stått blottad på den motbevisning, som han, därest krafvet blifvit tidigare väckt, kunnat äga att tillgå, så blef, i enlighet med Rikets ständers hemställan, samma tid genom förordningen den 13 juni 1800 förkortad till tio år; och förklarades sedermera genom Kungl. kungörelsen den 21 mars 1835, att nämnda förordnings stadgande ägde tillämplighet jämväl å fordringar, som blifvit fastställda genom dom eller utslag.

Bägge dessa författningar upphäfdes af den nu gällande förordningen om tioårig preskription och om årsstämning den 4 mars 1862, för hvars innehåll redogörelse nu skall lämnas.

§ 1. Hvar, som har fordran hos annan i penningar, eller hvad det är, skall den genom stämning eller lagsökning, eller eljest skriftligen eller muntligen, hos gäldenären kräfvä inom tio år från den dag, då skuldebref eller annan handling, hvarå fordran grundad är, gafs, eller fordringen annorledes tillkom; och vare fordringens tillkännagifvande hos gäldenären lika ansedt, som hade kraf skett: är fordran ej till betalning förfallen så tidigt, att den inom tio år sökas eller krävas kan; då skall borgenär, inom sagda tids förlopp, gäldenären därom erinra. Vare ock borgenär skyldig att, så länge hans fordran sedan innestår, den ånyo bevaka, som nu sagdt är, inom hvar tionde år ifrån den dag, då sista bevakningen skedde.

Har den, hos hvilken fordran genom kraf eller erinran bevakas skall, blifvit i sådant ändamål, å tre särskilda dagar af tionde året, sökt i sitt hemvist, men ej kunnat träffas; gifve borgenär fordringen an hos domstol eller [Konungens befallningshafvande],* och låte bevis dörfver i allmänna tidningarna införas tre gånger, minst fjorton dagar emellan hvarje gång, och första gången inom tionde årets slut.

Är borgenären ej veterligt, om eller hvar gäldenären äger hemvist inom riket; då må ock fordringen hos domstol eller [Konungens befallningshafvande] angifvas och beviset därföver i tidningarna införas, inom tid, som nu sagdt är.

Lagkommittén föreslog härutinnan följande bestämmelser: »Hvar, som hafver fordran hos annan i penningar, eller hvad det är, skall den utsöka eller, skriftligen eller muntligen, af gäldenär kräfvä, inom tio år, ifrån den dag, då skuldebref eller annan handling, därå fordran grundad är, gafs, eller fordringen annorledes tillkom: är fordran ej till betalning förfallen så tidigt, att den inom tio år sökas eller krävas kan, skall borgenär ändock, inom sagda tids förlopp, gäldenär därom erinra; vare ock borgenär skyldig att, så länge hans fordran sedan innestår, den ånyo bevaka, som nu sagdt är, inom hvar tionde år ifrån den dag, då sista bevakningen skedde.» (17 kap. 1 § handelsbalken.)

Ur motiven:

Preskription består i förlusten af en rättighet, som man icke inom föreskrifven tid utöfvat. Dess grund är vikten för

* Numera öfverexekutor.

staten däraf, att all talan i civila saker inom viss tid anställes. Under en obestämd tidrymd kunna vittnen dö, skriftliga handlingar gå förlorade, och de omständigheter, hvaraf sakernas utredning beror, falla i glömska. En till tid obegränsad rättighet till talan skulle göra lagskipningen osäker och försätta enskilde i ett vådligt tillstånd af osäkerhet om egendom och rättigheter. Man har, efter de olika åsikter, hvarutur preskriptionen, i afseende på sina verkningar, blifvit betraktad, indelat densamma i tvenne arter, den ena af sådan beskaffenhet, att man förvärfvar ett ting, eller en rättighet, som man förut utöfvat, och den andra bestående däruti, att en rättighet, som någon äger emot en annan, går förlorad, och att denne senare således ifrån sin förbindelse befrias. Juristerna gifva vanligen åt preskriptionen, i förra fallet, benämning af *adquisitiva*, och, i det senare, af *extinctiva*. Ehuru ordet häfd hittills i svenska lagarna egentligen varit nyttjadt för att bemärka den förra arten af preskription, och det endast i afseende på fast egendom eller därmed förknippade rättigheter, har kommittén ej funnit betänkligt, att under benämning af häfd inbegripa båda arterna af preskription, af hvad egenskap dess föremål helst må vara. Efter de rättigheters olika beskaffenhet, som komma i fråga, deras olika grunder, och med afseende såväl på den större eller mindre våda, som i särskilda falla af ett osäkerhetstillstånd skulle uppkomma för den, till hvars förmån häfd stadgas, som på möjligheten för den rättägande att tidigare eller senare bevaka sin rätt, äro särskilda häfdetider utstakade. Genom Kungl. förordningen den 13 juni 1800 har den allmänna häfdetiden, då fråga ej är om fast egendom, blifvit bestämd till tio år. Denna häfd utgör ämnet för detta kapitel och äger i synnerhet tillämplighet på fordringar. Svenska lagarna hafva icke gifvit någon bestämd föreskrift om den tid, hvarifrån häfden bör räknas. Andra länders lagstiftare anse gemenligen häfden ej taga sin början förr, än en fordran är till betalning förfallen. Kommittén har trott, att ändamålet af häfd, genom antagandet af en sådan grund för dess beräkning, kommer att förfelas. Om ett bestämdt antal af år anses vara en sådan tidslängd, att en därutöfver utsträckt be-

visningsrätt i afseende på fordringar skulle leda till osäkerhet, synes ock denna tid böra räknas ifrån den dag, då fordringarna tillkommo, emedan i annat fall dels häftetiden komme att efter de olika förfallotiderna förändras, dels ock den såsom grund för den bestämda häftetiden antagna förutsättning skulle upphävas. På dessa skäl har kommittén föreslagit att tioåriga häften skall räknas från den dag, då skuldebref eller annan handling, därå en fordran grundad är, gafs, eller den annorledes tillkom: att, när fordran ej är till betalning förfallen så tidigt, att den inom häftetiden kan sökas, borgenären ändock bör gäldenären därom erinra, innan samma tid tilländagår; och att, så länge en fordran sedan innestår, den skall inom hvart tionde år ånyo bevakas. Härigenom bringas ock stadgandet om tioårig häfd i närmaste öfverensstämmelse med lagens föreskrift om inteknings förnyelse hvart tionde år.

Vid granskning af Lagkommitténs förslag fann Högsta Domstolen, enär borgenärer icke borde blifva lidande i sin rätt därför, att gäldenären ej kunde anträffas, det tillägg böra göras, att borgenären ägde i sådant fall, inom utgången af ifrågavarande tid anmäla sin fordran hos Konungens befallningshafvande, som skulle låta om samma anmälan införa underrättelse i allmänna tidningarna.

Lagberedningen, som gillade Högsta Domstolens anmärkning och dessutom förordade annat tillägg till kommitténs förslag beträffande 17 kap. 1 § handelsbalken, gaf åt samma lagrum i allt väsentligt enahanda lydelse, som 1 § af ifrågavarande förordning sedermera erhöi.

Beredningens förslag, hvori det af Lagkommittén använda ordet *häfd* utbyttes mot *preskription*, motiverades sålunda:

Lagförslagens 1 § förutsätter att en fordran ovillkorligen skall inom preskriptionstiden utsökas eller krävas i alla de fall, då aftalet om förfallotiden ej lägger hinder i vägen. Detta kunde lätt leda till oskäligen missbruk och blefve dessutom rakt stridande mot nu rådande grundsats i ämnet. Beredningen har alltså till 1 § gjort ett tillägg af innehåll, att fordringens tillkännagifvande hos gäldenären skall anses lika,

som hade kraf skett. I öfrigt och då lagförslaget fordrar, att de bevakningsåtgärder, som böra vidtagas för preskriptions-tidens afbrytande, skola kungöras gäldenären, har det ock blifvit nödvändigt att gifva närmare bestämmelse för det fall, då gäldenären ej kan i sådant afseende träffas. Vid förslaget till denna bestämmelse, upptagen i nytt slutmoment af 1 §, har beredningen å ena sidan genom föreskrift, att den föreslagna bevakningsmetoden må användas, så snart den, hos hvilken kraf eller erinran skall ske, ej kan träffas, då han i sådant ändamål *sökes å tionde året*, velat förebygga den svårighet och våda för borgenären, som kunde uppkomma däraf, att hans rättighet i nämnda afseende inskränktes till kortare tid och att, vid en tilläfventyrs tiotal af år efteråt uppkommande tvist om fordringen, honom skulle åligga förebringa bevisning om iakttagande af sådana mera formella åtgärder för gäldenärens eftersökande, som fordras för stämnings kungörande åt den, som ej kan anträffas. Med föreskrifterna att, i det här utsatta fall, borgenär skall gifva fordringen an hos domstol eller Konungens befallningshafvande och låta bevis däröfver i allmänna tidningarna införas tre gånger, hvaraf åtminstone den första måste infalla inom tionde årets slut, har beredningen å andra sidan sökt dels bereda ytterligare säkerhet, att bevakningen verkligen sker, och dels åstadkomma det resultat, att den allmänna i första momentet stadgade bevakningsmetoden blifver den bekvämligaste för borgenären, i hvars intresse det alltså skulle ligga att företrädesvis använda den.

Sedan 1854 års ständer i anledning af enskilda motioner och på tillstyrkande af lagutskottet för sin del beslutat en ny författning om tioårig preskription, hvilkens 1 § var helt och hållet hämtad från Lagberedningens förslag, men Kungl. Maj:t på grund af anmärkningar, som inom Högsta Domstolen framställdes mot andra delar af den utaf ständerna beslutade författningen, funnit sig icke kunna därå meddela sanktion, framlades af den särskilda kommitté, som fått i uppdrag att utarbeta förslag till ny konkurslag, jämväl förslag till förordning om tioårig preskription och om årsstämmning; och det var detta

af enskild motionär inför 1860 års ständer framburna förslag, som, efter att i öfverensstämmelse med lagutskottets hemställan hafva i oförändradt skick antagits af ständerna, den 4 mars 1862 upphöjdes till lag.

Beträffande de i 1 § upptagna bestämmelser anfördes icke någon ny motivering vare sig af ständerna vid nämnda riksdagar eller af den särskilda kommittén.

Föremålet för en fordran kan vara af mångfaldig beskaffenhet. Fordringen kan angå prestation i penningar eller gods (löst eller fast) lika väl som personlig prestation; och rättigheten att erhålla redovisning är en fordran ej mindre än rättigheten att erhålla en prestation af nämnda slag. (Jämför Kungl. Maj:ts dom den 21 december 1829; Enbloms lagsamling 1:sta delen s. 360). Hvad fordringen än går ut på, är den enligt ofvan intagna § underkastad preskription. Ej heller är fordringens grund härutinnan af någon betydelse. Fordringen är preskriptibel vare sig den stöder sig på aftal, utfästelse, brott, skadegörande handling, försummelse att iakttaga aktsamhet och vård, oriktig betalning eller hvilket som helst annat faktum, som enligt lag grundlägger en fordran.

Bestämmelserna uti ifrågavarande förordning äga, såsom antydts, tillämplighet jämväl å en fordran, som angår fastighet (jämför Högsta Domstolens protokoll den 1 december 1794) eller en viss bestämd sak. Om t. ex. någon förbinder sig att, i vederlag för en utfäst prestation, åt annan öfverlämna en sak, kan den senare, ehuru han fullgjort den prestation, hvartill han utfäst sig, icke bygga någon rätt på grund af aftalet, därest han försummat iakttaga omförmälda bestämmelser. Däremot är den, hvilken innehar en sak, tillhörig annan person, ej genom fordringspreskription befriad från skyldigheten att återställa saken till ägaren. Denne äger utan afseende å sagda preskription utbekomma saken. Ty hans rätt är grundad på en sakrätt

(äganderätt) och kan icke i egentlig mening anses såsom en fordran.

Ett personligt rättsförhållande kan dock uppkomma emellan ägaren och innehafvaren. Skadar den senare saken, är han nämligen skyldig att ersätta ägaren därför. Och det fordringsanspråk, som därpå grundas, är underkastadt ifrågavarande preskription. Anspråk, som stöder sig därpå, att innehafvaren utfäst sig att i ersättning för sakens nyttjande utgifva visst penningebelopp eller fullgöra annan prestation, preskriberas likaledes efter tio år.

Vid tvist om rätt till arf äro stadgandena om fordringspreskription icke tillämpliga. Den ene arfvingen efter den aflidne erhåller nämligen icke vid dödsfallet fordringsrätt hos de öfriga. Samtliga arfvingarna äga på grund af arfsrätt att genast gemensamt öfvertaga boet. Att till äfventyrs någon af dem är urständsat att begagna sig af denna rättighet, kan icke medföra den verkan, att hans rätt till andel i kvarlåtenskapen öfvergår till en fordran hos de andra. Först i det fall att han, sedan behörigt d. v. s. formellt riktigt skifte förrättats, icke uttager den honom tilldelade arfslotten, utan låter den fortfarande innestå hos dem, som vid dödsfallet satt sig i besittning af boet, undergår hans rätt en dylik förändring. Hans anspråk på utbekommande af arfslotten grundas därefter uteslutande på arfskiftet.

Sedan vederbörande Hofrätt — i tvist angående skyldighet för arfvingar, hvilka jämlikt arfskiften efter arflåtarna (två makar) satt sig i besittning af all dessas efterlämnade egendom, att upprätta nya arfskiften — yttrat, att emedan Anna Nilsson och hennes medparter med åberopande däraf, att de vore lagliga arfvingar efter Måns Nilsson och Anna Nilsdotter, anställt förevarande rättegång, hvilken följaktligen måste anses ytterst afse utbekommande af en del af tillgångarna efter Måns Nilsson och hans hustru; men samma rättegång icke, på sätt i 1 § af förordningen om tio-

årig preskription och om årsstämming den 4 mars 1862 stadgades, anhängiggjorts inom tio år efter Måns Nilssons och hans hustrus död, samt Anna Nilsson och hennes medparter ej heller, såvidt visadt vore, annorledes bevarat sin rätt uti ifrågavarande hänseende; ty och som vid sådant förhållande Anna Nilsson och hennes medparter jämlikt 2 § af förenämnda förordning förlorat sin talan mot vederparterna, ogillades stämningsspåståendet, så fastställde däremot Kungl. Maj:t på Nedre Revisionens hemställan underrättens beslut, enligt hvilket sagda förordning förklarats icke vara tillämplig och föreskrift meddelats om nya arfskiftens förrättande. (Kungl. Maj:ts dom den 7 november 1890; H. 1890 s. 415. Jämför Kungl. Maj:ts dom den 26 november 1888; H. 1888 s. 438.)

Arfskiftet efter Måns Nilsson hade förrättats mer än tio år före sakens instämning. Men Anna Nilsson och hennes medparter hade hvarken då varit tillstades ej heller blifvit om förrättningen underrättade. Äfven om arfskiftet varit formellt riktigt, torde sådant dock icke hafva varit af betydelse. Anna Nilssons och hennes medparters anspråk på andel i kvarlåtenskapen hade nämligen, oansedt arfskiftet, hvarigenom de ju utslutits från all delaktighet i dödsboet, grundats endast på arfsrätt.

Se Kungl. Maj:ts dom den 7 april 1875; H. 1875 s. 162, hvari synes hafva uttalats en åsikt, motsatt den, som omfattats i nyss här ofvan åberopade två rättsfall.

Att preskriptionsförordningen ej heller ansetts tillämplig i tvist om rätt till annans kvarlåtenskap på grund af arfsförening, framgår af följande rättsfall.

Sedan tvist uppstått emellan J. A. Rydberg och J. Sundblad angående klander af ett utaf L. Svensson till Sundblads och hans barns förmån upprättadt testamente, så träffades den 20 augusti 1841 förlikning, hvarigenom Rydberg mot villkor, att han bekomme viss andel af Svenssons kvarlåtenskap, utfäste, att, i händelse Rydberg aflede utan barn, allt hvad han af berörda medel fått och som kunde vara i behåll skulle tillfalla Sundblads barn. Rydberg afled 1893 utan bröstarfvingar.

Sundblads barn instämde därefter Rydbergs arfvingar med yrkande att, som Rydberg enligt förenämnda förlikning bekommit 22,640 rdr 45 sk. 10 rst. banko, arfvingarne måtte på grund af samma förlikning förpliktas att utgifva allt hvad som kunde vara i behåll af denna summa. — Underrätten ogillade af anförda skäl käromålet; hvarefter Hofrätten yttrade i dom, att enär, såsom Rydbergs arfvingar anmärkt, ifrågavarande fordringsanspråk icke blifvit i öfverensstämmelse med gällande författning om tioårig preskription lagligen bevakadt, samt Sundblads barn vid sådant förhållande förlorat rätt till talan i saken, fastställdes det slut, hvartill underrätten kommit. — Nedre Revisionen hemställde om fastställande af Hofrättens dom. — Men enär ifrågavarande förlikning, såvidt därigenom Rydberg gifvit Sundblads barn rätt till kvarlåtenskapen efter Rydberg, innehade egenskapen af arfsförening; och vid sådant förhållande den i gällande förordning om tioårig preskription meddelade föreskrift om fordrans bevakande inom tio år icke vore i förevarande sak tillämplig; alltså och på i öfrigt anförda skäl ålades arfvingarne betalningsskyldighet. Tre justitieråd biföllo emellertid Nedre Revisionens hemställan. (Kungl. Maj:ts dom den 9 dec. 1897; H. 1897 s. 575.)

Om en arfvinge under arflåtarens lifstid till honom kommer i skuld, hvilken vid dödsfallet ännu icke guldits, är naturligtvis denna dödsboets fordran underkastad preskription lika väl som andra dödsboets fordringar. Och har en arfvinge af arflåtaren mottagit egendom till förvaltning, är dödsboets fordran att af arfvingen erhålla redovisning likaledes preskriptibel.

I fråga om rättighet att fordra bouppteckningsed äro preskriptionsbestämmelserna tillämpliga, så framt ett yrkande om åläggande för arfvinge att aflägga sådan ed afser att erhålla redovisning.

Uti ett hos Kungl. Maj:ts fullföljdt mål, angående ett år 1879 väckt yrkande om åläggande för en arfvinge att aflägga

bouppteckningsed, hade underdomstolarna bifallit käromålet, hvaremot Kungl. Maj:t yttrade, att enär Nils Tholssons i saken förda talan afsåge att erhålla redovisning för egendom, som Johannes Andreasson skulle hafva af sina föräldrar i lifstiden till förvaltning mottagit, samt upplyst vore, att hans fader aflidit år 1860 och hans moder år 1864, men Tholssons talan icke blifvit, i den ordning 1 § af förordningen den 4 mars 1862 stadgade, bevakad inom tio år från föräldrarnas död, hvadan, jämlikt 2 § i samma förordning, Tholssons myndling förlorat rätt till talan, pröfvade Kungl. Maj:t, med upphäfvande af Hofrättens dom, rättvist befria Johannes Andreasson från den honom ålagda edgång. (Kungl. Maj:ts dom den 28 februari 1881; H. 1881 s. 106. Jämför Kungl. Maj:ts dom den 7 april 1875. H. 1875 s. 162.)

I fråga om rätt till utbekommande af viss testamenterad egendom äro preskriptionsbestämmelserna icke tillämpliga. Testamentstagaren erhåller nämligen på grund af testamentet äganderätt till egendomen. Har däremot testamentstagaren tillagts en icke individuellt bestämd förmögenhetsandel, förvärfvar han genom testamentet endast fordringsrätt hos dödsboet, i följd hvaraf stadgandena om preskription här måste gälla. (Jämför Kungl. Maj:ts dom den 7 april 1864; N. 1864 s. 487.)

Med afseende å det fall, att testamentstagaren tillerkänts hela testamentsgifwarens kvarlåtenskap, förvärfvar ju testamentstagaren äganderätt till allt hvad i boet finnes, sålunda jämväl reverser, lösa penningar o. s. v. Om emellertid stärbhusdelägarne inkassera fordringarna på grund af reverserna eller använda de befintliga penningarna, äro de härför redovisningsskyldiga; och detta testametsstagarens anspråk på redovisning är naturligtvis underkastadt preskriptionsbestämmelserna.

Då aktieägare icke på grund af aktiebrevet har fordringsrätt mot bolaget utan äganderätt till en viss genom bolagsordningen närmare bestämd del af bolagsförmögenheten och dess afkastning, följer häraf, att aktieägarers rätt till blifvande utdelning icke är preskriptibel. Med afseende å beslutad utdelning har däremot aktieägaren fordringsrätt mot bolaget, i följd hvaraf preskriptionsreglerna här gälla. (Jämför Kungl. Maj:ts dom den 19 aug. 1895; H. 1895 s. 294.)

Af Kungl. Maj:ts dom den 18 september 1894; H. 1894 sid. 497, framgår, att stadgandena om preskription ej heller äro tillämpliga i afseende å den rätt, som tillförsäkrats innehafvare af bevis om delaktighet i köp af obligationer, att utfå på delaktighetsbevisen belöpande andel i obligationerna och till säkerhet för samma bevis i öfrigt deponerade värdepapper och penningar. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 13 december 1876; H. 1876 s. 501.

Att stadgandena om preskription hafva tillämpning i fråga om fattigvårdssamhälles anspråk på ersättning för lämnad fattigvård, vare sig det riktas mot annat fattigvårdssamhälle eller mot den, som åtnjutit fattigunderstöd, se Kungl. Maj:ts utslag den 30 september 1887; H. 1887 s. 334, och Kungl. Maj:ts dom den 19 februari 1892; H. 1892 s. 54. Jfr Kungl. Maj:ts utslag den 6 maj 1891; H. 1891 s. 265.

Preskriptionsbestämmelserna hafva ansetts tillämpliga i fråga om anspråk på fullgörande af en vid utdelning i konkurs afgifven förbindelse att för visst fall återbära det lyftade. Detta framgår af följande rättsfall.

Uti kronofogden G. Ekmans konkurs bevakade B. W. Hessle i egenskap af förmyndare för Johanna Haqvinius fordran till belopp, som genom blifvande rättegång blefve bestämdt, med yrkande om förmånsrätt. I tvist om förmånsrättsanspråket godkändes detta af underrätten och Hofrätten, hvaremot Kungl. Maj:t., där en borgenär, C. A. Lundgren, fullföljde ta-

lan, förklarade, att den yrkade förmånsrätten icke, såvidt sådant ägde inflytande på Lundgrens rätt, kunde tillerkännas Johanna Haqvinius. Emellertid hade Hessle i förskott å blifvande utdelning för Johanna Haqvinius i konkursen år 1833 lyftat tillhopa 1,128 rdr 28 sk. $5\frac{1}{3}$ rst. mot förbindelser af Hessle att återbära hvad som kunde befinnas icke belöpa på Johanna Haqvinius' fordran. — År 1845 utbetalade Hessle nämnda belopp till Lundgrens rättsinnehafvare mot det, att Hessle fick på sig öfverlåten Lundgrens rätt i Ekmans konkurs jämte en Lundgren tillhörig, uti konkursmassans fastigheter in-tecknad skuldsedel. Samma år förpliktades Hessle, på yrkande af sysslomannen i Ekmans konkurs A. J. Hvalström, genom dom, som sedermera fastställdes af Kungl. Maj:t, att för hvad af om-förmälda belopp kunde vid slutredovisning i konkursen bära till Hvalström återbäras i och för likvid af andra till betalning i konkursen fastställda fordringar ställa och till Hvalström aflämna borgen, emot det Hessle återfinge de af honom såsom förmyndare för Johanna Haqvinius utgifna förbindelser. — År 1870 framlade Hvalströms stärbhusdelägare slutredovisning i konkursen jämte utdelningsförslag. Såsom innehafvare af den Lundgren tillkommande rätt i konkursen väckte Hessle häremot klandertalan. Han yrkade därvid, att då stärbhusdelägarne, ehuru konkursmassans fordran på grund af berörda återbäringsförbindelser preskriberats, i klandrade redovisningen tillförbundit Hessle att återbära ej mindre de af honom lyftade medlen med ränta än äfven 150 rdr jämte ränta därå, hvilket senare belopp blifvit af Lundgren år 1833 såsom förskott å hans in-tecknade fordran lyftadt mot återbäringsförbindelse, som icke heller för krafrättens bibehållande vore behörigen bevakad, det måtte alltså och då den föreskrift, som meddelats i 1845 års omförmälda dom, icke vore vid laga verkan bibehållen, meddelas den ändring i klandrade redovisningen och utdelningsförslaget, att Hessle befriades från skyldighet att återbära något af de lyftade beloppen. — Underrätten fann stadgandena om preskription icke vara tillämpliga och ogillade förty Hessles talan. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att

enär Hvalströms stärbhusdelägare icke styrkt, att Ekmans konkursmassas rätt till talan på grund af de utaf Hessle, i egen-
skap af förmyndare för Johanna Haqvinius, samt Lundgren
utgifna förbindelser att vid slutlikviden återbära belopp, som
i konkursen förskottsvis lyftats, blifvit, efter det K. F. den 4
mars 1862 trädte i verksamhet, bevakad i den ordning, samma
K. F. föreskrefve, eller att den Hessle i 1845 års dom medde-
lade föreskrift att utbyta berörda af honom utgifna förbindel-
ser emot borgen för hvad han såsom innehafvare af Lundgrens
rätt kunde förpliktas återbära, i laga ordning bibehållits vid
gällande kraft, pröfvade Hofrätten lagligt att, med ändring af
underrättens beslut, undanröja klandrade redovisningen i hvad
densamma kunde anses för Hessle medföra skyldighet att åter-
bära någon del af de i förbindelserna omnämnda belopp. —
Nedre Revisionen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte finna skäl
ej vara anförddt, som kunde föranleda ändring i Hofrättens dom.
Kungl. Maj:t fastställde Hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom
den 10 april 1876; H. 1876 sid. 226.)

Med afseende å preskriptionsförordningens tillämpnings-
område må redogörelse lämnas äfven för följande rättsfall.

Hanna Persdotter med flera delägare i boet efter aflidne
Per Jönsson instämde år 1871 Nils Persson samt anförde:
Persson hade låtit ej mindre år 1855 upptaga och bortföra sten
å en hans och flera andra hemman gemensam väg äfvensom den
sten, hvilken funnits uti två å ömse sidor om vägen af Jöns-
son uppförda gärdesgårdar, än ock under år 1858 uppodla större
delen af ifrågavarande väg, så att densamma därefter endast
kunnat användas till gångstig. På grund häraf yrkades ålägg-
gande för Persson att ofördröjligen låta försätta vägen i det
skick, hvaruti den vid slutet af år 1854 befanns, äfvensom att,
intill dess sådant skett, godtgöra motparterna den skada, de
lidit därigenom, att de icke obehindradt fått begagna vägen,
med 25 rdr om året. — Sedan underrätten delvis bifallit käromå-
let, utlät sig Hofrätten i dom, som på hemställan af Nedre
Revisionen gillades af Kungl. Maj:t, att som käromålet afsåge

åläggande för Persson på grund af åtgärder, som han skulle under åren 1855 och 1858 vidagit med ifrågavarande väg, att iståndsätta densamma och gälda sina vederparter skadestånd, men, såsom Persson i Hofrätten invändt, icke visadt blifvit, att berörda fordringsanspråk genom kraf eller annorledes mot Persson gjorts gällande förrän saken 1871 instämdes, då mera än tio år förflutit från det fordringen tillkom, och, jämlikt K. F. den 4 mars 1862, någon talan därå följaktligen icke vidare finge äga rum; alltså blefve, med upphäfvande af underrättens beslut, Persdotters och medparters instämnda talan ogillad. (Kungl. Maj:ts dom den 29 oktober 1874; H. 1874 s. 419.)

Genom vederbörande Hofrätts dom den 15 maj 1868, som vann laga kraft, förpliktades styrelsen för statens järnvägar, på yrkande af ägaren till $\frac{1}{6}$ mantal Vallby Nordgården, att före den 1 september 1868 hafva återledt Forsbäcken i det lopp, den haft före tillkomsten af en statens järnvägsanläggning, samt därjämte i öfrigt hafva vidtagit sådana åtgärder, att vattenstånd på hemmanets ägor icke af järnvägsanläggningen vållades. — År 1890 instämde dåvarande ägarne till ifrågavarande hemman järnvägsstyrelsen med yrkande, att enär styrelsen oakadt flerfaldiga uppmaningar icke kunde förmås att verkställa ofvanberörda dom, och hos öfverexekutor begärd handräckning vägrats, det måtte vardas vid verkande vite eller annat laga äfventyr styrelsen ålagdt att fullgöra domen. — Underrätten ytttrade, att enär Hofrätten genom sin den 15 maj 1868 gifna dom, scm vunnit laga kraft, förpliktat järnvägsstyrelsen att inom numera förfluten tid återleda Forsbäcken i dess före järnvägsanläggningens tillkomst hafda lopp samt att i öfrigt vidtaga sådana åtgärder, att vattenstånd på ifrågavarande ägor icke af järnvägsanläggningen vållades, pröfvade underrätten, som lämnade utan afseende af styrelsen gjord invändning om preskription, lagligt förordna, att, därest styrelsen underlåte att verkställa, hvad styrelsen i kraft af berörda dom ålåge, sådant skulle genom vederbörande kronobetjänts försorg emot lega verkställas på styrelsens bekostnad. — Hofrätten fann i dom skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i underrättens beslut. — Kungl.

Maj:t fastställde på Nedre Revisionens hemställan Hofrättens dom. Tre justitieråd yttrade emellertid, att som ostridigt vore, att den fordran på åtgärder från järnvägsstyrelsens sida för vattenafloppets ordnande, som på grund af Hofrättens ofvanberörda dom af den 15 maj 1868 tillkommit dåvarande ägare af ifrågavarande hemman, icke blifvit, på sätt i 1 och 4 §§ af K. F. den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämmning sades, emot järnvägsstyrelsen lagligen bevakad; alltså pröfvade justitieråden lagligt att, med upphäfvande af domstolarnas beslut, förklara den mot styrelsen i denna sak förda talan icke kunna bifallas. (Kungl. Maj:ts dom den 22 april 1903; H. 1903 sid. 210.) Jfr Kungl. Maj:ts dom den 19 maj 1890; H. 1890 sid. 239.

Frågan, huruvida lösningsanspråk enligt expropriationsförfarandet preskriberats, enär det ej framställs inom tio år från det vederbörande förklarats skyldig exproprieras fastigheten i fråga, har nekande besvarats i Kungl. Maj:ts dom den 11 april 1906; H. 1906 sid. 225.

Öfverenskommelse, hvarigenom gäldenären helt eller delvis afsäger sig förmånen att åberopa sig på ifrågavarande preskription, torde icke vara giltig. Preskriptionstiden har bestämts till åstadkommande af reda och ordning och till undvikande af svårlösta rättegångar. Den har sålunda sin grund jämväl i ett allmänt intresse. Satsen »förord bryter lag», bör därför här sakna tillämpning.*

Ifrågavarande preskriptionstid innefattar vanliga kalenderår. (Jämför Kungl. Maj:ts dom den 28 december 1832.) För öfrigt är att iakttaga, att dagen för fordringens tillkomst icke skall inräknas i preskriptionstiden. Denna börjar först nästpåföljande dag (första fataliedagen) och slutar med den dag, som på tionde året närmast föregår första fataliedagens

* Anmärkas må dock, att framstående rättslärde uttalat motsatt mening.

datum. Fordran, som uppkommit den 31 december 1884, kan sålunda vara preskriberad vid utgången af den 31 december 1894. Tillkom åter fordringen den 29 februari 1884, utgick preskriptionstiden med den 28 februari 1894. Och om fordringen uppkom den 28 februari 1874, var preskriptionstiden till ända med den 29 februari 1884. Skulle sista fataliedagen inträffa på sön- eller helgdag, synes möjligen, i analogi med stadgandet i 25 kap. 23 § rättegångsbalken, nästa söknedag där-efter böra räknas som slutdag.

Preskriptionstidens utgångspunkt räknas från fordringens tillkomst. Fordringens förfallotid är i detta hänseende icke af någon betydelse. Om ock viss förfallodag är bestämd, och den icke inträffar förrän efter tio år från uppkomsten af fordringen, bör fordringsägaren likväl utan afseende å förfallotiden, innan fordringen blir tio år gammal, vidtaga behörig åtgärd till preskriptionens afbrytande. Har fordringen tilläfsventyrs varit beroende af ett villkor, som vid preskriptionstidens slut ännu icke inträffat, utgör ej heller denna omständighet hinder för preskriptionen.

Sedan N. N. utfäst sig att efter sina föräldrars död till sin syster utgifva visst penningebelopp såsom fastighetslösen, samt föräldrarna aflidit mer än tio år därefter, och N. N. invänt, att krafvet icke blifvit lagligen bevakadt inom 10 år från utfästelsen, kunde betalningsskyldighet N. N. icke åläggas. (Kungl. Maj:ts dom den 10 november 1885; H. 1885 not A. n:r 296.) Jämför Kungl. Maj:ts dom den 28 februari 1893; H. 1893 s. 50.

Se äfven Kungl. Maj:ts dom den 13 december 1876; H. 1876 s. 501.

Är fordringen grundad på skuldebref eller annan skriftlig handling, räknas preskriptionstiden från den dag, handlingen »gafs». Detta uttryck torde afse den dag, handlingen faktiskt utgafs. Det synes nämligen icke antagligt, att lagstiftaren skulle härutinnan velat tillerkänna betydelse åt det förhål-

lande, att handlingen daterats för annan (senare)¹ dag än den, på hvilken den utgifvits. Den, som har en motsatt mening och sålunda anser, att preskriptionstiden bör beräknas efter handlingens datum, måste, om han är konsekvent, hysa den åsikten, att det alltid står de enskilda fritt att efter behag utsträcka preskriptionstiden. Är det tillåtet att genom post-datering af en handling tyst förlänga preskriptionstiden, bör också en uttrycklig öfverenskommelse i sådant syfte vara medgifven. Men detta är, såsom förut framhållits, icke förhållandet.

Till dess annat visas, måste en handling anses vara utgifven den dag, för hvilken den är daterad. Bär handlingen intet datum, åligger det fordringsägaren att visa, när utgifvandet skett. Är tiden för utfärdandet angifven endast genom visst år eller viss månad under ett år, anses utgifvandet hafva ägt rum den första dagen af året eller månaden, därest icke fordringsägaren ådagalägger, att det skett senare.

Om två personer med hvarandra ingå ett aftal, enligt hvilket den ene förbinder sig att, mot vederlag af den andre, fullgöra en viss prestation, löper preskriptionstiden, i fråga om rätt till öfverenskomna vederlaget, icke från den dag, prestationen fullgöres, utan från dagen för aftalets ingående.² Fordringen d. v. s. rätten att erhålla vederlaget har nämligen uppkommit i och genom aftalet, ehuru den gjorts beroende af ett villkor, fullgörandet af den utfästa prestationen.

Åtager sig t. ex. någon att mot viss betalning åt annan med egna materialier utföra ett byggnadsarbete, räknas preskriptionstiden, beträffande rätten till betalningen, hvarken från arbetets börjande eller slutande utan från den dag, åtagandet skedde och betalningen utlofvades. När 10 år från denna dag tillända-

¹ Antedatering kan under inga förhållanden vara af någon betydelse för preskriptionen. Ty genom handlingens utgifvande undanskjutes preskriptionstiden.

² Fullgörandet af prestationen kan dock understundom *afbryta* preskriptionen; och detta äger sålunda rum, då prestationen utgöres direkt till medkontrahenten.

lupit, utan att behörig åtgärd till preskriptionens afbrytande vidtagits, kan den, som utfört byggnadsarbetet, när det än afslutats, icke utsöka den öfverenskomna betalningen. Dock är han naturligtvis icke pliktig att till beställaren af arbetet öfverlämna hvad som utförts. Den enes rätt kan nämligen icke vara preskriberad, utan att förhållandet är så jämväl med den andres. Har den ene afbrutit preskriptionen, gäller detta för båda.

Om ett arbete utförts med beställaren tillhöriga materialier, kan likaledes rätten för den, hvilken utfört arbetet, att erhålla betalning *i öfverensstämmelse med aftalet* vara preskriberad efter tio år från aftalets afslutande. Emellertid torde skälig godtgörelse för arbetet under de tio sista åren icke kunna frånkännas honom.

Enahanda är förhållandet, om t. ex. någon åtager sig att, mot viss betalning af en annan, underhålla en tredje. Har den förste icke inom tio år från aftalets ingående bevakat sin fordran, hvilken ej heller på annat sätt hållits vid lif, kan han icke utkräfvä den öfverenskomna betalningen, äfven om han allt sedan aftalet lämnat och ännu lämnar det utfästa underhållet. För de sista tio åren är han emellertid i allt fall berättigad till den ersättning, som kan finnas skälig, därest den, som förbundit sig till betalningen, enligt lag är skyldig svara för den underhållnes försörjning.* Jfr Kungl. Maj:ts dom den 23 november 1900; H. 1900 sid. 451, samt Kungl. Maj:ts utslag den 27 augusti 1900;

Om någon på grund af aftal eller eljest till annan kommit i ett rättsförhållande, på grund hvaraf den ene skall periodvis fullgöra viss prestation, preskriberas rätten till hvarje

* Aftalas åter mellan två personer, att den ene mot viss ersättning skall tillsvidare underhålla den andre, så kan, därest underhåll sedermera i enlighet med aftalet alltjämt lämnas, ersättningen uttagas utan afseende å den tid, som förflutit från aftalets ingående. Den betalningsskyldige måste nämligen genom underhållets mottagande anses erinrad om aftalets bestånd.

särskild prestation från dennas förfallodag, ehuru hufvudförhållandet icke är prekriberadt eller ej kan preskriberas.

Ränta å en behörigen bevakad fordran kan således icke ut-sökas efter tio år från den dag, samma ränta skulle erlagts.

Följande rättsfall torde här böra anmärkas.

Enär, beträffande den mot Jos. Abr. Göthe efter stämning förda talan om utfående af oguldna räntor, Göthe uti ifrågavarande den 29 december 1868 utfärdade handling förbundit sig att under sina föräldrars listid å det i handlingen omförmälda belopp årligen gälda sex procent ränta, men Göthe, hvilken under åberopande af förordningen om tioårig preskription och om årsstämming den 4 mars 1862 bestridt att betala ränta för längre tid tillbaka än tio år från den dag, stämning i denna sak honom delgifvits, ej kunde emot detta sitt bestridande förpliktas att gälda ränta för längre tid än nyss berördt vore, kunde vidsträcktare betalningsskyldighet icke ådömas. (Kungl. Maj:ts dom den 4 maj 1888; H. 1888 s. 159.)

Såsom synes har i förevarande fall ränta utdömts endast från den dag, som inföll tio år före stämningens delgifning, (hvilket synes hafva ägt rum under senare hälften af år 1884). Då räntan förfallit till betalning den 29 december hvarje år, hade emellertid i enlighet med den här ofvan uttalade åsikten ränta bort utdömas från den 29 december 1873.

Hvad nu yttrats om ränta är tillämpligt jämväl beträffande årlig arrendeavgift samt årliga undantagsförmåner eller annan årlig afkomst af fast egendom och annat dylikt.

Se jämväl Kungl. Maj:ts dom den 30 juli 1878; H. 1878 sid. 276.

Om en person åtager sig att åt annan inkassera en fordran, försälja ett värdepapper, utreda ett bo eller eljest kommer till annan i ett tillfälligt rättsförhållande, som medför redovisningsskyldighet, preskriberas ej mindre sysslomannens (ombudets) rätt till godtgörelse för sina på grund af uppdraget hafda besvär och omkostnader. än äfven hufvudmannens rätt

till redovisning (att utfå hvad sysslomannen på grund af uppdraget uppburit med afdrag af godtgörelsen för sagda besvär och omkostnader) från den dag, uppdraget gafs. Har ett erkännande af förhållandet sedermera ägt rum, preskriberas fordringarna å ömse sidor först därifrån.

Afser åter uppdraget ett mera stadigvarande förhållande, räknas preskriptionstiden från förhållandets upphörande. Så är t. ex. fallet, om två personer för viss tid öfverenskomma om drifvandet af en gemensam affär, som den ene skall sköta och hvartill den andre skall tillsläppa nödigt kapital, mot villkor i öfrigt att vinst och förlust delas, och det tillgodohafvande, som kan tillkomma den ene eller den andre, skall bestämmas genom redovisning vid affärens upphörande.

Skulle däremot redovisning lämnas periodvis, t. ex. vid hvart tredje års slut, torde, i analogi med hvad förut yttrats om årlig ränta, årlig arrendeafgift m. m., preskriptionstiden löpa från utgången af hvarje särskild redovisningsperiod. Om under tretton år från öfverenskommelsen redovisning ej lämnats, kan sådan alltså icke längre ifrågakomma för de tre första åren.

Att jordägares rätt till ersättning för husröta och arrendators rätt till ersättning för förbättringar icke kunna preskriberas, under det nyttjanderätten varar, följer af hvad ofvan sagts.

Likaledes kan, under det någon är i omyndighetstillstånd, rätten till redovisning af förmyndaren icke preskriberas. Detta är för öfrigt nödvändigt, då det ju för en omyndig icke är möjligt att vidtaga någon åtgärd till preskriptionens afbrytande. Först tio år från den dag, förmynderskapet upphörde, kan preskription föreligga.

Följande rättsfall är härvid af intresse: Enär, med hänsyn till de skyldigheter, som enligt 20 kap. ärfdebalken ålegat Jöns Nilsson såsom faderfader till omyndige Carl Gustaf Pers-

son samt Sofia Mathilda och Emilia Petronella Persdöttrar, Jöns Nilsson hvarken mot Carl Gustaf och Sofia Mathilda, äfven om han ej afvetat, att han, på sätt utredt vore, redan den 16 november 1857 till förmyndare för dem förordnats, eller emot Emilia Petronella, för hvilken, efter hvad ostridigt vore, särskild förmyndare ej blifvit tillsatt, kunde anses lagligen berättigad räkna sig till godo den omständighet, att kraf på grund af omstämda, af honom utfärdade handling (hvari han förbundit sig att till nämnda omyndiges numera aflidne fader eller dennes bröstarfvingar utgifva 1,333 rdr 33 öre med ränta) icke blifvit förrän genom lagsökningen (tretton år från handlingens utfärdande) angående däri omförmälda medel mot honom anställt, ogillades Jöns Nilssons invändning om preskription; och förpliktades han att redovisa samma medel. (Kungl. Maj:ts dom den 15 dec. 1869; N. 1870 s. 208.)

Nedre Revisionen hade däremot hemställt, att enär, såvidt visadt vore, fordran på grund af ifrågavarande förbindelse under tio år icke blifvit å Emilia Petronella Persdotters vägnar hos Jöns Nilsson bevakad, och följaktligen, jämlikt förordningen den 4 mars 1862, rätt till talan vore försuten hvad anginge den del, som kunde hafva tillkommit henne af det i förbindelsen förskrifna belopp, Jöns Nilsson måtte befrias från skyldighet att till vederparterna utbetala en tredjedel af 1,333 rdr 33 öre med ränta därå.

God man för bortavarande är uti ifrågavarande hänseende likställd med förmyndare.

Beträffande det anspråk, som köparen af fastighet jämlikt 11 kap. 1 § jordabalken har att, om fastigheten frånvinnes honom, af säljaren återfå köpeskillingen jämte ersättning för skada, synes preskriptionstiden böra räknas från den dag domen, hvarigenom fastigheten blifvit frändömd köparen, vunnit laga kraft. En annan mening förfäktar dock, att preskriptionstiden skall räknas från den dag, köparen fick del af stämningen med

yrkande om köpets återgång. Att den förra åsikten gillas af praxis, synes man kunna sluta af följande rättsfall.

Sedan innehafvare af afverkningsrätt till skog å annans mark försålt denna rätt, men tredje man därefter genom Kungl. Maj:ts dom den 10 april 1867 förklarats vara ägare af marken, och afverkningsrätten sålunda gått förlorad, instämde köparen af afverkningsrätten (E. C. Perman) år 1877 sin fångesman (W. Enblom) med yrkande att af honom utfå skadestånd. Enblom invände, att skadeståndsanspråket vore för sent väckt, enär vid dess anhängiggörande mera än tio år förflutit ej mindre från den 15 november 1859, då Enblom till Perman försålde ifrågavarande afverkningsrätt, än äfven från den tid, då den rättgång, som afslutades genom Kungl. Maj:ts ofvanberörda dom, anhängiggjordes vid underrätten. Underrätten liksom öfverdomstolarna ogillade preskriptionsinvändningen, enär Permans talan blifvit anhängiggjord inom tio år från den dag, Kungl Maj:ts ofvannämnda dom meddelades. (Kungl. Maj:ts dom den 1 juni 1880; H. 1880 sid. 205.)

Preskriptionstiden för köparens skadeståndsanspråk får sålunda icke, ehuru detsamma är grundadt på säljarens genom själfva köpet uppkomna hemulsskyldighet, räknas från köpets afslutande.

Mera ovisst synes vara, huruvida preskriptionstiden — i händelse köparen låter sig nöja med underrättens (eller Hofrättens) beslut i den mot honom anhängiggjorda återvinningstalan — bör räknas från den dag, beslutet meddelats, eller från den dag, detsamma vunnit laga kraft. Detta spörsmål är ju icke besvaradt genom nyssnämnda rättsfall, men då den köparen tillfogade skadan icke lär kunna anses hafva uppkommit förrän vid sistnämnda tidpunkt, torde den ofvan angifna meningen vara riktig.

Anspråk på skadestånd på grund af kontraktsbrott, hvilket framställes inom tio år från det skadan timade, är ej preskriberadt, oaktadt mer än tio år förflutit från kontraktets ingående.

I analogi med hvad nyss yttrats bör, om någon vid försäljning af en fastighet betingar sig viss förmån, hvilken sedermera går förlorad på grund däraf, att köparen, då han å sin sida försäljer fastigheten, underlåter att undantaga förmånen, rätten till skadeersättning af köparen preskriberas icke från den dag, förmånen betingades, utan från den dag, skadan timade. (Se Kungl. Maj:ts dom den 19 maj 1890; H. 1890 s. 239. Jäm- för Kungl. Maj:ts dom den 7 dec. 1864; N. 1865 s. 165.)

Följande rättsfall berör spörsmålet om bestämmande af utgångspunkten för preskriptionstiden beträffande anspråk af köpare af en fastighet att af säljaren utbekomma ersättning för kostnader för lagfart å dennes fång.

E. Svensson instämde i januari 1902 J. Eriksson och hans hustru samt anförde: Genom köpekontrakt den 24 maj 1888 hade Svensson af makarne Eriksson tillhandlat sig $\frac{1}{6}$ mantal Lekunga nr 1. Svensson hade den 14 juni 1895 sökt lagfart å detta fång äfvensom å makarne Erikssons och deras fångsmäns fång samt för dessa två sistnämnda lagfarter fått vidkännas utgifter till belopp af 90 kronor. Enär makarna Eriksson i ofvauberörda kontrakt förbundit sig att tillhandahålla Svensson åtkomsthandlingar, yrkade Svensson, att makarna måtte förpliktas att till honom återgälda nämnda belopp med ränta. — Sedan makarna Eriksson gjort invändning om preskription, utlät sig underrätten, att enär rätten att af makarna Eriksson utkräfvat omstämda belopp uppkommit, då Svensson från dem tillhandlat sig ifrågavarande fastighet, men, såvidt visadt blifvit, samma rätt icke blifvit inom tio år från berörda tidpunkt bevakad på sätt i 1 § af K. F. om tioårig preskription och om årsstämning den 4 mars 1862 funnes stadgadt; vid hvilket förhållande, jämlikt 2 § i samma K. F., rätten till talan mot makarna Eriksson förfallit, ogillades Svenssons talan. — Hofrätten yttrade däremot i dom, att enär makarne Erikssons skyldighet att tillhandahålla Svensson åtkomsthandlingar icke varit inskränkt till viss tid, samt vid sådant förhållande Svenssons fordran hos

makarna Eriksson för ifrågakomna lagfartskostnader icke uppkommit förrän år 1895, då Svensson för makarna Eriksson och deras fångesmän sökt lagfart å hemmanet; alltså och på i öfrigt anförda skäl ålade Hofrätten, med ändring af underrättens beslut, makarna Eriksson betalningsskyldighet i enlighet med stämningssyrkandet. Två ledamöter funno ej skäl göra ändring i underrättens beslut. — På hemställan af Nedre Revisionen fastställde Kungl. Maj:t Hofrättens dom. Ett justitieråd pröfvade rättvist att, med upphäfvande af Hofrättens dom, fastställa underrättens beslut. (Kungl. Maj:ts dom den 14 april 1905; H. 1905 sid. 190.)

Testamentstagares fordran att af testamentsgifvarens dödsbo utfå testamenterade medel preskriberas från den senares dödsdag.

Har arfvinge, som erhållit hemföljd, sålt eller annorledes förvandlat, hvad han sålunda erhållit, preskriberas medarfvinnarnas rätt att få värdet af hemföljden till skifte återburet från hemföljdsgifvarens dödsdag.

Då en löftesman, som nödgas till borgenären betala dennes fordran, allenast inträder i hans rätt, kan preskriptionstiden i fråga om regresskrafvet mot gäldenären icke räknas från det löftesmannen betalade borgenären.

Detta bekräftas ock af följande rättsfall.

Den 31 oktober 1881 betalade J. Nilsson Östra Göinge härads sparbanks återstående fordran på grund af en af P. Trulsson år 1878 utgifven revers, hvarå Nilsson tecknat proprieborgen. Utistämning, som delgafs Trulsson den 31 oktober 1891, yrkade Nilsson sedermera åläggande för Trulsson att utgifva hvad Nilsson sålunda betalat. — Underrätten yttrade, att enär Trulsson ej gittat vare sig förneka, att Nilsson såsom löftesman å reversen guldit ifrågavarande belopp, eller påstå, att Trulsson här för godtgjort Nilsson; samt Trulsson, hvilken af den i saken å-

gångna stämning fått del den 31 oktober 1891, således blifvit kräfd inom den i K. F. den 4 mars 1862 stadgade tid, pröfvade underrätten lagligt att, med ogillande af gjord invändning om preskription, förplikta Trulsson att genast mot återfående af reversen i hufvudskrift utgifva omstämda beloppet. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att som Nilsson icke mot Trulssons bestridande styrkt, att ifrågavarande belopp blifvit hos Trulsson bevakadt på sätt och inom tid, som stadgades i K. F. den 4 mars 1862, pröfvade Hofrätten rättvist att, med upphäfvande af underrättens beslut, ogilla ifrågavarande talan. — Nedre Revisionen hemställde om fastställelse af Hofrättens dom. Kungl. Maj:t yttrade, att då tiden för ifrågavarande fordrans bevakning hos Trulsson icke vore att räkna från den dag, Nilsson genom betalning af hans skuld blifvit innehafvare af fordringsrätten emot honom, och det icke visats, att denna rätt på sätt ofvan nämnda förordning föreskrefve, hos Trulsson bevakats inom tio år före sakens instämning, fastställdes det slut, hvori Hofrätten stannat. (Kungl. Maj:ts dom den 5 november 1894; H. 1894 s. 533.) Se jämväl Kungl. Maj:ts dom den 30 november 1897; H. 1897 not A n:r 403.

I fråga om bestämmandet af den dag, då fordringen skall anses hafva tillkommit, må uppmärksamhet äfven fästas å Kungl. Maj:ts dom den 13 december 1876; H. 1876 s. 501, hvarigenom förklarats, att, sedan ett bolag, som af staten erhållit understöd för sin verksamhet, därvid utfäst sig att, när bolagets verk lämnade viss vinst, till staten årligen erlægga en bestämd andel häraf, men något anspråk i följd af denna utfästelse icke blifvit inom tio år efter understödets mottagande från statens sida framställdt, så vore fordringen i dess helhet preskriberad.

Beträffande preskriptionstidens utgångspunkt i afseende å fattigvårdssamhälles anspråk att af annat fattigvårdssamhälle undfå ersättning för lämnad fattigvård må i samband härmed

anmärkas följande af Kungl. Maj:t den 30 september 1887 meddelade utslag: Som Härlunda fattigvårdsstyrelses anspråk att af Kyrkhults församling erhålla godtgörelse för understöd, lämnadt åt svagsinta pigan H. Johansdotter, och om skyldighet för Kyrkhults församling att till vård och underhåll henne öfvertaga vore grundadt därpå, att hon i Härlunda socken erhållit fattigunderstöd den 8 april 1873 inom sådan tid efter inflyttningen från Kyrkhults socken, att hon enligt 25 § i K. F. den 9 juni 1871 där behållit hemortsrätt, men Härlunda fattigvårdsstyrelses i nyssnämnda hänseende emot Kyrkhults fattigvårdssamhälle framställda fordringsanspråk blifvit anhängiggjort först år 1885 och således icke inom tio år efter det fordringen ofvannämnda dag den 8 april 1873 tillkommit; alltså och då Härlunda fattigvårdssamhälle förty jämlikt 1 och 2 §§ i K. F. den 4 mars 1862 förlorat sin talan mot Kyrkhults fattigvårdssamhälle, ogillades käromålet. (H. 1887 sid. 334.)

Äfven följande rättsfall må i detta sammanhang anmärkas.

Emedan af handlingarna inhämtades, att, sedan sysslomanen vid Vadstena hospital, där G. F. Carlsson intagits såsom sinnessjuk, hos Konungens befallningshafvande den 19 maj 1879 sökt att af Östra Eneby socken utbekomma för Carlssons vård och underhåll å hospitalet 182 kronor 50 öre, samt såväl Östra Eneby som Motala sockens kommunalnämnd blifvit öfver ansökningen hörd, Konungens befallningshafvande genom utslag den 4 oktober 1879 förpliktat Motala socken att utgifva fordrade beloppet med ränta, hvarefter Motala socken den 28 december 1879 erlagt 98 kronor 58 öre, hvartill fordringen blifvit nedsatt; ty och som upplyst vore, att ifrågavarande fordran för Carlssons vård och underhåll å hospitalet icke tillkommit senare än i juli månad 1879, samt ostridigt vore, att icke vare sig Carlsson eller laga målsman för honom blifvit för denna fordran kräfd förrän den 15 september 1889, vid hvilket förhållande fordringsrätten jämlikt 1 och 2 §§ i förordningen om tioårig preskription m. m. den 4 mars 1862 förfallit, ogillades Motala sockens fattigvårdsstyrelses talan att af Carlsson åter-

bekomma sistnämnda belopp. (Kungl. Maj:ts dom den 19 februari 1892; H. 1892 s. 54.)

Preskriptionstiden räknades sålunda från det Carlsson kom i skuld till hospitalet och icke från den dag, Motala socken förpliktades godtgöra hospitalet eller fullgjorde sin betalnings-skyldighet.

Är fordringen grundad på ett brottsligt förfarande, löper preskriptionstiden från dagen för brottets föröfvande. Och detta gäller äfven i de fall, att målsägaren icke fått kännedom om själfva brottet eller gärningsmannen icke blifvit upptäckt, förrän tio år förflutit, från det brottet begicks.

Följande rättsfall bör här anmärkas.

Sedan stadsfiskalen F. Svensson vid vederbörande under rätt tilltalat gårdsägaren J. Svensson, för det han den 17 september 1867 uppsåtligen satt eld på en byggnad, samt Städernas allmänna brandstodsbolag fordrat godtgörelse för de belopp, bolaget i följd af branden nödgats utgifva till de brandskadade, så yttrade underrätten, jämte det J. Svensson dömdes till ansvar för mordbrand, att enär, beträffande det anspråk på ersättning, som bolaget framställt för den skada, J. Svensson tillskyndat bolaget genom mordbranden, öfver tio år förflutit från den brottsliga gärningens föröfvande eller brandskadeersättningens utbetalande, utan att bolaget krafrätten mot J. Svensson lagligen förvarat, vid hvilket förhållande bolaget sin ersättningstalan mot J. Svensson förlorat, kunde ersättningsanspråket icke bifallas. Detta underrättens beslut blef gilladt af såväl Hofrätten som Kungl. Maj:t. (Kungl. Maj:ts utslag den 24 augusti 1887; H. 1887 s. 293.)

En ledamot i Högsta Domstolen yttrade emellertid: Enär, hvad angår det af bolaget fullföljda yrkande om ersättning för det belopp af tillhoppa 8,687 kronor 56 öre, som bolaget ostri-digt måst till följd af J. Svenssons den 17 september 1867 begångna brott utgifva till godtgörelse af brandskadan, straffet för samma brott icke är förfallet, och vid sådant förhållande bolaget såsom målsägande ägt laglig rätt att i sammanhang

med själfva åtalet göra sitt på stadgandena i 6 kap. strafflagen grundade anspråk på skadestånd mot J. Svensson gällande utan hinder däraf, att bolaget, hvilket, såvidt ådagalagdt är, icke förrän uti ifrågavarande mål fått vetskap om J. Svenssons brottslighet, icke iakttagit eller ens kunnat iakttaga den i afseende å civilrättsliga förhållanden meddelade och i fråga om skadeståndsanspråk, som grundas på brott, endast undantagsvis tillämpliga föreskriften om fordrans bevakande inom tio år från dess tillkomst, pröfvar jag rättvist ålägga J. Svensson att såsom ersättning för den bolaget genom nämnda brott tillskyndade skada till bolaget utgifva 8,687 kronor 56 öre.

Se äfven Kungl. Maj:ts utslag den 8 december 1896; H. 1896 sid. 505.

Preskriptionstiden i afseende å skadeståndsanspråk mot domare på grund af felaktigt gravationsbevis löper från dagen för bevisets utfärdande.

Advokatfiskalsämbetet vid Göta hofrätt anförde i memorial mot häradshöfdingen V. Björkman: J. A. Johansson hade i egenskap af förvaltare för en donationsfond till förmån för Dragsmarks socken utlånat penningar mot inteckning i $1\frac{1}{4}$ mantal Reorseröd, därvid till honom öfverlämnats ett af Björkman år 1883 rörande nämnda fastighet utfärdadt gravationsbevis. Björkman hade underlåtit att i gravationsbeviset upptaga en inteckning, som ägde bättre rätt än den ifrågavarande. Vid exekutiv auktion å fastigheten år 1896 utbekom fonden allenast en mindre del af sin fordran. Då Björkman genom sin försummelse i ämbetet förorsakat den förlust, som sålunda för fonden uppkommit, yrkades åläggande för honom att med angifvet belopp ersätta denna förlust. — Björkman invände, att då mer än tio år förflutit från gravationsbevisets utfärdande, vore ersättningsanspråket preskriberadt. — Hofrätten utlät sig i utslag, att som krafrätten inom behörig tid efter den exekutiva försäljningen, då det först visat sig, att skada i följd af det felaktiga gravationsbeviset uppkommit, blifvit lagligen bevakad, funne Hofrätten Björkmans invändning därom, att tid för utsökande af skadestånd i förevarande hänseende skulle vara försutten, icke förtjäna vida-

re afseende; hvarjämte, enär det måste anses utredt, att fonden genom det af Björkman utfärdade felaktiga gravationsbevis tillskyndats förlust, samt förlusten borde beräknas hafva uppgått till det af advokatfiskalen angifna belopp, Hofrätten pröfvade rättvist förplikta Björkman att till Johansson i hans egenkap af fondens förvaltare utbetala samma belopp med ränta.—Kungl. Maj:t yttrade däremot, att enär den rätt till ersättningstalan mot Björkman, som kunnat grundas å den uti ifrågavarande gravationsbevis inlupna oriktighet, uppkommit, när beviset af Björkman utlämnades; men, enligt hvad i saken vore ostridigt, sagda rätt icke inom tio år från nämnda tid blifvit bevakad på sätt i 1 § af K. F. om tioårig preskription och om årstämning den 4 mars 1862 funnes stadgadt, vid hvilket förhållande, jämlikt 2 § i samma K. F., rätten till talan mot Björkman förfallit, pröfvade Kungl. Maj:t lagligt att, med upphäfvande af Hofrättens utslag, förklara den mot Björkman i målet förda talan icke kunna bifallas. Ett justitieråd fann ej skäl att i Hofrättens utslag göra ändring. (Kungl. Maj:ts utslag den 11 oktober 1899; H. 1899 s. 414.)

Förut har sagts, att, om någon innehar en viss bestämd sak, tillhörig en annan, dennes rätt att återfå saken är obegränsad i anseende till tiden, men att, om saken skadas, hans fordran på ersättning därpå är underkastad de allmänna preskriptionsreglerna.

Är grunden till skadan att söka i innehafvarens brottsliga förfarande, räknas, såsom nyss nämnts, preskriptionstiden från den dag, brottet begicks.

Om innehafvaren genom vårdslöshet eller oförsiktighet varit vållande till skadan, preskriberas rätten till ersättning från den dag, skadan timade.

Har innehafvaren åtagit sig att ansvara för all skada, löper preskriptionstiden i fråga om rätt till godtgörelse för sådan skada, som uppkommit utan någon innehafvarens skuld, från dagen för åtagandet.

I visst fall är innehafvaren pliktig att äfven utan åtagande ansvara för skada genom olyckshändelse, nämligen då sådan inträffar, under det han utan rätt kvarhåller saken. Här räknas preskriptionstiden från den dag, skyldigheten för innehafvaren att utlämna saken inträddt; och denna dag bildar för öfrigt, äfven om åtagande gjorts att ansvara för olyckshändelse, utgångspunkten för preskriptionstiden beträffande sådan olyckshändelse, som inträffat efter samma dag.

Enligt förevarande § kan preskriptionen afbrytas 1:o) genom stämning till laga domstol eller lagsökning hos öfverexekutor, hvarvid är att iakttaga, det borgenären inom tionde årets utgång måste hafva behörigen delgifvit gäldenären stämningen eller öfverexekutors kommunikationsresolution, 2:o) genom muntligt eller skriftligt kraf hos gäldenären, 3:o) genom fordringens tillkännagifvande hos gäldenären, hvilket förfarande är det enda möjliga, då fordringen på grund af villkor eller eljest ännu icke är förfallen till betalning, och 4:o) genom fordringens blotta angifvande hos domstol eller öfverexekutor, utan stämning eller lagsökning.

Såsom giltig bevakning mot gäldenären måste anses inställelse i boskillnadsmål, anmälan på grund af årsstämming och bevakning i konkurs. (Jämför Kungl. Maj:ts dom den 18 november 1891; H. 1891 s. 495.)

Naturligtvis kan borgenär, då han medelst bevakning vill afbryta preskription, därtill använda annan person. Medgifver gäldenären, att bevakning i borgenärens namn ägt rum, måste det presumeras, att den, som verkställt bevakningen, därtill haft uppdrag. I händelse af tvist härom åligger alltså bevisnings-skyldigheten gäldenären.

Borgenärens erinran hos gäldenären om fordringen afbryter preskriptionen, äfven om borgenären vid erinrandet icke uttalat, att den skett i bevakningsändamål. Uppsägning af fordringen såväl som dess tillkännagifvande i hvad annat ändamål som

helst är sålunda laglig bevakning. Och borgenären kan tillkännagifva sin fordran utan att ens uttryckligen omnämna den.

Har någon förbundit sig att mot vederlag till annan fullgöra en prestation, måste den senare, då han bekommer prestationen, därigenom anses hafva blifvit erinrad om den förres fordran på vederlaget.

Det under 4:o) omnämnda sättet för afbrytande af preskription får endast användas, då den, hos hvilken fordran genom kraf eller erinran skall bevakas, blifvit i sådant ändamål å tre särskilda dagar under tionde året (ej under det nionde eller något föregående år) sökt i sitt hemvist men ej kunnat anträffas, äfvensom då borgenär ej vet, om eller hvar gäldenären har hemvist inom riket. Vid sin anmälan hos domstol eller öfverexekutor behöfver borgenären icke på något sätt styrka, att gäldenären blifvit förgäfvess sökt, eller att borgenären icke vet, om eller hvar gäldenären inom riket vistas. Skulle emellertid, om tvist sedermera uppstår, gäldenären bestrida, att han blifvit på föreskrifvet sätt sökt, åligger bevisskyldigheten borgenären. Har denne däremot gjort anmälningen under uppgift, att han icke känt gäldenärens hemvist, bör uppgiften tagas för god, till dess motsatsen bevisas eller åtminstone göres sannolik.

Bevis öfver fordringens anmälan hos domstol eller öfverexekutor skall införas i Post- och inrikes tidningar tre gånger, minst fjorton dagar mellan hvarje gång och första gången inom tionde årets slut.

Bestämmelse saknas emellertid om den tid, inom hvilken detta kungörelseförfarande skall vara afslutadt, d. v. s. när tredje kungörandet sist måste ske.

Det lär kunna antagas, att denna bristfällighet beror på ett förbiseende, likasom att Lagberedningen, på hvars förslag stadgandet ifråga tillkommit, hyst den meningen, att, sedan första kungörandet försiggått, de båda öfriga kungörelserna skulle äga rum utan obehörigt dröjsmål.

Enligt denna mening, som icke torde sakna anhängare i

praxis, borde, om tredje kungörandet exempelvis skett först under tolfte året, borgenären hafva förlorat sin talan.

Med hänsyn till affattningen af stadgandet, som endast utsäger, att *minst* fjorton dagar skola förflyta mellan hvarje kungörande, synes det dock vara svårt att godkänna ett dylikt resultat, hvilket godtyckligt skulle beröfva borgenären hans rätt.

Förkastas nämnda mening, torde man emellertid nödgas utgå från, att det är till fyllest, om tredje kungörandet äger rum inom tio år från det första.

Men äfven härigenom råkar man ut för afsevärda oegentligheter.

Sedan preskription af fordringen genom densammas bevakning afbrutits, åligger det enligt förevarande paragraf borgenären att ånyo bevaka sin fordran inom tio år från den dag, då förra bevakningen skedde.

Beträffande det bevakningsförfarande, om hvilket nu är fråga, synes man närmast böra antaga, att hvarje särskild kungörelse är att anse såsom ett i detsamma ingående led. Preskriptionen, som, där första kungörandet äger rum inom tionde året från fordringens tillkomst, bringas att hvila, varder definitivt afbruten först den dag tredje kungörandet sker, från hvilken dag alltså ny preskriptionstid börjar löpa. Häraf blir följdén, att, om tredje kungörandet icke försiggår förrän å sista möjliga dagen (eller precis tio år från första kungörandet), borgenären under denna tioårsperiod har sin talan öppen, utan att han under samma tid vidtagit särskild bevakningsåtgärd. Ett dylikt resultat står dock tydligen icke väl tillsammans med innehållet i förevarande paragraf.

Man torde emellertid komma till ej mindre otillfredsställande slut, därest man utgår från, att redan första kungörandet definitivt afbryter preskriptionen. I så fall måste nämligen, då ny preskriptionstid ju skulle räknas från den dag första kungörandet ägde rum, borgenären förlora sin talan, om han underlåte att inom tio år därefter ånyo bevaka sin fordran på något af de i lagen medgifna sätten. Detta skulle leda

därhän, att stadgandena om andra och tredje kungörandet väsentligen förlorade sin betydelse. Borgenären skulle utan risk kunna eftersätta sin skyldighet i afseende å dem. Inom tio år från första kungörandet måste han i hvarje fall ånyo påbörja proceduren. Och anträffades gäldenären inom denna tid, kunde en mot honom af borgenären anhängiggjord talan icke förnuftigtvis afvisas på den grund, att borgenären blott två gånger kungjort beviset om fordringens angifvande hos domstol eller öfverexekutor. Tiden för ytterligare kungörande var nämligen ännu icke försutten.

Beträffande frågan efter hvilket lands lag preskription af en fordran bör bedömas, då den måste utsökas i ett annat land än där den uppkommit, hafva meningarna varit delade. Numera torde man emellertid vanligen anse, att det landets lag, där fordringen utsökes, bör lända till efterrättelse, till stöd hvarför åberopats, att preskription icke hörer till själfva rättighetens förvärfvande utan blott angår dess utöfvande, hvarvid domaren icke kan vara bunden af annan lag än den, som gäller, där han är anställd.

Äfven om antagas finge, att ifrågavarande fyra växlar, hvilka blifvit (af en norrman) utställda i Kristiania, därstädes accepterats af Julius Bauer (som då varit norsk undersåte), borde det nu på grund af samma växlar vid svensk domstol väckta anspråk emot Bauers i Sverige bosatte stärbhusdelägare efter svensk och icke efter norsk lag bedömas; och som ostridigt vore, att ifrågavarande fordran icke blifvit genom kraf eller annorledes bevakad under de före stämningens uttagande i saken sist förflutna tio åren, blefve, med stöd af 1 och 2 §§ i förordningen den 4 mars 1862, käromålet ogilladt. (Kungl. Maj:ts dom den 2 december 1879; H. 1879 s. 374.)

Det lär emellertid icke kunna förnekas, att antagandet af den utaf Kungl. Maj:t sålunda uttalade princip leder till åtskilliga oegentligheter, såsom att en redan preskriberad fordran skulle kunna upplifvas genom gäldenärens flyttning till

en ort, där preskriptionstiden vore längre. Å andra sidan skulle en gäldenär kunna undandraga sig betalningsskyldighet, därigenom att han flyttade till ett land, där preskriptionstiden vore kortare och hans skuld, bedömd efter samma lands lagar, redan preskriberad, innan han där bosatte sig.

Uti oförmälda mål yttrade också Nedre Revisionen: Emedan den i saken förda talan är grundad därå, att Julius Bauer under den tid, han varit bosatt i Kristiania, skall accepterat ifrågavarande växlar, som äro därstädes utställda för att där jämväl infrias, och Bauers flyttning till Sverige icke torde medfört rättighet för honom eller hans rättsinnehafvare att på grund af den här i riket stadgade tid för fordrans utsökande vinna befrielse från nämnda kraf, hemställes att den emot krafvet gjorda invändning därom, att berörda tid försuttits, måtte ogillas.

Jämväl följande rättsfall, hvori Kungl. Maj:t uttalat en åsikt, motsatt den, som i ofvannämnda rättsfall gjort sig gällande, förtjänar här anmärkas.

Som låneafattalet mellan parterna blifvit afslutadt under skydd af preussiska lagarna samt af personer, hvilka då voro preussiska undersåtar, så borde ifrågavarande käromål och därpå grundade skuldsedel, hvarå handräckning till betalning äskades, till villkor och verkan betraktas efter nämnda lagar, till följd hvaraf och då preskriptionstiden för fordringars utsökande emellan enskilda personer i Preussen icke löpte till ända förrän 30 år efter hvarje fordrans tillkomst, hvilken tid ännu icke hade förflutit, då lagsökning mot Du Puy här i landet anställdes för berörda skuldsedel, pröfvade Kungl. Maj:t rättvist förklara Du Puy skyldig att infria sin revers. (Kungl. Maj:ts dom den 14 april 1820; jämför S. XV s. 97 och Backmans Handbok första uppl. s. 309.)

Har aftal i främmande land slutits af två svenskar, torde tvifvel icke råda därom, att i fråga om preskription svensk lag skall tillämpas.

2 §. Försummar borgenär att fordran bevaka efter hvad i 1 § skils; hafve sin talan emot gäldenären förlorat.

Verkan af borgenärens försummelse att behörigen bevaka sin fordran är, att hans rätt till fordringens utkräfvande går förlorad. Fordringsrätten, ehuru den sålunda icke kan göras gällande, måste emellertid anses kvarstå.

Om gäldenären, sedan preskription inträddt, det oaktadt erkänner fordringen såsom fortfarande förpliktande, har borgenärens rätt till fordringens utkräfvande därigenom upplifvats. Detta erkännande måste emellertid vara uttryckligt. Ingalunda är det tillfyllest att t. ex. gäldenären allenast vidgår, att han utfärdat det skuldebref, hvarå fordringen grundas. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 24 september 1897; H. 1897 sid. 459.

Att invändning om preskription kan med laga verkan framställas i högre rätt, se Kungl. Maj:ts domar den 22 januari 1873; N. 1873 sid. 664, den 29 oktober 1874; H. 1874 sid. 419, och den 23 november 1900; H. 1900 sid. 451, äfvensom Kungl. Maj:ts utslag den 24 maj 1883; H. 1883 sid. 200.

Härmed må emellertid jämföras följande rättsfall.

J. Roth instämde år 1900 änkan M. Löfving med yrkande om åläggande för henne att på grund af ett utaf henne år 1887 till Assarina Nilsson eller order utgifvet skuldebref betala dettas belopp, 100 kronor (med ränta. Löfving genmälde, att hon hos Assarina Nilsson infriat skuldebrevet kort efter dess utfärdande. Roth påpekade i anledning häraf, att skuldebrevet vore försedt med anteckningar, enligt hvilka räntan betalats ända till 1897. Härtill genmälde Löfving, att dessa anteckningar vore falska. — Underrätten yttrade, att enär Roth icke emot Löfving bestridande gittat visa, att hon under de tio år, som närmast föregått delgifning af stämningen å Löfving, å det i skuldebrevet förskrifna kapital guldit någon ränta, och Roth icke

ens uppgifvit, att under sagda tio år Löfving annorledes lämnat innehafvaren af skuldebrevet erkännande af fordringens tillvaro, eller att fordran blifvit, efter hvad i 1 § af K. F. om tioårig preskription och om årsstämming skildes, bevakad; samt talan emot Löfving på grund af sagda skuldebref således, jämlikt 2 § i nämnda K. F., förlorats, blefve Roths talan förlorad. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att enär Löfving icke vare sig vid underrätten eller i Hofrätten ens påstått, att fordringsrätten på grund af ifrågavarande skuldebref i följd af preskription skulle hafva gått förlorad, samt Roth icke visats annorledes än i god tro hafva blifvit innehafvare af skuldebrevet, förpliktade Hofrätten, med upphäfvande af underrättens beslut, Löfving att, emot kvitto och återfående af skuldebrevet i hufvudskrift, till Roth genast utgifva fordrade 100 kronor jämte ränta. — Löfving sökte ändring och invände därvid, att fordringsrätten vore preskriberad. Nedre Revisionen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte pröfva rättvist att, med upphäfvande af Hofrättens dom, fastställa underrättens beslut. Kungl. Maj:t fann emellertid ej skäl att i Hofrättens dom göra ändring. Två justitieråd biföllo Nedre Revisionens hemställan. (Kungl. Maj:ts dom den 9 oktober 1903; H. 1903 sid. 384.)

I anledning af detta rättsfall må framhållas, att vid en fordrans utsökande afseende lagligen ej kan fästas därå, att mera än tio år från fordringens tillkomst förflutit, såvida ej gäldenären gör invändning om preskription. (Se jämväl Kungl. Maj:ts utslag den 18 oktober 1898; H. 1898 sid. 472.)

I händelse ett fordringsanspråk af underrätten förklarats preskriberadt, men Hofrätten ogillar preskriptionsinvändningen, bör, enligt förr allmänt gängse åsikt, målet för slutlig pröfning återförvisas till underrätten. Numera lär emellertid den uppfattningen alltmera vinna gehör, att Hofrätten icke af den omständigheten, att underrätten sålunda ej kommit att i sak pröfva målet, är förhindrad att ingå i slutlig pröfning. Jfr Kungl. Maj:ts domar den 28 november 1895; H. 1895 sid.

478, den 20 februari 1900; H. 1900 sid. 47, den 9 oktober 1903; H. 1903 sid. 384, den 14 april 1905; H. 1905 sid. 190, samt den 24 mars 1899; H. 1899 sid. 136.

3 §. Afbetalning å hufvudstol eller räntebetalning, som af gäldenär eller med hans vetskap, gjord är, så ock annat gäldenärs erkännande af fordringens tillvaro, gälle såsom hade fordringen hos honom bevakad blifvit. Inteckningsförnyelse hafve ock lika verkan emot ägare af den intecknade egendomen: vill borgenären hålla talan emot annan öppen; bevake då sin fordran emot denne, såsom i 1 § sägs

Lagkommittén hade uti ifrågavarande afseende föreslagit följande bestämmelser:

»3 §. Afbetalning å hufvudstol eller räntebetalning, som af gäldenär, eller med hans vetskap, gjord är, så ock inteckningsförnyelse, gälle som bevis, att fordran bevakad blifvit.»

Lagberedningens motsvarande stadgande var i fullkomlig öfverensstämmelse med nu gällande lag.

Ur Lagberedningens motiv:

»Afbetalning, som af gäldenären verkställes, anses afbryta preskription, emedan denna åtgärd innefattar ett erkännande af fordrans tillvaro. Ett sådant erkännande kan dock ske på flera andra sätt och bör medföra samma verkan. Detta har blifvit utmärkt genom ett tillägg till 3 §, som för öfrigt fått en redaktionsförändring, i ändamål att förtydliga meningen, att afbetalning eller erkännande afbryter preskription mot den, som verkställt afbetalningen eller erkänt fordringen, och att inteckningsförnyelse medför samma verkan mot ägare af den intecknade fastigheten, men att borgenär, som vill hålla talan mot annan öppen, måste hos honom bevaka fordringen efter 1 §.»

Det af 1854 års ständer antagna förslaget till författning om tioårig preskription upptog uti ifrågavarande § samma bestämmelse som Lagberedningens förslag.

Preskription kan sålunda, förutom på de under 1 § omnämnda sätt, afbrytas jämväl genom gäldenärens erkännande af fordringens tillvaro. Erkännandet behöfver icke innefatta medgifvande af fordringens riktighet. Ej heller erfordras uttryckligt erkännande. Det kan ske äfven tyst, såsom genom afbetalning å hufvudstol eller räntebetalning. Dock måste betalningen hafva verkställts af gäldenären eller af annan, som därtill haft gäldenärens uppdrag eller eljest ägt att föra hans talan.

Tydligt är, att det uti ifrågavarande afseende icke kan vara af betydelse, om ränta utgår i penningar eller annan form.

Emedan i den till grund för krafvet åberopade, af Berggren den 22 juli 1872 utfärdade skuldförbindelse stadgats, att den däri förskrifna räntan skulle utgå på sådant sätt, att, så länge Berggren och hans moder änkan Berggren (till hvilken skuldebrevet utfärdats) åsämdes att vara i sambröd, Berggren skulle förse henne med husrum, underhåll och vård, samt af hvad i saken förekommit framginge, att änkan Berggren under de närmast följande två åren hos Berggren åtnjutit dylika förmåner, hvarigenom ränta å förbindelsen, såsom å densamma funnes antecknad, måste anses vara betald till den 22 juli 1874; ty och som ostridigt vore ej mindre att (sedermera gjord) afbetalning verkställts inom tio år från den 22 juli 1874, än äfven att förbindelsen sedermera hos Berggren till betalning uppsagts inom tio år från det afbetalningen ägt rum, hvadan krafrätten för omförmälda förbindelse blifvit vederbörligen bevarad; alltså och på i öfrigt anförda skäl ålades Berggren betalningsskyldighet. (Kungl. Maj:ts dom den 9 dec. 1897; H. 1897 s. 584.) Jämför not. å sid. 217.

Om gäldenären försättes i konkurs, måste, då konkursförvaltningen representerar gäldenären, en afbetalning genom utdelning i konkursen anses såsom om den blifvit gjord af gäldenären.

Emedan utredt vore, att, sedan häradshöfdingen Landegren genom Konungens befallningshafvandes utslag den 9 mars 1867 på ansökan af ombudsmannen vid riksbankens lånekontor i Göteborg blifvit ålagdt att på grund af den borgen, Landegren jämte andra, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld, tecknat å ifrågavarande, af advokatfiskalen Landegren till häradshöfdingen Landegren eller order utfärdade skuldebref utgifva 4,000 rdr med ränta och kostnadsersättning, afbetalning å häradshöfdingen Landegrens berörda skuld genom utdelning i hans konkurs den 15 februari 1875 skett till belopp af 57 kronor 19 öre; ty och som riksbankens fordran genom denna af förvaltaren utaf Landegrens konkursbo verkställda afbetalning måste anses hafva blifvit lagligen bevakad, samt Landegren ostridigt inom tio år efter den sålunda skedda afbetalningen blifvit om skulden erinrad, förklarades tid icke vara försutten för verkställighet af Konungens befallningshafvandes omförmälda utslag. (Kungl. Maj:ts dom den 5 december 1888; H. 1888 s. 468.)

G. Granqvist yrkade i stämning, som delgafs i november 1898, åläggande för L. von Sydow att inlösa två af honom år 1887 utfärdade skuldebref. Sedan von Sydow framställt invändning om preskription, yttrade underrätten, att enär von Sydow medgifvit, att han utfärdat ifrågavarande skuldebref; ty och som i saken vore ostridigt, att, sedan skuldebrefven blifvit bevakade i von Sydows konkurs, däri inställelsedag varit den 30 januari 1888, genom utdelning i samma konkurs afbetalts, på sätt å hvart och ett af skuldebrefven förefintliga anteckningar utvisade, å det första 141 kronor 3 öre och å det andra 20 kronor 8 öre, samt berörda utdelning, enligt hvad de af Granqvist i saken företedda handlingar rörande von Sydows konkurs gåfve vid handen, icke kunde antagas hafva ägt rum tidigare än den 17 juni 1890, då förslag till utdelning med de å hvart och ett af skuldebrefven antecknade belopp blifvit för borgenärerna i konkursen framlagdt, vid hvilket förhållande den på skuldebrefven grundade fordran måste anses hafva genom nämnda utdelning blifvit lagligen bevakad inom tio år före

den 22 november 1898, då Granqvist genom stämningen i denna sak anhängiggjort sin talan om fordringens utbekommande; alltså och då å skuldebrevet ostridigt icke vore afbetaldt mer än, hvad å desamma funnes antecknad och Granqvist medgifvit firge från skuldebrevens kapitalbelopp afräknas, pröfvade underrätten, utan afseende å hvad von Sydow i saken invändt, skäligt förplikta von Sydow att emot återbekommande af skuldebrevet i hufvudskrift till Granqvist genast utgifva å dem återstående kapitalbelopp 6,217 kronor 27 öre jämte ränta. — Hofrätten gillade i dom underrättens beslut; och Kungl. Maj:t fastställde på Nedre Revisionens hemställan Hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 16 november 1900; H. 1900 sid. 445.)

Enligt en åsikt kan preskriptionstiden aldrig löpa under det konkursen pågår; först från dagen för konkursens afslutande eller afskrifning börjar ny preskriptionstid. Detta är dock icke riktigt. Konkursen verkar icke i och för sig afbrott i preskriptionen.

Se äfven Kungl. Maj:ts dom den 5 november 1894; H. 1894 sid. 533.

Gäldenärens (uttryckliga eller tysta) erkännande af fordringens tillvaro afbryter icke i allmänhet preskriptionen under annan förutsättning, än att det lämnas direkt till borgenären (eller hans ombud eller målsman.)

I afseende härå anføres följande rättsfall.

Vid försäljning år 1842 af $\frac{1}{4}$ mantal Styra Västergård stadgades såsom villkor, att af köpeskillingen skulle visst belopp innestå hos köparen, till dess säljarens hustru Anna Maria Nyström aflidit, mot det att köparen till henne utgäfve undantag. År 1871, sedan köparen aflidit, försålde hans måg Anders Peter Andersson $\frac{1}{4}$ mantal Svinorp, som svärfadern tillbytt sig mot förenämnda hemmansdel, till Hvarfs och Styra församlingar mot villkor, bland andra, att församlingarna skulle öfvertaga ifrågavarande skuld till Anna Maria Nyström. — Sedan Anna Maria Nyström år 1872 aflidit, instämde hennes stärbhusdelägare Andersson med yrkande att af honom utfå ifrågavarande

belopp. -- Underrätten, där Andersson framställde invändning om preskription, ogillade invändningen, enär Andersson i 1871 års köpeafhandling erkänt skuldens tillvaro, samt ålade på i öfrigt anförda skäl Andersson betalningsskyldighet. Hofrätten utlät sig däremot i dom, som på hemställen af Nedre Revisionen gillades af Kungl. Maj:t, att emedan emot Anderssons bestridande icke blifvit visadt, att ifrågavarande fordran blifvit bevakad inom den tid, som i 1 § af K. F. den 4 mars 1862 omförmältes, samt den vid underrätten åberopade 1871 års köpeafhandling, hvarigenom Andersson till förenämnda församlingar öfverlätit $\frac{1}{4}$ mantal Svinorp med skyldighet för församlingarna att gälda berörda fordran, icke kunde anses innefatta ett så beskaffadt erkännande å Anderssons sida af fordringens tillvaro, som i 3 § af sagda förordning afsåges; ty och då Anna Maria Nyströms arfvingar följaktligen förlorat talan mot Andersson i omstämda hänseende, blefve, med upphäfvande af underrättens beslut, stämningsspåståendet ogilladt. Ett justitieråd pröfvade rättvist att, med upphäfvande af Hofrättens dom, gilla underrättens beslut. (Kungl. Maj:ts dom den 16 februari 1876; H. 1876 sid. 57.)

Med hänsyn till 3 §:ns lydelse har emellertid räntebetalning, ehuru icke lämnad direkt till borgenären, ansetts böra verka afbrott i preskriptionen.

I samband härmed må följande rättsfall anföras:

Vid försäljning år 1878 af $\frac{1}{2}$ mantal Gårdeby medgaf säljaren, att visst belopp af köpeskillingen skulle få innestå hos köparen under änkan Greta Stina Jonsdotters lifstid, mot det att köparen till henne utgafve årligt undantag. Sedan änkan Jonsdotter år 1894 aflidit, instämde säljaren samma år köparen med yrkande om hans förpliktande att utgifva ifrågavarande belopp. Köparen invände, att krafvet vore preskriberadt, då mer än tio år förflutit från köpet. Säljaren bestred invändningen under framhållande af undantagsförmånernas egenskap af ränta. (Jfr sid. 237.) -- Underrätten ogillade af anförda skäl preskriptionsinvändningen och ålade köparen betalningsskyldighet. --

Hofrätten utlät sig emellertid i dom, att enär efter den 1 oktober 1878, då köparen, enligt hvad i saken vore upplyst, gjort sista afbetalningen å köpeskillingen enligt köpekontraktet, mer än tio år förflutit, innan stämningen i förevarande sak delgifvits köparen, samt köparen icke därigenom, att han till änkan Jonsdotter utgjort undantagsförmåner i enlighet med det i saken omförmälda, i fastigheten intecknade undantagskontraktet, kunde anses hafva lämnat erkännande om skuldens tillvaro; alltså och då i saken icke visats, att säljarens ifrågavarande fordringsrätt blifvit i öfverensstämmelse med föreskrifterna i K. F. om tioårig preskription m. m. den 4 mars 1862 genom annan åtgärd bevarad, pröfvade Hofrätten lagligt att, med upphäfvande af underrettens beslut, ogilla säljarens talan. — Kungl Maj:t yttrade däremot, på Nedre Revisionens hemställan, att som enligt det i saken åberopade köpekontraktet köparen åtagit sig att i stället för ränta å det belopp, som skulle af köpeskillingen inestå för Jonsdotters undantag, till Jonsdotter under hennes återstående lifstid årligen utgifva undantaget; alltså och då ostridigt vore, att Jonsdotter intill sin 1894 inträffade död af köparen bekommit undantag, samt vid sådana förhållanden fordringsrätten till omstämda beloppet vore lagligen bevarad, pröfvade Kungl. Maj:t rättvist att, med upphäfvande af Hofrättens dom, fastställa det slut, hvartill underrätten i saken kommit. Ett justitieråd fastställde Hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 24 mars 1899 H. 1899 sid. 136.)

Se äfven Kungl. Maj:ts dom den 23 mars 1892; H. 1892 sid. 171.

I följande rättsfall gjorde sig emellertid en annan uppfattning gällande.

Sedan G. Flodin genom kontrakt den 8 mars 1877 till C. J. Andersson sålt $\frac{7}{32}$ mtl Högaberga mot viss köpeskillning och villkor, bland andra, att Andersson skulle till Flodins föräldrar utgifva lifstids undantag och att såsom vederlag härför skulle, så länge undantaget oafkortadt utgåfves, af köpesumman utan ränta inestå 1,300 kronor, samt Flodins föräldrar

afflidit, modern sist den 14 maj 1888, yrkade Flodin i stämning förpliktande för Andersson att utgifva nämnda belopp. I denna tvist yttrade underrätten, efter det Andersson framställt invändning om preskription, att enär, äfven om genom hörda vittnens berättelser vore ådagalagdt, att ifrågavarande 1,300 kr. icke varit af Andersson guldna, då Flodin den 14 mars 1878 kvitterat hela omförmälda köpeskilling, Andersson likväl icke kunde anses hafva å omstämda skulden erlagt ränta därigenom, att han till Flodins moders den 14 maj 1888 timade död godtgjort henne ofvannämnda undantagsförmåner; samt hvarken mot Anderssons stärbhusdelägares bestridande visats, att i enlighet med stadgandet i 1 § i förordningen den 4 mars 1862 Andersson om samma skuld erinrats inom tio år från den 8 mars 1877, då den handling, hvarpå krafvet grundats, blifvit utfärdad, eller hvad Andersson angående skulden yttrat till vittnena i saken kunde anses utgöra sådant erkännande af fordringens tillvaro, som omförmäles i 3 § af nämnda förordning, ogillades den i målet förda kärandetalan. — Hofrätten utlät sig i dom, att enär det icke blifvit visadt, att Andersson i enlighet med stadgandet i 1 § af förordningen om tioårig preskription och om årsstämming den 4 mars 1862 blifvit om ifrågavarande skuld erinrad inom tio år från den 14 mars 1878, då han enligt kvitto å åberopade köpekontraktet gjort sista afbetalningen å köpeskillingen; förty och på de af underrätten i öfrigt anförda skäl fastställdes det slut, hvartill underrätten genom det motvädjade utslaget kommit. — Hofrättens dom blef af Kungl. Maj:t fastställd. (Kungl. Maj:ts dom den 28 febr. 1893; H. 1893 s. 47.)

Omnämmandet af en fordran i bouppteckning kan ej anses vara ett sådant erkännande, som afbryter preskription.

Sedan Carl Carlsson år 1876 till vederbörande underrätt instämt delägarna i stärbhuset efter Zakarias Carlsson i Tunvågen, hans son och måg, med påstående att af dem utfå 600

kr. med ränta enligt en af Zakarias Carlsson den 21 april 1862 utgifven skuldsedel samt stärbhusdelägarne invändt, att krafvet vore för sent väckt så, efter det underrätten af anförda skäl bifallit käromålet, yttrade Hofrätten i dom, att som den förbindelse, hvarå krafvet vore grundadt, utfärdats den 21 april 1862, samt hvarken den omständighet, att fordringen upptagits i bouppteckningen efter Zakarias Carlssons i maj 1868 aflidna hustru, eller hvad i öfrigt förekommit, emot stärbhusdelägarnas bestridande, utgjorde bevisning därom, att fordringsrätt på grund af förbindelsen blifvit i enlighet med förordningen den 4 mars 1862 bevarad; alltså fann Hofrätten, jämlikt 2 § i samma förordning, skäligt att, med ändring af underrättens utslag, ogilla Carl Carlssons talan. Hofrättens dom gillades af Kungl. Maj:t i dom den 30 okt. 1878. (H. 1878, s. 362.)

Enahanda åsikt har uttalats i Kungl. Maj:ts dom den 18 dec. 1878; H. 1878, s. 477.

Af löftesman gjord bevakning i gäldenärens konkurs kan icke anses såsom ett sådant erkännande af fordringen, som ifrågavarande paragraf afser.

Den 26 mars 1863 tecknade C. Hammarhjelm jämte annan person, en för bägge och bägge för en, såsom för egen skuld, borgen för 4,000 kr. af den uppbörd, som kunde anförtros O. E. Belfrage, i egenskap af regementsskrifvare vid Värmlands regemente; och, sedan Belfrage vid sin död den 4 april 1871 befunnits hafva åsamkat sig balans å uppbördsmedlen, samt godtgörelse ej kunnat erhållas ur hans efterlämnade tillgångar, instämde chefsämbetet vid nämnda regemente Hammarhjelm till vederbörande underrätt med påstående att af honom utfå löftessumman 4,000 kr.; i anledning hvaraf underrätten, där Hammarhjelm invändt, att krafvet vore för sent väckt, i utslag den 18 okt. 1876 yttrade, att som, såvidt visadt blifvit, kraf emot Hammarhjelm på grund af hans berörda borgen icke anhängiggjorts inom den i förordningen den

4 mars 1862 stadgade tid af tio år från förbindelsens utfärdande; samt en af Hammarhjelm i Belfrages konkurs gjord bevakning af hvad Hammarhjelm i följd af sagda borgen kunde få utbetala icke, på sätt chefsämbetet förmenat, kunde anses innebära ett sådant erkännande af fordringens tillvaro, som i nämnda förordning afsåges; alltså ogillades käromålet. Under rättens utslag fastställdes såväl af Höfrätten som af Kungl. Maj:t. (Kungl. Maj:ts dom den 25 sept. 1878; H. 1878 s. 336.)

Jämför Kungl. Maj:ts dom den 16 febr. 1876; H. 1876 s. 53, hvori samma princip gjort sig gällande. Se vidare Kungl. Maj:ts domar den 3 mars 1884; H. 1884 s. 113, och den 30 sept. 1887; H. 1887 s. 317.

Såsom giltigt medel till afbrytande af preskription upptager ifrågavarande § slutligen inteckningsförnyelse, som dock har nämnda verkan endast mot ägaren af den intecknade fastigheten. Då detta stadgande är ett undantag från den allmänna regeln, att afbrott i preskription kan äga rum allenast genom åtgärd, som är riktad *direkt* mot gäldenären, torde det icke låta sig göra att i stadgandet inrymma någon vidsträcktare betydelse, än det själfv angifver sig äga. Ansökning om inteckning, vare sig den beviljas, afslås eller förklaras hvi-
4 i den
lande, synes sålunda⁴ och för sig böra anses såsom giltig bevakning. (Jämför Göta hofrätts dom den 1 juni 1894.)

Grundas borgenärens fordran icke på själfva inteckningshandlingen utan på en särskildt lämnad så kallad omslagsrevers, kan inteckningens förnyelse icke undanskjuta preskriptionstiden beträffande fordringen på grund af omslagsreversen.

4 §. Nu har gäldenär blifvit för fordran lagsökt: fastställes fordringen genom dom eller utslag; varde tid att den sedan efter 1 § bevaka räknad från det domen eller utslaget gafs, där ej verkställighet därå kommer innan den tid ute är: har lagsökningen afstannat och, sedan gäldenären sist hördes eller till hörande kallades, den i 1 § utsatta tid förflutit, och visas det ej, att fordringen blifvit under den tid så bevakad, som i samma § sägs; då vare, till krafrättens bibehållande, den lagsökning emot gäldenären utan verkan: samma lag vare, då dom eller utslag fallit, hvarom kungörelse skall gäldenären meddelas, där ej sådan kungörelse sker eller fordringen efter 1 § bevakas, inom tid, som där stadgas, räknad från det gäldenären sist hördes eller till hörande kallades.

Dessa bestämmelser äro i allo hämtade från Lagberedningens förslag, hvarmed förslaget af 1854 härutinnan var fullt öfverensstämmande.

I Lagkommitténs förslag voro inga motsvarande bestämmelser upptagna.

Ur Lagberedningens motiv anføres här:

Kungl. förordningen den 21 mars 1835 stadgar, att hvad som i allmänhet är föreskrifvet om tioårig preskription i afseende å fordringar, äfven skall lämpas till sådana fordringar, som genom dom eller utslag blifvit fastställda. Detta stadgande har beredningen intagit i ny § (4), men med ett tillägg, enligt hvilket ej allenast utfärdandet af beslutet, hvarigenom fordringen fastställles, utan äfven påbörjad verkställighet af samma beslut afbryter preskriptionstiden. Bägge dessa åtgärder äro så offentliga, att de ej kunna, utan gäldenärens förvållande eller liknöjdhet, blifva för honom obekanta, och de böra följaktligen betraktas lika med fordringens tillkännagifvande, hvilket, enligt beredningens förslag till 1 §, har samma verkan på preskriptionen som lagsökning eller kraf. Vid antagandet häraf har beredningen förutsatt, att de nämnda åtgärderna äga rum inom tio år från det preskriptionstiden sist afbröts, och af redaktionen blifver sådant klart i afseende å verkställighetsåtgärden. För det fall åter, som ej saknar exem-

pel, att, sedan lagsökning för fordran blifvit utförd, med beslutets utkräfvande dröjes öfver tio år, har man ansett nödigt att gifva särskild föreskrift; och i öfverensstämmelse med de grunder, som i allmänhet blifvit följda, att nämligen gäldenären skall en gång inom hvar tionde år krävas, direkt erinras eller genom offentlig handling sättas i tillfälle att få veta fordringsanspråkets tillvaro, därest detsamma af honom ej erkännes, har nämnda föreskrift blifvit så affattad, att, där lagsökningen afstannat och, sedan gäldenären sist hördes eller till hörande kallades, den i 1 § utsatta tid förflutit, och ej visas kan, att fordringen blifvit under denna tid så bevakad, som i samma § sägs, den anställda lagsökningen blifver mot gäldenären utan verkan till krafrättens bibehållande. Ett annat undantag från regeln, att utslags afkunnande afbryter preskriptionen, har äfven måst ske. Då nämligen, efter lag, utslaget bör kungöras gäldenären, innan tiden för honom att öfver detsamma föra klagan börjar löpa, har han ingen skyldighet att underrätta sig om tiden, då utslaget meddelas, och i sådan händelse inträffar ej den grund, på hvilken anförda regel hvilat. Förr än kungörelsen skett, kan således preskriptionen, i ty fall, ej anses afbruten, och, därest kungörelsen ej äger rum inom tio år från sista afbrottet samt bevakning efter 1 § ej heller skett under tiden, är preskription åtkommen och utslaget bör då vara utan verkan; hvilket allt jämväl blifvit uttryckt i förevarande §.

Beträffande fordran, som fastställts genom dom eller utslag, räknas alltså preskriptionstiden från den dag, domen eller utslaget gafs. Kommer ej verkställighet därå inom tio år, är fordringen preskriberad, såframt den ej inom samma tid behörigen bevakats. Domen eller utslaget kan följaktligen där-efter icke göras gällande.

Att under särskilda omständigheter förhållandet ansetts böra blifva annorlunda, framgår af följande rättsfall.

Genom dom den 22 december 1884 förpliktades C. O. Ohman att såsom fader till Maria Enroths två oäkta barn i upp-

föstringsbidrag till Enroth utgifva visst belopp (tio kronor för hvar barn) i hvarje månad, räknadt från den 28 november 1883, tills barnen fyllt femton år. År 1896 begärde Enroth verkställighet af domen för uttagande af de tio sista årens uppföstringsbidrag. Utmätningssmannen förklarade att, enär fordringen på grund af stadgandet i 1862 års förordning måste, såvidt den grundade sig å den föreliggande domen, vara preskriberad, kunde den sökta verkställigheten ej beviljas. — Konungens befallningshafvande fann med afseende därå, att verkställighet å ifrågavarande dom icke blifvit sökt inom tio år; sedan domen meddelades, icke skäl att i öfverklagade beslutet göra ändring. — Och Hofrätten fann ej skäl göra ändring i Konungens befallningshafvandes beslut. — Kungl. Maj:t (tre justitieråd) yttrade emellertid, att då den omständighet, att verkställighet af ifrågavarande dom icke blifvit sökt inom tio år, sedan densamma meddelades, och att tillkännagifvande om fordran enligt domen icke heller inom samma tid hos Öhman ägt rum, ej utgjorde laglig anledning till afslag å Enroths anhållan om verkställighet å domen utan allenast föranledde därtill, att Enroth finge anses hafva förlorat sin talan mot Öhman, såvidt den afsåge mer än tio år innan tillkännagifvande om fordringen hos Öhman skett, blefve, med undanröjande af öfverklagade besluten, ärendet visadt åter till utmätningssmannen, som hade att detsamma på anmälan åter företaga och därmed vidare lagligen förfara. Två justitieråd funno ej skäl att i Hofrättens utslag göra ändring. (Kungl. Maj:ts utslag den 6 dec. 1897; H. 1897 s. 595.)

Mot denna utgång af tvisten läser i sak anmärkning icke kunna framställas. Öhman, hvars faderskap till Enroths barn blifvit fastslaget genom domen den 22 december 1884, hade alltså laglig förpliktelse att årligen med skäligt belopp bidraga till barnens underhåll och uppföstran. Det utdömda beloppet; mot hvars storlek Öhman icke gjorde någon anmärkning, kunde säkerligen ej anses såsom oskäligt. Vid sådant förhållande hade fastställelse af Hofrättens utslag, hvarigenom Enroth

skulle nödgats ånyo söka Öhman, icke medfört annat resultat utan allenast vållat onödig tidsutdräkt.

Utan tvifvel hade emellertid, då Enroth genom domen fått fordringsrätt å ett visst belopp, hennes anspråk att utfå just detta belopp enligt lagens bokstaf varit preskriberadt.

Följande i Högsta Domstolens minnesbok antecknade rättsfall, där utgången blef densamma som i det nyss refererade, bör äfven anmärkas.

Genom utslag den 27 oktober 1890 förpliktades Nils Rosenqvist att såsom fader till Johanna Karlssons oäkta barn i uppfostringsbidrag utgifva 75 kronor om året från barnets födelse den 14 mars 1889, tills detsamma fyllt 15 år. Den 21 oktober 1902 verställdes hos Rosenqvist utmätning till gäldande af hvad på grund af nämnda utslag förfallit till betalning under de tio sista åren. — Sedan Rosenqvist under åberopande af preskription öfverklagat utmätningen, utlät sig öfverexekutor, att enär den af Rosenqvist anmärkta omständigheten, att verkställighet å ifrågavarande utslag icke följt inom tio år, sedan detsamma meddelats, och att tillkännagifvande om fordran enligt utslaget ej heller inom samma tid hos Rosenqvist ägt rum, allenast kunde anses föranleda därtill, att Johanna Karlsson förlorat sin talan emot Rosenqvist, såvidt den afsåge de uppfostringsbidrag, som förfallit till betalning före den 14 mars 1893, funne öfverexekutor ej skäl att i öfverklagade utmätningsåtgärden meddela ändring. — Hofrätten fann i utslag skäl ej hafva förekommit, ledande till ändring i öfverexekutors beslut. — Kungl. Maj:t fann ej skäl att i Hofrättens utslag göra ändring. Fyra justitieråd yttrade, att enär Johanna Karlssons på ofvannämnda den 27 oktober 1890 meddelade utslag grundade rätt icke blifvit inom tio år från utslagets dag vidmakthållen i den ordning K. F. om tioårig preskription och om årsstämming den 4 mars 1862 föreskrefve. pröfvade justitieråden, med upphäfvande af öfverexekutors och Hofrättens utslag, lagligt undanröja öfverklagade utmätningen. (Kungl. Maj:ts utslag den 22 juni 1903; H. 1903 sid 476.)

Härmed må följande rättsfall jämföras.

C. O. Möller förpliktades genom utslag den 27 september 1862 att såsom fader till ett Maria Jonssons barn till Maria Jonsson i uppfostringsbidrag utgifva åtta rdr i månaden från och med den 1 augusti 1862, tills barnet uppnått femton år. År 1873 sökte Maria Jonsson verkställighet af utslaget för tiden från den 1 maj 1864, men Konungens befallningshafvande sköt fordringsanspråket under domaren. Maria Jonsson instämde därefter Möller med yrkande att af honom utfå 8 rdr för hvarje månad från den 1 maj 1864 till samma dag 1873. — Underrätten yttrade, att enär, på sätt Möller invändt, mer än tio år förflutit, sedan fordringen tillkommit, ogillades Maria Jonssons talan. — Hofrätten utlät sig däremot, att enär Möller genom åberopade utslaget den 27 september 1862 förklarats vara fader till ifrågavarande barn, samt den omständighet, att verkställighet å samma utslag icke, såvidt visadt vore, kommit inom tio år från det utslaget gafs, icke kunde betaga Maria Jonsson rätt att af Möller utfå det bidrag till barnets underhåll och uppfostran under omstämda tiden från den 1 maj 1864 till samma dag 1873, som Möller i egenskap af fader till barnet hade laglig förpliktelse att utgifva, blefve, med upphäfvande af underrättens beslut, Möller ålagdt att till Maria Jonsson utgifva 8 rdr i månaden under nyssnämnda tid, eller tillhoppa 864 rdr. — Möller besvarade sig och anmärkte, att det i utslaget den 27 september 1862 presumerade faderskapet vore blott grunden, hvarför han en gång dömts betala motpartens fordran, och att han icke lagligen kunde ytterligare en gång dömas betala samma fordran blott därför, att grunden ännu kvarstode. — Kungl. Maj:t fann dock skäl ej vara anfördt, som i Hofrättens öfverklagade utslag kunde verka ändring. (Kungl. Maj:ts utslag den 22 febr. 1876; H. 1876 s. 122.)

Följande rättsfall afser frågan, huruvida preskriptionstiden beträffande till häradsrätt instämmt ersättningsanspråk borde räknas från den dag, då häradsrätten, enligt förut under tinget

meddeladt förständigande hade, i svarandens frånvaro, afsagt beslut, hvarigenom kåranden hänvisats att söka förordnande för ojäfvig ordförande för målets vidare handläggning, eller från den dag, då i parternas närvaro berörda förständigande meddelades.

C. P. Sundvallssons konkursbo instämde år 1878 firman Olof Wijk et comp. med yrkande att utfå viss myckenhet virke eller ersättning därför. Målet förekom vid underrätten många gånger, bland annat den 22 september 1880, då i båda parternas närvaro dessa förständigades att afvakta utlåtande vid sluttinget. Å detta, som hölls den 29 december samma år, förklarade underrätten, att dess ordförande vore jäfvig, och hänvisade konkursboet att hos Hofrätten söka förordnande för ojäfvig ordförande. Konkursboet sökte icke dylikt förordnande utan lät målet hvila till den 21 juli 1890, då konkursboet hos underrätten, där motparten då ej var tillstädes, anmälde saken till förnyad handläggning. Målet utsattes att förekomma å viss dag nästkommande vårtiing, och åläge det konkursboet att före nämnda tiing om detta beslut underrätta motparten. Beslutet delgafs firman den 13 oktober 1890. Efter gjord invändning om preskription yttrade underrätten, att enär firman, som den 13 oktober 1890 erhållit del af underrättens den 21 juli samma år i saken hållna protokoll, således inom tio år från det målet i anledning af beslutet den 29 december 1880 gjorts beroende på anmälan, blifvit om konkursboets ifrågasvarande ersättningsanspråk erinradt, förklarades preskriptionsinvändningen icke förtjäna vidare afseende, hvarjämte käromålet på anförda skäl ogillades. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att enär, äfven om det finge anses ådagalagdt, att ifrågasvarande virke kommit firman till godo, det i allt fall vore uppenbart, att detsamma icke numera innehades af firman eller ens varit i dess besittning sedan slutet af år 1880; ty och som konkursboet icke styrkt, att firman varit vid underrätten företrädd, då förberörda beslut den 29 december 1880 afkunnades, samt konkursboet icke ens uppgifvit, att dess ersättningsanspråk hos firman bevakats under tiden emellan den 22 septem-

ber sistnämnda år, då målet i parternas närvaro vid underrätten handlagts, och den 13 oktober 1890, då underrättens beslut den 21 nästföregångna juli firman delgifvits, vid hvilket förhållande konkursboet, jämlikt 1, 2 och 4 §§ i 1862 års förordning, förlorat sin talan om ersättning för virket, fastställdes det slut, hvartill underrätten kommit. — Nedre Revisionen yttrade, att som tiden för bevakning af ifrågavarande ersättningsanspråk rätteligen ej borde räknas längre tillbaka än från den 29 december 1880, då underrätten, enligt förut under tinget meddeladt förständigande, offentligen afsagt förberörda beslut, hvarigenom konkursboet hänvisats att söka förordnande för ojäfvig ordförande för målets vidare handläggning, samt firman inom tio år från sistnämnda dag blifvit om ersättningsanspråket behörigen erinrad, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte finna preskriptionsinvändningen icke förtjäna afseende, samt att, då Hofrätten med sin åsikt härutinnan ej kommit att ingå i vidare pröfning af omförmälda ersättningsanspråk, och sådan pröfning ej borde hos Kungl. Maj:t omedelbarligen äga rum, Kungl. Maj:t måtte visa målet åter till Hofrätten. Denna hemställan blef af Kungl. Maj:t bifallen. (Kungl. Maj:ts dom den 28 nov. 1895; H. 1895 s. 478.)

Till sist anföres följande rättsfall, berörande frågan, huruvida en för domfäst fordran verkställd utmätning är af beskaffenhet att afbryta preskription af fordringen vid det förhållande, att underrättelse om utmätningen icke meddelats gäldenären.

Genom utslag den 12 augusti 1890 förpliktades L. Olsson att till C. A. Nilsson utgifva 635 kronor 22 öre jämte ränta på grund af skuldebref. Den 19 november samma år söktes verkställighet af utslaget, och blef därvid till afbetalning å skulden utmätt ett hos vederbörande kronofogde för Olssons räkning innestående belopp. Det upplystes vid förrättningen, att Olsson afrest till okänd utrikes ort utan att hafva satt någon för sig att mottaga stämning eller lagsökning. — Den 19 septem-

ber 1900 blef nämnda utslag kungjort för O. Johansson i egenskap af god man för Olsson, hvarefter år 1903 utmätning verkställdes hos Johansson i hans nämnda egenskap till gäldande af återstoden utaf Olssons ifrågavarande skuld. Öfver denna utmätning anförde Johansson besvär, därvid han anförde: Fordringen vore preskriberad. Johansson hade nämligen blifvit om fordringen underrättad först sedan mer än tio år förflutit från utslaget, och utmätningen den 19 november 1890 kunde icke verka afbrott i preskriptionen, då hvarken gäldenären eller god man för honom erhållit underrättelse om utmätningen eller därvid närvarit. — Öfverexekutor yttrade, att enär omförmälda, den 19 november 1890 förrättade utmätning till verkställighet af ifrågavarande utslag icke vid det förhållande, att underrättelse enligt 60 § utsökningslagen icke meddelats därom, att utmätning vore sökt, kunde tillmätas verkan till krafrättens bevarande; alltså och då icke visats, att krafrätten eljest blifvit i laga ordning bevarad, undanröjdes öfverklagade utmätningen. — Hofrätten utlät sig däremot i utslag, hvari Kungl. Maj:t ej fann skäl göra ändring, att enär genom utmätningen den 19 november 1890 verkställighet följt å ifrågavarande utslag, samt Johansson blifvit inom tio år från nyssnämnda dag om skulden erinrad, pröfvade Hofrätten lagligt att, med upphäfvande af öfverexekutors utslag, ogilla Johanssons mot utmätningen af år 1903 förda talan. (Kungl. Maj:ts utslag den 30 maj 1904; H. 1904 sid. 214.)

5 §. Äro flera gäldenärer, de där, en för alla och alla för en, betalningsskyldighet sig iklädt, och försummar borgenär att sin fordran hos någondera bevaka efter 1 §; vare de andra ej skyldiga att gälda hvar mer, än sin del efter hufvudtalet: uppkommer brist hos någondera; varde den lika fördelad emellan de öfriga, som förbindelsen sig iklädt, och falle borgenär den del till last, som gäldas skolat af den, han låtit blifva ansvarigheten kvitt. Har borgenär under tionde året fått sin fordran hos någondera gäldenären ut; då äge denne, inom ett år sedan fordringen gulden blef, sin rätt bevaka hos de andra, af hvilka ersättning bör utgå, för hvad han öfver egen del betalt.

Lagkommittén föreslog härutinnan följande stadganden.*

»4 §. Äro flere gäldenärer eller borgesmän, som, en för alla och alla för en, betalningsansvar sig iklädt, och sökes någondera först å tionde året, för mera, än dess del; äge han rätt att af sina medgäldenärer eller medborgesmän ersättning söka, inom år och dag sedan lagsökning eller kraf emot honom skedde. Borgesman hafve ock lika tid att söka gäldenär.»

»5 §. Förfaller en gäld, hvarföre flere gäldenärer eller borgesmän, en för alla och alla för en, betalningsansvar sig åtagit, så tidigt, att borgenär kan den inom tio år söka; då skall han därom erinra alla gäldenärerna eller borgesmännen, som i 1 § sagdt är. Gör han det ej, varen de, emot hvilka sådan bevakning skett, ej skyldige att gälda, hvar mer än dess del efter hufvudtalet.»

Ur motiven:

Hafva flera gäldenärer underskrifvit ett skuldebref, bör borgenären bevaka sin fordran hos alla, för att äga öppen rätt emot alla. Om dessa bundit sig till ansvar, en för alla och alla för en, och borgenären i sådant fall begagnar sin rättighet att söka full betalning af endera, men sådant sker nära intill häfdetidens slut, har det dock varit nödigt att lämna denne gäldenär en därutöfver förlängd tid att söka ersättning af sina medgäldenärer. Kommittén har antagit en tid af ett år, räknad från den dag, då gäldenären själf blifvit

* Se jämväl sid. 70.

sökt eller kraf, såsom nödig och äfven tillräcklig i denna händelse.

Lagberedningens förslag i denna del* lydde sålunda:

»5 §. Äro flere gäldenärer, de där, en för alla och alla för en, betalningsskyldighet sig iklädt, och försummar borgenär att sin fordran hos någondera bevaka efter 1 §; vare lag som hade han annorledes låtit den, hos hvilken han fordringen ej bevakat, blifva sin ansvarighet kvitt; här han under tionde året fått sin fordran hos någondera ut; då äge denna, inom år och dag sedan fordringen gulden blef, sin rätt bevaka hos de andra, af hvilka ersättning bör utgå för hvad han öfver egen del betalt.»

Ur Lagberedningens motiv:

Lagförslagens 4 § uppställer den allmänna regel, att, där flera gäldenärer eller borgesmän äro solidariskt ansvariga, den af dem, som sökes först å tionde året för mer än dess egen del, äger rätt att af sina medgäldenärer eller medborgesmän söka ersättning inom år och dag sedan lagsökning eller kraf emot honom skedde, så ock att borgesman har lika tid att söka gäldenär, hvaremot 5 § i afseende å fordran, som ej förfaller så tidigt, att borgenär kan den inom tio år söka, innehåller, att borgenär skall därom erinra alla de solidariskt förbundna gäldenärerna eller borgesmännen, som i 1 § sägs, vid äfventyr att de, emot hvilka bevakning skett, ej äro skyldiga betala, hvar mer än sin del efter hufvudtalet. Det anförda stadgandet i 4 § synes förutsätta, att hos en af gäldenärerna eller borgesmännen ej blott anställes kraf eller lagsökning, utan äfven uttages betalning på grund af krafvet eller lagsökningen. Enligt lagförslagens 1 § kan dock en fordran, äfven efter förfallotidens utgång, stå så länge inne, att ytterligare bevakning däraf erfordras för talans bevarande, men för detta fall, som ännu lättare kan inträffa, sedan beredningen antagit, att ett tillkännagifvande af fordringen är lika giltigt som kraf; saknar lagförslaget annan föreskrift, än den som genom tolkning af 4 § skulle kunna tillvägabringas, och sådan tolkning

* Se jämväl sid. 71.

förde naturligt till den mening, att sedan borgenär sökt en af gäldenärerna eller borgesmännen, vare sig genom kraf, stämning eller genom anlitande af exekutiva makten, han ägde oinskränkt rätt mot den sökta, som om ersättning finge hålla sig till medgäldenärerna eller medborgesmännen. I händelse fordran ej varit förfallen, då bevakningstiden inträffade, skulle åter, enligt 5 §, borgenär, som uraktlåtit bevaka hos en af gäldenärerna eller borgesmännen, ej äga rätt emot de andra till mer än deras andelar efter hufvudtalet. Den omständighet, att en fordran icke förfaller inom bevakningstiden, synes dock ej böra grundlägga en sådan skillnad i borgenärs förhållande till de solidariskt ansvariga gäldenärerna eller borgesmännen, utan samma grundsats torde böra följas i bägge fallen. Frågan har således endast varit, hvilkendera af de nyss antydda grunderna vore den lämpligaste. Den senare eller att borgenären bör bevaka fordringen hos alla, vid äfventyr att förlora rättigheten att hålla sig till hvilkendera han vill för fulla gälden, har beredningen antagit, såsom enklast och mest praktisk. En gifven följd häraf är, att den i lagförslagets 4 § medgifna rätt för en gäldenär att, äfven efter preskriptionstidens slut, hålla sig till medgäldenärerna om ersättning för hvad han utöfver egen andel betalt bör göras beroende af verklig betalning och ej af lagsökning eller kraf. Då skillnaden emellan förfallen och icke förfallen fordran i förevarande fall ej behöfver iakttagas, är 5 § i nya förslaget, som upptager stadgande enligt nu anförda grunder, svarande emot 4 och 5 §§ i lagförslaget.

Oftanämnda förslag af 1854 innehöll uti ifrågavarande hänseende följande bestämmelser:

»5 §. Äro flere gäldenärer, de där, en för alla och alla för en, betalningsskyldighet sig iklädt, och försummar borgenär att sin fordran hos någondera bevaka efter 1 §; vare denne från sin ansvarighet fri och hvar en af de öfrige förty ej skyldig att gälda mer, än sin del efter hufvudtalet. Har borgenär under tionde året fått sin fordran hos någondera ut; då äge denne, inom år och dag sedan fordringen gulden blef,

sin rätt bevaka hos de andra, af hvilka ersättning bör utgå för hvad han öfver egen del betalt.»

Ur Lagutskottets motiv:

— — — Vidare förekommer den händelsen, att flere, en för alla och alla för en, betalningsskyldighet sig åtagit. Enligt den af utskottet antagna princip måste fordringen hos hvar och en af dem bevakas, en princip, som redan i afseende på uppsägningen gjort sig gällande genom Kungl. förordningen den 20 december 1851; men denna tillämpning har påkallat ett annat stadgande, nämligen för det fall, att bevakningen underlåtes hos en af de solidariskt förbundna. Därigenom blir denne fri från sin förbindelse; men därmed är ock solidariteten bruten och de öfriges ansvarighet således inskränkt till blott hvar sin del efter hufvudtalet. Denna följd af underlåtna bevakningen öfverensstämmer äfven med i lagstiftningen redan antagna rättsgrunder, sådana de i likartade fall blifvit i lagskipningen uppfattade; men sammanhanget fordrar dock, att samma följd uttryckes i den lag, hvarom nu är fråga.

Mot 1854 års förslag i dess helhet framställdes emellertid, vid granskning däraf inom Högsta Domstolen, åtskilliga anmärkningar, gående därpå ut, att i följd af vissa tillägg till Lagberedningens stadganden samt uteslutande af andra Lagberedningens föreskrifter, Ständernas förslag icke stode i full harmoni med gällande lag i öfrigt och lätt kunde blifva underkastadt misstyddning.

Med hänsyn till bestämmelserna i denna paragraf torde det vara klart, att det ej kan inverka på en gäldenärs betalningsskyldighet, att medgäldenär, mot hvilken fordringsrätten genom preskription förlorats, sedermera förnyat sin förbindelse.

I tvist, där dylikt spörsmål var före, yttrade vederbörande underrätt, att ehuru F. Fougberg medgifvit, att han blifvit om sin ifrågavarande borgen erinrad å sådan tid, att

densamma emot honom fortfarande ägde förbindande kraft; likväl och som N. Settervall, såsom innehafvare af skuldebrevet i fråga, icke ens påstått, att sådan åtgärd, som i förordningen om tioårig preskription m. m. föreskrefves, inom den i samma förordning stadgade tid blifvit till fordringsrättens bevarande gent emot två andra löftesmän, F. Lund och L. Paulsson, vidtagen; samt vid sådant förhållande och då den omständigheten, att Lund och Paulsson uti en särskild handling förnyat den af dem jämte Fougberg ingångna borgen att gälla med den ansvarighet, densamma för dem ursprungligen medfört, icke vore af beskaffenhet att kunna inverka på Fougbergs förpliktelse enligt det ursprungliga borgensaf-talet, Fougberg lagligen icke kunde förpliktas att gälda mer än sin andel efter hufvudtalet, kunde käromålet icke i vidare mån bifallas, än att Fougberg förpliktades utgifva 128 kr. 34 öre. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att som ostridigt vore, att Fougberg jämte Lund och Paulsson, en för alla och alla för en, ingått borgen såsom för egen skuld för fullgörande af ifrågavarande förbindelse, samt den omständigheten, att fordringsrätten icke inom tio år blifvit genom kraf eller erinran mot Lund och Paulsson bevakad, icke vid det förhållande, att dessa uti en af dem utfärdad handling förnyat borgensförbindelsen, kunde föranleda därtill, att Fougbergs förpliktelse på grund af borgensförbindelsen skulle vara inskränkt till att gälla hans andel efter hufvudtalet, förpliktades Fougberg att utgifva omstämda beloppet 385 kronor. — På Nedre Revisionens hemställan pröfvade emellertid Kungl. Maj:t rättvist att, med ändring af Hofrättens dom, fastställa underrättens beslut. (Kungl. Maj:ts dom den 29 mars 1898; H. 1898 sid 114.)

Bestämmelserna uti ifrågavarande paragraf äro, jämlikt stadgandet i 18 §, tillämpliga icke blott, då flera äro såsom gäldenärer solidariskt förbundna, utan äfven då flera såsom löftesmän solidariskt hafva för samma förbindelse.

Af senare punkten i paragrafen synes man vara berättigad analogiskt sluta, att, om borgenären under tionde året erhållit betalning af en proprielöftesman, denne inom ett år från betalningen äger vända sig mot gäldenären. Utan dylik rätt för löftesmannen, som ju före gäldandet af fordringen icke kan förhindra dess preskription, skulle borgenären, genom att först mot slutet af tionde året uttaga betalning af löftesmannen, kunna eludera hans regressrätt mot gäldenären.

Om gäldenären genom preskription blifvit fri från sin förbindelse, har utan tvifvel borgenären i och med detsamma förlostat all rätt mot löftesmannen. Se Kungl. Maj:ts dom den 14 juli 1893; H. 1893 sid. 286.

Detta gäller, såsom framgår af Kungl. Maj:ts utslag den 29 april 1904 (H. 1904 sid. 135), äfven för det fall, att borgenären, sedan gäldenären och löftesmannen solidariskt ådömts betalningsskyldighet, låtit sin fordran mot gäldenären preskriberas.

Den gäldenär enligt senare punkten af förevarande paragraf medgifna rätt att, äfven efter den vanliga preskriptionstidens slut, hålla sig till medgäldenärer, är såsom jämväl framhållits i motiven till det Lagberedningens förslag, hvarifrån ifrågavarande stadgande är hämtadt, beroende däraf, att han under tionde året verkligen betalat borgenären. Enbart kraf hos gäldenären å tionde året är alltså icke till fyllest. Häraf följer å andra sidan, att borgenär, som så nära intill preskriptionstidens slut söker gäldenären, att utslag icke kan meddelas förrän efter samma tids utgång, icke kan få gäldenären ålagdt att betala hela gälden, med mindre borgenären visar, att han bevakat fordringen hos medgäldenärerna.* Detta framgår ock af förra punkten i förevarande paragraf. Af det anförda lär emellertid därjämte följa, att, äfven om gäldenären under det tionde året blefve dömd att infria hela gälden, borgenären, därest utslaget meddelats så sent på året, att verkställighet

* Det förutsattes här, att invändning om underlåten bevakning framställdes.

då icke kunde ske, ej sedermera skulle kunna erhålla sådan verkställighet, såframt han icke hos exekutor förmådde visa, att han hos alla medgäldenärerna bevakat fordringen.*

Har borgenären före det tionde året utfått sin fordran hos någondera gäldenären, äger denne jämväl under det tionde året vända sig mot hvilken af medgäldenärerna han finner för godt för uttagande af allt, hvad han utöfver egen andel guldit. Skyldighet för honom att visa, det bevakning ägt rum hos de öfriga medgäldenärerna, förefinnes icke. Hvad ofvan sagts om borgenären är emellertid äfven å denne gäldenär tillämpligt. Han måste sålunda alltid söka medgäldenär i så god tid, att ej mindre utslag än äfven verkställighet därå kan meddelas före det tionde årets utgång.

I samband härmed må vidare påpekas, att, därest en gäldenär före det tionde årets ingång betalat borgenären, denne gäldenär gifvetvis icke, lika litet som borgenären, får tillgodoräkna sig annan preskriptionstid än den vanliga tioåriga.

Med afseende å det uti paragrafen i fråga förutsatta fall, att en gäldenär under tionde året betalat skulden, är klart, att det icke tillkommer honom att utan förbehåll inom den lagstadgade tiden af ett år från betalningsdagen hos endera af medgäldenärerna utsöka allt, hvad han utöfver sin del guldit. Det är ostridigt, att han efter den vanliga preskriptionstidens utgång icke har dylik rättighet under annat villkor än att bevakning — låt vara efter tionde årets slut — skett hos de öfriga medgäldenärerna.

Huruvida detta villkor måste uppställas för den händelse, att gäldenären före utgången af den vanliga preskriptionstiden d. v. s. inom det tionde året söker en medgäldenär, är omtvistadt. Vanligen besvaras emellertid spørgsmålet jakande.

Lagstiftaren har — säger man — vid redigerandet af ifrågavarande stadgande utgått allenast därifrån, att preskriptionstiden må kunna förlängas med ett år i fråga om gäldenä-

* Detta förhållande, att en dom icke skall kunna verkställas inom tio år från dess meddelande, innebär gifvetvis en oegentlighet. Jfr emellertid Kungl. Maj:ts nyssnämnda utslag den 29 april 1904.

rernas förhållande till hvarandra. I betraktande här af är det naturligast att tillämpa samma princip å det fall, då borgenären å tionde året söker en gäldenär, som å det fall, då den gäldenär, hvilken å tionde året betalat borgenären, å sin sida inom tionde året söker medgäldenär. Om denne sistnämnde, utan att bevakning skett hos de öfrige medgäldenärerna, åläggas att betala allt förutom hvad å den förre gäldenären belöper, kommer naturligtvis tiden för bevakning hos medgäldenärerna att sedan räknas från dagen för den sista betalningen och icke från den dag, borgenären erhöi likvid. Härigenom blir visserligen preskriptionstiden förlängd men dock icke utöfver den af lagstiftaren åsyftade tiden.

Beträffande tillämpningen i öfrigt af bestämmelserna uti ifrågavarande paragraf äro följande rättsfall af intresse.

Änkan M. Andersdotter och J. A. Andersson förpliktades genom utslag den 14 oktober 1885 att såsom löftesmän för ett af J. P. Berglinde utfärdadt skuldebrev till riksbanken solidariskt utgifva visst belopp. Sedan J. A. Andersson försatts i konkurs, hvari riksbanken såsom utdelning bekom ett mindre belopp, samt änkan Andersdotter aflidit, uttog riksbanken till 1896 års hösteting, som började den 7 september, stämning å hennes stärbhusdelägare ofvannämnde Berglinde och J. A. Andersson äfvensom C. A. Andersson och L. Heintz med yrkande om åläggande för dem i egenskap af stärbhusdelägare att betala riksbankens återstående fordran. Vid underrätten tillstädeskom allenast J. A. Andersson. Det upplystes, att de öfriga stärbhusdelägarne vistades å okänd utrikes ort, och att stämningen å dem varit införd i Post- och inrikes tidningar den 12 oktober, den 12 november och den 12 december 1895. — Efter det J. A. Andersson invändt, att preskription föreläge beträffande de uteblifna stärbhusdelägarne, och att han förty icke vore skyldig att gälda mer än hvad å honom efter hufvudtalet belöpte af ifrågavarande skuld, utlät sig underrätten, att då Berglinde, C. A. Andersson och Heintz måste

anses behörigen stämda, funne underrätten sig vara af deras utevaro å den för sakens handläggning bestämda dag oförhindrad att saken äfven i hvad dem anginge till pröfning företaga; och som änkan Andersdotter ålagts betalningsskyldighet genom förenämnda utslag af den 14 oktober 1885; alltså och då J. A. Andersson af stämningen undfått del den 13 oktober 1895, samt stämningen beträffande öfriga stärbhusdelägare varit i Post- och inrikes tidningar införd första gången inom tio år efter berörda utslags dag, hvadan krafrätten sålunda vore lagligen bibehållen mot stärbhusdelägarne, blefve samtliga stärbhusdelägare, hvilka icke inom laga tid gjort sig urariva efter Andersdotter, ålagdt att i deras berörda egenskap, en för alla och alla för en, till riksbanken betala dess ifrågavarande fordran. — Hofrätten, där J. A. Andersson men icke de öfriga stärbhusdelägarne fullföljde talan, yttrade däremot i dom, att emedan Berglindh, C. A. Andersson och Heintz icke blifvit i saken stämda förrän den 12 december 1895, då stämningen tredje gången kungjordes i Post- och inrikes tidningar, samt riksbanken sålunda icke genom stämningen i saken bevakat sin fordran hos dem; ty och som riksbanken icke visat, att annan i K. F. om tioårig preskription m. m. den 4 mars 1862 föreskrifven åtgärd blifvit för krafrättens bevarande vidtagen; alltså och då följaktligen J. A. Andersson i egenskap af stärbhusdelägare efter änkan Andersdotter jämlikt 5 § i nyssnämnda K. F. ej vore skyldig att gälda mer än på honom efter hufvudtalet i skulden belöpte, förklarades, med ändring af underrättens beslut, J. A. Andersson i sin ofvanberörda egenskap skyldig att till riksbanken utgifva allenast en fjärdedel af omstämda beloppet. — Nedre Revisionen hemställde, att emedan underrätten ålagt samtliga stärbhusdelägarne, en för alla och alla för en, betalningsskyldighet; ty och som underrättens beslut beträffande Berglindh, C. A. Andersson och Heintz vunnit laga kraft, samt vid sådant förhållande J. A. Anderssons invändning, att krafrätten skulle vara mot dem förlorad, icke förtjänade afseende, Kungl. Maj:t måtte pröfva rättvist att, med upphäfvande af Hofrättens dom, fastställa

underrättens beslut. Kungl. Maj:t fann emellertid ej skäl göra ändring i Hofrättens dom. Två justitieråd yttrade, att enär med afseende å hvad i saken förekommit riksbanken icke kunde anses hafva gjort sig skyldig till sådan försummelse i afseende å bevakandet af sin ifrågavarande fordran, att på grund däraf J. A. Andersson såsom stärbhusdelägare efter änkan Andersdotter vunnit befrielse från gäldandet af någon del af samma fordran, pröfvade justitieråden lagligt att, med ändring af Hofrättens dom, fastställa det slut, hvartill underrätten i fråga om J. A. Andersson kommit. Två justitieråd för- enade sig om det yttrande, att enär, på sätt Hofrätten yttrat, riksbanken icke genom stämningen i saken vederbörligen bevakat sin fordran hos J. A. Anderssons medparter eller visat, att annan åtgärd blifvit mot dem för krafrättens bevarande vidtagen; ty och som frågan om sistbemälda parters betalningsskyldighet på grund af underrättens i saken meddelade beslut ej kunde anses slutligen afgjord, förrän sig visat, huruvida de, som blifvit tredskovis dömda, ägde att återvinna hvad underrätten ålagt dem utgifva, pröfvade justitieråden rättvist på det sätt fastställa det slut, Hofrättens dom innehölle, att den mot J. A. Andersson såsom arfvinge efter änkan Andersdotter förda talan att utfå högre belopp, än Hofrätten utdömt förklarades för närvarande ej kunna bifallas. (Kungl. Maj:ts dom den 23 mars 1900; H. 1900 sid. 112.)

Se jämväl Kungl. Maj:ts domar den 19 mars 1858, den 17 mars 1874; H. 1874 sid. 143, den 3 februari 1875; H. 1875 sid. 18, den 12 mars 1884; H. 1884 sid. 105, den 2 maj 1889; H. 1889 sid. 194, den 30 december 1893; H. 1893 sid. 567, och den 20 oktober 1905; H. 1905 sid. 405.

6 §. Vill den, hos hvilken fordran blifvit genom kraf utom rätta eller genom erinran bevakad efter 1 §, ej afbida borgenärs lagsökning; stånde honom fritt att, genom sakens instämmande till domstol, äska fordringsrättens pröfning.

Enligt denna § kan således den, hos hvilken ett fordringsanspråk blifvit bevakadt enligt 1 § — vare sig det skett genom kraf eller erinran — själf instämma saken till domstol för att få anspråket pröfvadt.

Lagberedningen föreslog, att ifrågavarande § skulle erhålla följande lydelse:

»6 §. Vill den, hos hvilken fordran blifvit genom kraf eller erinran bevakad efter 1 §, ej afbida borgenärs lagsökning; stånde honom fritt att, genom sakens instämning till domstol, äska fordringsrättens pröfning.»

Ur motiven:

Preskription grundar sig hufvudsakligen på svårigheten att längre tid hålla tillgänglig den bevisning, hvaraf ogillandet af ett anställdt kraf beror. Denna svårighet skulle dock ej helt och hållet undanröjas, om den fordrande endast genom sådana bevakningsåtgärder, som i 1 § omtalas, hölle sin talan öppen, men, i stället för att underkasta den domarens pröfning, afbidade den tid, då han kunde antaga, att den fruktade motbevisningen vore tillintetgjord. För att afhjälpa denna olägenhet har beredningen i ny § (6) inlagt rättighet för den, hos hvilken bevakning af ett fordringsanspråk sker, att genom provokatorisk rättegång äska pröfning af anspråket: en rättighet, som äfven blifvit medgifven för åtskilliga andra fall, t. ex. då Konungens befallningshafvande förklarar fordran tvistig efter 3 kap. 10 § utsökningsbalken.

Såsom af dessa motiv framgår, hade Lagkommittén icke föreslagit några bestämmelser uti ifrågavarande syfte. Ej heller i 1854 års förslag funnos sådana intagna.

7 §. Har gäldenär genfordran hos borgenär; äge rätt att sin skuld däremot kvitta, ändå att han den genfordran ej så bevakat, som i 1 § sägs: var tiden till genfordringens bevakning ute, när den i hans hand kom eller när han till borgenären skyldig blef; äge kvittningsrätt ej rum.

Denna § är i allo hämtad från Lagberedningens förslag, hvarmed den af 1854 års ständer beslutade författningen om tioårig preskription i denna del var fullt öfverensstämmande. Lagkommittén hade däremot icke föreslagit något motsvarande stadgande.

Följande rättsfall torde här böra anmärkas:

I en under hösten 1889 till vederbörande underrätt uttagen stämning yrkade A. Andersson, att, enär C. A. Christiansson, då han 1873 af Andersson för 500 kronor tillhandlat sig en häst, som varit värd 1,000 kronor, utfäst sig att, när slutlig uppgörelse om en Anderssons skuld till Christiansson komme att ske, låta Andersson få tillgodonjuta visst afdrag på denna skuld, men Christiansson, då han sommaren 1889 af Andersson erhållit full likvid för sin nämnda fordran, vägrat medgifva Andersson något afdrag, Christiansson alltså måtte förpliktas till Andersson utgifva det belopp, som motsvarade utfästa afdraget. Christiansson invände, att fordringsanspråket såsom mera än tio år gammalt vore preskriberadt; och denna invändning blef af underrätten gillad. Hofrätten yttrade däremot i dom, att emedan upplyst vore, att Andersson, om än icke vid omstämda fordringens tillkomst, likväl kort därefter och sedermera intill senast förflutna åren haft i skuld till Christiansson med belopp, som öfverstigit berörda fordran, samt denna således jämlikt 1 och 7 §§ i förordningen den 4 mars 1862 vore vid gällande kraft bibehållen, blifve, med upphäfvande af underrättens utslag, Christianssons invändning därom, att fordringsrätten förfallit, af Hofrätten ogillad. Nedre Revisionen hemställde, att som ofvan åberopade förordningen den 4 mars 1862 icke i föreva-

rande fall, där fråga varit om rätt till afdrag å annans fordran, torde vara tillämplig, Kungl. Maj:t, med Hofrätten måtte pröfva lagligt ogilla Christianssons på nämnda förordning grundade invändning. Högsta Domstolen fann, *lika med Hofrätten*, Christianssons omförmälda i rättegången gjorda invändning icke förtjäna afseende. (Kungl. Maj:ts dom den 24 mars 1892; H. 1892 s. 176.)

Se ock Kungl. Maj:ts dom den 26 juli 1892; H. 1892 s. 392.

Däremot äger borgenär, hvilkens fordran mot löftesman preskriberats enligt 1798 års förordning, icke kvitta fordringen mot skuld till löftesmannen.

Riktigheten häraf bestyrkes af följande rättsfall.

P. A. Jansson instämde E. Jansson med yrkande att af honom utfå visst belopp. E. Jansson framställde å sin sida påstående om rätt att, mot hvad han befunnes vara motparten skyldig, kvitta bland annat en fordran på grund af borgen, som P. A. Jansson ingått för en till E. Jansson utgifven förbindelse. P. A. Jansson invände, att borgesfordringen jämlikt 1798 års förordning vore preskriberad. Häremot anförde E. Jansson, att denna fordran i allt fall kunde göras gällande enligt 7 § i 1862 års preskriptionsförordning. P. A. Jansson genmälde härtill: I sistnämnda förordning stadgades väl rätt till kvittning för fordran, som enligt samma förordning vore preskriberad, men däraf finge ej dragas den slutsatsen, att en enligt 1798 års förordning preskriberad fordran skulle åtnjuta samma förmån. Tvärtom tydde saknaden af motsvarande bestämmelse i 1798 års förordning liksom dess ordalag på, att all rätt utslocknade med preskription. — Sedan underrätten utan afseende därå, att borgensfordringen preskriberats, bifallit kvittningsyrkandet, utlät sig däremot Hofrätten i dom, att som E. Janssons yrkande om rätt till kvittning på grund af ifrågakomna, jämlikt 4 § i K. F. den 28 juni 1798, preskriberade borgen saknade stöd af lag, pröfvade Hofrätten rättvist att, med ändring af underrättens beslut, ogilla berörda yrkande. — Kungl. Maj:t fastställde, på hemställan af Nedre

Revisionen, Hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 28 september 1903; H. 1903 sid. 354.)

8 §. Ej vare borgenär, den där har gods såsom pant eller eljest under panträtt i handom, pliktig att gifva det gods ut, innan fordran, hvarför han panträtt däri äger, honom gulden varder, ändå att den fordran ej blifvit efter 1 § bevakad: öfverskjuter fordringen godsets värde; gälle för bevakandet af det öfverskott hvad om fordran stadgad ar.

Lagkommittén föreslog följande stadgande:

»6 §. Innehafver man gods, som hörer annan till, såsom panträtt, lånt, inlagdt eller legdt gods, då gälle ej häfd emot ägarens rätt att taga det gods åter. Gälldenär, som pant ut-satt, må dock ej fordra panten åter, innan betalning skett, ändå att borgenär sin fordran ej inom tio år bevakat. För den del, hvarmed gällden öfverstiger pantens värde, njute gälldenär häfd till godo.»

Ur motiven:

Som den art af häfd, hvarigenom man förvärfvar egen-dom, alltid förutsätter en sådan *titulus possidendi*, som medför äganderätt, och således den, som besitter annans egendom såsom pant, lån, depositum eller för lega, icke kan genom häfd densamma sig tillägna, emedan ingen af dessa besittningstit-lar är så beskaffad, att äganderätt därå må grundas, och de ej heller genom blotta tiden kunna förvandlas; så har kom-mittén i enlighet med den godkända regeln: *contra titulum possedendi nemo potest præscribere*, föreslagit det stadgande, att då man innehafver gods, som hörer annan till, häfd icke gäller mot ägarens rätt att taga det åter. Men ehuru i följd häraf ägaren till utsatt pant anses berättigad att efter den tid, som för preskription blifvit stadgad, återfordra panten, bör likväl pantinnehafvaren ej förpliktas afstå från sin sakrätt i panten, förr än ägaren fullgjort sin förbindelse att gälda den

skuld, hvarföre panten varit lämnad. Han kan således i detta fall ej njuta till godo *præscriptio exstinctiva*, utan såvidt gälden öfverstiger pantens värde.

Lagberedningens motsvarande stadgande lydde sålunda:

»8 §. Ägare till gods, som af annan innehafves, såsom pantsatt, inlagdt, lånt eller legdt gods, vare ej skyldig att sin rätt till det gods efter 1 § bevaka. Ej må dock borgenär, den där har gods såsom pant eller eljest under panträtt i handom, tvingas att gifva det gods ut, innan fordran, hvarföre han panträtt däri äger, honom gulden varder, ändå att den fordran ej blifvit efter 1 § bevakad: öfverskjuter fordringen godsets värde; gälle för bevakandet af det öfverskott hvad om fordran stadgadt är.»

I 1854 års förslag hade dessa bestämmelser uteslutits.

Jfr 71, 90, 116 och 17 §§ utsökningslagen.

9—17 §§.

Dessa §§ handla om årsstämmning.

Redan förordningen om konkursmål den 28 juni 1798 tillerkände efterlevande make och arvingar rättighet att till vinnande af säkerhet, det okända fordringar ej måtte efter någon tids förlopp sig yppa, erhålla stämning å stärbhusets samtliga borgenärer att inom viss dag efter natt och år från stämningen anmäla sina fordringar vid förlust af all rätt och vidare talan. Genom den samma dag utfärdade förordningen angående firmabolag lämnades en dylik rättighet jämväl åt bolagsmän, som åstundade bolag »häfva och bryta». Kungl. förklaringen den 16 juli 1807 berättigade förmyndaren för en person, som varit myndig men blifvit omyndig förklarad, att söka dylik stämning. Och enligt 1818 och 1830 års konkurs-lagar kunde årsstämmning utfärdas icke blott i ofvan upptagna tre fall utan jämväl, då makar blifvit i äktenskapet skilda.

I omedelbar följd efter hvarandra upptagas nu stadgandena om årsstämmning, hvarefter skola intagas motsvarande §§

i Lagkommitténs och Lagberedningens förslag jämte därför anförda motiv, i den mån sådant kan anses nödigt.

9 §. Nu vill efterlevande make, arfvinge eller testamentstagare, sedan laga bouppteckning skett, säker vara, att icke okända fordringar sig yppa; äge då att hos rätten, hvarunder boet i konkursmål hörer, begära kallelse å dess okända borgenärer, och gifve in förteckning på alla dem, som veterliga äro.

Ansöknungen skall göras hos rätten och sålunda icke, såsom i konkursmål är i afseende å landet föreskrifvet, hos domhufvanden.

I fråga om laga domstol, se 1 § konkurslagen.

I 3 momentet af 14 § konkurslagen stadgas, att om den dödes egendom, sedan årsstämmning åtgått men före den däri utsatta inställedag, afträdes till konkurs, skall i den stämning, som i konkursen utfärdas, erinran ske därom, att årsstämmning tillförene beviljad är och att den ej genom konkursstämningen förfallit.

Urarfvagörelse utgör enligt 30 § i förordningen om urarfvagörelse m. m. ej hinder för utfärdande af årsstämmning. Jfr 17 § i denna förordning.

Förteckningen å de kända borgenärerna behöfver endast upptaga borgenärernas namn och alltså icke jämväl fordringsbeloppen.

Att den omständigheten, det afliden person varit utländsk undersåte, icke under alla förhållanden utgör hinder för bifall till hans stärbhusdelägares ansökan om årsstämmning, framgår af följande rättsfall.

Sedan danske undersåten A. Fick aflidit i Stockholm och bouppteckning därstädes förrättats, ingaf hans änka till Stockholms rådstufvurätt ansökan om utfärdande af årsstämmning å boets kända borgenärer. Rådstufvurätten yttrade, att som upplyst vore, att Fick vid sin död var dansk undersåte, och råd-

stufvurätten icke ägde att i nu ifrågakomna afseende taga befattning med bo efter utländsk man, funne rådstufvurätten ansökningen icke kunna bifallas. — Hofrätten fann ej skäl göra ändring i rådstufvurättens beslut. — Kungl. Maj:t fann emellertid, med afseende därå att Fick under en längre tid varit i Stockholm boende och, enligt anmälan till handelsregistret, där idkat rörelse, den omständigheten, att han vid sin död varit dansk undersåte, lagligen icke hafva utgjort hinder för bifall till förevarande ansökan; i följd hvaraf, med upphäfvande af domstolarnas beslut, ärendet af Kungl. Maj:t visades åter till rådstufvurätten, som hade att på anmälan detsamma ånyo företaga och därmed vidare lagligen förfara. Två justitieråd yttrade, att enär den omständigheten, att Fick vid sin död varit dansk undersåte, lagligen icke utgjort hinder för bifall till ansökningen, blefve, med undanröjande af domstolarnas beslut, målet visadt åter till rådstufvurätten, som hade att detsamma på anmälan ånyo upptaga och därmed vidare laglikmätigt förfara. (Kungl. Maj:ts utslag den 27 februari 1894; H. 1894 sid. 101.)

10 §. Varda makar i äktenskapet skilda;

eller upplöses handelsbolag eller annat bolag, som, enligt hvad särskildt är stadgadt, allmänt kungjort varit, eller registrerad förening för ekonomisk verksamhet;

eller varder myndig person under förmyndare ställd;

då må ock kallelse å okända borgenärer så sökas, som i 9 § sagdt är.

Sin nuvarande affattning fick detta lagrum genom lag den 28 juni 1895.

Angående handelsbolag, se lag den 28 juni 1895.

Med bolag, som allmänt kungjort varit, afses aktiebolag, solidariska bankbolag, bankaktiebolag och försäkringsbolag.

Årsstämmning må sökas vid upplösning af sjuk-kassa (lag den 30 oktober 1891 § 11) och sparbank (lag den 29 juli 1892 § 31).

Skyldighet att söka årsstämmning åligger: aktiebolag (lag den 28 juni 1895 § 59), registrerad förening för ekonomisk verksamhet (lag den 28 juni 1895 § 41), solidariskt bankbolag (lag den 18 september 1903 § 54), bankaktiebolag (lag den 18 september 1903 § 51), och försäkringsbolag (lag den 18 september 1903 §§ 55 och 113).

11 §. Då kallelse är så sökt, som i 9 § sägs; utfärde rätten offentlig stämning å okända borgenärer, att sist före klockan tolf å viss dag, näst efter ett år, gifva sina fordringar skriftligen eller muntligen an: är boet å landet, och åskas ej urtima ting; då må inställelsen utsättas till det lagtima ting, som näst efter ett år infaller. Stämningen varde å rättens dörr anslagen ett år före inställelsedagen och i allmänna tidningarna kungjord tre gånger, första gången tio och tredje gången sist fyra månader innan den dag inträffar. Kronans ombudsman i orten och alla inländska borgenärer, som å den i 9 § omförmälda förteckning upptagna äro, skola om stämningen särskildt underrättas; och foga rätten eller domaren anstalt, att sådan underrättelse varder, minst en månad före inställelsedagen, dem meddelad.

Åskas ej urtima ting, bör i de domsagor, där ting hållas enligt förordningen den 17 maj 1872, inställelsen utsättas till det allmänna tingssammanträde, som infaller näst efter ett år. (Se lagen angående allmänt tingssammanträdes likställighet i vissa fall med häradsting den 27 juni 1896.)

Enligt 15 § konkurslagen skola vid konkurs kallelsebref å kända inländska borgenärer till dem afsändas med posten.

Motsvarande tillvägagångssätt användes vanligen äfven i fråga om årsstämmning. Då emellertid i förevarande lagrum icke talas om, att den där omnämnda underrättelsen må afsändas med posten, synes meningen hafva varit, att domaren skall låta särskildt tillställa borgenärerna underrättelsen.

12 §. Uraktlåter borgenär, den där ej finnes upptagen å omförmälda förteckning, att sin fordran å den i årsstämningen utsatta inställelsedag angifva, och har han den ej heller förut angifvit, hafve sin talan förlorat emot gäldenär, som ej visas hafva före inställelsetiden ägt, eller å nämnda tid erhållit vetskap om fordringens tillvaro: och vare gäldenär, som för sådan fordran sökes, pliktig, där borgenär det åskar, med ed betyga, att den fordran ej var honom känd före inställelsetidens utgång: brister han å ed, eller styrkes annorledes, att han om fordringen ägt kunskap, som sagdt är; betale då sin andel i gälden.

Är årsstämming af förmyndare tagen för person, som till myndiga år kommit, men blifvit under förmyndare ställd; då hafve ock borgenär, hvarom nu nämndt är, sin talan förlorat, där ej förmyndaren visas hafva om fordringen ägt eller erhållit vetskap, såsom förut är sagdt.

Förpliktelsen att anmäla fordran vid det i denna paragraf stadgade äfventyr gäller icke de borgenärer, som upptagits å den i 9 § omförmälda förteckning (jfr 16 §). Anmälningskyldighet för sådan borgenär förefinnes icke ens i det fall, att förteckningen upptager hans fordran till visst belopp och han vill göra anspråk på större fordran än som enligt förteckningen skulle tillkomma honom.

Stadgandet i förevarande paragraf angående skyldighet för gäldenär att fullgöra där bestämd edgång är tillämpligt äfven i fall, där ett aktiebolag är gäldenär. Detta äfvensom att edgångsyrkande kan med laga verkan framställas mot allenast en af aktiebolagets likvidatorer, framgår af följande rättsfall.

E. Hagelin instämde Strands sågverksaktiebolag i likvidation med yrkande om betalning för tre af bolaget accepterade växlar. Likvidatorerna genmålde bland annat, att ifrågavarande fordringar hvarken bevakats inom den tid, som förelagts i utfärdad årsstämming, eller eljest varit af likvidatorerna kända. Hagelin påstod, att fordringarna varit kända för likvidatorerna eller i allt fall för en af dem, A. Norelius; och yrkade Hagelin, att edgång måtte åläggas Norelius. Här-

till svarade likvidatorerna, att, äfven om Norelius fått kännedom om fordringarna, sådant icke hade någon betydelse gentemot bolaget, enär krafvet för att gälla mot bolaget bort delgifvas samtliga likvidatorerna. — Underrätten pröfvade, på grund af hvad i saken förekommit, rättvist, jämlikt 12 § i K. F. om tioårig preskription och om årsstämmning, förelägga Norelius att svära och betyga, att den af Hagelin i saken omstämda fordran icke varit af Norelius känd före utgången af den inställetid, som i den till följd af bolagets upplösning utfärdade årsstämmning blifvit bolagets okända borgenärer för anmälan af deras fordran förelagd. — Hofrätten, där bolaget fullföljde talan, utlät sig däremot i dom, att enär stadgandet i 12 § af ofvannämnda K. F. angående skyldighet för gäldenär att fullgöra i sagda lagrum bestämd edgång ej vore tillämpligt i förevarande fall, däri ett aktiebolag vore gäldenär, undanröjdes underrättens beslut, i följd hvaraf det ålåg underrätten att saken, på anmälan af part, ånyo upptaga och därmed vidare lagligen förfara. — Nedre Revisionen yttrade, att enär Hagelin icke styrkt, att de personer, som jämte Norelius vore likvidatorer för bolaget, före utgången af den i årsstämmningen utsatta tid erhållit vetskap om ifrågavarande fordran, och något yrkande om edgång i berörda hänseende icke blifvit mot dem framställt, samt vid sådant förhållande den af underrätten Norelius ålagda edgång icke kunde inverka på sakens utgång, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte fastställa Hofrättens domslut. Kungl. Maj:t pröfvade emellertid rättvist att, med upphäfvande af hofrättens dom, fastställa underrättens i saken meddelade beslut; i följd hvaraf det skulle åligga Norelius att fullgöra edgången å dag, som underrätten hade att på anmälan bestämma. (Kungl. Maj:ts dom den 26 februari 1904; H. 1904 sid. 34.)

Se, i afseende å tillämpningen af denna paragraf, äfven Kungl. Maj:ts dom den 17 maj 1904; H. 1904 sid. 145.)

13 §. Äro flera gäldenärer, de där, en för alla och alla för en, betalningsskyldighet sig iklädt, och har årsstämmning å någonderas borgenärer ågått; då äge hvar af de andra gäldenärerna, lika med borgenären, att fordringen bevaka, ändå att den ej blifvit förut hos någondera utsökt.

Af 18 § framgår, att stadgandet i förevarande paragraf är tillämpligt äfven då flera såsom löftesmän solidariskt svara för samma förbindelse.

14 §. Är borgenärs fordran intecknad i fast egendom eller i tomträtt eller i fartyg, eller har han lös egendom såsom pant eller eljest under panträtt i handom; njute han ur den egendom, som sålunda haftar, betalning, ändå att han ej, efter årsstämmning, sin fordran angifver. Om rätt till kvittning för genfordran vare ock lag som i 7 § sägs, ändå att den fordran ej blifvit efter årsstämmning angifven.

Sin nuvarande lydelse erhöll denna paragraf genom lag den 14 juni 1907.

Jfr 7 och 8 §§ i denna förordning, 54, 90 och 91 §§ konkurslagen samt 10 kap. 17 kap. 3 § handelsbalken.

15 §. Utan hinder af årsstämmning må borgenär under anslagstiden sin fordran utsöka.

16 §. Utsöker ej borgenär sin fordran då årsstämmning utfärdad blifvit; hafve gäldenär, sedan inställelsedagen förbi är, den rätt, som i 6 § stadgas.

Den gäldenären i förevarande paragraf tillerkända rätt afser alla borgenärer utan hänsyn till om de upptagits i den uti 9 § omförmälda förteckning eller icke.

17 §. Varder egendom till konkurs afträdd före inställelsedag, som i årsstämmning utsatt är, och har borgenär, före nämnda dag, till rätten eller domaren gifvit bevakningsinlaga i konkursen in, på sätt i konkurslagen stadgas; vare ej pliktig att sin sålunda bevakade fordran jämväl efter årsstämningen anmäla.

Årsstämmning förfaller icke i följd däraf, att egendomen före den i årsstämningen utsatta inställelsedag afträdes till konkurs. I konkursstämmning bör erinran ske om förut beviljad årsstämmning. Se 14 § konkurslagen.

Lagkommitténs förslag till stadgande om årsstämmning återfinnes i 17 kapitlet af dess förslag till handelsbalk och är af följande lydelse:

8 §. Vill man söka årsstämmning å borgenärer; göra det skriftligen hos Rätten; pröfvas något af de i lagen utsatta fall inträffa, då den tillåten är; utfärde Domaren eller Ordföranden offentlig stämning å borgenärerna, att å viss inställelsedag, näst efter år och dag, gifva sina fordringar skriftligen eller muntligen an; och varde stämningen å Rättens dörr anslagen, ett år före inställelsedagen, och i allmänna tidningarna tre gånger kungjord, första gången tio, och tredje gången sist fyra månader, innan den dag inträffar; besörje ock Domaren eller Ordföranden, att stämningen kungjord varder.

9 §. Borgenär, som ej å utsatta dagen sin fordran hos Rätten angifver, eller den ej förut angifvit; hafve sin rätt förlorat, där ej den fordran varit af sökanden känd. Är årsstämmning af förmyndare tagen för person, som till myndiga år kommit, men under förmynderskap ställd blifvit, vare lag samma, där fordran af förmyndaren ej känd varit.

10 §. Är fast egendom för borgenärs fordran intecknad, eller hafver han pant eller eljest rätt i viss lös egendom, efter 2 och 4 §§ i 22 kap.; njute borgenären betalning ur den egendom eller pant, ändå att han sin fordran ej angifver.

11 §. Utan hinder af årsstämmning, må borgenär under anslagstiden sin fordran utsöka.

12 §. Varder egendomen före inställelsedagen till konkurs afträdd; då skall ny stämning utfärdas, efter ty i 18 kap. sägs, och däri nämnas att årsstämningen förfallen är. Sker egendomens afträde efter inställelsedagen; varde ock sådan stämning utfärdad.

Ur motiven:

»Ändamålet med en så beskaffad stämning är icke att kalla någon vederpart till tvistande vid domstol: den är således af helt annan art än den stämning, som i rättegångsbalken omtalas. Denna åsyftar endast att sätta gräns för borgenärs fordringstalan, eller att förkorta den allmänna preskriptionstiden; och det är därför, man ansett den böra till förevarande kapitel hänföras, såsom görande ett undantagande i hvad om tioårig häfd där stadgas.

Enär de fall då årsstämning må tillåtas äro, hvart för sig, å behöriga ställen i lagförslaget utmärkta, har man här endast bort föreskrifva, huru sådan stämning sökes och utfärdas, samt hvad verkan den äger; och det är egentligen i afseende på denna senare, som kommittén finner någon redovisning för dess förslag behöflig.

Uti 1798 års Kungl. förordning om konkurser stadgades den påföljd å borgenärs uraktlåtenhet att, å inställelsedagen eller förut, angifva sin fordran, att han skulle vara all rätt och vidare talan förlustig; men sedan genom Kungl. förklaringen den 15 januari 1806 blifvit förordnadt, det stärbhusdelägares ansökan om årsstämning ej ägde af domaren upptagas, utan att förteckning, under edlig förpliktelse upprättad, på stärbhusets samtliga kända borgenärer därvid vore fogad, och att domaren borde, liksom i afträdes- och urarfvamål, om stämningen låta alla veterliga borgenärer särskildt kungöras, hade man, vid jämförelse med 7 § 4 mom. i konkursstadgan, anledning att sluta, det känd borgenär, som blifvit förtegd och ingen särskild kallelse undfått, ägde öppen rätt att för sin fordran hålla sig såväl till gäldenärs person som till hans egendom, där den ej till konkurs varit afträdd. Detta stämmer ock öfverens med 9 kap. 4 § i 1818 års konkurslag,

där det heter: »Borgenär, som sin fordran ej å den utsatta dagen hos Rätten angifver, eller den förut ej anmält, hafve sin rätt förlorat, utan så är, att han af sökanden känd, men ej i dess förteckning uppgifven, eller om stämningen särskildt underrättad varit.»

Då rättigheten att söka årsstämning ej kan medgifvas en hvar, såsom ett sätt att genom inskränkning af den tid till fordringars utsökande, lagen i allmänhet bestämmer, bereda sig befrielse från kända skulder, utan enda och rätta afsikten därmed måste vara att, i de fall, där någon, som icke själf gjort gälden, kan för densamma stanna i ansvarighet, öppna en utväg för denne att i tid om sådan gäld vinna under rättelse; har kommittén i förslaget uttryckligen förklarat, att ingen fordran, som af sökanden är känd, kan genom underlåten anmälan gå förlorad.

Vid tillämpningen af denna princip på den händelse, då förmyndare för en till myndiga år kommen person, som blifvit under förmyndare ställd, söker årsstämning å dennes borgenärer, skulle fråga kunna uppstå, om icke den under förmynderskap ställde personen borde själf anses för den egentlige sökanden, fast ansökningen blifvit af förmyndaren gjord, och om icke, såsom en följd däraf, fordringsrätten borde vara öppen för alla skulder, om hvilka han bevisligen ägt kännedom, ehuru de ej blifvit hos förmyndaren uppgifna eller efter årsstämningen bevakade; men emedan ändamålet med en sådan persons ställande under förmyndarevård härigenom skulle alldeles förfelas, då han i slikt fall vore i tillfälle att genom antedaterade förbindelser öka sina skulder, lika så väl under omyndighetstillståndet, som om han ej hade däri blifvit försatt, har kommittén funnit sig böra bestämdt utmärka, att betalningsrätt för en icke anmäld fordran ej skall äga rum, såvida det ej kan visas, att den äfven af förmyndaren varit känd.

För öfrigt och enär intecknad fordran, hvarom rättens protokoll lämnar en alltid tillgänglig kännedom, ej får betraktas såsom af sökanden okänd, har kommittén föreslagit det stadgande, att borgenären må ur intecknade egendomen

njuta betalning, änskönt han sådan fordran ej angifvit. Och som den borgenär, hvilken innehafver pant eller eljest äger rätt i viss löseegendom, efter 2 och 4 §§ i 22 kap. af förslaget till förevarande balk, ej heller bör kunna gå miste om en så beskaffad sakrätt, den där nödvändigt måste blifva för sökanden känd, innan egendomen kan återtagas; är denne borgenär satt i lika förhållande med inteckningshafvare.

Den skyldighet, som varit ålagd sökanden, att ingifva förteckning på kända borgenärer, och domaren, att särskildt kungöra dem stämningen, har kommittén ansett så mycket hellre kunna förfalla, som, efter den antagna principen, ingen känd borgenär förlorar sin rätt genom uraktlåtenhet att sin fordran angifva.»

Lagberedningen affattade sitt motsvarande förslag (i 17 kap. handelsbalken) sålunda:

9 §. Vill man söka årsstämming å borgenärer; göre det skriftligen vid den Rätt, där man skulle egendomen till konkurs afträda efter ty i 10 kap. Rättegångsbalken skils, och gifve tillika in förteckning å alla veterliga borgenärer: pröfvas något af de i lagen utsatta fall inträffa, då årsstämming tillåten är; beslute Rätten offentlig stämning å borgenärerna, att å viss inställelsedag gifva sina fordringar muntligen eller skriftligen an; och besörje domaren eller Rättens ordförande, att den stämning varder å Rättens dörr anslagen ett år före inställelsedagen, och i allmänna tidningarna tre gånger kungjord, första gången tio, och tredje gången sist fyra månader, innan den dag inträffar.

10 §. Kronans ombudsman i orten och alla borgenärer, de där upptagna äro i den förteckning, som i 9 § omtalas, skola om stämningen särskildt underrättas; och foge domaren eller Rättens ordförande anstalt, att sådan underrättelse varder minst en månad före inställelsedagen dem meddelad.

11 §. Uraktlåter borgenär, den där ej finnes upptagen i den förteckning, som i 9 § omtalas, att sin fordran å den i årsstämningen utsatta inställelsedag angifva, och har han den

ej heller förut angifvit; hafve sin talan förlorat mot gäldenär, som ej visas hafva före inställetiden ägt, eller å den tid erhållit, vetskap om fordringens tillvaro. Är årsstämmning af förmyndare tagen för person, som till myndiga år kommit, men blifvit under förmynderskap ställd; vare lag samma där förmyndaren ej visas hafva om fordran ägt eller erhållit vetskap såsom förut är sagdt.

12 §. Äro flera gäldenärer, de där, en för alla och alla för en, betalningsskyldighet sig iklädt, och har årsstämmning å någonderas borgenärer ägått; då hafve hvar af de andra gäldenärerna lika rätt som borgenären att fordringen bevaka, ändå att den ej blifvit förut hos någondera utsökt.

13 §. Är fast egendom för borgenärs fordran intecknad, eller har han lös egendom såsom pant eller eljest under pant-rätt i handom; njute han betalning ur egendomen, ändå att han ej, efter årsstämmning, sin fordran angifver. Om rätt till kvittning för genfordran, vare ock lag som i 7 § sägs, ändå att den fordran ej blifvit efter årsstämmning angifven.

14 §. Utan hinder af årsstämmning, må borgenär under anslagstiden sin fordran utsöka.

15 §. Utsöker ej borgenär, som genom årsstämmning kallad blifvit, sin fordran; hafve gäldenär den rätt, som i 6 § stadgas.

16 §. Varder egendom till konkurs afträdd före inställelседag, som i årsstämmning utsatt är; då skall ny stämning utfärdas efter ty i 19 kap. sägs, och däri nämnas, att årsstämningen förfallit. Sker egendomsafträde efter inställelседagen; varde ock ny stämning utfärdad.

Ur motiven:

»Då ändamålet med årsstämmning, i de fall den tillåtes, är att sätta personer, som ansvara för gäld utan att själfva hafva gjort den, i tillfälle att få tidigare kunskap därom, än annars kunde blifva händelsen, har beredningen ansett föreskrifterna i ämnet böra ställas så, att å ena sidan tvister huruvida årsstämmningssökande ägt sådan kunskap, såvidt ske kan, må förebyggas, å den andra borgenärerna icke vidare inskrän-

kas i sina allmänna rättigheter, än för ändamålet oundgängligen fordras. Härvid har det väl ej undfallit beredningen, att skillnad finnes mellan kända fordringsägare och kända fordringar. Årsstämmningssökanden vet t. ex., att en person har att fordra, men ej att denna fordran uppgår till så stort belopp, som sedermera utredes. I detta fall kunde visserligen sägas, att för uppnående af sagda ändamål med årsstämningen skillnaden emellan det kända och det okända beloppet borde angifvas; men härvid förekommer, dels att mången gång beloppet ej är bestämbar, och dels att möjlig stridighet i afseende å fordringens belopp ej kan genom årsstämningen bringas till slut. Äfven skulle, i afseende på den uppgift om fordringens belopp, som i sådant fall borde göras af årsstämmningssökanden och sedermera borgenären meddelas, det blifva svårt, om ej omöjligt, att gifva bestämmelser, hvarigenom med full säkerhet kunde förebyggas, det borgenärens rätt blefve blottställd för äfventyr. På grund häraf, och enär för årsstämmningssökandens rätt synes vara tillräckligt sörjdt, då han genom årsstämningen får kännedom om de personer, med hvilka han för utredning af boet har likvider att uppgöra, och därjämte berättigas att medelst provokatorisk rättegång tvinga dem att till beloppet bestämdt uppgifva sina fordringar och låta dem af domstol pröfvas; har beredningen föreslagit: i 9 § (8 § i lagförslaget) att årsstämmningssökanden skall ingifva förteckning å veterliga borgenärer; i 10 § (ny) att sålunda uppgifna borgenärer, jämte kronans ombudsman i orten, särskildt skola genom domaren eller rättens ordförande om stämningen underrättas; och i 15 (ny) att där borgenär, som blifvit genom årsstämmning kallad, ej utsöker sin fordran, gäldenär har provokationsrätt såsom i 6 § stadgas.

De tillägg, som för öfrigt blifvit gjorda vid 8 § i lagförslaget (9 § i nya förslaget), att årsstämmningsansökan bör göras vid den rätt, där egendom skulle till konkurs afträdas, och att domaren eller rättens ordförande bör draga försorg om stämningens kungörande, afvika ej från Lagkommitténs mening, utan tjäna endast att förtydliga den.

Som stundom inträffar, att årsstämmningssökande äro flera, och den enas möjliga kunskap om en fordringsägare ej skäligen bör binda de öfriga, är sådant utmärkt i 11 § (lagförslagets 9 §).

Ehuru beredningen, på sätt ofvanföre vid 5 § är anfördt, antagit att den, som har fordran hos flera solidariskt förbundna gäldenärer, bör hos hvar och en af dem bevaka fordringen, såvidt fråga är om tioårig preskription, har dock beredningen, i afseende å bevakning efter årsstämmning, följt den grund, att såväl borgenären som de solidariskt förbundna medgäldenärerna må bevaka, så att borgenären, äfven om han förlorat talan mot den, hvars borgenärer varit genom hans årsstämmning kallade, dock bibehåller full talan mot de öfriga gäldenärerna. Detta stadgande, som förekommer i ny § (12), öfverensstämmer med hvad beredningens förslag i 3 kap. 19 § innehåller i afseende å bevakning i konkurs. Medgäldenärernas rätt kan ej heller därigenom anses blottställd för oskäligt äfventyr, då de, för bevakningen, behöfva endast anmäla, men ej styrka fordringsanspråket, och då någon sådan bevakning ej kommer i fråga i annat fall, än om borgenären ej finnes bland dem, som å ingifna förteckningen äro upptagna, i hvilket fall ingen särskild underrättelse om stämningen honom meddelas, och han således icke är i bättre tillfälle än de andra, att därom få kunskap.

Med stadgandet i 7 §, att skuld får kvittas mot genfordran, ändå att denna ej blifvit bevakad efter 1 §, öfverensstämmer, att uraktlåten bevakning efter årsstämmning ej heller hindrar dylik kvittning, och beredningen har därför i 13 § (lagförslagets 10 §) gjort ett tillägg, enligt hvilket i sistnämnda fall samma lag gäller som i 7 §.»

Den särskilda kommitté, hvilken, såsom här förut nämnts, framlagt nu gällande stadganden om årsstämmning, hänvisade till de i Lagberedningen anförda motiv och erinrade endast i anledning af den från Lagberedningen afvikande grundsats, som uttryckes i 17 §, eller att årsstämmningen icke förfaller, om före

den därigenom bestämda inställelsedagen konkurs. uppstår att denna grundsats otvunget härleddes ur den i förslaget till ny konkurslag följda princip att icke vidare tillägga konkursstämningen preklusiv verkan. En sådan verkan vore däremot just själfva hufvudändamålet med årsstämmning.

18 §. Hvad om gäldenär i denna förordning sägs, gälle äfven om löftesman i allt hvad däraf å honom lämpas kan.

Se under 5 §. I fråga om proprieborgen se under 19 §.

19 §. I andra fall, än det, som i 11 § sägs, då i lag eller särskild författning någons rätt och talan är inskränkt inom kortare tid än tio år, rätte han sig därefter.

Vare ock gällande hvad särskildt är stadgadt om preskription för fordringar, som grunda sig å redogörarens uppbörd af allmänna medel.

Den, som gått i borgen för betalningen af annans skuldebref, såsom för egen skuld, å den förfallodag skuldebrevet innehåller, eller ock å viss annan tid, men ej lagsökes därför inom 12 månader efter förfallodagen eller efter den utsatta tidens förlopp, är för en sådan borgen fri. Se förordningen den 28 juni 1798, § 4, Kungl. förklaringen den 29 juli 1812 och Kungl. kungörelsen den 9 maj 1835.

Växelfordran preskriberas mot godkännaren af växeln efter tre år från växels förfallodag. Återgångsfordran, som på grund af uteblifvet godkännande eller bristande betalning tillkommer växelnehafvare, preskriberas i förhållande till växelgifvaren och öfverlåtaren sex månader efter förfallodagen, om växeln var betalbar å någon ort i Europa med undantag af Island och Färöarna, samt ett år efter nämnda dag, om växeln

var betalbar på sistnämnda orter eller någon ort utom Europa. Återgångsfordran, som tillkommer öfverlåtare, hvilken växel infriat, preskriberas i förhållande till växelgifvaren och föregående öfverlåtare efter sex månader, om öfverlåtaren, som växeln infriat, bor i Europa med undantag af Island och Färöarna, och efter ett år, om han bor på sistnämnda orter eller någon ort utom Europa; och räknas tiden från betalningsdagen, därest han utan rättgång infriat växeln; men i annat fall från den dag, då stämning i växelmålet blef honom delgifven eller växelfordringen i hans till konkurs afträdde bo bevakad. (Se 12 kap. i växellagen den 7 maj 1880.) — En preskriberad växelfordran kan dock under vissa villkor utsökas. (Se 93 § nämnda lag.)

Fordran på grund af aftal om sjöförsäkring preskriberas, om den ej bevakas genom stämning eller lagsökning, inom fem år från den dag, då fordringen tillkom (264 § i sjölagen den 12 juni 1891). Fordran, för hvilken gäldenär enligt sjölagen häftar allenast med fartyg, frakt eller inlastadt gods, upphör, om icke genom stämning eller lagsökning betalning sökes, för fordran å bidrag till gäldande af gemensamt hafveri eller af kostnad, som skall fördelas efter enahanda grund, — inom ett år från dispachens dag; för fordran å ersättning för bortkommet eller skadadt gods — inom ett år efter slutad lossning; för fordran å ersättning i andra fall — inom två år från den dag skadan timade; för öfriga fordringar — inom ett år efter det fordringen förföll till betalning. Med afseende på personlig ansvarighet för dylika fordringar gäller den allmänna preskriptionstiden (283 § sjölagen).

Fordran för skadestånd i följd af järnvägs drift preskriberas inom två år från den dag skadan timade. Lag den 12 mars 1886, § 10.

Angående preskription af anspråk på ersättning för skada af elektrisk anläggning, se lag den 27 juni 1902, § 11.

Angående preskription af anspråk på ersättning för skada i följd af automobiltrafik, se lag den 8 juni 1906, § 6.

Angående preskription af arbetares anspråk på ersättning

för skada till följd af olycksfall i arbete, se lag den 5 juli 1901, § 13.

Angående preskription af fordringsanspråk i följd af arrende- eller hyresafstal, se lag den 14 juni 1907, 2:41, 3:29 samt prom.-lagen till samma lag § 6.

Den enligt K. K. ang. kommissionärer för anskaffande åt tjänstehjon och andra af anställning inom eller utom riket den 28 nov. 1884, § 5 mom. 5, sådan kommissionär åliggande ersättningsskyldighet förfaller, såframt anspråket om godtgörelse framställes senare än ett år efter tjänstehjonets (arbetarens) ankomst till bestämmelseorten.

Hvad i K. K. den 8 sept. 1824 och K. Br. den 19 febr. samt Kam.-koll. kung. den 14 mars 1793 (afseende orätt uppburna och i statskassan influtna medel, tullverket undantaget) finnes stadgadt angående skyldighet att inom kortare tid än tio år anmäla fordringar hos statsverket, skall upphöra att gälla; kommande alltså att i afseende å preskription af sådana fordringar af statsverket, hvilka i nämnda kungörelser och bref omförmälas, lända till efterrättelse hvad allmän lag innehåller. K. K. den 4 nov. 1887.

Anmärkningar vid uppbördsmäns och redogörarens till revision i kammarrätten ingående räkenskaper skola, då anmärkningarna angå felaktigheter, hvilka icke äro till brott att hänföra, för att varda till pröfning upptagna, icke allenast vara till kammarrätten aflämnade utan ock vederbörande uppbördsmän eller redogörare tillställda, inom tre år från den dag, räkenskapen till kammarrätten inkommit. K. K. den 26 mars 1881.

De medel, som hädanefter i statskontoret anordnas, böra ovillkorligen inom året efter det, då anordning därå finnes utfärdad, medelst räntekammar-assignationens uttagande lyftas, vid påföljd i annat fall, att all fråga om betalning af samma medel förfaller. K. K. den 23 sept. 1834.

Kronoutskylder och restantier kunna icke affordras de skattskyldiga efter tre års förlopp, räknade från den 1 maj året efter det, för hvilket afgiften blifvit påförd. K. Res. den 1 au-

gusti 1727, den 16 mars 1739, § 63, och den 1 september 1741, § 3; K. Br. den 10 juni 1795, K. Res. den 30 januari 1798.

Detta gäller för den händelse, att reservationskraf ej anställes till fordringsrättens bevarande. K. Br. den 3 och Kamm.-Rättens kung. den 14 dec. 1808.

I händelse af anmärkningar öfver debitering af sådana medel, som utgå genom bevillning, må efter en tid af fem år ingen betalningsskyldighet äga rum. Kungl. Kung. den 20 januari 1824.

Angående efterkraf af utskylder och afgifter, se uppbördsreglementet den 10 maj 1895, § 25.

Återbetalning af för högt beräknad eller öfverbetald tull bör sökas inom ett år. K. Br. den 15 aug. och Kamm.-Koll. kung. den 16 sept. 1793.

Att öfverskottsmedel, uppkomna vid försäljning af gods på auktion till godtgörande af oguldna tullafgifter m. m. skola lyftas inom natt och år efter auktionsdagen, inhämtas af K. tullstadgan den 1 juli 1904, § 32, 43, 86, 99, 109 och 118.

Oberäknad eller för ringa uppburen tull för tullbara varor må utfordras inom tre år efter uppbördsårets förlopp. K. Res. på Städ. Besv. den 19 jan. 1757 § 49.

Restitution af för högt erlagd fyr- och båkagift skall sökas hos generaltullstyrelsen inom ett år efter det debiteringen ägt rum. K. F. d. 15 febr. 1881, 51 §.

Inom tio år från det vedermälen eller prof af guld-, silfver- och tennarbeten blifva vid kontrollverket tagna eller dit insända, skola de återfordras; i annat fall förvandlas de i penningar samt ingå bland kontrollafgifterna såsom extra uppbörd. K. Br. den 29 nov. 1839 och statskontorets kung. den 4 mars 1840.

Anspråk på ersättning af postmedlen för förkommet; assureradt eller rekommenderadt bref eller för förkommet paket, assureradt eller oassureradt, skall hos generalpoststyrelsen skriftligen anmälas inom natt och år efter det försändelsen blifvit till befordran aflämnad. K. F. den 12 nov. 1872, § 11, Allm. poststadga den 9 sept. 1907 § 126. Anspråk på

ersättning för assurerad försändelse, som blifvit skadad, medan den stått under postverkets vård, bör, därest afseende därå skall fästas, hos generalpoststyrelsen skriftligen anmälas inom sextio dagar efter det försändelsen kommit adressaten tillhanda eller blifvit denne till mottagande erbjuden. K. K. den 26 maj 1882. Allm. poststadga den 9 sept. 1907 § 126.

I K. F. ang. postsparbank för riket d. 22 juni 1883, § 14 stadgas:

Innestå medel å motbok, på hvilken under loppet af tio år hvarken insättning eller uttagning ägt rum, och har i afseende å dylik fordran icke vidtagits sådan åtgärd till fordringsrättens bevarande, som i K. F. den 4 mars 1862, om tioårig preskription och om årsstämming, föreskrifves, då skola medlen tillfalla postsparbanken. Dock äger postsparbankens styrelse att, med afseende å förekommande omständigheter, medgifva medlens utbetalande till motbokens ägare.

Till sjöss permitterade eller kommenderade personer af flottans alla stater böra inom sex år återfordra innestående aflöningsmedel; men för dem, som icke äro till sjöss kommenderade eller permitterade och äga dylika fordringar, bör K. K. den 8 september 1824 (som stadgade, att anmälan hos statskontoret skulle ske inom slutet af december månad året efter det, hvarunder fordringen tillkommit) lända till efterrättelse. K. Br. den 31 augusti och Förv. af sjöärenden kung. den 3 okt. 1839.

Frågor om ersättningar för de under fälttåg eller kommenderingar m. m. förlorade persedlar skola anmälas sist inom sex månader från truppernas hemkomst till deras vanliga stationer efter slutadt fälttåg m. m. K. Br. den 4 aug. och Krigskoll. kung. den 4 september 1812.

Kungl. Maj:t har funnit skäligt bifalla en af bergsstäderna gjord anhållan att en tid af tre år måtte såväl för förläggare som för förlagstagare utsättas, hvarefter ingendera i sluten förlagshandel må äga frihet att söka vidare likvidation. K. Res. den 19 januari 1757 § 25. (Ang. förlagsinteckning se K. F. den 13 april 1883.)

Angående tid för lyftande af pension i åtskilliga inrättningar stadgas i särskilda reglementen.

Angående tid för talan mot domare på grund af felaktig stämpelbeläggning, se K. F. den 18 september 1908 § 54.

Se för öfrigt 29 § af förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871, 69 § utsökningslagen, 3 § af förordningen i afseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarblifva, samt 54 § af lagen om köp och byte.

20 §. För fordran hos bank eller allmänt penningeverk, efter sedel eller annan löpande förbindelse, som tryckt eller graverad utgifves, gälle ej hvad om tioårig preskription eller bevakning efter årsstämming nu sagdt är, utan lände till efterrättelse hvad därom särskildt är stadgadt. Samma lag vare angående medel, som blifvit insatta i landtränteri, i rikets ständers bank eller riksgäldskontor, eller under annan allmän vård.

Sedelutgifningsrätt tillkommer numera (lag den 12 maj 1897) allenast riksbanken.

Angående preskription af sedlar, utgifna af enskilda banker, som förut haft sedelutgifningsrätt, se lag angående solidariska bankbolag den 18 september 1903.

Deponerade penningar, som för oslitna tvisters skull komma att stå under allmänt förvar, kunna efter längre eller kortare tid återtagas, sedan tvistemålen upphört. K. Br. den 10 aug. 1763.

K. Br. den 8 okt. 1828 utvisar, att de depositioner i landtränteriet, som blifvit öfver tio år gamla, skola genom kungörelse uppsägas till lyftning inom natt och år, efter hvilken tid de insändas till statskontoret och kunna där återbekommas af den, som af gällande orsaker öfverskridit den utsatta tiden.

Af riksbanken utgifna insättningsbevis och inlösningar äga icke gällande kraft utöfver tio år från den dag, de äro utgifna. K. K. d. 23 sept. 1834.

De i denna förordning meddelade bestämmelser om hvad som för fordringsrättens bevarande skall iakttagas hafva ansetts tillämpliga jämväl å förbindelse, som utfärdats före förordningens tillkomst. Se K. M:ts dom d. 7 sept. 1869; N. 1869, s. 669.

